

**Beschrijvinge van de gantsche custe van Guinea, Manicongo,
Angola, Monomotapa, ende tegenover de Cabo de S.
Augustijn in Brasilien, de eygenschappen des gheheelen
Oceanische zees, midtsgaders harer eylanden, als daer zijn S.
Thome, S. Helena, 't eyland As**

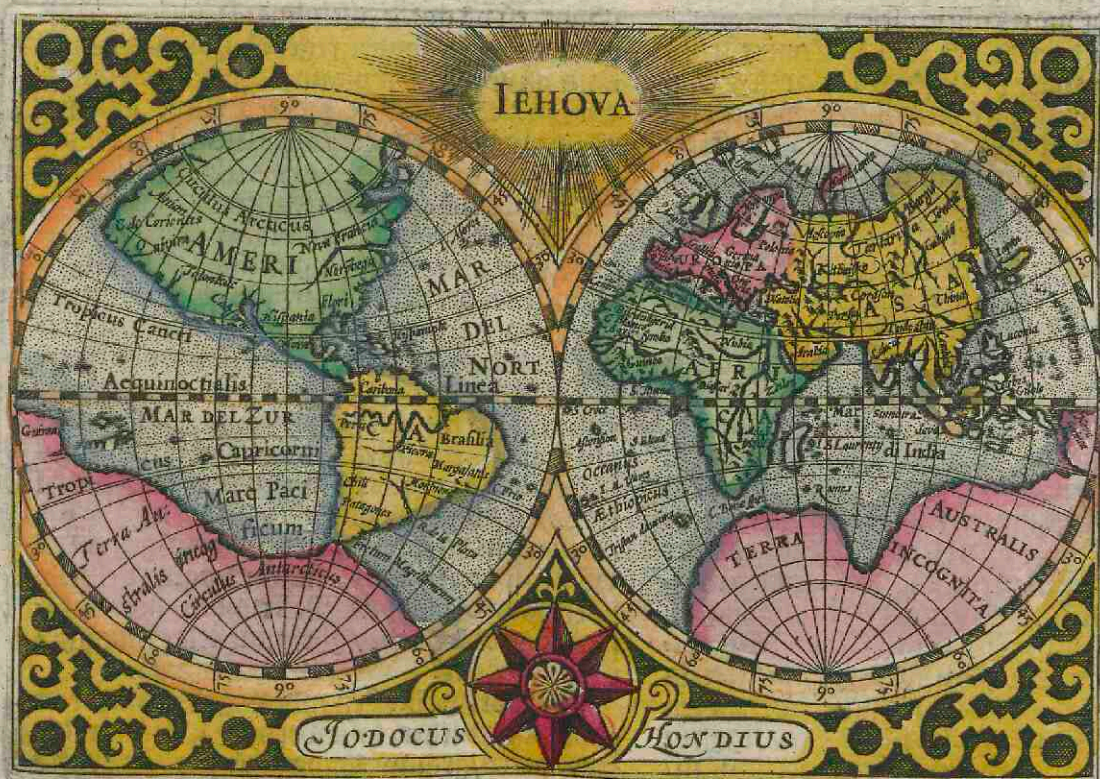
<https://hdl.handle.net/1874/310465>

Beschryvinghe van de gantsche Luste
 van Guinea, Manicongo, Angola, Monomotapa, ende tegen over
 de Cabo de S. Augustijn in Brasilien / de eyghenschappen des gheheelen Oceanische
 Zees, Midtsgaders harer Eylanden / als daer zijn S. Thome, S. Helena, 't Eyland
 Ascencion, met alle hare Havenen / diepten / droochten / sanden / gron-
 den / wonderlycke vertellinghen vande Zeevaerden
 vandie van Hollandt / als oock de be-
 schrypinghe vande bin-
 nen landen.

Midtsgaders de voorder beschrypinge op de Caerte van
 Madagascar, anders 't Eylandt S. Laurens ghenoemt / met de ontdekkinge aller drooch-
 ten / Clippen / menichte van Eylanden in dese Indische Zee liggende / als oock de gheleentheit van 't vaste
 landt vande Cabo de boa Esperança, langhs Monomotapa, Zefala, tot Mossambique toe / ende soo voort
 Quioloa, Gorga, Melinde, Amara, Baru, Magadoxo, Doaka, &c. tot die Roo-Zee toe / en wat u dan voort
 vande beschrypinge ontbreect / hebby in 't boeck van Ian Huyghen van Linschoten int lange;
 Mer oock alle de navigatien van alle vaerden die de Portugese Piloten ende
 Stier-huyden opt beseylt hebben / upt haer Zee-raert-
 boecken ende geexperimenteerde stucken ghe-
 brocken / ende in ons tale in 't
 licht ghebracht.

Daerom is de oncofte van dese nette, perfecte Caerten ghedaen, met oock dese beschry-
 vinghe daer op, om dat sulcks eyste aen 't heerlijck werck van
 Ian Huyghen voorschreven.

Volcht noch de beschrypinge van West Indien int langhe / met hare Caerte.

AMSTELREDAM.

By Cornelis Claesz. op 't VVater, in 't Schryf-boeck, by die onse
 Brugge, A^o. M. D. XCVI.

Beschryvinge van Guinea/ Manicongo ende Angola / ende voorts

tot voort by de C. de boa Sperança, midtsgaders
de Eplanden in Zee liggende/ als S. Tome,
Ascencion, S. Helena, &c.

M dat die Indis-vaerders het meeste deel van Africa ombaren / so zijn alhier by dit boeck sekere Caerten gheboecht / die de deelen Africæ afteekenen / daer den cours langs street / latende dan ligghe achter rugghe die voortreffelijke Eplanden van Canarië en van C. Verde, als wel bekent / ende daer tegen over in Africa die Coninckrijcken Gualata, Tombuto ende Melli, waer van Gualata seer klein is ende arm: van victualie voort gewas / wepnich anders van Mielie hebbende. Tombutum, grooter en rijcker van volck / kooze / Beesten, Melck en Botter / dan arm van Sout. Melli, rijck van Cozen / Vleesch en Cottoen. Comen voort in Guinea, noch ee ander en machtiger Coninckrijcke liggende in Ethiopien, ofte der Swartē landt.

Om dese sake beter te verstaen / sal mē voort eerst aenmercken / dat die ouders Africæ afgedeeft hebben in 4. hooft deelen / in Barbarye, Numidië, Lybië en Ethiopie, ofte der Mooren landt / wtsluptende Egypten en Abexin, nu Priester Iohas land geheert / dat oec Mooren zijn / en die rechte na der schrift aenwysinge / ende mede onder die hooft Provincien van Africa gerekent kooze te werde: dan hier van machmen die beschryvers van die Werelt / en insonderheyt van Africa lesen.

Comende dan weder tot het Coninckrijck van Guinea, waer in die Portugesen en Fransosen vele jaren hare handel gedreue hebben: en daer ons volc nu oec begint te varen / street sulcks aen't Coninckrijck van Melli, en aē die groote rivier Niger, vast in die lengte vā 500. myle / twelck zijn ontrent 100. duysche. Hier in hebben die Portugesen eenige sterckten / als het Casteel van die Mine, op die Goudt custe. Hier is oock die Greijn Custe / Melegete gheheeren. Also ons volc dit jaer aldaer gheweest zijn / so zijn zy eerst aengecomen tusschen C. de las Palmas, en die C. de 3. Pūtas, hebbē op 20. vade steeck gront gebonden / en met die Zacht na landt varende / zijn ghecomen ontrent een plaetse daer veel hutten stonden / en een sterckte op ee Rotse / waer by vele Swartē warē / daer so na gheschoten werde / dat zy afwijken moesten: Die vlescke was genaēt Achombene, en het landt Chaine, (ick denck Ginea.) Dit Casteelken hebben die Portugesen in / dan ten is niet sterck / en voort dit Casteelken / ontrent een Gotelinc schoot wreghs in die Zee / ligghe 2. Clippen / also dat mē tusschen die Clippe in / recht nae't Casteel toe roept / liggende in een crounte. Dit Casteel lept ontrent 3. ofte 4. myle van die C. de tres Puntas, ee wepnich voortder klipachtich en berghachtich landt / met veel geboomte / en onder anderen boomen die 16. oft 17. bademen dick int ront zijn, Daer nae ghecomen ontrent ee doorp / gheheeren Cermēn, daer veel volcks en handelinge ghedaen wert. Alhier haer trafigcke gedaen hebbē int waf-

selen van Linnen teghens gelt / zijn met goede koelte upt den 3. w. ten 3. en al 3. o. aengaēde / in twee dagē niet voortder dan op 2. gr. gecomen / alsoo dat zy in 2. eemalen niet meer dan 1. gr. gewonnen hebben hoe wel het mope koelte altoos was / en dat om de stroom die daer valt / om d'oost n. o. en o ten n. nae de walle toe / also die van die Goudt-havens wil seplen na die C. de Lopo Gonçales, ofte na S. Tome, die moet so zupdelijck aē gaē als hy mach / geenen wint overgevede / dā al te naeste by / salt noch quaet genoeg hebbe / ofte ver valle beneden die Caep aen Rio di Gabā, dat is die rivier vā Gabam, ofte elders / ofte het moeste wesen dat die wint heel westelijck was / oft dat zy eenighe Dorade kregghen upten noortden / en dat zy also om den zupden quam / anders ist niet wel doelijck: want daer zijn wel sommige die daer vijf ofte ses weken over varen.

Hier staet te mercken hoe datmen naerder die Linie comt / hoe dat den wint zupdelijcker waeyt / alsoo als men doort die Linie comt / den wint 3. en 3. ten o. en wel hooger. Oec is te noteren / dat als men die groote vliegēde Visschen siet / dat mē alsdan niet verre vā S. Thomas is.

Met het volck van Guinea is wel te trafigueren / insonderheyt met die / die soo niet bedwongē zijn vāde Portugesen / die de mensche weghvoeren / en daer over ghaedt werde. Het landt is volck-rijck / dan alle verzeemt van Godt / en vā goede discipline / Heydenen en afgodē dienaers / sonder regel en ordinarie, abundant vā Gout / Olyphanten tandē ofte Pooze / Grepn / Ethiopische Peper / Rijns / Garste / Boonwolle / en velerhande vruchten / die my van daer over die 100. onderscheydliche alle onbekende ende onbeschrevene soorte gebracht zijn / behalvē dat wassen albaer alsoerlep soorten van groote Boonen / sommige aē boomen / in puelē eender ellebogē groot / en eender hant breeft / andere roode en swartē vā onse Cursche boonkēs aert / dā grooter / sommige witte en ronde / elck in een dopken alle / ghelijck die Citeren / noch andere ronde en clepne / seer root als Cozaelkēs / wesende met swarte stiepkens gelijck oec diergelijcke in Egypten wassen / al waer ick die gesien hebbe / en worden genoemt Abrus, zijn beschreue van den hoogh geleerden D. Prosper Alpinus, in zijn voortreffelijke boeck van die Egyptische krupden / noch wassender andere harde / ghespynckelde ende ghemarmelde, etc.

Dier voertige beesten ende vogelen / zijnder in grooter menichte / insonderh3 Pauwen / wilde Hoenderen / grauwe Dapagapē / Pittagen ofte Sparweers / klein gevogelte / die aē die tacken der boomen seer kunstich hare nestē hangē (als my sodane mede zijn gebracht) om vande ghewozinte en slangen bezigt te wesen / niet minder oberbloet isser vā Wisch / in sonna datter niet gezeect / dan een overdeckinge / vā Christo en zijn woort / om die arme mensche tot eenige geregeltheyt en salicheyt te brengen: Het landt is seer heet en ongeteert voort onse lypden / en insonder-

Beschryvinge van die Coninckrijcken in Africa gheleggen.

Africa in den Ouden in 4. deelen afgedeeft.

Egypten en Abexin by Africa gheheert.

Wat sterckten de Portugesen in Guinea hebben.

Verhael waer dat die Hollandische schepen in Guinea eerst aengecomen zijn / ende wat haer ontmoet is / aen tant comde.

Beschryffte vande ghelegenheyt van een Casteelken. Bornē 16. oft 17. vade dick.

Comschapen met die van Cermēn.

Wat soers datmen aert gaen moet vande Gout havens nae S. Tome en C. de Lopo Gonçales.

Wat winden datter by de Linie Equinoctiael waeyen.

Mēt en gheswoonte van die van Guinea. Waren die in Guinea vālen.

D. Waldanus zyn over de 100. derlegh vruchten uit Guinea ghesbracht.

Wat vogelen datter in Guinea zyn.

Oerbloet van Wisch.

Beschryvinghe van Guinea ende Manirongo.

insanderheyt is schaelica die regen/ die groo-
re naglnyfe en wozmen by zeyngt / om watsse
bocht en wacm/ een moeder is va putrefactie/
hier dooz ontstaen vele siekten / insandergeyt
heete Coysen/ Bugca-loop/ en het wode lbe-
lizen/ ende diergelycke.

Der volgende de Custe / passeren zy het Ep-
lanot Principe, en voozder onder die Linie S.
Thomas. also gheheeten/ om dat het op des 12.
Apostels S. Thomas daeg eerst ontdecat is.

Die Eplandt is breedte ontret 60. Italaent-
sche mpre/ beloopt 12. van die onse/ heeft ront-
omme 180. zyn 36. duptijce / is van gedaente
by nae roat / overvloedich van Sugker ende
Genther/ en alderley virtualie/ om die regen
en vochticheyt des daws / die alle moztijens
het aertijcke aldaer ververichen/ dienende tot
wasdom sulcker vruchten.

Van S. Thome 3. o. te o. aengende/ zyn ge-
comen vooz Rio, ofte Rivier van Gaba; waer
vooz een baec ligt op 3. en 4. vadé/ daer t' daj-
per bernt om die stroom die upt de Rivier en
Zee samé stooten. Dese Rivier is wel 2. m-
len oft meer breedte / hebende aen beyde zyden
veel gebouwe/ dan hier ontret hebben zy geen
holen verromé/ waeromme voozgedaren na
gelegetheyt der winde/ nu aé die wal/ nu daer
af: Die Custe streckt hier zupen en noozden; t-
geheel ondiep / datmen wel eé myl ofte ander-
half van die wal niet en heeft over 12. ofte 13.
vadé diepte / en naderhat by t' lant op eé halve
mple 4 5. 6. ofte 7. vadé/ dan men mach na ge-
noech by comé/ om datter is klare steec gront/
ende ghemeeelijck heeft men des nachts hoelte
van t' landt/ gheheeten Vento di Terra, inson-
derheyt na by wesende; Een wepningh voozder
begint die Custe wat westelijcker / na die C. di
Lopez Gonçalim toe / al waer zy ettelicke da-
gen gelegen hebben/ met dat volck handelende/
dan wepningh uprechtende / om dat die Fran-
sopsen vooz een corte tijt daer geweest waren/
en alles bedorven hadde/ ende om dat zy alhier
eenige dagen gebleven hebben/ so hebbe zy vele
vzeemde manieren van dit volck geamoeert.

Erstelijcken belanghende hare Religie / en
weten van God ofte zyn ghebode gants niet/
de sommige aenbidde de Sonne en Mane; an-
dere sekere boomen / ofte die aerde / om dat zy
daer voetsel van geniete; Achtent ooc vooz ont-
weert op die aerde te spouwen; Gaen wepningh
over straet/ ofte hebben een groot/ breef/ bloot
Mes in haer handen; Zy zyn alle / soq Mans
als Vrouwen gepiekeert op veelerhande ma-
nere/ seer vzeet/ dit doe zy met Messen/ snyden
in die huijt/ en strycken daer eenige smeringen
met verwe vermégt in. Zy en sullé niet dinc-
ken sonder eerst wat upt den por ofte kanne te
gieten; Dincen ooc niet over maeltje / dan
na die volepndet is/ dincen zy eenen hertigen
dronck waters/ oft van haren wijn de Palma,
ofte water met honich gesoden en vermenght.

Des mozgens oft dooz den dagh by een co-
mende/ ofte haren Obersten groetende/ in teer-
ken van reverentie / vallen zy op haer knien/
kloppende met die handen te samen/ en solange
sittende / tot dat hy weder slopt/ anders klop-
pen zy ooc elcks eens tegens malcanderé / met
dese woorden/ Fuio, Fuio, Fuio, daer mede zy
ooc gelepde en pas gheben/ en alles goets daer
dooz verstaé. Het volc des lants is seer genegen
tot viberpe tegens die vzeemde/ dan niet teges
haer eygen volck; En het Vrouwen volck seer
genegen tot onkuysheyt ende hoererye/ inson-
derheyt met vzeemde natien/ twelck daer oock
geen schande is. Sommige mans zyn der oock

die ronde buffen aendé gals dragen vā schoy-
sen gemaeckt/ clepne ende groote/ niet ongelijck
die buffen/ die men alhier by ons in die hei ber-
gen hangt vooz die armen/ dan willen gheen-
sins toelaten datmen hier watter in is. Het loo-
pen meesten deel Mans ende Vrouwen bloots
haofte / het hary wonderlijck geschozen en ge-
blachten/ dooz alle coy/ eenighe draghen hoet-
giens/ die gemeeelijck upt basten van boomen/
ofte Indische Boten gemaeckt werden. Sont-
mige dragen oock bossejen van vederen ende
plupmen / die met pferkens aen t' hary vast ge-
maect zyn / ghelijcker ny veelerley soozten
mede ghebracht zyn/ van dese hoetgiens en ve-
deren. Daer zyn sommige die gaten hebben in
die bovenste lippe/ en ooc dooz t' binnenste van
die neuse. In die gate der lippen steken zy stut-
ken van Eipen beu/ van die groote van eenet
Daelder/ met eé steel daer in dat gat sluptende/
twelck inghesteken zynde/ comt boven aenden
heus en ovet den maat. Sommige hebben
ooc wel ringen dooz t' nudelichot van die neuse
ofte dooz die lippen hangen; andere zijnder
ooc die klepne hoornkens ofte tandé daer dooz
steken en dragen: als zy meenen tot een cract;
andere dooz hooren ooc die onderste lippe/ ende
spelen daer niet die tongye dooz. Veel van die
Mannen en Vrouwen dragen ooc ringen dooz
die ooren waer van de sommige 7. ofte 8. loot
swaer zyn; Sommige hebben daer storkkens
dooz steken/ 5. ofte 6 vingheren lanch.

Voozder/ belanghende haer kleedinge/ hebben
niet dan een matken van basten van boomen
gemaeckt/ twelck root ghebet wet is/ om haer
schamelheyt te bedecken. Op sodanighe mat-
kens hanghen die sommige vellen van Apen/
Meercatten/ ofte andere wilde dieren/ met een
Belle int midden / ghelijck by ons die koozen
ofte Schapen aen gehangen wert. Hare licha-
men schilderen zy root / met verwe van root
hout gemact/ gelijck ny mede daer van daen
gebracht is; geeft een goede verwe/ dan is veel
lichter als Brasili hout; zy maken ooc die wils
d' een ooge root/ en het ander wit ofte geel/ ende
noch wel eé streck ofte twee dooz aengesicht.

Het meestendeel deses volcks draecht eenen
riem ofte baec om t' luf van een Buffels huijt/
met het hary noch daer aé/ welcke come voren
ontrent een handt breedte nae by een / aen elck
eynde een stuck upstekingende/ en wert voren niet
een kleyn bandeken vast gebonden/ en vooz op
den buijck hebben zy een coyt en breedt pferen
Mes steken/ die schepde ooc van pfer wesende.
Dese banden zyn sommige een handt breedte/
sommige 2. sommige 3. en oock wel vzeeder:
Benssens dese Messen / ghebruycken zy noch
werp Messen / met 3. oft 4. hoeken (als men
oock by ny sien mach) die gantsch vzeelicken
zijn. Boven dit so hebben de Vrouwen tē mee-
sten deel groote pferen / ofte roode coveren ofte
rennen ringen om de beenen/ sommige eé/ som-
mige twee/ die diekwils 3. ofte 4. onser pondé
swaer zyn/ rontsom die beene by t' as sluptende/
also datmen nauwelick weren mach hoe zy die
daeromme gheereghen hebben. Dese worden
oock van sommige mans ghedraghen / dan
niet so veel. Daer zyn ooc sommige Vrouwen
die voozshootgiens draghen van Biesen ghe-
maect/ gelijcker ny ooc mede ghebracht zyn/
en dus vele belanghende hare cleedinghen ende
bercierse des lichaens / die grootwelck en mis-
maecht zyn / niet wepniger disozde is in haer
huijs houdinge/ leven als besten/ en slapen op
der aerden op matten: Ware cost nemen zy van
groote witte wortelen der aerden / Iniamos

gheheeten/

Ghedante
van Hoerkes
ende Bedes
bossejen.

Waerme/ en
hoe da se haer
aengesicht
bercieret.

Sommige
van 7. ofte 8.
loot swaer.

Hoe dat
haer lichaem
verciert.

Ghetwee van
het meesten-
deel des
volck draecht.

pferen ringen
an der beene
wen beenen
van 3. ofte 4.
pondé.

Dronten
Doozshooten
van Biesen.

Den regen
in Guinea is
dooz seck van
berichen de
siekten.

Beschryvinge
van t' Ep-
lanot S.
Thome.

En banch
vooz die wa-
dan die soze-
lyck is.

Diepte lanch
de custe van
S. Sabam.

Religie ende
manier van
volck by de
selve Gaba
in d' oopen
Gonçalim.

Ghemack
in goede dach
bewingh.

Latine ofte
ghemeng-
heit van die
van Guinea.

geheeten/licffelijck van smake/gelyc/die spaen-
sche Batatis ofte Castanien: worden ghesoden
en gebaden/ en andere wortelen/ en Sijncker
riet; En Bananas zijn vzychten van boomē/so
d'Indische Vygen in dit boeck geheeten wo-
den/laent gelyc Comroumerē/ en upt dē soeten
suer/licffelijck van smacth; Eten oock ten tyden
visch ofte vleesch/ dan leggent altemael in eens
back by den anderen / waerō zy haer setten ge-
lyck een hoop beesten/ en dymckē niet/ dan nae
den eten. Die obersten eten gemeenlyc alleen
upt een tinnen back / d'andere upt een leelijcke
aerde/sittende op een matken op die aerde upt-
gesprept. Die Vrouwē / hare meesten arbeyt
is water en vzychten te halen / en die te koken.
Haer geboech sullen zy geensins op der aerden
doen: achtē sulckx booz groot quaet / dan heb-
bē hier toe groote kuylen in d'aerde gegraven;
Sommige mans makē markens/en verhadē-
len die tegens maīcanderen; gebuycken gheen
gheweer ofte Messen/van bypsten ofte stocken
te gens den vbanden/ allerley hostilitept/na die
maniere des landts; Zyn beter gewapēt / dan
die by die Mine woonen met Spiesen / Bogē
met Bylen/ Rondassen in die lengte gevlochten
van basten van boomē en dierghelijcke; Haer
Etmelen zijn onder naē en boven wijt; Coy-
netten van Oliphants tanden; Alle dese instru-
menten en wapenen zijn my mede ghebracht.
Ous volck in Rio di Gabam, ofte die Revier
van Gabam komēde op sekere Eplanden / zyn
ingeboert van eē Swarte/ die een grootē tant
hadde door zyn oberste lippe uptstekingde/ met
een breedt Mes in zyn handē ende zyn gheheel
lichaem gepickeert/ als verhaelt: Dyacht haer
in een hutte onder die Swarte/ al waer eenige
Tapeten van schosfen van boomē op die aerde
nedergelept waren/zy daerop sittende/ ende oē
gēē ander sakē lettēde/ wert haer op die schou-
deren geclopt ende aengewesen opwaerts met
dese woordē Mani Gabam, zy niet gedenckēde
ofte wetende wat het was/ saghen om hooghe
al waer een swartē mensche sat / op sekere trap-
pen verhooght/ seker onbeweeghlyck/ gelyck
een Afgodt/ met vele ketenkens van beenkens
en ringen omhangen/ vreeselick om aen te sien;
Dese hadde aen zyn boertē liggē eenige swarte
Vrouwē met Ollyphants seerten/hē die Wlie-
gen afkeerende en wint makende / daer upt zy
verstonden dat hy ten Heer moest wesen van
sulcken Eplandt/zyn terstont op een kintē ghe-
ballen/reverētie doende na die wyse des kants/
in haer handē kloppende/ so langhe tot dat die
Mani ofte Heerē weder teckē gaf/ ende klopte
in zyn handē/ doer zyn zy opgestaen/etide haer
zyn vteert van dese heerlijcke Matkens van
basten gemaecht/ als Conculijcke presenten/
ghelijck men die selvighe eenigerhande soozten
met het Linnen by my sien mach. Andere upt
die Zacht van ons volck/zynde ghecomen aen
een ander uptlooy der selfder Revier van Ga-
bā, ontrent 2. mplen opgebarē/zyn by eē groot
Dorp gecomen ontrent die riviere liggende/
also na by / datmē met eenen steen op die hutte
werpen mochte / en op 2. schips lenghte na by
de wal wesende / hebben daer het ancker inde
gront gesmetē/ alwaer stonden ober die 1000.
Swarten op't landt/soo mans/ vrouwen als
kinderē / daer van eenighe Spiesen / andere
Messen/ en dierghelijcke geweer hadden/ en rie-
pē niet luyder stēme Io, Io, en andere woordē/
kloppende tsamentlijcken in haer handen / naē
die maniere des landts / twelck vzeemt was
om te sien en hoorē. Een wey nich daer nae is
te sekere Swarte/ die zy 4. oft 5. mple daer hā

ingenomen hadden/ int water gett eden/ en aen
landt gegaen; Aen landt comende/ viel hem dat
volc/en vncipalick dat Drou-volck om't lijf/
also dat hy niet booyt conste comen/ singhende
gelycker hant/en hē bestropēde met groē gras
datmē nauwelijcks sien oft hoorē mocht. De-
sen aen landt wesende/en lieten zy van haer ghes-
woel niet na/dan hoe langer hoe meerder/dan-
sende en springhende/ snydende al het gras dat
aen die strant stont / met hare Messen af. Ou-
der tusschen isser een upt die Vlecke ghecomen/
hebbēde eenē langē stoc in die hant / alst scheen
eenich bevel te hebben / verbiēdende d'ander af
te laten van sulcke gekrysch/en van't water te
ruggē dypbende/dā het hōly niet/ door die me-
nicyte die daer vergadert was; Oock so is die
Swarte/die ons volc upt die Zacht daer had-
de ghewesen/met een Cantuyten, (soo heeten zy
haer schuythens)weder aen booyt gecomē/met
hē byengende 2. mans ende een outachtich wijf:
die welcke eē van des oberstē vrouwe was/ en
die selfde was int itidde met wat groenichept
bemaelt/en hadden in elcke hant eē groen tac-
ken/wenckēde met beyde die handē/ en die an-
der 2. mannē kloppēde die handen tsamen/be-
diebende/so zy daer upt verstaē korden/ na die
maniere des landts/ alle vrede des vzienschap.
Met dit volc zijnder 2. upt die Zacht aen laent
ghevaren/ al waer van't volck sulcken vernoer
en blpfschap ghehoort is/ met dansen/singen en
springen/ende dierghelijckē gesten. Aldus nae
den obersten toegaende/ is wel die helft van dit
volck gebolcht / insonderhept de Vrouwē ach-
ter ende voren/ loopende en springende/gelijck
upsinnighe menschen/en het meesten deel heb-
bende van die hē en groote messen in de hant/
kloppēde die also te samē/ dattet vzeellijc was
om te sien / dan ten was gheen wonder dat dit
volck aldus veel speels maecte: want zy had-
den noyt Witten gesien/ die daer noch tot gee-
ner tijt getrafiguere hadden. Daer waren wel
Portugesen booz inde Revier gewest/van niet
soo veel mplen opwaerts: want zy waren wel
8. oft 10. mple van't schip/ende die revier was
gelycks wel ontrent dit doyp/ (twelck Ceime-
rijn geheeten is)niēter als een mple breedt/over
d'ander zyde een ander doyp liggende. Door dit
doyp liggende met een Zacht/ sefoten zy eens
met een steen-stuck / waer door al het volck te
rugghe liep/ verbaest zijnde/ dan quamen ghe-
lijcke wel stract weder. En als sommighe van
ons scheeps volck gingen na den oberstē/ wer-
den zy niet beyde armen geleydet/ al singhende
ende vzielijcke teckenē bewijsende / dat daer
witten in haer landt waren. By den obersten
zyn huys comende/twelc vā riet gemaect was
hebben by nae een half ure ghewacht al eer hy
lyt quam/ onder tusschen liet dat volc dat ghe-
volcht was/ niet af van singen en dansen. Als
nu den obersten quā / worden hē eerst 3. Mat-
ten en 2. stoelē/ eē groote en eē klepne gebrachte
van eenige Swarten die na volchden. Hy was
ober zyn lijf/als oock in't aenghesicht wit ghe-
maect met Krijt/ofte met ander witsel / ende
hem werde een saccken met witsel na ghedra-
ghen. Op zyn hooft hadde hy een Mutse van
een vel vol van vederen / ende een keten van
beentgiens ghemaect / meer als 100. mael
om den hals en om armen ende beenen. Znden
stoel sittende/ quam by hē een outachtich wijf/
hem van dit witsel langhende/ dede ghelijck of
hy zyn handen daer mede ghewassen hadde/
stropde die restē in zyn aengesicht/ en stack als
doen beyde zyn handen om hoogh / ende zyn
Wijf wert ooc witsel ghegheven: Dit ghedaen
zynde/

Wat Antia
man en Ba-
nanas zyt.

Wat gebuyck
de Obersten
in haer eeten
hebben.
Wat de vrou-
wen meesten
arbeyt is.

Weschyppin-
ghe van ghe-
weert dat se
ont de oorloch
ghebruycken.

Wat dat ons
volck in Rio
di Gabam
breighent is.

Ons volck
ballen den
Man te voer
en kloppen in
haer handen.

Werden met
Matkens
bereert vande
Mani.

Verhael wat
het ander
volc diegeent
is opte selve
revier Ga-
bam.

Wanberlycke
manier vande
Swarte/als
zy ons volck
sesien hebbe.

Wat treckenē
de Swarte
ghebruycken
om vziens-
schap te be-
soecken.

Twēe van
ons volck
ten tot te
Swarte.

Met wat ge-
raes en ander
matken zy
die totten
versten ghe-
bracht hebbe.

De Swarte
bewyfen ge-
te vucht
datter Witten
int landt
zyn.

Ghedante
van des
berste huyg.

Wesghelijck
vanden
versten selve
nidsagades
verhael van
zyn kleederen
ende wit ghe-
maect aen-
sicht/etc.

zijnde / begonste die Vrouw te singhen ende te dansen ten huyl waert upt / haer volgende ende van ghelijcken doende alle die andere Vrouwen: daer na sprack die Heere sommige woorden / en riep den Swarten die ons volck mede ghebracht hadden van die vorige plaetse / hem seggende dat ons volck welcke was / die handen tsamen cloppende / met dese woorden / Fuio, Fuio, als gewoonlijk / ende na andere propoofken septe hy dat zy hier souden halen / datter tanden ghenoech waren / hebben also ghebaen / ende sehere tanden gheruyt.

Dese riviere als gheseyt is / is seer breed / vol van Crocodillen en Zee-peerden. heeft veel inwijcken / street zupd oost int afvaren van Cementijn, laeverden inden nacht wel 2. ofte 3. uren / dan raecten twee mael aenden grond. Int vervolgen van haer repse / zijn een Splant ghepasseert in die mont van die riviere liggende / ghelijcker vele zijn / om datter leech slecht landt / en vol boomen is / dit wordt gheheeten Caracombo. Van dit Splandt is ghecomen aen onse schepen een Canutien met 18. personen / hebbende by haer een trommelken met een uptghehoorde stock / daer op zy speelden; aen boort comende / isser 4. ofte 5. overgetrede / daer onder een was geheel wit coezhemaect int aengesicht over die burst ende armen. Dese hadde een groen meken in die handt / met een schelleken / ende oock een gebrept dinc / van die groote van een Musche / oft wat grooter / ende hadde oock witsel in zijn handen / 'twelck hy opt schip stroepde / en ginck met het schelleken alle het schip langes ringelende / en als zy wat spraken ofte wy noch / so schelde hy recht oft hy eenige consecrate ofte benedictie gaf: daer nae sittende / en in zijn woorden bevede / gelijk een mensche die beseten is / oft die ee bevede korse heeft / weter ghesaught eenen grooten pot met Wijn de Palma, daer zy den anderen af toe broncken / wel ontrent een half ure gheduerende / zijn daer na weder in haer schuytken gegaen / en nae landt gebaren / hebben ons oock daer henen gewesen / om te comen ruylen / ghelijck wy deden / ons hier daer brenghende / inrpden int palleys des Oversten / hier weseude ende het dozp doorgaende / hebben onder anderen gesien een klepne hutte / ontrent 3. voeten hoogh / boven ghebedekt met een dack / ter zyden wat open / onder welke stont een klepne galge / daer aen ee kleyn knick / hooznê hick / daer sommigh goet in was / dat zy met besien wilden hebben / en beneden die galghe stont een storcken / met een doodts hooft daer op va een jonck kint / int eene ooge hebbende een beenken bpkas gelijk die Schelvischen int hooft hebben / (by ons maectmen die Peerden toomen / en die honden hals banden hier af.) Beneden aen't storcken lach allerley gebeente van visch ende van gebierten / onder anderen / lach aldaer oock een snijt van een Prictis / 'twelck onse lypden een swert Visch noemen / was sonder tanden / dat die schipper booz my mede nam / ende my ghebracht heeft / vraghende wat dit mochte beduyden / sepden zy datter ten doode was. In een ander dozp wesende / en dat boozgaende / sage sitten ee hoop mans / wel tot 20. toe booz een duere van een hutte / waer onder sommighe schenen van die overichept te zijn / in die hutte was sulcken ghesanck van allerley stemmen / kleyn ende groot / dat het wonder om hooren was / vraghende wat sulcks beduyden / sepden datter een doode was. Die Vrouwen in harens noot zijnde / isser gants gheen

schaemte / loofter al toe wat wil / ionck en out / mans en jonghers / ghelijck die Vrouwen / die dueren op stillende, Eensdeels is te verwonderen / dat die kindren alle besneden worden / dat zy nochtans gheen wet ofte regel / ofte kien nis van Godt hebben; Het lant is vruchtbare als gheseyt is / van allerley vzeinde vruchten / val van dieren en vogelen van veellerley aert / groote en klepne; men bindt boomen / daer aen die tacken van eenen boom / over die 100. vogels nesten hanghen / wonderbaerlijck in een gevlochten / dat het ee lust om aen te schouwen is; hange neder aen sehere stroeyen draekens / vast aen ee tack / om der Slangen willen / daer upt dat die ionghskens niet en mochten verniet werden. Dese nestkens zijn my oock veel mede ghebracht / schoon om sien / ende dus vele belangede die Custe van Guinea, volcht boozder die Custe van het machtighe Coninckryck Congo.

Die Ouden hebben een opinie ghehad / dat dit landt niet bewoont en was / ende noemden dat selvige Torridam Zona, dat is / een plaetse des aerthodems / die gantselijck booz die hitte der Sonne verbernt is / van zijn geheel bedrogen gheweist: want ghelijck betuycht Odoardus Lopez, Portugees / die daer lange gewoont heeft / met vele andere Portugesen / is aldaer goet woonen; Die lucht boven aller meeninge also ghetempert / datmen des winters gheen felle cou de gheboelt / die aldaer niet anders en is / als den Herfst tot koomen / ghebruycken geen voeder ofte bont / noch veranderinge van kleederen / noch soekent vuer niet / soo ist oock niet koudere op t hooghste der bergen / alst is in die ebene veld / doch int generael ist inde winter warmer dan inden somer / ende dat om die ghestadigen reghen / insonderhept op den middag / twee uren booz en na den eeten / welke hitte seer qualijck is om verdragen booz ons lypden: Het volck des landts is swarte / doch sommighe van die vrouwen een wepnich treckende nae't geele / hebben meest swart ende gekrolt hant andere ros ofte root / zijn van middelbare groote / de Portugesen hier in niet ongeelijck. Die oogghappelen hebben zy van veellerley coleuren / swart ende Zeeverwich; die lippen niet soo dick als die van Nubien en andere Swarten / haer aenghesicht alderhandt / het / magher / middelbaer / die Portugesen ghelijck / ende niet andere Swarten van Guinea, die nismaeckt en leelijck zijn. In die lenghte van dagh ende nacht / is wepnich onderschept: waer in't gheheele jaer scheelt het nauwelijck een quart van een ure / soo men mercken kan; Haren winter dan geruymelijck sprekende / begint in onse Lente / ontrent int midden bande Meert / en haren Somer int midde van September; Inden winter reghent het aldaer gestadelijcken vijf maende aen een / namelijcken / April, Mey, Junij, Julij, Augustus, in welke tijt wepnich klare daghen zijn / ende die reghen valt daer so heftich met soo groote droppelen / dat het te verwonderen is / welck watter allesamen van die doze aerde werdt ingetrocken: so dat die voorgaende wermte ghebroecht is / in welke tijt het nauwelijck in ses maenden reghent. Hier booz werden oock die Gebiere met dick spnich water verbult / en ober't lant lopende bevochten het aertrijck.

Die winden die op die selvighe Somers tijt ghestadich wapen / zijn / de welke Hippocrates, en na hē Iulius die eerste Roofsche Keiser met een Griecsche name genoemt hebben

En Vrouwen in batens noot zijnde / loopen alle daer toe te besien wat zy te werelt sal brenghen.

Alhier is veel ghehogel / aen een tack van eenen bock hangen dics wils over de hooft nesten.

Die Ouden hebben die machage Coninckryck Congo booz wec / en ons woort daer geacht / t welc in contrarie bigant.

Inde winter warmer als inden somer / welke warmte seer quaet om verdragen is.

Hebben op't hooft swart oft root ghehant hant. Hare oogghappelen van veellerley color.

Haren winter begint int midden van Martius / haren somer ten midden van Septemb.

Des winters isser ghesadighen regen / en des somers ghestadighe drooghe.

Van't Spland Caracombo is aen onse schepen gecomen ee scheepken met 18 personen ut ons schip comende met wonderlijcke economen.

Daer we comen aen't landt / wpsen ons mede aen landt te bare / 'twelck wy deden / ende ons hier ende andere wack mede brachten.

Bertellinghe van vele bevede dinghen die zy aen landt zijnde besien hebbe.

Onsen schip ver dant daer en snijt van een swert Visch / die by D. Saluda was te sien is.

Wonen in ee hutte heel gesancks / om mozake datter ee doot was.

De nooydt wesse wint. waert gesla. dich des jaers hier sekeren tyt brengh vele mist ende reghen mede.

Den reghen maecht groo- ten wasdom inde riviere.

In Egypten regent min- nec nger/het landt wordt bevochtghet niet het oer- loopen vande riviere Nilus en den sijn dier water mede brengh maket bet.

De Christen houdent vooz een mirakel het overloopen van dese riviere/ an dese moest dit lant woest blyve.

In haren so- mer wapen hier 3. o. ende n. o. winden/ welke voz- ken zyn dat de groote hit- te niet dese winden ghe- berpelt wo- den.

Ten ware niet mogelije vooz het volck alhier de groote hitte te lyden/ ten ware de ver- koelende best- noelwaepde winden.

Etesios, dat zijn nooyd westen van die Portu- gesen Vento maectro, ofte generale gheheeren/ als ordinarie in die tyt des jaers in dat landt/ die oock oorzaken zijn van den reghen / door't opdyppen vā veel mist's en nevels op't hoogh- ste der bergghen/ die aldaer aenstootende en na- derhandt in water resolverende/miet regen het aerderijck vervullen; Hier door comt het/dat- men siet die hooghe bergghen niet nevel bedect alst regenen sal. Dese ghestodigh- duerende re- gen dan/is oock oorzake van die wasdom der groote Rivieren/ die in Ethiopien en Egypten zijn/gelijck Niger ende Nilus, ende alle andere daer ontrent / so eens deels in die Midlandsche Zee / andere in de groote Oceanum inloopen/ bevochtghende ende vruchtbaerheyt bringende in die dorre landen daer zy door loopen: door haer sijn en betricheyt die zy niet haer bren- gen. Nu om dat het jaerlijchs in onse somers tyt ('twelck haer winter is) int Rijkhe van Cō- go en Ethiopien meestendeel regent/ so ist ooc niet te verwonderen dat aldaer die rivieren grooter worden ende overloopen / dan in die voozdere en seer drooge landen / gelijck Egypten is (uytghenomen Alexandrien en die plaet- sen daer ontrent) daer het minnertmeer regēt/ is ghehouden vooz een seer vreedt ende won- derbare sake / hoe die Riviere van Nilus soo hoogh mochte wassen vā dick troubel water/ en dat alle jaers op een sekere tyt / sonder int aller minste daer af te wijcken / ververschende het aerderijck/ende ghevende voetsel menschen ende dieren/waer door die Ouden dese Riviere sacristien ghedaen hebben / die noemende als Ptolomeus in zjn vierde boeck aenteeckent/ een goeden Geest; Ende noch hupdens daerhe houden veel Christenen sulchs vooz een mi- rakel: want sonder sulck wasdom des waters moesten zy van hongher vergaen / haer leven (gelijck Iohannes Chrysoltomus seyt) aen het wasdom deses waters hangende. So zijn van die Nooydt westen winden / die by ons des so- mers wapen / 'twelck haer winter is/ die daer dyppen ende vergaderē wolcken ende damp op die hooge gheberchten ende doen reghenen/ om welker regens wille (als oock geseyt is) haren winter niet so kout en balt/ghenererende in so- dane warmie provintien law water. Dese re- ghenen dan/zijn oorzake van het wasdom der Riviere Nilus, ende andere rivierē deser plaet- sen/daer van die ouden so veel questien ende fa- bulen vertelt hebben: Maer in haren Somer/ 'twelck onsen Winter is/wapē contrarie win- den van die Nooytge / als nae't Compas te re- kenen zuydt oosten en nooydoosten/ die welke sonder alle twyfel kout zijn / als van die jegen partje banden Polo Antartico wapende / en alle die landen verhoelende/ ghelijck oock even onse windē alhier in onse landen doen/ende ge- lijck zy aldaer by haer makē een heldere schoo- ne lucht/ alsoo komen zy ons tot met veelvou- dighe reghen / door een sekere naturele disposi- tion des aerdbodems van de Hemel en vande elimen ghegouverneert wesende door die hoo- ghe voozsientinghe van God die den Hemel af- gedeelt heeft / ende den loop der Sonnen ende andere Planeten op sulchen maniere / dat alle ghedeelten des aerdbodems van haer licht ghenieken in warmte/en koude/ en int bybly- ven niet seer groote proportie ende ebendyach- ticheyt/ en vooz seker/ so die frischeyt ofte ver- koelinge van sodane winden niet ververschede die landen van Ethiopien ende van Congo, ende andere onliggende landen/ ten waer niet

moghelijcken te lyden die hitte. Dese elfde hoelke ghenieten oock die Inwoonders van Grieken landt/en van die Eplanden van Ca- dien, en Cypres, ende die van kleyn Asien, als oock die van Syrien en Egypten, die daer leven door het verquicken van dese voozghenemde Maestrals / n. w. ofte w. winden / die wel te rechte met die Grieksche namen Zoephoroī, dat is/Levent bringende/geheeten wordē. So is oock te letten / dat noch int gheberchte van Ethiopien, noch in Congo, ofte andere naest- liggende plaetsen nimmermeer en sneet ooc niet op't hooghste der bergghen / ten ware dan voozder na die C. di buena Sperança toe / est in andere sekere plaetsen / van die Portugesen Snee-berghen geheeten/ ghelijckmen ooc niet en vindt ys ofte Snee in Congo, die boven Gout geestmeert souden wordē/ om die dranc daermede te verkoelen / alsoo dat die Rivieren niet toenemen mogē, door't smelten des sneus/ van door het ghestadich reghenen van die vyf winters maenden/ghelijck gheseyt is.

Nu weder comēde tot ons vooznemē/ mach men nae Congo varen op tweederley manie- ren/ oft door die hooge Zee op S. Helena, ende so verder over ofte langs die Custe vā Aphri- ca, op het Eplandt van S. Thomas, nae die Capo van Lupo Gonzales, liggende op eenen graed/aen die zuydzyde van die Linie wesende ontrent 21. duysche mylen van S. Thomas, en van daer septmen met windt van't landt/ altoos neffens die Custe heen/ende alle avontt werpt men het anchor op een sekere plaetse/ after eenighen hoek/ ofte in een haven/ tot dat men comt daer men wesen wil.

Het Coninckrijk van Congo streckt hem tot C. di S. Catharina toe / 'twelck licht aen die zuydt zyde van de Equinoctiael, ontrent op 2. graden en een half/ verbolgende voozder die Custe/ passeertmen eenige bergen en stran- den niet weert te verhalen/ tot twee inhannē ofte inwijcken die de Zee maecht/ eenighe ghe- lijckheyt hebbende van eenen byel/ al waer een goede haven is / gheheeten Baja d'Alvaro Gonzales, dat is/ den inhoer van Alvaro Gon- zales. Eē weynich voozder loopt eē kleyn Rivierken in die Zee / gheheeten van die Portu- gesen om zijnder roodicheyt willen / De las Boreras roffas, om dat sodanich water zynen loop heeft over eenighe roode aerde/ berwende dat water. Alhier om dese contrepe begint eenich hoogh gheberchte/ van die selvige Portu- gesen la Sierra Complida genoēt/dat is/ lanck geberchte. Dasserende voozts/ comt een ander Riviere/geheetē Baja de las Almadias, 'twelck so veel te seggen is/als inhoek vā Barchē/om datter veel Bercken getimmert werden. Ende mont vā dese rivier liggē 3. Eplanden/daer af het grootste int midden lept/en bewoont wert/ ontrent dit selvige is eē havē vooz kleyne sche- pen/d'andere twee onbewoont; Van hier ver- trekkende commen aen die grooce rivier van Congo, welke Zaire genaēt wert/voozsprōck nemēde eens deels upt de selvde Lack / daer upt die Nilus voozt comt. Dese rivier gheeft so o- verbloedigē water upt/dat het ongelooftijc is/ want al eer zy in die Zee loopt/ is zy by die 5. myle hzeet/ en giet soet water opt hoogste/wel 8. ofte 10. ende somtijts 16. onser mylen in die groote Zee / waer upt die Stierlynden rike- ningē makē waer ontrent zy zijn/ en mē mach ontret 5. mylen dese rivier optwaert varē met groote berckē/hooget niet/om des afvals wille daer zy vā een hooge velsen afvalt / als ooc die Nilus,

Snee ofte ys soude in Congo voozsel meer zyn.

De rivieren vermeerden daer door de ghestadighe reghen maes s. winters maenden.

Alle avontt lighs landt vande/ sijn men om den eenen hoek ofte den anderen seker ligghe.

Dese plaetse heet den in- hoek vande Bercken / om dat hier veel hout vāt/est daerom vele bercken ghe- timmert wo- den.

Zaire/de als berggootse rivier van't Coninckrijk Congo giet seer veel wate- ters upt aen de Zee.

Nilus, Donouw, ende den Rhijn op sommige plaetsen doen/ datmen Cataractas noemt/ dat zijn water stortinghen ofte vassen/ brenghende sulcken grooten geluyt/ datmen seer veer hoo- ten mach. In dese Rivier ontrent die Zee/ zijn veel Eplanden/ alle niet veel volck bewoont/ waer over sekere Heeren ghebeiden/ den Coninck van Congo onderwerpen. Het heeft sich op eenighe tijt toeghedragen/ dat dese Eplanders teghens den anderen oozloch boerden in sekere schuytchens/ die gemaect waren upt een tronck van een seer grooten boom/ Licodo op haer sprake gheheeten/ daer af sommighe so dick zijn/ dat zy niet mogen van 6. mannen omvaemt werden/ hoogh en laech daer by/ na proportie/ also dat een van die grootste uptgeholet wesende/ by die 200. manne dragē mach. Dese schuyten roepen zy niet vye riemen in die handen/ varende seer snel voort/ een ieghe- lijck eenen riem houdende/ ende een boghe daer by/ welcke zy int veyten van haer werpen/ en behelpen haer met den boghe. Int stieren ende wenden deser schuyten/ ghehuicken zy oock niet anders dan even dese riemen. In dese re- vier houden haer veelerley vyeemde gebierten/ insonderheyt die Croesbil/ die seer groot hier gesten wort/ en op haer tale Caiman gheheeten/ en het Zee-peert/ en een ander dat twee handē schijnt te hebben/ en eenē steert/ op die maniere ghelijck een flessche/ twelck zy noemen Am- bize Angulo, dat is/ Mepz swijn/ om dat het so vet is als een Swijn/ hebbende goet smake- lijck vleesch/ niet ghelijck een Viscj/ hoe wel het een Viscj is/ die niet upt dat soet water komt: maer eet dat gras vanden Oever der Rivieren/ ende heeft een hoof ghelijck als een Osse/ en dus danige vintmen die 500. wē wegē. De Visschers dese vanghende/ zijn ghehouden den Coninck die te brenghen op lijf straffe.

Alhier comt weder eenen uyt hoerck/ die zy heeten Capo di Padra, en een wepnich wyder vā die rebiere Lelunda, die upt een kleyn Lac comt/ boven int land liggende/ waer upt meer rebieren comen/ insonderheyt een die Coanza heet/ daer af int verbolch ghesproken sal wor- den. Dese riviere Lelunda, in tyde alst niet en reghent/ is seer droogh/ datmen die te voete mach over gaen/ loopt onder aent gheberchte heen/ daer op Congo die hoofstade ghebout staet. Van hier streckt die cours na die rebiere Ambrizi, welck groot is/ en een Haven heeft/ loopt ooc niet verre van die stad Congo, naē die Zee toe. Noch wyder comt men aē een an- der Loze gheheeten/ welke sonder haven is. En van hier vaertmen tot Onzo, een ander re- vier die een goede haven geeft/ ende oorspronck heeft upt het selfde Lac/ daer die Nilus upt comt, noch zupdelijcker volght Lemba, oock een rebier, dan geen haven hebbende/ noch niet schiprijck wesende. Na dese komt men aen Dā- de, een seer groote rebier/ daer op schepen mo- ghen varen van 100. vaten. Dit dese rebiere loopt een arm zupdelijcker op/ Bengo genoēt/ makende met Coanza (een ander seer groote rebier) het Epland Loanda, beyde water stroom- men te samen loopende/ uptboeren veel sandts en slijms/ die 't Eplandt vergrooten. Bengo is een groote stroom ofte Rivier/ die men wel 25. Italiaensche mylen mach opvaren/ dat zijn ontrent 5. onser dypsche mylen. Soo leyt dan tusschen beyde dese vooz. rivieren/ het vertreffelijck Epland Loanda, met zijn haven/ die name van 't Eplandt verkrigghende/ ende wordt ooc Loanda gheheeten/ twelck te seggen

is/ eben oft plat landt/ sonder gheberchte.

Dit Eplandt is ontrent 4. mylen laech/ en weyniger als een vierendeel eender myle breed/ en op sommighe plaetsen niet meerder als een- der boghen schoot/ int welcke dit seer te ver- wonderen staet/ dat gravende op 't landt twee ofte drie palmen diep/ als die Zee vol is/ en op het hooghste/ datmen als dan soet ende drinck- baer water vint/ en die Zee leegh zijnde/ ende dan gravende/ ist selbige sout ende brack.

Op dit Epland Loanda worden gewisschet die schulphens/ die men int gansche Coninck- rijck van Congo, en ander omliggende deelen/ in plaetsen van gheelt gebuyct ende uptgheest/ welke visscherpe op dese maniere gheschiet: Daer zijn sekere Vrouwen die aen den Oever des Meers haer een wepnich in die Zee beghe- ven/ en scheypen eenighe korven op met sandt/ Dese ghevult zijnde/ brenghen zy die te lande/ en wasschen het sandt van die schulphens ofte hooziken/ die seer kleyn zijn ende veelderley/ doch by haer meest tweederley/ sommige man- nekens/ andere wijfkens gheheeten/ welke die schoonste zijn int aensien van glants ende vertwe. En oft wel dus danighe hooziken op vele stranden van Congo ghehouden werden/ so zijn doch dese van Loanda die weertste ende schoonste/ ende die alleen gheacht werden/ zijn seer subrijl blinkende/ ende af verwich/ andere sorteringe van colouren zijn van geender prijs. Dooz musdanighe hooziken/ koopt men al- daer alle dingen/ ja selfs Gout en Silber/ ende alle victualie/ waer upt te aemmerken staet/ datmen niet alkeene int Coninckrijck van Co- go, en naestliggende landen: maer oock in an- dere plaetsen van Africa, ende int rijk van China, ende sommighe deelen van Indien/ an- dere materien van gelt ghebruyct heeft/ als by ons ghebruyckelijcken is/ van Gout/ Sil- ber ofte Coper/ ofte eenige verminginghe van desen: want in Ethiopien gheven zy Poper upt hooz gelt/ en int Coninckrijck van Tombuto ontrent die Rivier Niger, Zee hooziken en Porcelleren/ als ooc in China en Bengala, also dat dooz die geheele werelt het Metael niet in sulcker meer dicheyt is/ gelijk in Europa/ ende andere omliggende plaetsen. Op dit Eplandt zijn 7. oft 8. dozphen/ gheheeten nae die tale der landen Libata, waer af het voornaemste genoemt wort die Heylighe Gheest, in 't welle- ke die Gouverneur resideert/ van Congo ghe- sonden wesende/ die aldaer het rechte verwaert ende op het visschen deser Slacken- hooziken ofte Zee- hooziken acht neemt: Hier houden ooc veelerley heeste/ Seyten ende wilde Swy- nen/ want die tamme wildt gheworden zijn/ ende haer nu in die bosschagien onderhouden. Oock groeyt alhier eenen grooten en wonde- ren boom/ gheheeten Enlanda, altoos groen wesende/ van seer vyeemde duechden/ nament- lijcken dooz zijn tacken die hoogh op wassen- de/ nederwaert werpen sekere dunne draep- kens/ die welcke vakende op die aerde/ wortē- len voozts brenghen/ waer upt andere planten ofte boomē voozts spruyten/ seer overbloedich vermenichfuldighende. Onder die eerste rinde ofte bast deser boomen/ groeyt een sekere sor- teringhe van Linnen/ twelck ghekloyt ende gherenicht zijnde int breedte ende lenghte upt ghetrocken wert/ ende van dit Linnen kleeden zy haer ghemeeene ende arme luyden.

Op dit Eplande ghebruycken zy oock scheypen gemaect van Palm/ ofte Indiaensche Note boom/ die hooziken te samen geboecht/ op

Op dese rivier
dieren mach
men scheypen
upt een hout
die 200. man
nen draghen
kannen.

Crocodillen
houden haer
in dese rebier/
oor Zee-peert
den en Meer-
swyven/ die
300. pout
waer zijn/
seer noet van
maeck.

De Veerchens
ghehanghen
zijnde/ moer
dooz den Co-
ninc gebracht
worden.

De rebier
Lelunda/ daer
de hoofstade
Congo ghe-
bout is.

Op dese rivier
dieren mach
men scheypen
upt een hout
die 200. man
nen draghen
kannen.

Opt Epland
Loanda gra-
vende 2. oft 3.
palmen diep/
als de Zee
vol is hebt
gho soet wa-
ter/ ende sech
water zijnde
ist brack.

Opt Epland
Loanda wor-
den ghevist
die schulphens
die in al dit
rijk vooz gelt
wert uptghe-
geven.

Hoe dese hoo-
renkens ghe-
vist worden.

Dooz dese
hooziken
koopme vye-
make en alle
dingen/ oock
Gout ende
Silver.

Merghens is
het Gout en
Silver in sul-
ken weerden
als in Eu-
ropa.

De Gout
neer neemt
wel acht opt
visschen dese
scheypen.

Eenen boomē
die in veel
stamme heng
uptbreedt.
et al vooz
wast/ is onder-
den bast was
daemē Lin-
nen van
maeck.

Maeken schey-
pen van hout
van Indiaens
sche Note
boomen.

de maniere als die Portugeesche Wercken/ die met seplen ende riemen voozts gaen / ende met dese visschen zp in alle revieren daer ontrent/ die seer rijck van visch zijn; oock varen zp daer mede nae't vaste landt. Op die zpde/ welke daer streckt nae't landt / wassen in sekere diepten boomem/ aen die wortelen dalende het water van die Zee / alwaer Oesters groeyen een handt groot wesen/ seer goet om te eten/ ende wel bekeent van dat volck / die sobanighe noemē Ambiziamarate, 'welck te seggē is/ Viscch van steenen. Dit Eplandt op het alder nauste is nae by t vaste landt / ende de Canael werdt menichmael van dat volck overgeswommen/ ende in dese engte sietmen sekere Eplandekens/ die ten tyden als die Zee hoogh is/ bedeckt zijn met water/ en ten tyden boven water. Ondert wesen/ vintmen aen die wortelē des boomis/ die voozgende Oesters. Nae by dit Epland aen die buytenste zpde / swommen ontallighe veel Walvisschen/ die swart schynen te wesen/ en bechren tegens een malcanderen doobende/ welke van die Swarten ghevisscht wesen/ byanden daer Traen upt/ met dit en met Peck die scheyen versorghende. Die vooz. haven heeft haeren mont nae't noorden / wijt ontrent zijnde een halve Italiaensche myl / daer seer groote diepte is/ en recht tegens over aet vaste land/ is dat dorp geheet en S. Paulus; niet vast ofte gefoztifiert wesen/ bewoont vade Portugesen / die aldaer gebuert zijn met Wif ende kinderen upt Portugael. Dese geheel Canael is seer vischrijck / insonderheyt vā Sardijns en Enchioues; die welke in winters tyden alsoo veel daer zijn/ dat zp van selfs opt landt springen / als ooc veelverley andere goede visschen/ Tongen/ Stueren/ Wāchelen/ groote Kreestē/ die seer gesant ende overbloedich daer zijn / dat het meeste volck hem daer mede gheneert.

Van Loanda noch wyder varende / comt men aē die Rivier Coanza, welke rivier met Bengo een ander voozghenoemt/ het Eplandt Loanda maken. So heeft vā Coanza oock haeren oozspronck upt een kleijn Lack / welck een rivier maect / die daer vloeyt upt het selfde groote Lack / daer upt die Nilus; en meer andere revieren haer beginsel hebbē/ welck Lack in dese Caerte geheetē wort Zaire ende Zēbre, van den ouden Tritonis Lanis, om dat hier in (so men seyt) Zee-goden en Meerminnen ghevonden werden.

Comēde weder tot die Riviere Coanza, is die selvighe int inbaren ontrent een halve myl breebt/ ende men mach teghens stroom op met kleijne schuytēns varen ontret 20. onser mylen / van heeft gheen bysondere haven. Hier ontrent begint het Coninckrijck van Angola, 'welck wel eertijts oock gheloozt heeft onder het gebiet des Conings van Congo, van vooz weynich jarē/ vooz een seker Gouverneur daer van afgebracht / en een bysondere heerschappie gheworden / die hem hout vooz vrient / en niet vooz onderdaen ofte Vasal des Conings van Congo, schickt hē nochtans ten tyden eenighe giften/ op de maniere als schattinghe.

Van Coanza volcht een uythoek / gensemt Capo Ledo, om die welke ghepasseert zijnde / comt mē noch aen sommighe andere Rivieren. Die eerste diens beseyt / wort Songa geheetē / diemen ontrent 25. Italiaensche / ofte 5. duysche mylē mach opvare; Die ander Bengeli, al waer nu eender van die onderdanē des Conincks van Angola het commandement ofte gebiedt heeft / ten lesten comt men aen een mid-

delbare habē van groot goet / en bequaem vooz allerley scheyen / gheheeten den inhoek der Roepen / van sommighe den Oever der Roepen / om dat aldaer groote menichte van Roepen weyden / wesen de plat landt / bychtbaer van Gras en allerley victualie / en men heeft hier oock openbaerlycken op eenighe tijt te koopē ghevonden eenigerley metalen / ende insonderheyt Silber / als Lopez ende Pigafetta zijn oversetter betuyghen / waer upt dit ten meesten genomen is. Ende dus verre plach te strecken die Custe langhs het groote en machtighe Coninckrijck van Congo, al waer die meeste haect ende handelinge der Portugesen int beginsel der ontdeckinge gheweest is / ende vangt aen 4½. graden / aen die Zuydt zpde van den Equinoctiael, vervolgende tot op die hoochte van 13. gradē / welke makē 630. Italiaensche mylen / en 126. duysche / 5. mylen vooz een gerekent. En oft wel dit landt / ghelijck oock alle andere provincien vierderley zpden ofte grensen heeft / oost / west / zuyden en noorden / soo sal dit ghenoech wesen / dat beschreven is die west zpde deses Coninckrijcks / soo verre het streckt langhs die Zee Custe / dienstelijcken tot die Nuytantsche ende Indische navigatie: Hier by sal ick noch voegghen eenighe discoussen. Dit Coninckrijck ende dese bychtbaerheyt beter ontdeckende / soo staet dan te mercken dat het gheheele rijck van Congo, afghedeelt wort in ses voozdanighe Provincien / die gheheeten worden Bamba, Sogno, Sondi, Pango, Batta ende Pamba.

Bamba is die grootste en die rijckste / streck langhs die Zee custe / van die Rivier Ambrisi tot die rivier Coanza toe / hebbēde onder haer veel Heeren; Dese namen niet noodich te verhalē / wordē alle geheeten Mani, dat is Heere / als Mani Bamba, Heer vā Bāba; Mani Loanda, Mani Coanza, Heer van Loanda; Heer van Coanza. Dese provincie van Bamba is de sleutel / het schilt / en die bescherminge van't geheel Coninckrijck Congo, daer upt alle ghevelt en tegenstant den vanden geschiet; want zp wederstaen alle rebellē van die onliggende plaesen; Hebben dapper volck / die alletijt inde wapenen zijn / den Coninck in allen swaricheden en rebellē hulpe bewysende. In tijdt van noot / mach hy alleert upt dese eenighe provincie by die 400000. wel gewapende mannen (verstaet nae die maniere des landts) opbrengghen.

De voozdanighe Stadt van dese provincie licht in een even velt / 'welck hem streckt tusschen die Riviere Loze ende Ambrisi, erde is gheheeten Panza, 'welck een ghenieene name is van alle steden / al waer die Gouverneur woont: licht van die Zee ontrent 100. Italiaensche mylen / 'welck 20. vande onse zijn. In dese provincie heeft oozsprōck het geberchte / inde welke Mynen zijn van Silber / en allerley andere Metalen: streckende nae't Coninckrijck van Angola, seer rijck zijnde / om datmen oock aen die Zee-strandt vindt die Slecken hūskens / die haer dienen vooz gelt / so is oock hier die grootste coopmanschap vā Slaven / ghebrachte zijnde van Angola, welke die Portugesen alle saers in groote menichte tot duysenden toe aldaer koopē / ende die verbueren in differente landen / om aldaer te vercoopen.

Het volck van dit landt zijn dapper in wapenen / dragen lange en breede gheweeren ofte rappierē / gelijk die Slavoons en Switfers / die haer toegevuert werden van die Portugesen

Men habē die gheheeren de habē vande Roepen / om vander fische menichte van Roepen zijn

De custe van Angola strecken vanden 4. en half graet / tot den 13. graet.

Dese beschryvinghe is dienstelijck tot die Nuytantsche ende Indische Zeevaert.

Het Coninckrijck van Congo is ghedeelt in dierelike provincien.

De Heeren in Congo heeten Mani Bamba, Mani Loanda, etc.

Bamba is de bescherming van't geheel Coninckrijck Congo.

De provincie Bamba kan opbrengghen 4. hondert duysent ghewapende mannen nae de maniere des landts.

De hoofstade Panza daer vā de Gouverneur int onthout.

In dese gheberchten zijn Mynen van Gout ende Silber.

Hier valle groote haerel van Silber.

Oesters wassen ander de wortelē vade boomem aen den Oever staende.

Bechten der Walvisschen maken dat de Indianen Traen kuygē.

Op't Dorp S. Paulus woonen Portugesen / die daer geconen zijn met wif en kinderen.

Overbloet vā visch.

Het Eplandt Loanda.

Int dat Zaire oft Zembre vonden haer veel Meerminnen ende Heerminnen.

Hier begint het Coninckrijck Angola.

Angolapleech onderdanich te zijn dē Coninck van Congo / noch geven zp hem giften.

De Riviere Sogno.

De Riviere Bengeli.

sen; Men vindt so sterke mannen aldaer/ dat
3p een Slaven eenen slach mudden dooz hou-
wen/ ja renen levenden Ofse den kop af. Dat
meer is/ men heeft ghevonden die het vierde
deel van een boete Wyne / weghend ontrent
325. ponden op haren arin ghezagen hebben:
Beneffens dese gheweeren voeren 3p oock ba-
gen/daer op 3p wel gheoffent zijn/mer langhe
Bokelaers van schoyfen tsamen gheblochten/
als men by my sien mach.

In dese Provintie van Pamba vindmen
veelberley vzeemde dieren/als eerselijken O-
llyphanten/die men hier seer veel vindt/ om die
overvloet der bosschen/wepden ende stroomen
die overbloedich water by vzenghen/ die hier
seer groot zijn: want 3p wassen die halve tijt
haers levens/ gheleick men sept/ en leven 150.
jaten/die in Portugael ende by ons gesien zijn/
zijn kleyn/ om dat 3p juck/ ende tot haer vol-
comen wasdom niet en zijn ghecoeten. Dat
dese beesten dus groot werden/ mach men oec
afnecten upt die grootheid en swaerheyt sou-
niger tanden/ die daer van ghebracht werde:
want men heeft ghevonden die 200. medi-
tmael pouden/ het punt van 24. loot gewogen
hebben. In die rale van Congo wert een Ele-
phants tant ghenoemt: Mene Manzae, dat
is/ Ollyphants tant; Die jonghe Ollyphanten
noemen 3p Moana Manzo, dat is een jong-
ken van een Ollyphant; Daer ooren zijn niet
minder als een der grootste Hondassen die de
Turcken voeren/ ses spannen lanck/ van ghe-
daente ofte forme eenes Eys/ treckende na de
schouderen scherp toe/ en niet het kloppen der
ooren en des steerts verdrayen 3p die vlieg-
en/ als oock met het stoncelen ofte tsamen persen
des vels/ die selvighe doodende; Het haer van
den steert hebbe 3p seer dick/ als klepne biesen/
swart ende glinzerende/ ende inden ouden veel
schoonder en stercker dan inden jonghen/ oock
meerder van weerden. Dese haren werden
van die volckeren ghebruyck/ tot verrierfels
des halses/ insonderheyt de Mannen en edele
vrouwen int rijk van Angola, ende de onlig-
ghende plaetsen/ die seer woert ende lief hou-
dende om des beestes/ daer 3p afgenome zijn/
ende der haren schoonheyt en sterckheyt: want
3p so sterck zijn/ dat men die niet met handen
brieken mach. Men vint sommighe die haer le-
ven in perijckel stellen om dese haren te beco-
men/ en dat op de maniere als volghet; Den
Ollyphant in eenighe engte comende/ dat hy
hem niet drayen en kan/ springhen 3p daer op/
ofte comen van achteren met scherpe Messen
ende snyden die af/ die verloopende/ welke
gheblochten werden/ ofte ringhs wpsfe ofte
andets/ ende ghezagheit om der hals/ om die
armen ende aen die vingheren. Dusdanighe
heele steerten/ met die schoene daer op 3p gaen/
ende veelberley ringen van dit hary ghemaect
van die Swarten/ mach men by Paludarium
sien. Die Ouden hebben gheen goede kennisse
van die Ollyphanten ghehad/ indien dat 3p
schryben dat 3p haer niet konsten kriyghen/ en
dat 3p moesten aen boomen rusten/ waer dooz
3p stelden datmen die vingh/ dan die experien-
tie van ons volck/ als oock hier te voren van
die Portugesen/ hebbe die sake veel anders be-
bonden/hare beenen met juncturen/ haer kon-
nende buppen/ haer twee beene ophessende aen
boomen/ om het loof daer af te eeten/ en na het
leeghe water te bucken/ ende daer upt te drinc-
ken/ ghelijck men sulcke juncturen en het ghe-
beente daer by sien mach by my; Wat weder

belanght die beschryvinge vanden Ollyphant/
dewyl veel aetheuren sodanich beschryve heb-
ben/ achte het niet nootwendich breeder hier
te verhalen. Doch so zijn in dese Provintie veel
Tiger dieren/ van ghelijcke forme en gedaente
als die ten tyden in dese landen gesien werden.
Het vertelt Lopez van dese beesten een won-
derbaerlijcke maniere/ en is/ dat 3p nemmer-
meer sullen aanbullen witten menschen/ maer
wel die swarte/ en liggende by een te slapen
witte ende swarte/ sullen 3p die swarten doo-
den ende eeten/ ende die witten onbeschadicht
laten; In honghers noot nemen 3p die beesten
(sonder vrese van die hupsen) wech/ wel ver-
staende int velt gheen ghedierre bindende: wat
3p gheenderley soorte van dieren sparen/ wien-
den ghenocmit in die rale van Congo, Engoi,
zijn vzeede beesten ghelijck die Lerw/ dan an-
ders van hary ende geplecht/ werden gevangh
met vergift/ sulchs in vleys verbergende/ ofte
in stricken ofte met yplen ofte Roets geschot.
Men hout aldaer die knevelen van den Tiger
voort een boog ende schadelijck vergift/ daer
af ghegheren wesende/ een rajende doot boscht/
waer dooz 3p docht vanden Coninck ghestraft
werden/ die het bel vzenghen sonder die kne-
vels. Dese selue provintie vzenghet oock voort
een ander ghedierre Zebra gheheeten/ in allen
ghelijck een Muis/ alle daer in uptgesondert/
dat het voort teelt/ twelck die Muis niet en
doet; Dit beest is seer vzeemt van hary: want
is van die rugghe graet af toe die buick toe
al gestreep/ met byderley vertwe/ swart/ wit/
ende donker roet/ die strepen ofte lysten met
propozitie verbolghende/ ende ontrent 3. vin-
gheren hiet wessende/ ghelijck sulcken figuer
ghestelt is int Doeck tot boomen ghezucht/
datmen daer af sien ende lesen mach; Dese bees-
ten/ om dat 3p alle jaters voozge teelen/ zijnder
seer veel/ en alle wilt/ en bouen maten mel int
loop/ also dat die Portugesen hier af seer vzeem-
woort hebben: soo snel als een Zebra, willends
baermede beduyden die uytterste snalicheyt;
Cami ghemaect wesende/ soude seer wel die-
nen in plaetse van Peerden/ om te loopen en te
trecken/ oock inde ooyloey en andere nootwen-
dighe saken/ also dat hier upt kennelijck is die
versoygher der naeuren/ die alle landen ver-
soyght heeft met nootwendicheyt/ soo van bees-
ten als andere dingen/ en virtualie der selver:
Maer de wijl int gheheel Coninckrijk van
Congo gheen Peerden en zijn/ en oock niet en
werd te gebruyck/ die Ossen die daer veel zijn/
veel min weten dese beeste tam te make/ om sa-
dels daer op te legge/ en niet toom te regiere/
so ghebruycken 3p in plaetse der beesten/ dieust
van menschen/ die daer op afgericht zijn/ en op
hoekhe vande strate haer houden/ d' andere op
veelberley manieren te draghen/ ofte in sekere
Delt-kuitzen liggende (gelic die Indianen) in die
Palankijns/ ofte op soek sitende/ als men sien
mach in de conterseptels int selve boeck tot
Roome gedruet. Daeromme die suel begheert
voort te wesen in dese landen/ ghelijck by ons
op die post/ die neemt veel Slaven/ en verwis-
felt die parven als 3p moede zijn/ mach alsoo
seer haestich zijn reyse volbrayghen. Men vint
noch veelberley andere beesten/ daer sommighe
van die groote cender Ofse/ sommighe kleyn-
der/ die 3p Empalanga heet; Veel Wilde Bus-
selen/ Wolven die seer nauwe riecken/ en won-
der heminnen die Olphe/ die 3p upt den Palm-
boom recken. Vossen/ Hertzen/ Vinden/ Gep-
ten/ Conynen/ Dassen in seer groote menichte:
wane

Wonderlike
vertalinghen
van Tiger
dieren.
Dat 3p gheen
witten men-
schen/ maer
weil waeren
aenbullen te
verbruyken.

De Tiger
dieren heeten
3p Engop.

De knevelen
vande Tiger
dieren is een
boog sengu/
daerom veer-
boden de vels
ten int open-
baer te vzeem-
ghen sonder
de knevels.

Worden in
Congo Man-
ten ghenoemt
van groter
snelheyt/ also
dat de Ita-
lianen een
spreckwoort
daer van heb-
ben.

Wat Onbe-
lick land tot
haer onder-
hout van als
gheeft.

In plaetse van
Peerden ende
ander last
dragghende
beesten/ ghe-
bruyck men
hier de men-
schen.

Et beest Ein-
planga/ oock
Busselen en
Wolven.

Vossen/ Hert-
zen/ Vinden/
Gepren/ Con-
ynen/ Dassen
in groote men-
ichte.

Dappere
kryghende
en seer sterke
mannen 3p
de inwoon-
ders des
lands.

In de provin-
tie van Pam-
ba 3p me-
re vint
Ollyphanten/
daer sullen is
150. ier.

Worden O-
llyphants tan-
den ghevonden
220. punt
swaer.

Wie die Oly-
phants tanden
op haer spie-
ke ghenoemt
worden.

Wie de Oly-
phants haer
voor de vlie-
ghen weten
te beseymenen

De haren
van Ollyphants
heeten in
groter waer-
den ghenoemt.

En hary upt
haren steert
kan men met
handen niet
brieken/ en om
die te kriyghen
stellen 3p haer
in perijckel
haers levens.

Dit cract van
Ollyphants
heeten cam-
men by de
Paludarium
sien.

Dalch is de
wyn vande
Ouden/ dat
de Ollyphan-
ten haer met
somme bupge.

want zy werden niet ghesaecht noch ghedoo- det. Men vint oock alhier veel Zivet-carré/die zy tam maken / om die Zivette daer af te ne- men/ hebbende groote lust aen den ruetk.

Slangen en Aderen zynder van breede ghe- daenten by die onse te ghelijcken/en seer groot: want mé vinter die 25. palmen lanc zijn/ en 5. bzeet: den buijck ende de mont soo groot heb- bende/dat zy konnen verflindē een Harte / ofte een ander ghebierte van die groote: weyden op't landt ende bergen en int water/ghebrug- ken beyde elementen. Dese beesten hare buijck vol ghegheten hebbende / blyven dickwils lig- ghen als droncken ende slapende/ ende worden alsdan ghedoodet/en van dat volck ghegeten/ achtende dit vleysch herer als wy Hoenderen doen moghen. Daer zijn seer veel vergifte Ad- deren / die den menschen bytende / in 24. uren dooden. Noch zynder sekere andere beeste/ van die groote eenes Rās / op de manier als Dra- ken/ die vloghelen en eenen steert hebben / met eenen langen bekk / daer in veel regelen vā tan- den/ eeten raw vleysch/ zijn van verwe blan en groen/ en met een geschildert vel / en twee voe- ten; Dese worden van sommighe Swarten aenghebeden. Noch vindtmen aldaer vele Ca- meleonten / zijn van die groote als een Haghe- disse/ met een hooge rugge/ en vier voeten/ ver- anderen hare vermen/etc.

Belangende de ghevogelte / zynder oock in groote menichte / insonderheyt Indiaensche Hennen/ Pauwen/Ganssen/Endrovogels/ wil- de en tammie Patrysen / Fasanen / Duppen/ Coztelduppen seer abundant / als oock Ad- lers/Dalcken/Sperwers/Helliranen/ en dier- ghelijcke. Behalven die voozghenoemde/zynder ooc veel Dapegapen / grone ende grauwe: seer schoone roode voghelen / Fiamenghi ghe- heeten / ontallijcke soorte vā kleijn ghevogelte/ niet minder lieflijk van ghesanck / als eenige Canary vogelkens moghen wesen.

Die tweede provintie van Congo.Songo ghenaemt / light ootrent die Riviere Zaire en Loango / strekt tot die Riviere Ambrisi, nae't noorden/ op 7½ graden / ende endicht aen die roode Steen-rotfen/ die welke ligghe op die bepalinghe van't Coninckryck Loango. Int midden van dese Provintie is een stadt Songo gheheeten / alwaer die Gouverneur woont: daer af die Provintie oock haren name heeft. In dit landtschap zijn veel Olyphantē/ waer- omme hier grooten handel is int verwisselen der tanden teghens Iser. Oock zijn hier veel- derley Apen ende Meerhatten / groote ende klepne/ van menigherley sozteringhe/daer on- der sommighe seer vriendelijck ende lieffelijck zijn/dyppen beelderley tijctoztinghen / en doen alles na wat menschen booz doen. Mé maectt oock in dese Provintie veelderley Lijnwaet van die Indianische Palm booz/ daer zy groo- ten handel mede dyppen. Van dus danighe soz- teringhen machmen veelderley by my sien. Zy zijn rijk van Koppen / en van andere voozghē- noemde beesten.

Belangende haer gheloove / zijn Heydenen/ ende aenbidden wat haer gheleest / houdende die Sonne als die Man / booz den grootsten God/ ende die Mane als die vrouwe booz den tweeden. Haer kleedinghe is ghelijck die van Congo. boeren oozloch met haer nabue- ren/die van Anzicana.

Sundi die derde Provintie is die eerste/ende een heleeninghe des Conincks / waerome dese allerijt geregiert wert van des Coninghs eerst

ghebozen Soon/ ofte van Princen des bloets/ die in die regeringhe volghen sullen; light ont- trent die stadt Congo, van die Portugesen S. Salvador gheheeten/ en strekt van daer ootrent 40. Italiaensche mylen/ ofte 8. bypische myle/ tot aen die Riviere Zaire toe.

Die volckeren deses Landts / als oock die van Pango, handelen veel met Sout en geco- luert Lijnwaet upt Indien en Portugal ghe- bracht/ booz haer gelt schelphes gebrugckede: Zy ontfangen booz dese Waren Linnen van- der Palm boom/ Olyphants tanden/Zabelē/ IWareren/en eenige banden ofte gozden van die selvighe Palmbooms bladeren gemaect/ seer weert gehouden in die landen: ghelijcken sodanige ooc by my sie mach. Het wast in dese Provintie veel Chystaels / en veelerley soozte van Metalen / doch so beminnen zy bove allen het Iser / segghende dat andere Metalen niet nut ofte prospelijck zijn: want upt het Iser maken zy Messen/Swaerden en wapenen/en dierghelijcke instrumenten / nootwendich tot onderhoudinghe der menschelijcken natueren.

Pango, die vierde Provintie / is in vozighe tyden ee by Coninckryck gheweest/zyng selfs regeringhe houdende / streckt nae't noordē aē Sundi, nae't Zuyen aen Batta, nae't westē aent landtschap van Congo, en nae't Oosten aē die gheberchte van die Sonne. Die voornaemste stadt heet ooc Pango, leyt op die west zyde van de Riviere Barbela, die oozspronck neemt upt het groote Lark / daer upt die Nilus vloeyt. Haren handel is eenderley met die van Sundi.

Batta, dat 5. landtschap grenst nae't noorden aen Pango, en nae't oosten aen de Rivier Bar- bela, en streckt boozts aen die gheberchten der Sonne / ende aen die voet van die Salpeeters bergen / en nae't Zuyde van't selfde geberchte / boecht hē aen Barbela, tot die verbernde berghe toe. Die voornaemste stadt woort ooc Batta gheheeten / al waer die Gouverneur woont / den welcken toeghelaten werden Busschuten / en dat om oozsake / dewyle oost op / over die ghe- berchten van die Sonne/en van Salpeter aen die oost ende west zyde van die Rivier Nilus woonachtich is eenigerley volck/ Giaguas ge- heeten van die van Congo, ende in haer eygen land Agag seer wyedt en strijbaer/gheneecht om wapenen te handelen / en rooverpe te dy- uen / van welke dagelijcksche invallingen ghe- schieden in die naest liggende landen/en ten ty- den oock in Batta, daeromme het dan noot is / dat zy gerust en op haer wacht staen om haer te beschermen.

Dese provintie mach opbrengen 70. oft 80. dupsent wel ghelwapende mannen/ende alhier van daen bynght men vele Zabelen en Fluy- nen/hebben eenderley handel / ghelijck die van Pango ende Sundi.

In Pemba, wesende die seste Provintie/light de Hoofstade van Congo, eertyts Banza ghe- heeten / dat is 't Hof / en nu van de Portugesen Sant Salvador, light op een gheberchte / tland- waert in/verre van die Zee/ 150. Italiaensche mylen/zyjn 30. onserē. Dit gheberchte is groot en hooch/ende meest steen / die nochtans Iser gheest / ootrent 2. onser mylen int ronde heb- bende al bebout met vele dorpen en hupsen/be- woont met meer dan 100. dupsent menschen.

Het aertrijck deser bergē is seer vruchtbaer / booz de versche lucht die seer claer en ghesont is, Geest oock veel goet waters / den menschen nimmermeer schade ghebende / is rijk van gras ende allerley beesten; vā vruchtbaer booz- men/

om des van des Coning eerste Soon gheregeert wert.

Waerne dat haer meeste ha deluygh is/ en wat gelt zy gebrugckē.

By d. Pal. zijn versche den waer van Sundi te sif.

Weel Chystael ende Metal.

Waerom dat zy het Iser beminnen.

Beschryvinge van Pango.

Handel van die van Pango

Gelegentheit van Batta.

Die voornaemste stadt in Batta.

Oozsake waerom hier Busschutters woonen moeghen. Wat volck de Giaguas zijn / haer natuer en ghebrugck.

Batta hat 70. dupsent ghewapende mannen op brynghe u.

Beschryvinge van Batta en Banza.

Banza siets mé 150. Ita- liaensche my- len inde Zee.

Van hoe veel menschen Bansa bes woont wordt Ryck van Gras/ Woer- men/ Beesten en Geyneke

Oozsake waerom datte de Cibet catte vanghen.

Slangen die 25. palmen lanc zijn.

Booz wat middel dees Slangen ge- vangen wer- den/en daer nae tot spys ghebrugckē.

Aderen die de menschen in 24. uren dooz- den.

Ghedaeente van Draken die sommighe Swarten aē- bidden. Natuer ende ghedaente vā den Cameleā.

Beschryvinge soozten van water ende landt vogels.

Op wat hooghde Songo/de tweede pro- vintie van Congo leyt.

Weel Olypha- ten/ Apen/ Meerhatten van veel sooz- ten.

Lijnwaet van Indische Palmboomē.

Kleedingh/ manieren en religie vā die van Songo.

De derde pro- vintie Sundi/ oozsake waerom

men / die altoos groen zijn / overvloedich van allerley soorte van Geynen / diemen in die laaden ghebruycht / insonderheyt van eenderley specie / die zy Luco heeten / en vooz het vooz naemst en beste Geyn houdē / als wy Terwe / boch is hijsnder / ende heeft eenighe ghelijchheyt met het Mostaer saet / upghesondert dat het wat grooter is / twelcke zy malen op handt muelkens / daer af zy een seer wit meel becomen / blanck / ghesont / ende seer smaekelijck broodt ghevende / is van goet heyt niet minder als ons Carwen broodt / en dus danich greijn is in Congo seer veel / twelck vooz wepinghe jaren daer eerst ghebracht is van die Riviere Nilus / insonderheyt van die plaetse daer die Nilus die tweede Vlack vervult.

Soe soo isser veel witte Milie ofte Gheers / ghenoeit Mazza di Congo , dat is gheseyt Geyn van Congo , ende oock abundant ofte overvloedich Maiz , dat is / Turcksche Terwe / die welcke aldaer weynich van werden ghehouden wordt / ende van hart linden ghenoeit Mazza Manprico , dat is greijn van Portugael / met die meisten zy haer Werckens. Hijs isser oock overvloedich / dan van gheen weerdie: Dit landt is oock vol van veelderley onbescheepdelijcke vruchtbare boomen / alsoo dat het meestendeel van t gemeene volck / haer van die vruchten onderhouden / als Citroenen / Limoenen / ende insonderheyt seer smaekelijcke Gaengie appelen / die niet te soet ofte suer / dan middelbaer zijn / en worden sonder schade ghegheten. Bananes zijnder oock seer veel / het welcke sommighe meenen dat het vruchten zijn / die in Syrien en Egypten Mule gheseyren werden / ende in dit boeck Indische Vpge / zijn seer liefelijck ende welsmakende fruyten / upt den soeten suer / ende goet voetsel gevende. In die plaete velden wassen veelderley specien van Palmboomen / als die Indiaensche Boten / ende die Wapen voozts brenghen. Noech groepter een andere soorte van Palmboomē / die voozige twee specien gelijck / van die welcke zy nemen Olve / Wijn / Azijn / Frujt en Vroot. Die Olve persen zy upt die pulpe van t fruyt / ghelijckmen doet upt die Olphen / welke van berwe ende substantie onse Botter ghelijck is / alleene wat groener / na t geele treckende / die welcke zy ghebruycken in plaetse van Olp en Botter / ende bzauden die oock in Lampen / smeerē oock hare lichamen daer mede / om die selvighe gheradt te maken / in somma / is goet om te eeten in tijt van noode / ghelijcker wijs alst ons volck overcomen is / die sonder dese Olve van hunger hadden moeten vergaē. Dus danighe machmen by my oock sien / van die plaetse ghebracht / als ooc den Wijn en den Azijn van die selvighe Palm-boom. Die Wijn tappen zy boven upt die boomen / die selvighe doorboogende / waer upt loopt ofte druijpt een sap ghelijck Melck / wesende koel ende fris om te drincken / is ten eersten ghetapt / liefelijck en soet / daer na wert het suer / en ten lesten Azijn / datment tot Salae ghebruycken mach: maer versch ghebroncken zijnde / brijft het die urine ofter water af / waer vooz dat in die landen weynich ghehouden werden / die lenden ofte blasen steen hebben ; Hier oock te veel af drinckende / maect het broncken / ende gheeft groot voetsel. Het broodt maken zy van die Steenen deser vruchten / welke zijn van farsoen gelijck Amandelen / maer veel harder. In dese steenen zijn kerlen seer smaekelijck om te eeten / ghesont en goet voetsel bybrengghende / en dese gheheele

vrucht is soo wel upwendich als inwendich groen / en wert rath ofte gekocht gegerē. Daer zijn andere boomen die een fruyt voozts brenghen / twelcke zy noemen Cola , vā die groote eender Wyn-appel / hebbende in sich andere vruchte ghelijck Castanten / in welke zijn 4. roode ofte incarnate pithens / die welke zy in die mondt houden / die zuppende en knauwēde om den dui st te blusfene ; Dese fruyten in water ghedaen / maken dit selvighe suer en smaekelijck / stercken die Mage / en zijn boven maten goet tot een quade Lever ; Andere soeteringhe van wilde Palm-boomen worden daer oock ghehouden / die veelderley eetbare vruchten voozts gheven / waer af die bladeren dienen om die Matkens te maken / die huten te becken / kozfrens en andere nootwedicheden des huytes te vruchten / ghelijck men veelderley vā sodanige soeteringhe by my sien mach.

Doch so zijnder andere boomen / ghenoeit Ogheghe / die fruyten voozts brenghen / van ghevante ghelijck geale Druymen / liefelijck van rueren en smack. Van dese boomen houden zy tachten / die zy dicht by een planten / en aen malwanderen vast maken / gelijck men by ons van Bicken ofte Hagedoornen boomen doer / maekte / also schuettighen om haer huyten / die gelyk lantende tacken in een ghevloecht / wassende ; Soe so maken zy hier upt galerpen en somerhuytliens om haer daer in te beseheeren / vooz die hitte der Sonnen. Behaluen die voozghenoemde vruchten werden aldaer noch veelderhande ghehouden / seer dienstelijck in die mederij / en oock om te eeten / insonderheyt Tamarinden , die upt den sueren seer liefelijck van smack / en in heere cozsen woder aengenaē zijn. Die Jhozen en Turtaen oberland repfende / nemen die Pulpe vā Thamarinden vooz haer / vermenghen die met water / drinckende sulck tot verkoelinghe der inwendighe hitten / insonderheyt der Lever en nieren / oock om sachten camergaek daer af te hebben / gelijck oock Cassia Fistula , die daer abundant is / en Cederē Meloenen / Deponen / Concomieren / en allerley ander aert van aertvruchten / die veeerder instructie hier af begerit / die lese Odoardum Lopez , overgheset van Pigafetta , en tot Boomen ghebruycht / daer upt die ten meisten deel ghehouden is.

Ende hoe wel die wooninghen in Congo klein ende nederigh zijn / soo en ghebreecht het haer nochtang niet aen die materialen / insonderheyt aen den steen : want daer steens gheuoech groeyt / daer men gheheele columnen en vierkante stucken van fine roode Marmer upthouwen mach / dat meer is / men vint seer groote stucken / dat men upt een stuck een gheheele kerck soude houwen moghen. Boven die verhaelbe soeteringhe van Marmer / vintmen noch berghen van Jaspis / van Porpher / ofte roode Marmer / van witte ende andere colueren / die tot Boomen gheheten worden Marmer van Numidien , van Aphrica en Ethiopia / daer af men veelderley columnē tot Boomen siet / ende by my eenighe klooten van dusdanighe Marmeren gheslepen / van Boomen ghebracht zijn. Men vint ooc aldaer veelderley gekozte steenen / onder andere so zijnder waer in seer wonderbaerlijcke Sparthen ghespreckelt ligghe / die men upt nemen mach / en affsheyden van die ander steenen / daer in zy ghegroeyt zijn. Men mach oock van dese gheheele columnen maken Obeliskuen ofte andere wercken / daer in men gespreydet soude sien

De vruchten vanden boom Cola is liefelijck van smack / en sterck de Mage / is oock goet tot een quade lever.

D. Palmboom kan veel derley sien liden van dese Palmboomē / statten van bladen ghesmaect.

Beschryvinge van eenen boom Oge ghe.

De planten van desen boom / daer makē zy haer schuttinghen van.

Dese vruchten ende mederijnen goet.

Hier waft veel Cassia fistula / Meloen / Jhozen / Concomier.

Merley steen in Congo.

Heele bergen in Congo vā Jaspis / van Porpher ofte roode Marmer / vā witte ende ander colueren.

Heerlijcke steenen daer men Columnen / Obeliskuen van can maken.

Daer het beste in profitelijck te sijn.

Ghediente van Luco.

Dit greijn Luco eerst vā de rivier Nilus ghebracht.

Turcksche Terwe / daer meest zy haer Werckens mede

Gaengien / Limoenen / Citroenen / die seer goet.

Indische Vpge / oock liefelijck ende welsmakende.

Indiaensche Boten / Wapen / Palmboomen seer vruchtbare.

Van dese Palmboomē / die voozige twee specien gelijck / van die welcke zy nemen Olve / Wijn / Azijn / Frujt en Vroot.

Doch gehuyt van desen Wijn / is niet want mercken die gequelt.

Daer zy broodt van maken.

sien blincken dese steentgiens. Noch so zijnder andere vzeemde Steenen / Metael houdende / veelerley van verwen / als daer Coper / int sien groen en blinckende; daer af men Statuen en andere wercken / schoon van ghedaente maken mach. So is dan niet het gebreck van materie oorsake der kleynheyt haerder wooninghen: want noch aen steen / kalck / hout / noch aen beesten om sulchs voorts te brenghen en ontbreect / dan alleen aen Steen-houwers / Timmerluyden en Metselaers / die daer gants geen en zijn / waer door zy haer behelpen met hare hutten. Hier mocht mi verhaelt werden / hoe dat dit Coninckrijck int ontdecken van Gost Indien / int jaer 1490. en 91. gebracht is door die Portugesen tot het Christelijcke gheloove; Item / hoe schandelijcken dat naederhandt dat volck is verlaten gheworden / doen het Gout begonst te ghebreken: Ich segghe niet door afganck ofte verminderinghe des Goudts / dan dat den Coninck van Congo gheraden was van eenen Portugees selfs / die Wyne niet te ontdecken: oock die quade regeringhe der Bisshoppen / Papen en Monicken aldaer ghesonden / achterlatende: blyckt ghenoech upt die Historie van Lopez beschreven / dat zy niet die salicheyt der arme menschen: (maer veel meer die grootsheyt en regeringhe / en haer onmatighe begeerlijckheyt des Goudts te versadigen) gesocht hebben: So heeft noch vooz wep nich jaren die tegenwoordighe Coninck tweemaal zyne gesanten gesonden aen den Coninck van Spaengien / en den Paus van Roomen / gants vziendelijcken biddende / om Verders en Leeraers zynes volchs / daer by aenbiedende en presenterende die ontdeckinghe der rijcke Goudt-mpnen die in zyn landt zijn / om daer door Dienaers ende Leeraers zynes armen volchs in zyn rijck te trekken / dan in die Christenheyt is / anders te doen / die moet men tsamen hanghen / onderdrucken / vervolghen ende vernielen / doch die burten mpne professie wesende / hier af veel te spreken.

Comende weder tot vervolgh der Custen van Angola, na die groote Cape van Goeder hope toe. Erst Angola belanghende / is sulchs boven alle gelooflijckheyt seer volckrijck: oock overbloedich van Silber / Coper ende ander Metael; rijck van allerley victualie en beeste / insonderheyt kopen.

In Angola is overbloedich Silber / Coper en ander Metael / en gants gheen gebreck van victualie en beeste / insonderheyt kopen; noch tans eet dat volck liever Bonde-bleijs dan kopen bleijs / die zy slachten en duerder betalen / dan eenigh ander vleys.

Daer gelt zyn schulpkens ofte hooznkens / ghelijck ooc die van Congo, als oock die tale / doch onderscheyden van uptsprake in sommighe woorden / als tusschen Spaens en Portugees. Varen Conine is eenen Afgoden dienaar ofte Heyden; Zy nemen soo veel Vrouwen als zy selfs willen / waer door so grootē overbloet van volc is / dat Angola alleen by een milioent ghewapende mannen kan op brenghen / alle berept tot dienste haerder Heeren / inde oorloch te gaen. Dit volck gebuickt vele glazen Paternosterkens van Venetien / van differente colueren tot haer vertiersels om den hals ende armen / noemen die op haer tale Anzolos, ende aen snoerkens ghemaect weseude Mizanga.

Ghepasseert zijnde het Coninckrijck van Angola, en die Oever der kopen / Seno delle

Vacche gheheeten / Zupen aen / tot die swarte Cape ofte upthoek / die Custe streckt langhs die Zee ontrent 220. Italiaensche mylen. Op dese Custe is vast eenderley landt / ghelijck als in Angola is / ende staet onder tgheliet vā vele Heeren / en van desen swarten upthoek strect een linie oost aen / afdeclende het geberchte / die men noemt Die koude / die oock in sommighe hooge plaetsen naerder den Equinoctiael gheheeten werden die Sneerberghen van die Portugesen / welke endighen aen die voet van die Cristal bergen / die name nemende vā die overbloedicheyt des Cristals / so zy upt gheben.

Wt dese Snee-berghen nemen oorspronck die wateren die de Lach maken / van die Portugesen Dumba Zocche ghenoemt / ende dit Cristal gheberchte streckt voorder naer noorden / na die Silber berghen tot Malomba toe / al waer endicht het Coninckrijck vā Congo. Die Gebier Coati sulchs afdeclende / vervolgende die custe van't Coninckrijck van Angola. nae die C. di buena Sperança toe / streckt die cours langs het Coninckrijcke Climbebi, alwaer regiert den Coninck Matama, ende dit landt streckt hē tot die Gebier Bavaghul, oorspronck nemende upt die geberchten vā Luna ofte die Wane / en te samen loopende met die Gebier Magnice, welke bloeyt upt het voozghenoemde groote Lach / en hier na volcht den Tropicus Capricorni, en tusschen desen Tropicum en die C. di buena Sperança en regeert geen eenen Coninck / maer veel differente Heeren. Dit landt is beset met hooge / scherpe ende koude onbewoonde berghen; volck datter is leeft int veldt / ghelijck die Arabiers in hutten / bekleedet met beeste vellen / wilt rijck volck / en niet om te betrouwen / laten ooc die vzeembelighen gheen conuersatie oft trafique toe. Hare Wapenen zijn Flitzen ende Wplen; haer spysse vruchtē der aerde / en vleesch der beesten.

In het gheberchte van die Wane / hebben die Oude gemeet dat de Nilus hare oorspronck hadde / dan qualijck / als te voozen verclart is.

In dit gheberchte naer't westē / lept een kleyn Lac / Gale gheheeten / upt het welke bloeyt de Gebiere Camilla, van die Portugesen / die soete Gebiere ghenoemt / welke ontrent den valschen hoek van die C. di buena Sperança haren uptloop heeft in die Zee; Desen hoek wort daeromme die valsche ofte onrechte gheheeten / om dat die schepen die van Indien nae Portugal baren / eerst eenē grooten hoek ofte hoof / ontdecken / genoemt Delli Aguglie, ende daer na dit kleynere / waeromme zy het noemen dat valsche hoof / wesende ontdeckt van't oprechte ende groote hoof. Die spacie die tusschen dese twee hoofde ofte hoeken is / beloopt ontrent 20. duysche mylen / en de wple die selde uptsteken gelijck twee hoozen / maken zy een Inham ofte Golf / in de welke die Portugaelsche schepen ten tyden water in nemen upt die soete voozgenoebe Gebier / en het volck ontrent dese Gebier woonende / is ooc swart / (hoe wel die Polus Antarcticus hem aldaer verheft op 35. grade) als oock die bewoonders van die koude geberchten van die Wane: also dat niet die hitte der Sonne: maer veel meer die epgenschap des landts mogen toeschryven. En om dat dit den alder grootsten hoek is / die alderverst in die Zee uptstreckt vooz alle d'andere van die geheele Werelt / en seer periculoes om te passeren / (als ooc alle andere upt hoeken) ende oock om dat die Zee alhier seer schrikelijck tiert / ende dat vande landheftighe winden

Die van Congo ghebreect / Met sers / Sreanhouwers om goe / de hupfen te bouwen.

Congo is an 1491. totten Christen ghe / loove bekeert.

De Coninck van Congo verbercht den Christenen zyne Goudt-mpne.

De Coninck van Congo schryft om herders ende leeraers aen Spaengien en aenden Paus.

De vruchtbaerheyt der kust van Angola.

Die vruchtbaerheyt van Angola / eeten geen Bonde-bleijs / haer gelt zyn hooznkens.

Angola can opbrenghen ten oorloch een milioen Rijcks volck ten dienste haer Heeren.

Seno delle Warcho / oft den Oever der kopen.

Groote oever vloet van Cristal.

Silber berghen tot Malomba.

Int Coninckrijck Climbebi regiert den Coninck Matama.

Landt byden Tropicus Capricorni is gants berghachtich / van volck bewoont die gheen gedurige plaets en hebben.

In dit gheberchte van die Wane / hebben men dat de Gebiere Nilus hare oorspronck hadde.

Dit daerom den valschen hoek / om dat de schepen daer vooz hebprogen worden.

winden ballen / die selvighe Zee in groote be-
 roerte stellende / waer dooz ghebleven zijn soo
 veel groote schepen van Portugael / en dewyl
 van die oude Historie schryvers hier wepnich
 afgheschreven is / vooz ende alcer die Portuge-
 sen sulcks ontdecken / achte ick raedtsaem hier
 die mate ende die sekere erkentnisse te stellen:
 hoe groot die navigatie zy van Portugael nae
 Indien / dewyl alleen dese grooten upthoek
 om te varen by die 6000. Italiaensche mylen
 bedraghen: want van die Revier van Ferdi-
 nando Poo, al waer dit hoofft aenvanght upt
 te loopen in die Zee / tot zijn uytterste punt toe /
 twelck wy gheseyt hebben te heeren Delli A-
 guglie, dat is / van die Maelden / rekent men die
 Custe langhs van't noorden tot het Zupen/
 meer dan 2200. Italiaensche mylen / en aen die
 ander zyde van't selvighe punt tot die hoek
 Guardafu, teghens ober het Eplandt van So-
 cotora, telt men die Custe van't zupen nae't
 noorden volgende / ober die 300. Italiaensche
 mylen / waer van die 1000. tweehondert duyt-
 sche maken / beloopende 660. alsoo dat van Lis-
 bona ombarende / die custe van Nijhica / ende
 die C. di buena Sperança, tot het Coninckrijck
 van Goa, zijn ontrent 15. duysent Italiaensche
 mylen. Van daer voozder nae Malacca ende
 China, is noch sod wyden reyse / dat minnet
 van geen volck op aerden sod grooten en swa-
 ren Zeebaert is voozghenomen / als van die
 Portugesen ghedaen / uytghesondert nu in
 wepnich jaren van sekere Englische Edeluy-
 den / die niet alleen dese reyse maect vast die ghe-
 heele werelt hebben omseylt. Mer noemt dit
 hoofft di buena Sperança, dat is / het hoofft vā
 Goeder hope: want alle die schepen die nae
 Indien seplen / ofte van Indien comen nae
 Portugael / besorgen alleen dit hoofft om te co-
 men / meenen sulcks gheschiet wesende / alle
 periculen te hebben gepasseert / en om dese be-
 geerte / hebbe gheselt de name vā Goede hope.

En om weder te comen ten vropooste van
 die Custe van Nijhica / voozby zijnde Di C.
 dell' Aguglie; volghen verder vele bequame
 plaetsen en havens om schepen te verghen / als
 die voornaemste gheheeten S. Jo Formoso, en
 Il Seno del Lago, om dz die Zee aldaer maect
 een Golf ofte Inwijck / inde welke sekere E-
 plandekens en Havens zijn / ende wat voozder
 loopt in die Zee die Revier / gheheeten S. Chri-
 stophoro, in welches mont drie Eplandekens
 ligghen / en noch wyder comt een Revier aflo-
 pende dooz't land / twelck die Portugesen ghe-
 noemt hebben / Terra della Nativita, dat is /
 tlandt van Christinis / om dat het op die dagh
 ontdeckt is / tot die C. de la Pescheria. Tusschen
 dese Cape en die revier Magnice leyt het Co-
 ninckrijck Burtua, twelck streckt aen die ghe-
 berchten van die Mane tot dese Revier toe nae
 het noorden / al waer het landt Monomotapa
 is / ende nae't westen tot die Revier Bauagul.

In dit landt zijn veel Gout aderen / en het
 volck zijn vast bay eenen dotne / met die van
 Monomotapa. Aldus die Custe van die Zee
 vervolghende / ontdeckt hem die Revier Mag-
 nice, alwaer van begint het Coninckrijck van
 Sofala, ende het rijk van Monomotapa.

Dese Revier heeft doch oorspronck upt het
 selfde Lac / daer upt de Nilus vloeyt / en loopt
 in die Zee / int midden van den Inha / tusschen
 twee upthoeken / die eene Della Pesscheria, en
 d'ander Delli Correnti gheheeten / gheleghen
 op 23. graden en een half / aen die Zupde zyde
 vā de Polus, onder den Tropicus Capricorni.

Tot dese Revier vloeyen niet verre van die
 Zee / drie andere kennelycke Revieren / waer
 af die voornaemste die name van S. Chri-
 stoffel heeft / en van die Inwoonders des lāds
 Nagoa, om dat het op dien dagh ontdeckt is.
 Die tweede heeft haren name van een parti-
 culier persoon / gheheeten Lorenzo Marchos,
 om dat hy't eerst ghevonden heeft; Dese twee
 Revieren comen vant gheberchte der Manen/
 die in dat landt Toroa gheheeten werden. Die
 derde Revier woort genoeemt Arroo, oorspronck
 nemende van d'ander zyde der gheberchten/
 daer die Goudt Mynen zijn van Monomo-
 tapa. Op sommighe plaetsen van dese Revier
 vintmen tolsachtich Gout ghelick sant. Dese
 drie Revieren dan te samen loopende / niet die
 groote Revier Magnice, ontret die Zee / gieten
 overbloedich water upt / en van die mont deser
 Revieren verspreydet sich het Coninckrijck vā
 Sofala, tot die Reviere Cuama toe: welche ha-
 ren name heeft ontfangen van een Casteecken/
 die selue name hebbende; bewoont van Maho-
 metanen. Dese Revier van Cuama deelt haer
 af in seven Estien / met vijf Eplanden / behal-
 ven die opwaert aen zijn / ende alle volckrijck.
 Dese Revier vloeyt oock upt die selfde font-
 teyne ofte Aick / daer upt die Nilus comt.

So streckt dan aldus het Coninckrijck vā
 Sofala, tusschen dese twee Revieren Magnice
 en Cuama; langhs die Custe van die Zee / doch
 is kleyn en niet wepnich plecken en stede / waer
 van het hoofft is Sofala; op een Eplandt van
 die selvighe revier ligghende / het gheheele landt
 die name ghevende / alles bewoont vande
 Mahometanen / haren Coninck oock van die
 Secte wesende / onderwoopen die Croone van
 Portugael / ende dat alle om niet te wille ob-
 dienen die regeringhe van Monomotapa.

Alhier in die mont van die Reviere Cuama,
 hebben die Portugesen een stercke / alwaer
 veel handelinghe valt vā't Gout / vwooz / Kin-
 bza / twelck op die Custe gebonden woort van
 de Slaven / verwisselende sulcks tegens Lij-
 waer van Cottoen en Zpde / ghebracht wesen-
 de van Cambaia. Die volckeren ofte Maho-
 metanen / die teghenwoordich aldaer woonen /
 zijn in dat landt niet ghebozen: maer alcer die
 Portugesen die custe ontdecken / qua dit volck
 upt vruchtbaer Arabien / niet kleyne Bercken
 aldaer om te handelen / en nu onderbrachte we-
 sende van die Portugesen / zijn daer ghebleven /
 noch Turcks noch Hebdens wesende; In die
 binnen landent / tusschen dese twee Revieren /
 streckt het rijk van Monomotapa, alwaer
 overdadich veel Goudt Mynen zijn / twelck
 beruuet wett in alle onliggende plaetsen / soo
 in Sofala als in gheheel Aphrica, en sommige
 hebben dat ghevoelen / dat van dese contreyen
 Salomon het Gout heeft doen halen / ende het
 vwooz / twelck oock niet en schijnt onwaer-
 schijck te wesen: want in dit rijk van Mo-
 nomotapa woorden gesien veel oude heerlijcke
 ghebouwen / seer kostelijck van timmeragte /
 upt steen / kalk ende hout / ghelick men dierge-
 lijck niet en siet in die naestliggende provincie.

Die regeringhe van Monomotapa is seer
 groot / ende streckt verre over vele strykbare
 volckeren / alle Hebdenen en Pagaven / waer
 van coluer / en ondersaecht inden oozloch / van
 middelbare stature / ende suel / ende dese regie-
 ringhe zijn veel Coninckkens onderwoopen /
 die welke dickwils teghens hē opstaen; hare
 wapenen zijn flietzen / ende lichte schilden.

Dese Revier hout veel Leghers in onder-
 scheyden

Hoe beert my-
 ten datter is
 van Lisbona
 naer Indien.

De Itabona
 tot Goa is
 15. duysent
 Italiaensche
 mylen seplē
 de 1000. Ita-
 liaensche my-
 len / is 200.
 duysent my-
 len.

De bona
 Sperança / oft
 hoofft vande
 goede hope.

Alhier seer
 goede havens.

Int landt vā
 Monomotapa
 pa mē veel
 Gout aderen.

Verhael van
 een Revier
 daer Goudt
 achtich sant
 ghevonden
 woort.

Coninck-
 rijk van So-
 fala leyt tus-
 schen twee
 Revieren / zyn
 alle Maho-
 metanen / en
 de Croone vā
 Portugael
 onderbaen.

In den mont
 vande Reviere
 Cuama heb-
 ben de Por-
 tugesen een
 Castel / hier
 valt veel hē
 vels vā Gout
 vwooz en
 kinbza

De Maho-
 metanen die
 in dit landt
 woonen / zyn
 hier niet ghe-
 bozen.

Van hier
 woort Goudt
 ghebrachte
 dooz gants
 Africa.

Het schijnt se-
 ker te zyn /
 dat Salomon
 hier t'woudt
 ende vwooz
 een heeft las-
 ten halen.

Den Coninck
 van Mono-
 motapa heeft
 vele clepne
 Conincken
 onder hem.

Schepden p'obintien / afgedeelte in legioenen / op die Roomsche maniere / om zyn groote landt te beschermen / en zynen staet te onderhouden. Onder zyn oorloch's volck houtme vooz best die legioenen der Vrouwé / die in grooter weerden by den Coninck zyn / daer op zyn meeste kracht staet. Dese byandé met vier haer eygen krachten af / om dat zy haer niet beletten soude int schieten / na die oude gewoosheit der Amasonen, daer af die oude hystorie so heerlijcken gheschreven hebben; Dese zyn seer snel / moedich ende kloeck int schieten met die boghen; Ghebruycken inden strijdt een heerlijcke list / beynsende oft zy te rugge vluchteden / ende geschoort ofte gheheel waren / en alsoo dickwils dat haest biedende / en den byanden grooten afbyueck doende / insonderheyt die meenende victorie gevoocht te hebben / en dat dooz haer kringhs ordeninghe schooren. Dese ghenieren vanden Coninck seker plaetsen / alwaer zy alleen woonen / en voegen sich tot eenighe tyden by de mannen / om voozt te teelen / ende soo zy knechtens vooztbrengghen / gheven zy die de Mannen / die dochterkens by haer houdede.

Het landt van desen Coninck van Monomotapa leyt op de maniere gelyck eé Eplandt / geformeert wesende van die Custe der Zee / en die Riviere Magnice, met eé deel van het Lac / daer upt die Rivier oorspronck heeft / en die Rivier Cuama, ende grenst nae't Zuyden met die Heeren van die C. di buena Sperança, en nae't noorden met het rijk van Monemugi.

Voozby gheseyt wesende langhs die Custe die Rivier van Cuama, kommen ontrent een klein rijk / liggende op de Oever des Meers / en wert gheheeten Angoscia, zynen name ontfanghende van sommige Eplandekens / die de selfde name hebben / recht daer tegen over liggende / en oock bewoont vande Mahometanen en Heydenen / die in klepne scheepkens haeren handel byden / met die selfde Waren / gheleijck die van Sofala. Een wepnich wyder varende / ontdeekt hē het Coninckrijck Moçambique, gheleghen op 14. graden ende een half. Hier af is ghenoech verhaelt int boeck / als oock van't naestvolghende Eplandt Quiloa, en van't groote Eplandt S. Lorenzo, die Canael makende / welcks int incomen nae't westen 340. Italiaensche mylen breedt is / en int midden teghens Moçambique op het smalste 170. volgens naer Indien gheheel breedt / veel Eplandekens begrypende.

Die schepen van Spaengien naer Indien / ofte van Indien na Spaengien varende / nemen ghemeenlijck hare cours dooz desen Canael / ten waer zy van die winden anders te doen ghedwanghen waren / en voozwaer dit Eplandt epste beter volck te hebben / als daer op zyn / om die goede ghelegghentheyt wille die't heeft / van vele seker havens / ende om die overvloet der soete Riviere en wateren / welck doen het landt voozts byngē veelderley fruyten ende spercrpen / als allerley legumina ofte aerdt vruchten / Boonen / Erwitzen / Whaseolen / Rijs / ende andere grepen / Orangien / Limoenen / Citroenen / ende allerley soeteringe vā vleysch / tamme en wilde Doenderen / Swynē / en Hertten / van seer smakelijck vleysch / om die betticheyt der aerden / ende obergoede Wisschē. De Inwoonders zyn Heydenen / en sommige van die Mahometanische secte / fraep van herwe ofte mulaten; seer gheneycht te oorloch / en tot wapenen / insonderheyt met Boghen en Pallebaerden van hout.

Dit Eplandt is afgedeelte in veelderley regeringhen / alle onder den anderen oorloch voerende; Daer zyn veel Mynen van Gout / Silber / Coper / Mer / en ander Metalen: maer het wilde volck heeft geen ghewoosheit te trafigueren byten landts; maer varen alleen langhs die Custe tot den anderen in schuytens van eenen boom uptgehooft / en het meestendel deses volcks en laet den vzeemdelinghen noch trafigh noch handel op het Eplandt toe: nochtans handelen ten tyden die Portugesen in eenighe van dese havens: maer begenē haer niet te lande / byngghen daer van daen Ambar grys / Was / Silber / Coper / Rijs / ende andere dierghelijcke comensschappen.

In dese Canael / tusschen twaste landt van Africa en dit Eplandt / liggē noch vele andere groote ende klepne Eplanden / alle bewoont vande Mahometanē / onder welke het vooz naeste is S. Christophoro, en daer na S. Spirito, en een ander Maghaglie, als oock Comoro Anzoame, Maiotto, ende dierghelijcke.

Comende weder op die custe van die Zee en Chiloa, ghepasseert zijnde / ontdeekt men daer nae het Coninckrijck Mombaza, liggende op 3. graden en een half aen die Zuyde zyde / den name ontfangende van een seker Epland oock so gheheeten / alwaer op een schoone stadt met seer fraep hupfen gelegen is / verriert met beelden en figueren / waer af den Coninck eé Mahometan is / de welke hem opposerende teghens die Portugesen / is hem gegaen ghelijck die van Chiloa, dat zy inghenomen ende gheplundert hebben / alwaer die Portugesen veel Goudts / Silber / Perlen ende Lijnwaer van Cottoen / Zyde en Gonde Lakens ende dierghelijcke ghevonden hebben.

Dit Eplandt grenst aē Chiloa ende Melinde, ende is bewoont van Heydenen en Mahometanen / die onderwoyden zyn die regeringhe van Monemugi.

Noch verder sepende / comt men aen't Coninckrijck Melinde, 'twelck oock klein is / het welck hem streckt langhs den Oever des Meers / tot die Rivier Chimamchi, liggende op die hooghte van 2 1/2 graden / en die Riviere opwaerts / streckt het tot een seker Loch Calice gheheeten / ontrent 100. Italiaensche / ofte 20. duysche mylen. In dit landt / ontrent den Oever des Meers / is eé seer groote stadt / bewoont bykans van wit volck / alle Heydenen ende Mahometanen. Haer huppinghe zyn bykans gheminnert op die maniere van Portugael; Die Schapen zyn aldare bykans eens so groot als in Portugael / met steertē / diemen vooz een quartier rekenen mach / weghende ten tyden 25. ofte 30. ponden. Die vrouwe aldaer zyn blauch / en verrieren haer op die maniere van Arabien / seer hobaerdsch en pompues / met Zyden lakenen; Draghen aen den hals / om die armen en beenen gouden juwelen / ringen en armbanden / en gaen bedeckt met haren aenghesichten / in maniere ghelijck die Egyptische Vrouwen / mogen niet gesien ofte bekend werde oft zy willen selfs. In dese stadt is een goede haven om schepen in te bergen / en int ghemeen is dit volck seer vriendelijck / oprechtich in haer woorden en handel / en houdē goede gemeenschap en eenicheyt met vzeemdelingē / insonderheyt met Portugesen / haer wel vertrouwede / en tot geenē tyden leet doende.

In die Zee tusschen dese twee hoofden van Mombaza en Melinde, liggē drie Eplanden / waer af het eerste Moracie, ende het tweede Zanzibar

Het kringhs volck deses landts is gedeelt in legioenen / daer van het legioē der Vrouwen het beste is.

Dese inrechten vooztbrengende / die schrieken zy de mans toe / de meyskens behouden zy.

De gelegentheyt van het Coninckrijck Monomotapa.

Beschryvinghe van het rijk Angoscia.

Het Coninckrijck Moçambique leyt op 14. en half graden.

De goede ghelegghentheyt opst beter volck op Eplandt van S. Laurens.

De vruchtebaerheyt van het Eplandt S. Laurens.

Mynen van Gout en Silber / Coper en Mer.

Beschryvinghe van de veelderley deses Eplanden.

Het Coninckrijck Mombaza / wiens hooftstadt vande Portugesen gheplundert is / daer vande beel Gout / Silber ende Perlen.

Het Coninckrijck Melinde / de strecke langhs de Zee tot de Riviere Chimamchi.

Schapen eens so groot als in Portugael / haren steert wegende 25. en 30. pond.

De hooftstadt van Melinde ligh 100. Italiaensche mylen int landt.

Ghedachte ende maniere der Vrouwen.

Zanzibar, het derde Pemba gheheeten is / alleen van Mahometanen bewoont / die wit van coluer zijn / ryc en overbloedich / niet geoeffent om wapenen te handelen: maer die aerde te bouwen. In dese Eplanden wast veel Suickers / twelck zy met klepue schuytkens brengen aen't vaste landt / met andere vruchte van die Eplanden. Landtwaert in / boven die 3. voornoemde Coninckrijcken / Chiloa, Melinde en Mombaza, streck sich breed en wijt uyt het rijck van Monemugi, het welke streck naet zupen aen't rijcke van Mozambique, en met die van Monomotapa, by die Riviere Coauo, en aent westen met die riviere Nilus, tusschen die twee Lacken / en nae het noorden streck sulches aen Priester Jans landt; Dout brede met die drie voorgenoeinde Coninghen / en goede onderhandelinghe om die traficque van Cottoen / Lijnwaet / twelck uyt Cambayen daer ghebracht wort in zyn landt / ende andere diergelijcke saken / die uyt Indien ghebracht worden / twelck zy verwisselen tegens Gout / Silver / Coper en Woor: maer aen die ander zyde nae Monomotapa, heeft hy ghedurige oorloch / en die so wreedt en bloedich / dat men nauwelijck bekennen mach by wat partje die victorie gheweest is: want op dese contrerien comen te samen twee machtige partje / en die ten besten gheoeffent zijn totten oorloch / hooz alle andere Aphyricanen: want van wegen die van Monomotapa, comen int veldt die Vrouwen / Amazoni gheheeten / daer af verhaelt is / en van die zyde van Monemugi, die Giachi, also gheheeten van die van Moncong, en in haer sprake Agagi, die welke in vorzichte zyden seer plachten te plagē het Coninckrijck van Congo, die niet minder zijn in sterckheyt en dapperheyt als die Amazonas. Dit volck heeft hooz een ghewoonheyt / dat zy haer aenghesicht / en insonderheyt haer boveste lippen branden met gloepende pser / ende maken alsof stryden en linnen: ooc keeren zy die oogdeckels opwaert en omme / zijnde swart van helglants ghevende / het witte der oogghen / in sodanighe swartheyt / dat hy die teekenen des aenghesichts / schynen vzeemde en schryckelijcke monster te wesen; Zy zijn leelick en groot van lichaem / en leven als beesten int velt / eerte menschen vleesch. Inden oorloch zijn zy boven maten coragieus / ende comen met schryckelijck ghebaer aen om haer byanden te verschicken: haer wapenen zijn werp pylen / die zy met alle kloekheyt weten te ghebruycken.

Comende weder tot die Custe / ende vooz by zijnde het Coninckrijck van Melinde, nae de C. Guarda fuy, ligghen noch veel ander plaetsen / bewoont van witte Mahometanen / onder welke sommige goede havens hebben / daer schepen van vzeemde plaetsen met haer coopmanschappen comen / waer af die voornaeste plaetse gheheeten is Pate, die tweede Brava, die derde Magadoxo, de vierde Affion, en hier nae streck breed en wijt uyt dat voortreffelijcke hooft Guarda fuy, het welke om zyn der grootheyt willen / verre uystekende in die Zee / wordet van allerley schepen / die van Indien / Arabien / Ormus / en andere plaetse comen / bekēt; En outrent desen upthoek wachten die Portugesen vast alle jaers op die Turckische schepen / die met kostelijcke waren / sonder oorlof van die Portugesen varende / alhier aengerandet en gheplundert werden / om dat zy presumeren heeren van die traficque ende handel te wesen / ende willen andere naticn

sulchs niet toe laten.

Om dese C. de Guarda fuy gheseyle zijnde / en den cours nemēde nae't Roode Meer / ondeckt men noch ander steden en havens / van Mahometanen bewoont / waer af die eerste gheheeten is Meth; d'ander wat voorder Bar-bora, en hier zijn die leste vlsche mensche / daer na volghen Swarren / en men comt wyder tot Ceila, Dalaca, Malaca, en Carachin, ende dese Custe noemen zy op haer tale Baragiam, al waer swart volck woont / wel gheoeffent in wapenen / en haer kleedinghe want midden tot boven toe is vā Cortoene lijnwaet. Die voornaemste onder haer dragen Cappoten / welke zy Bermilli noemen. Dit landt is rijck van Gout / Woor / Metael / en allerley victualie. Van hier comt men aen die mont van roode Meer / in die welke een Eplandt leyt / Babelmandel gheheeten / ten beyden zyden van dit gaer een Canael int roode Meer / waer af die nae het westen streckende 15. Italiaensche / ofte 3. duysche mylen breedt is / waer dooz alle schepen uyt ende in varen / die Canael aen d'ander zyde liggēde / is ondiep / vol droochten / van sanden en Clippen / alsoo dat die gheheele mont outrent 6. duysche mylen wijt is / waer af die eene Cape / aen die Aphyricanische zyde ghelegghen / genoeint wort Rasbel, en het ander aen die zyde van vruchtbaer Arabien / Aia, waer outrent dat doek Aden die gheweldighe roopstade comt / waer af in't boeck mentie ghemaeckt is. Dese Golf loopt inwaert tot 3 wes toe / liggende van die inconste outrent 1200. Italiaensche mylen / en is aē beyde zyde gants droogh en ondiep / en vol Eplandekens / heeft int midden alleen diepte / daer die schepen in varen moghen / en dat dooz die groote schueringe van't water / die Canael supber en diep houdende / ende het sandt aen beyde zyden opwerpende.

Om een weynich te spreke van Priester Jan / die die grootste en machtichste Meer is vā gantsch Aphyrica / begint zyn landt van't inconste des Rooden Meers / tot het Eplandt Siene toe / gheleggen onder den Tropico Caetri, upghenomen die Custe van't selve Meer / het welke hery den Turck outrent vooz 50. jaren afgenomē heeft / also dat zyn regeringe nae't noozdrwesten ende oosten is meesteendeel van't Roode Meer / en nae't noozdr oosten Egypt / ende die woestynē van Arabien / en nae't supert aen Monomugi, in maniere dat rekenende int generael die grootheyt der landen / daer over dese Christen Coninck commandeert / mach int ronde 4000. Italiaensche mylen bedragen: Die hooftstade daer hy ten meesten resideert ende zyn hof houdet / is gheheeten Belmalechi, zyn regeringhe streckit over vele landen ende Coninckrijcken / die rijck ende overbloedich zijn van Gout / Silver / Edel gesteenten / ende allerley soorten van Metalen. Zyn volck is van veel colueren / wit / swart / ende tusschen twee / van goede stature ende proportie. Die Hobelingen ende Heeren van't landt bekleeden haer met Zyde lakenen / verciert met Goudt ende klenodien.

Alhier in dit landt zijn wetten van kleedinghen ghelijck in Portugael / onder die graden der menschen: want sommige zijnder die't niet toeghelaten is andere kleedinghe / dan van Vel-werck te draghen.

Dit volck zijn Christenen / doch houden eenighe ceremonien van die Joden ende oude wet / ende op die seeste van onse liebe Vrouwe

Wijst den sekeren goede havens in de roode Meer hier woonen al Swarren ten oorloch gheoeffent.

Dit landt is rijck van gont Woor en ander Metael.

Beschryvinghe vande sande / droochten en clippen van't roode Meer.

Wen / de ghevelde roopstade in Arabien.

Openbaert de diepte die't roode Meer heeft.

Hier vanght aen het rijck van Priester Jan.

De hooft stad daer Priester Jan ten onthout / is Belmalechi / zyne hovelinghe kleeden haer met Zyde / met Gout en ghesteenten doorwocht.

In dit landt zijn wetten vande kleedinghen ghelijck in Portugael.

Van Zanzibar en Pemba / het welck wit van coluer / seer rijck.

Het rijck Monemugi streckten tot Pate / die Jans landt / waer uyt Cambayen ghebracht Cottoen ende Lijnwaet.

Heeft altoos gheschaden oorloch / haer de Amazonas de voortreffelste zyden tegens haer partje.

Dese menschen maken haer seer afschryckelijck / twelck by haer mannelijck is.

Comen met werp pylen / inel werpen.

Vooz by Melinde zijn goede havens / als Pate / Brava / Magadoxo.

Wende Cabo Guarda fuy liggē de voortreffelijcke schepen alle jaeren / en waert op de Turckische schepen / haer berouende die sonder haer oorlof op Indien handelen.

Op ons lief
Vrouw dach
inden samen
comen inde
woyftade
Welmalecht
te samen alle
de kleyne Co-
ninghen ende
ander Heere/
mede bringe-
de haer tribu-
tugte/ wordt
dan een pro-
ces generael
ghehouden/
met groote
toetooijnghe
des volcks.

De costelijck-
heyt na wye-
ter Jan.

Dese Co-
ninghe heeft
den toename
van David/
ghelyck ons
heyseren Te-
saris ofte
Augusti.

Dit ontrent
hier vande
riviere Nilus

Andere op-
nie vanden
oorspronck
vande riviere

inden Oost / comen alle onderworpen Conin-
ghen ende voornaemste Heeren in die voorge-
noemde stad te samen/om het feest te houden/
bringende met haer de schat en den tribut / die
30 jaerlijcks gheven moeten: En op dese feest
comt het volck in Pelgrimagie / om die feest
te onderhouden: Men doet op dien dagh een
groote ende ghemeeene processie / ende van die
kercke daer 30 uytgaet / nemen 30 een beelt van
onze Vrouwe/ghelyck een mensche/ gheheel van
Goutt ghemaecht zijnde / in die plaetse van
ooghen/ hebbende twee groote Robynen / ende
die resten van't gheheele beelt is verciert met
kostelijck werck/ en veelkerlegh ghesceente / ende
dit beelt wordt gebragē op een gouden berrepe/
seer costelijck ghemaecht.

In dese processie komt mede in egener per-
soone Priester Jan/ op een gulden kare/ ofte
op een Oliphant/ in ghelijcken verciert/ gant-
schelijcken met klenodien/ edel ghesceenten / en
met so seer vromde ende costelijcke goude La-
kenen/ dat het niet om te ghelooven en is. Om
dese feest en dit beelt te sien/ loopt so grouwe-
lijcken volck te samen / datter veel dooz't ghe-
drangh doot blyven.

Men noemt desen Coninck Priester Jan/
met een verkeert woort: want het rechte is
Bel Jan / Bel beteekent het hooghste / per-
fekste ende excellenste van eenighe saken/ ende
Gian, Heere ofte Prince: 'twelck van toe comt
alle die de heerschappie ofte ghebiet hebben.

So is van Belgian te seggen die voornaemste
ofte hooghste Prince/ en behoort dese tytel aen
een gevoecht zijnde/ alleen den Coninck toe: En
dese heest ooc die toenaem van David / gelyck
onze heyseren / Casares heeten / ofte Augusti.

Alhier mochtmen ooc een weynich discor-
reren van den Nilus, die gheen oorspronck heeft
in Belgians landt / noch oock niet uyt die ghe-
berchten van die Mane / ofte als Ptolomeus
schryft van die twee Lacken / die hy stelt int
midde / tusschen oosten en westen / met die di-
stantie van ontrent 450. Italiaensche mylen
van een: want op die hooghte van die selfde
Polus, daer Ptolomeus die twee voorgenom-
de Lacken stelt/ leyt ooc het Coninckryck van
Congo ende van Angola, na het westen / ende
aen d'ander zyde nae't oosten het rijk van Mo-
nomotapa, en het rijk van Sofala, met distan-
tie van die eene Zee tot die ander / van ontrent
1200. Italiaensche mylen.

Hi so betuycht Odoardus, dat in dese con-
treen niet meer dan een Lack alleen bevondē
wordt/ het welke leyt op die grensen van An-
gola ende Monomotapa, het welke heeft die
grootte van ontrent 195. Italiaensche myle/
en van dit Lac alleen/ hebben wy goede infor-
matie en sekerheyt van die van Angola, ende
aen die ander oost zyde van die van Sofala en
Monomotapa gheen mentie int minste ma-
kende van eenighe ander Lacken / daeromme
men hier uyt besluyten mach/ dat op die selfde
hooghte van graden gheen ander Lacken al-
daer zijn; wel is waer / datter noch twee an-
der Lacken zijn: maer gantsch contrarie ghe-
legen van die/ daer af Ptolomeus gheschreven
heeft: want hy/ghelyck gheseyt is/ leyt die 30ne
niet even tusschen westen en oosten/ en die/ soo
men tegenwoordelijcken siet/ zijn ghelegen tuf-
schent zyden nae't noorde vast met een rechte
linie/ met die wyde van een ontrent 400. myle.
Sonimighe luyden van dit lande hebben een
opinie / dat die Nilus oorspronck neemt uyt
dat eerste Lack / ende daer na verberghe haer

onder die aerde / ende weder het voortcomen/
'twelck oock sommige andere ontkennen/ dan
Odoardus betuycht / dat die warachtichste
opinie hier af is/ dat die Nilus haer niet onder
die aerde verbergh / maer dat 30 dooz eenighe
schrickelijcke en woeste valleyen / sonder seker
Canael vloeyt / daer gheen menschen hande-
len / ende datmen daer om seyt / dat 30 onder
die aerde daelt.

Soo vloeyt van warachtelijcken die Nilus
uyt dit eerste Lac / het welke leyt op 12. gra-
den / nae die Polus Antarcticus, welck Lack
bycans rondesomme beringelt is met seer hoo-
ghe berghen/ van welke die so nae't ooste lig-
gen/ gheheeten worden Casates, en rosen van
Salpeter en van Silver aen d'een zyde/ en aen
d'ander zyde ander gheberchten/ alwaer Nilus
van daelt ontrent 400. myle/ rechte nae't nooz-
den/ en comt in een ander groter / 'twelck die
inwoonders een Zee ofte Meer noemen / om
dat het groter is alst vorige/ heeft in die bree-
de 220. mylen / liggende recht onder die linie.
Van dit tweede Lack heeft men sekere infor-
matie van die Anzick, naestgrensende aen
Congo, die welke handelen in die contrere/
en segghen daer by / dat in dit Lack volck is/
welck in groote schepen varen / die schryven
konnen/ gewichte en mate gebruyckē / d'welck
30 niet hadden in die deelen van Congo, die
oock hare wooningen ofte huyzen timmerden
van steen ende kalck/ gelyck vast/ in manieren
met het volck van Portugael / daer uyt men
argumenteren en afmeren mach/ dat Priester
Jans land niet verre van daen is. Van't vooz-
noemde tweede Lack/ looyt die Nilus nae het
Epland Meroc, wesende die distantie tusschen
beyden 240. onser mylen/ tot die welke dā an-
dere rivieren looyt/ als de riviere Colues, &c.
liggende op die grense van Melinde. Die Ni-
lus comende aen't Epland Meroc, deelt sich in
twee stroomen/ en omringelt eē hooch lāde ge-
heeten Meroc; Op die rechte zyde van Meroc;
nae't oosten toe/ looyt eē ander rivier/ ghenoeft
Abagni, spruytēde uyt eē Lac Bracina, welke
rivier streckt langhs Priester Jans landt/ tot
het vooz. Epland toe/ en aen die ander zyde
nae't westen/ looyt andere riviere/ onder wel-
ke is Saraboe. Dese rivier inde Nilus comēde
en omloopēde 't Epland van Meroc, vereenicht
haer veel breeder weder te samē in een Canael
ofte stroō dooz Ethiopie/ die dē name heeft E-
thiopien bodē Egypte/ street tot den afval toe/
al waer die Nilus in eē hooche valleye te samen
loopēde en sluytēde / naderhant van die hooch-
te afvalt/ ontrent 't Epland Siene, met sulckē
schrickelijckē geluyt/ dat die luyde daer ontret
meestendeel doof oft herthoozich zijn / en van
hier dooz Egypte landt loopende / beborcht 30
dat gheheele landt / en maect het vruchtbaer/
en looyt naderhant in de Middlandsche Zee, te-
gē Cyperē over/ en dat voornamelijcken met
2. schipzjicke stroomē/ behalvē d'andere/ waer
af die eene tot Rossetto, een bagh reysens van
Alexandryen in die Zee looyt / d'ander tot Pe-
lusio, nu Damiaata geheeten. Concluderēde dā
dese sake/ soo is d'oorzake vāt wasdō des Nili
in Egypten en Zaire in Congo, en des Nigri
in Ethiopie/ alle op eenen tijt die overbloedige
regenen/ die 5. maenden gestadich in Cōgo, en
die onliggēde plaetsen vallē: Wat belangt die
tuste van Aden, langhs vruchtbaer Arabie/ en
hoozby die golf van Persien na Goa toe/ is ghe-
noechsaē ontdeet in dit boeck / daer toe ick den
Lefer remitterē.

FINIS.

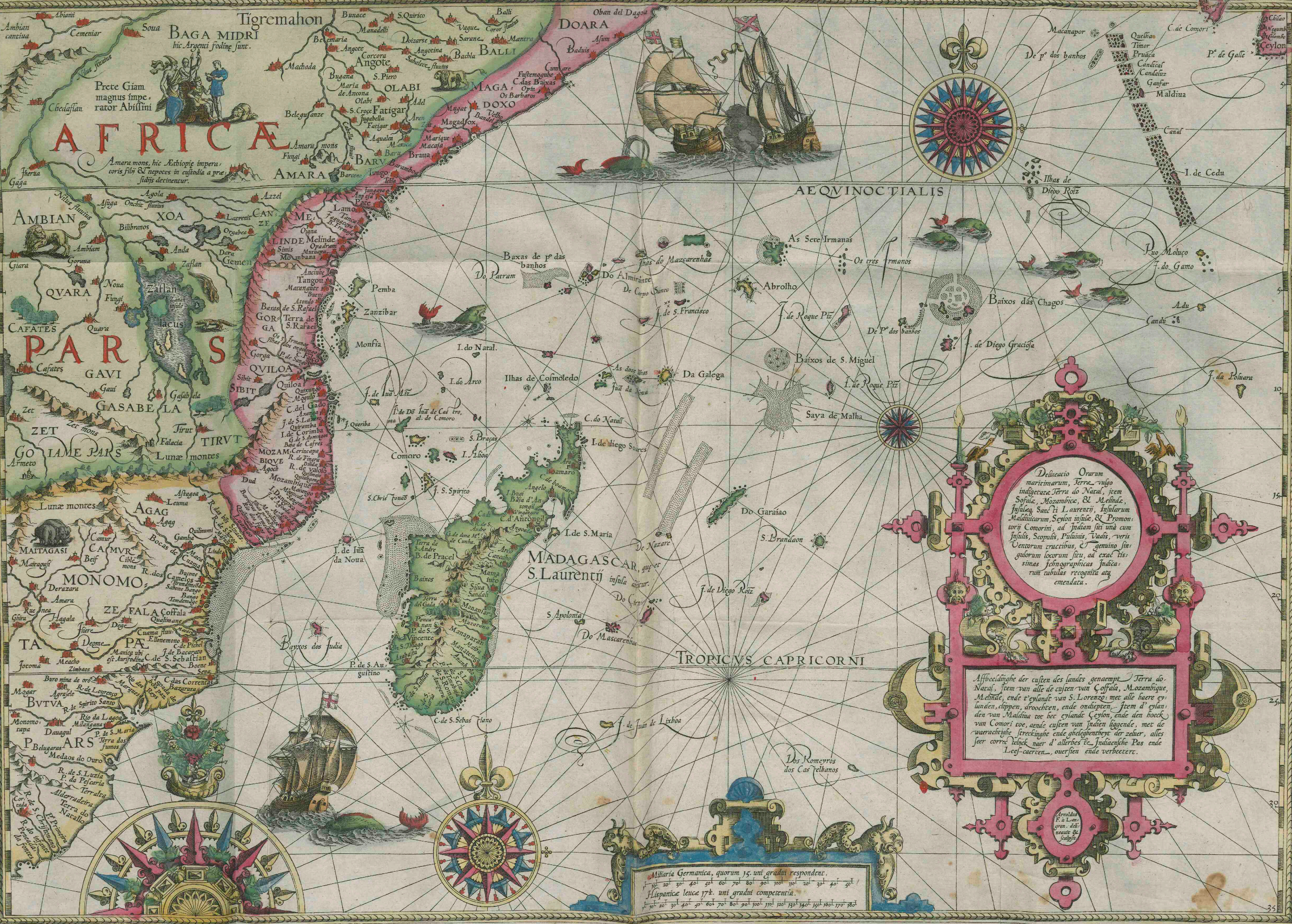
Filter/ comē
de van onder
het geberchte
daer gheen
menschen en
comen noch
woonen.

Inde rivier
Nilus leyt
ten Zee die
220. Italiae-
sche mylen
groot is.

De open bēte
riviere inde
riviere Nilus.

Ontrent dā
epland Siene
maect dese
riviere sulckē
afval dat het
volck daer
by woonende
doof oft half
doof sijn.

Den ghesen-
dighen regen
in Congo en
ander ontret
geleegē plaetsen/
maect dat
den Nilus
sekeren tijt in
Egypten de
berlooyt.

AFRICA

Amara mons, hic Aethiopiae imperatoris filii & nepotes in custodia a praefatis detinentur.

Delicacio Orarum maricimarum, Terra vulgo indigere Terra do Natal, item Sofala, Mozambique, et Melinde, Insulae Sancti Laurentii, Insularum Maldivarum, Seylon insula, et Promontorium Comorin, ad Indiam sita una cum Insulis, Scopulis, Pulsibus, Vadis, veris Ventorum tractibus, et genuino singulorum locorum situ, ad exactissimas selenographicas Indicae rum tabulas recognita atque emendata.

Affoelcingshe der custen des lanats genaempt Terra do Natal, item van alle de custen van Cossala, Mozambique, Melinde, ende r'eylandt van S. Lorenzo, met alle haere eylanden, dypen, droochten, ende ondiepen, item d'eylanden van Maldiva toe her eylandt Ceylon, ende den heeck van Comori toe, ende custen van Indien liggende, met de waerachtige strekkinghe ende gheleghentheit der zetter, alles seer correcte naer d'allerbes te Indische Pas ende Leef-carren, over sien ende verbeectere.

Miliaria Germanica, quorum 12. uni gradui respondent.
 Hispanicae leuce 178. uni gradui competunt.

Tigremahon
 BAGA MIDRI
 hic Argenti fodine sunt.

AMBIAN
 XOA
 CANZE

PARS
 GAVI
 GASABELA

GOIAME PARS
 TIRVT
 Lunae montes

MONOMO
 ZE FALA
 Cossala

ARS
 Terra dos fumos

ARS
 Terra do Natalo

DOARA
 BALLI
 DOXA

AMARA
 BARU
 Barambo

GOR
 Terra de S. Rafael

MOZAMBIQUE
 BIOVE
 R. de valico

MADAGASCAR
 S. Laurentij insula vocatur.

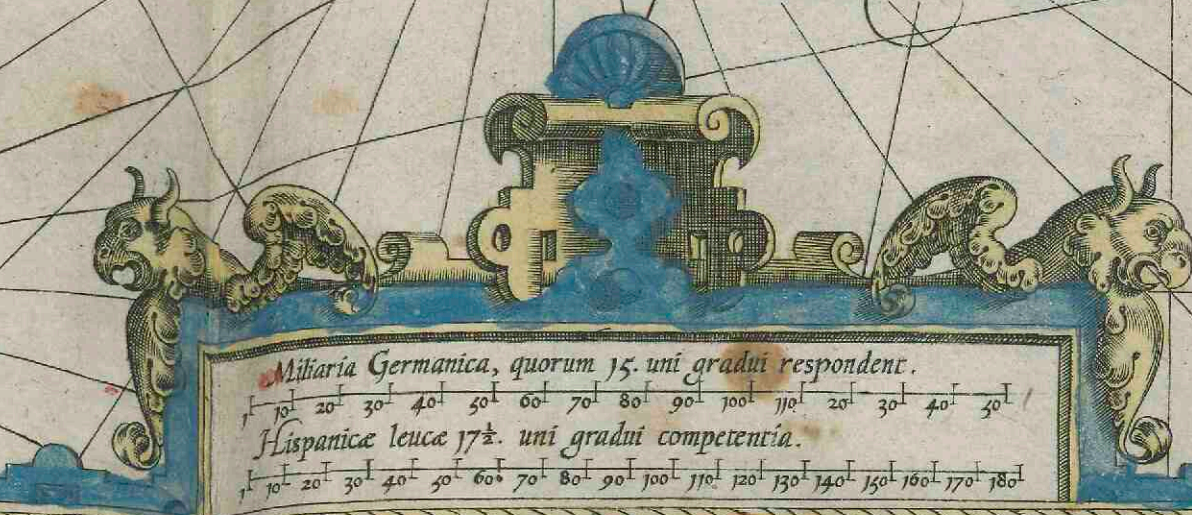
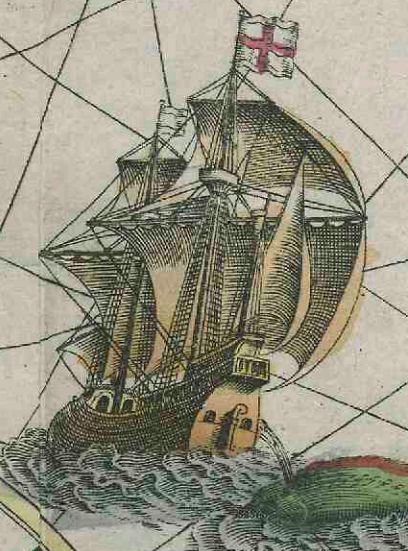
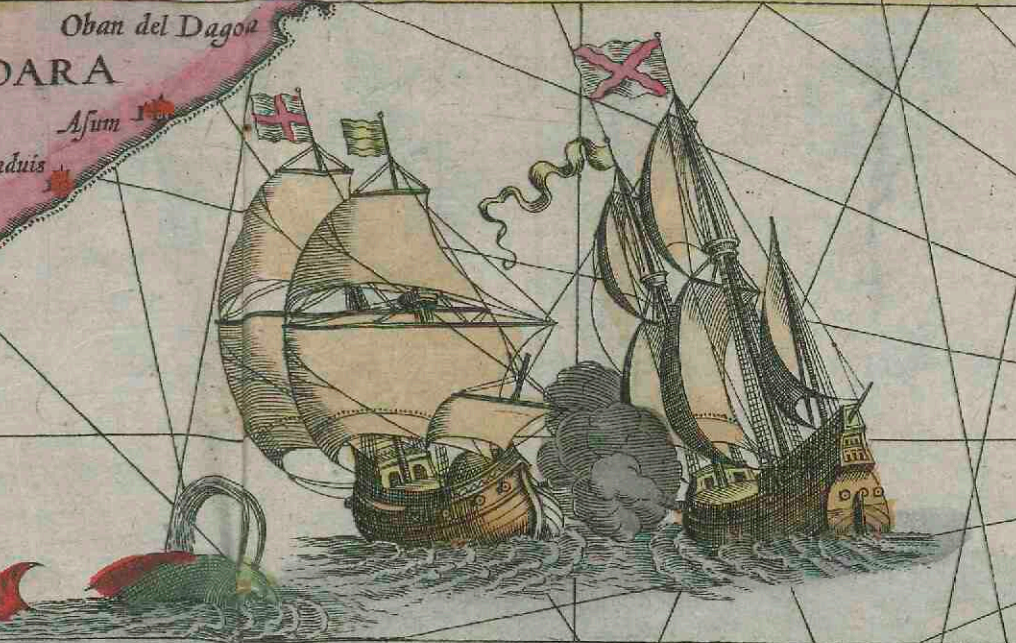
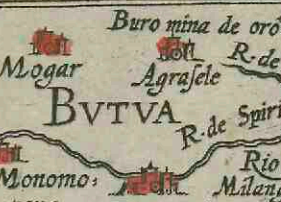
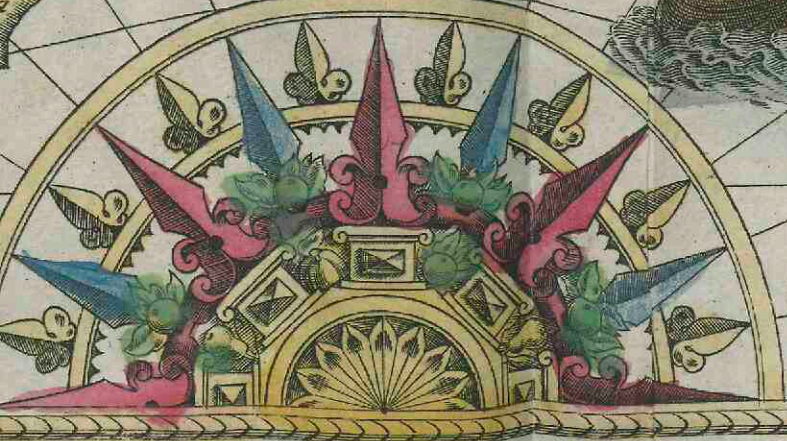
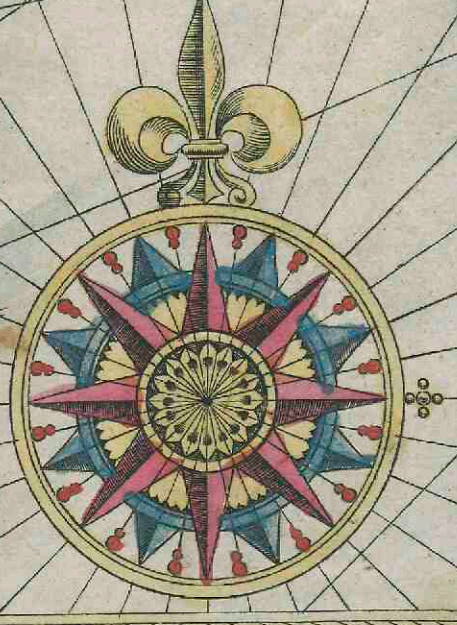
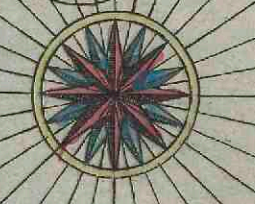
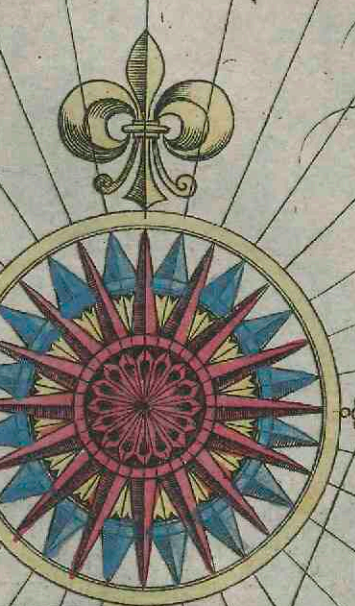
DEXTROS DOS JUDIA
 P. de S. Augustino

ARS
 Terra do Natalo

ARS
 Terra do Natalo

AEQUINOCTIALIS

TROPICVS CAPRICORNI

Beschryvinge van America mit- gaders de deelen der selver / als Nova Francia/ Florida, de Eplanden diemen Antillas, Iucaya, Cuba, Iamaica, &c. noemt/ desghelijcks vande gheleghentheit / hoochte der graden / ende stretchingen hoe veel mylen die vanden anderen gheschepden ligghen / midsgaders de vruchtbaerheit en over- bloedichheit vande dieren / Voghelen / Disschen / ende aerdt-ghewassen des selven landts / als mede de manieren / ghedaenten / kleedinghen / ende Religien / ende de voornaemste gheschiede- nissen der menschen die inde selve landen woonen, etc.

Florida, de Eplanden diemen Antillas, Iucaya, Cuba, Iamaica, &c. noemt/
desghelijcks vande gheleghentheit / hoochte der graden / ende stretchingen hoe veel mylen
die vanden anderen gheschepden ligghen / midsgaders de vruchtbaerheit en over-
bloedichheit vande dieren / Voghelen / Disschen / ende aerdt-ghewassen des
selven landts / als mede de manieren / ghedaenten / kleedinghen /
ende Religien / ende de voornaemste gheschiede-
nissen der menschen die inde selve
landen woonen, etc.

Alsoo den Aitheur dese voyagie, als oock den Drucker groote costen ende moeyten
ghedaen hebben in dit Boeck te brenghen, eenighe seeckere ende perfecte Caerten
van America: om dat menichmael die Indische Schepen in't henen varen oft weder
keeren, op dese custen vervallen, insonderheyt op die Brasiliaensche, die alhier haer meest
ontdekt, heeft het haer oock goet ghedocht eenige kleyne beschryvinge van't selfde landt
hier by te stellen, den goetherrighen Leser also aenwysende die voornaemste plaetsen daer
huydens daeghs die meest Schipvaert valt, hopende dat den Leser daer inne een goet ge-
noeghen sal hebben, ende sulcken werck ten besten in danck aennemen.

Het vierde deel van die Werelt/
welck wy huydens daeghs
Americam ofte West Indien
noemen, is om zijnder verheyt
wille / den Ouden onbekent
ghebleven / tot op het jaer naer
Christi onses Salichmakers
gheboorte / 1492. doen sulchs eerst van Chri-
stophoro Columbo Genevops is ontdekt/
ende vijf jaren daer nae van Americo Vespu-
cio, die upt bevel des Conincks van Castilien
derwaert ghebaren zijnde / het gheheele landt
nae zynen name Americam ghenomt heeft/
wozt oock om zijnder grootheyt / een nieuwe
werelt gheheeten / en stretcht na die opinie ende
meeninghe Postelli, van den eenen Pool tot
den anderen / uptghesondert by die strate van
Magellana, al waer het endicht op 52. graden
aen die supdt zyde vanden Equinoctiael; Dit
landt wert van velen / velerley afghedeelt / som-
mige stellent alleen vooz een deel des ghehee-
len werelts; noement het vierde deel / ende met
eenen name Americam, andere maken upt dit
gheheele landt twee andere deelen der Werelt/
die selvighe afdeelende in 6. deelen / als Asiam,
Aphricam, Europam, Mexicana, ofte Nieu
Spaengien / Peruanam, ende Magellanicam;
alsf seste deel daer by voeghende / welck noch
weynich ontdekt is; andere deelen in drie
deelen / in Peru, Nieu Spaengien / anders
Mexico, en Nieu Zantkrjck: die't eerst ghe-
bonden hebben / hebben vooz een deel ghe-
houden / daer nae die Spaengiaerts meerder
landt ontdeckende / deeldent af in twee / in
Mexico ofte Nieu Spaengien ende Peru, daer
na die Fransopsen noch verder ontderkende/
hebben nieu Zantkrjck / het landt van haer
ghevonden / alsoo ghenomt / welck naeder-
handt van den Spaengiaerden / die Fran-
sopsen daer upt dypende / onder Nieu Spaen-
gien ghereckent wert; ten lesen / die Strate
van Magellan ontdekt zijnde / is alsf seste deel
Magellanica van Petro Plantio, Dienaer des
Godlijcken woordts daer by ghestelt: Maer
alsoo onse Caerte niet verder stretcht dan tot
eenighe limiten van Noua Francia, naement-
lijcken tot die pzovince Florida, sullen weynich
hier af verhalen / ende voozt gaen tot die ander
deelen / en sekeren vooznoemde Eplandē in onse

Caerte Antillas ofte voozlandē gheheeten/
dat zy vooz't vaste landt ligghen / ende sulchs
beschermen ende bedecken / ghelijck ten Venne
hare kirkens doet onder haer vlegghelen.

Dat landt van / welck na de Polum Arcti-
cum, ofte naer't noorden stretcht is ghenamt
Noua Francia, ofte Nieu Zantkrjck: Want
Anno 1524. Iohannes Verrazantus van Flo-
rents gesondē wesende vande Coninck Fran-
cisco den eersten / ende zyn Moeder als Gout-
bernaudin van Zantkrjck / in die nieuwe
Werelt heeft die gheheele Custe by naest ont-
dekt / beghinnende van den Tropico Cancri;
ontrent op 24. graden / tot op 50. toe / ende
noech meerder nae't noorden / aldaer sprechtēde
des Conincks van Zantkrjcks wapenen en
standers: alsoo dat dit landt hier toe naeder-
handt den name van Nieu Zantkrjck ende
van Villagagno Francia, Antartica ghehee-
ten; Die breedte van dit landt is van 25. gradē/
tot op 54. nae't noorden: die lengte van 280.
tot 330. waer af het ooste deel van die teghen-
woordighe stuyverg Norumbega genoot is/
stretchende tot de Golf Camas, al waer sulchs
vā Canada onderschepden is. Ontret dit landt
welck niet kleinder is dan Europa / ofte die
gheheele Christenheit / ligghen vele Eplanden/
onder andere Terra di Laborador, na Groen-
landt stretchende / al waer ontrent vele schepen
soo van den Spaengiaerden / als oock Fran-
sopsen en Enghelschen roegheboecht / ghesocht
hebben / enige strate ofte pas na die Oost-Indi-
sche aromatique Eplanden / dan al te ver-
geefs / hebben haer selven meest geconsumeert/
ende veel Is en Suerus ghevonden. Het volck
van dit Eplandt is fraep ghepropotioneert
van lijf ende leden: wel ghestelt ende bequaem
om te arbejden; Zy schildere haer lichamen om-
schoon te wesen / ende draghen Silbere en Co-
peren ringen aen die ooren; Haer kleedinghe is
Wont-werck / Fluypen / Waerent ende dier-
ghelicke des Winters het beate binnen naer't
lijf / en des somers contra. te dragende / ghelijck
doch die Lappen en Zamen doen; Zy omgoz-
den haer met Cottoen banden / ofte met pelen
van Disschen ofte dierghelicke dinghen; Haer
meeste spys is Visch / insonderheyt Salm / hoe
wel zy voghelen ende frunt ghenoech hebben;
Daer hupsen zy van hout gemaecht / welck
zy over

Die Nieu
Francia ofte
Nieu Zantks
ryck eerst ge-
vonden ende
ontdekt heeft.

Waer de Co-
ninck van
Zantkrjck
wapenen in
Nova Fran-
cia eerst op-
ghericht zyn.

Groote van
Nova Fran-
cia.
Norumbega /
het ooste deel
van Nova
Francia.

Terra di La-
borador is vol
berg, en ende
Zojcapen/
daer in veel
wildts ende
voghelen / dit
landt licht vā
Japan 400.
mylen / ende
stretcht laugs
die Suce des
vier / vā Nova
Francia tot 200.
mylen / van
daer tot die
Zapa de
Malinas ooe
200. mylen /
aen die supde
zyde heeft het
der Onbekent
Eplandt ende
andere / alme
in die Caerte
sien mach.

Opfaek van
dese beschry-
vinge.

Opfaek
waer om A-
merica byden
Ouden onbe-
kent was.
Wanneer / en
door wie het
selve ontdekt
is.

Waer om dat
het America
ghenoemt is.

Beschreben
deelinghen
van America.

Die Magel-
lanica / het
seste deel van
de werelt eerst
ghenoemt
heeft.

zy overbloedich hebben / bedect met Visch vel-
len ofte beesten huyden; Op dit landt seymen
Griffoens te wesen en witte Bezen ende Do-
ghelkens. Nocht licht alhier een landt op 44
graden/Baccalaos gheheten/ die name ontfa-
ghende van sommighe Dissen/sulcken name
hebbende/die daer ontrent so overbloedich zijn
dat zy oock die scheyen int seplen beletten.

Dit landt Baccalaos streck 900. mylen, na-
mentlijkē van die C. di Bacalaos tot Florida,
die rekeninghe nemende aldus:

Van't punt Baccalaō, tot die Baya del Rio,
zijn 70. mylen.

Van Baya del Rio, tot Baya de los Islos 70.
mylen.

Van hier tot Rio Fundo noch 70. mylen.

Van daer tot Cabo Baxo, 160. ende weder
tot die Riviere van S. Anthonio 100. mylen.

Van daer tot des fursten Capo, 180. mylen.
Ende wyder tot die Capo vā Sint Elena, 110.
mylen.

Van S. Elena tot die Punta van Canaveral
ofte den riethoeck 100. mylen.

Voorts tot Florida 40. mylen, Somma 900.
mylen.

Dit is die groote deses landts, waer af die
minste latitudo van die Linea Equinoctiael
48. graden, ende een halve houdt. Dit landt
is aen die Zee-cant veel volckrijcker als el-
ders, ende ghelijck Nederlandt, om dat zy
op een hoochte liggen, doch dit wel so kout.
Dit landt heeft veel Eylanden ontrent hem
ligghen, als zyn: Curia regia, Baya Bica stella,
Het hooft vande Hope, Die C. der Britonen.

Al eer men tot Florida comt, is by die Re-
viere Jordan die province Cichora, hier comt
dicht aen een ander Guada Lupa ghenoeimt.

Die west zyde van Noua Francia, heeft veel
Provincien int outdeckt ende bekent / als daer
zijn Quivira, Cevola, Altatlan, Terlichichi-
michi. Die zuydzyde vā Florida, om dat sulckē
landt op de Palm dach/welck die Spaegiaer-
den Floridum Pascha noemen / van Iohannes
Pontio Legionensi, int jaer 1512. ghebonden
is/niet om die groenicheyt ofte vloeyentheyde
des landts / als Theverth gheschreven heeft/
die nooyt zyde van Noua Francia, is noch niet
ontdeckt.

Ende om dat onse Caerte niet verder en
streckt dan tot Florida, sullen hier af beginnen/
en een weynigh deses landts ghelegghentheyde
verhalen/om dat dese province memorabel is/
daer vele Spaengiaerden en Fransospen haer
leven ghelaten hebben / om dat dese die nooyt
naeste en bekentste is van gheheel nien Fran-
kerick/waer toe die Fransospen haer Schip-
baert ghehadt hebben; oock eenighe sterckre
by tyden Caroli noni, welke van zynē name
Carols burgh gheheten werdt/dan is van die
Spaengiaerden gewonnen/ende die Fransop-
sen alle doot gheslaghen / boven beloofte ende
eere / insonderheyt van die welke haer by-
willich in hare handen ghegheven hadden; dan
alsoo mijn meeninghe niet en is Historien te
verhalen / remittere den Leser tot die boecken
die daer af gheschreven zijn.

FLORIDA heeft eenen hoek verre in die
Zee/zuyden opstreckende/tonghsche wyse/ ghe-
surpreert ende streckende 100. mylen/die mate
nemende van die benedenste nooyder hoek tot
die zuydelycke punt toe.

Desen upthoek / ghelijck geseyt is/is lanch
ende smal/gelijck Italien/lanch 100. en breedt

20. ofte 30. mylen/ op't alderbreedste. Heeft
aen die goft zyde die Eplanden Cichora, Ba-
hama en Lucaya, aen die west zyde nae Spaen-
gien/ende de Golf van Mexico, wordt afghe-
deelt van Nieu Spaengien/door het landt van
Anavaca, aen de nooyde zyde grenst het aen't
vaste landt/ licht reghens die punt over naer't
zuyden; 25. mylen in die Zee licht het vermaer-
de Eplandt Cuba, anders Isabella ghesheeten/
die Zee die tusschen desen upthoek van Flo-
rida ende Yucatan doozloopt/ wordt genaemt
Mare Catayum, van anderen die Golf Ferdi-
nandi Cortosy, ofte die Golf van Florida, ofte
die Golf van Mexico.

Florida is een plat lant/door het welke vele
Rivieren loopen/ ende dat selfde bevochtighen
ende vruchtbaer maekende; aen die Oever der
Zee sandich/alwaer veel Hijn-boomen groeyt/
doch sonder Pootkens ofte piten; oock veel
Aechers / wilde kersten / Moerbessen / Casta-
nien die wilder van smaeck zijn als die onse;
Veel Mastix boomen / Cederen / Cypressen/
Laurieren / Palm-boomen / Puls ende wilde
Wijngaerden aen die naeste boomen op klim-
mende/ende eerbare Druyben voortbreynghen-
de; Oock eenighe aert van Muspelen/die groo-
ter ende beter zijn dan die onse; Daer zijn oock
Druyven schoon van aensien: maer niet goet
van smaeck, Oock zijn daer Frambospen oft
Winnebessen / ende sommighe seer cleynē ronde
bessens/lichtjck van smaeck/onse Clappe be-
ssen niet ongelijck. Daer groeyen oock woyte-
len/welcke zy op hare spraecke Hatle noemen/
vā die welke zy in hongers noot brood makē.

Van viervoetige beesten zijn daer overbloe-
dich/ Verten/ Vinden/ Aen/ Septen/ Bezen/
Lupparden/ Lupen/ ende veelerley aert van
Wolven/wilde Honden/Wasen/ Connen/ etc.
Die Voghelen die zy hebben / zijn Pācutwen/
Parrsen/ Papegaeyen/Druyben/Ringh-druy-
ven / Turteldruyven / Meerlen/ Kracpen/ Va-
dicken/Walcken/ Meerlijns / Beeghers/ Cra-
nen/ Opbaers/ wilde Gansen/ Enden/water
Gansen/witte/roode/swarte ende afverwighe
Beeghers/ende veelderley ander watervoghen;
Crocodilen zijnder in soo groote menichte/ dat
het niet om seggē en is/ die dierwils die luyden
al swimmende aengruppen ende vernielen/oock
zijnder veelderley specien van Slanghen/ ende
een ghebaente van een dier / die Aphricanische
Leew niet onghelijck. Gout ende Silver daer
mede zy haren handel doen / becomen zy (nae
haer verclaren) upt die scheyen/ die op de Cape
stranden/ twelck ooc niet ongelooflijck schijnt/
om dat die meeste Scheyen ontrent dese punte
ofte Cape blyben / soo is oock op desen hoek
meerder gelts dan in't nooyder deel. Oock ver-
tellen zy dat in die gheberichten Apalatey is
Goudt ghebonden word. Alhier groeyt oock
die wortel China, die dooz Kiepsel Caerle een
groote name verkregghen heeft / ende van die
Medicijns veel ghebruuykt werdt/waer mede
oock sommighe willen pocken ghenesen. Be-
halven die voorghenoemde / zijnder noch veel-
lerley saden ende kruppen/ daer upt menigher-
ley sozteringhe van verwen ghemaeckt kon-
nen worden/seer profpelycken booz die Schil-
ders / om daer mede te schilberen / die In-
woonders weten die wel te ghebruuycken / om
Wel-werck van allerley roleuren te verwen.
So veel het volck aengaet/ zijn upt den swartē
geel en leelijck/ nochtans kerck ende van goede
propoztie des lichaems. Dars sehamelheyt be-
decken

Cichora.
Bahama.
Lucaya.
Eplanden van
Florida.

Gelegghent
van't Epland
Cuba.
Daer staet
Caapuan
lye.

Ghedachte
van Florida.

Wat boomen
in Florida
wassen.

Watte ghe-
bruycken de
Florida in
laers van
broor.

Verhael vā
viervoetige
dieren en
Voghelen die in
Florida niet
menichte zijn

Crocodilen in
Florida niet
groeter niet
nichte.
Veelerley
soorte van
Slanghen.

Daer dooz
dats haer
Gout en Silver
ver kregghen.

Die wortel
China groeyt
in Florida.

Veel kruppen
en saden in
Florida.

Beschryvinge
des volcks
van Florida.

Ambira.
Cevola.
Altatlan.
Terlichichi-
michi zijn
Provincien/
aen de west
zyde van No-
ua Francia.

Carols burgh/
den sterckten
Florida.

Beschryvinge
van den hoek
van Florida.

decken zy met seer schoone bereyde Hertel-
 lekens; Het meest deel van't volck schilderen
 hare lichamen; oock die armen ende die gpen
 met schoone aerdighe figueren/welcke verwen
 niet uptgaen ofte afghewasschen moghen wor-
 den / so zijn zy int vel inghepuyckelt en ghewre-
 ven; Zy hebben swart hapy tot die kniepen toe/
 lanch zijnde/welck zy fraey ende kunstich we-
 ten op te binden. In haeren handel zijn zy ghe-
 heel gheveijst ende ontrou / nochtans stout
 ende onversaecht in wapenen ende inde oor-
 loch/daer toe zy ghebruycken boghen ende py-
 len / waer af die pesen ghemaeckt zijn upt Her-
 ten darmen ofte van't vel / onderscheydelijck
 gheverwet / ende dat soo schoon ende aerdigh/
 datment hier in dese landen niet verbeteret
 mochte/ in plaetse van die pseren punten/ doet
 zy visch-tandē ofte scherpe houtkens daer aen.
 Hare Jongelingen doen zy oefnen in loopen/
 hooch-schieten ende Balspelen; Debben oock
 groote vermakelijckheyt int jaghen ende vis-
 schen. Haer Coninghen voeren ghestadich oor-
 loch; niemant haerder vbanden die zy over-
 weldigen/ sparende/ dan die straelis dat hooft
 afslaende/om die huyt met dat hapy te hebben/
 welke zy thuys comende/als triumph recke-
 nē opstecken; Vrouwen ende kinderen sparen
 zy/die hy haer behoudende ende opvoedende.
 Wande oorloch thuys comende/ beroepen zy
 alle hare onderdanen/ende maken drie daghen
 ende nachten feest ende goet chier/ met singhen
 ende dansen.

Die oude Vrouwen die zy hebben / gheben
 zy die huyt met dat hapy / van die hoofden ha-
 rer vbanden afghesneden in die handen/dwin-
 ghende haer om te dansen/ende Loffanghen de
 Sonne te singhen / als door welche zy victorie
 bevochten hebben: Zy hebben geen religie ofte
 zenige kennisse vandē waerachtigen God/dan
 eeren in plaetse van die/als oock andere Ame-
 ricanen/die Sonne ende die Idane. Haer Prie-
 sterē vreesen zy/ ende betrouwen haer veel/ om
 dat het groote Toovenārs / tecken beduy-
 ders/ ende Dupvels aenroepers zijn / en door
 vreesliche dinghen ten tyden voozts brengen;
 Dese selfde Priesteren zijn oock hare Medicyns
 ende Chirurgys / om welke oorlaecke zy al-
 toos eenen sack met Crupden ende Medecynen
 omme draghen / die siecken te ghenesen/die ten
 meesten deel Pocken hebben: want zijn seer
 heet ende wonder gheneghen tot onkuytsheyt/
 waer door het conit dat zy die Vrouwen ende
 Maechden/kinderen der Sonne noemen. Een
 peder heeft zijn eyghen Vrouwe / uptbesondert
 die Coninck / die't toe ghelaten is twee ofte
 drie te hebben / nochtans niet die conditie/ dat
 die eerst ghetroude gheert wordt vooz die an-
 deren / ende alleen vooz die Coninginne ghe-
 houden / hare kinderen die goederen ervende/
 en die regeringhe op haer comende. De Vrou-
 wen besozghen alle het huys-werck / ende dese
 swangher gheworden zijnde/worden van haer
 mans niet meer bekent; Eten oock geen spye
 van haer aengheroert / op die tijdt als zy haer
 sieckte hebben. Boven dit/soo is dit ghehele
 landt vol Hermaphroditen,dat zijn halffschach-
 tigh/ofte die beyde naetueren hebben/ die ghe-
 houden werden om het werck te doen/ ja oock
 om ammonitie ende probande inden oorloch
 te draghen. Dese schilderen haer aengesichten/
 ende vlechtē in't hapy eenige vogels vederen/
 dat zy dies te aensienlijcker ende schrickelijc-
 ker schynen mochten; Haer voozraet van voo-

vbande is Wroodt ende Meel van Maiz/ Ho-
 nich / het Meel roosten ende braden zy/om dat
 het te langer goet blyven mach. Ten tyden la-
 ten zy haer oock ghebraden visschen nadragen
 die ghedroecht werden. In honghers noot
 eeten zy veel onsupberhepts / oock sandt ende
 kolen onder dat meel roerende. Inden oor-
 loch treckt die Coninck vooz aen/ eenen staf
 in die eene handt houdende / ende in d'ander
 een Boghe / ende den hoeker met zijn ppen op
 die schouderen / d'andere volghen hem met bo-
 ghen ende ppen in't hapy draghende ofte in
 kokers. In't aencomen ende inden slach roe-
 pen ende kryschen zy niet schrickelijck geter/
 als oock alle andere Barbaren/Turcken ende
 Carteren doen. De oorloch sullen zy niet
 onweerden / vooz ende al eer zy eerst daer af
 ghenieene vaet ghehouden hebben/ comen daer
 omme alle viinghens te samen / houden in
 haer vergaderinghe ende hy een coniste/ een
 seer vreesliche maniere / daer wel op te letten
 is: want tsamen gecomen zijnde/ setten zy haer
 outrent den Coninck ten beyde zyden/ in for-
 me ofte ghedaente van een halve Idane / die
 Coninck int midden op echen stoel alleen/ van
 neghen ronde houten, te samen ghelept sitten-
 de/op dat hy vooz andere bekent mach wesen/
 daer na comen zy alle hem reuerentie ende cere-
 doende/ met een groetenisse / van den oudsten
 beginnēde/ die handē over het hooft opheffen-
 de ende sprekende: Ha,he, ya,ha, ha, die ander
 haer op antwoordende: Ha, ha. Die groete-
 nisse ghedaen zijnde / set hem een peghelijck op
 zijn banch/ende indien men van eenighe sware
 ernstelijke sake handelen sal / soo doet die Co-
 ninck die Priesteren / welck zy lavas noemen/
 ende Ouderlinghen roepen/ van een peghelijck
 zyn gewelen ende meeninghe draghende; On-
 der tusschen ghebet den Coninck sebere vrou-
 wen / dat zy Casinam (welck een dyanck is
 van eenighe bladeren gheperst) koken/ welke
 daer na als zy ghekokt is/afgheleert voozdr.
 Aldus dan die Coninck met zijn edelen in or-
 dinate sittende/ comt die schencker vooz hem
 staen met uptgherechte armen in die hoochte/
 hem en den bprittenden/die desen dyanck drin-
 ken sullen/segende ende gheluckwenshende:
 neem daer nae den dyanck ende geest den Co-
 ninck/ten eerste een groote Parle moeder schel-
 pe vol vā die selfde heete dyanck/ voozts gebrin-
 dende den anderē oock te geven. Dese dyanck
 achren zy seer hoogh/ en houden die in grooter
 waerden / sullen die oock niemant inde ver-
 gaderinghe laten drincken / vooz ende alser hy
 eenighe manliche daer inden oorloch bewesen
 heeft. So is oock desen dyanck vā sulcke cracht/
 dat zy terstont als hy gedroncken is tot swee-
 ten verweckt / daeromme welke die drincken
 ende niet in en houden: maer terstont over-
 geben/dien wozt gheen sware sake toebetrou-
 mach oock geen officie ofte bebel inde oorloch
 bedienen / als onbequaem: want men moet
 menichmael inde oorloch treckende / twee ofte
 drie daghen vasten/Waer toe van desen dyanck
 voozberlijck is: want die ghebroncken wesen-
 de/ mach men hem 24. uren van alle dyanck
 ends spye onthouden / waer door zy oock inde
 oorloch repende / die Hermaphrodypen veel
 flesschen vol van desen dyanck nae laten dra-
 ghen/welck het lichaem onderhoudet / voedet
 ende stercket / sonder dat hooft int minste te
 bewaren. Zy sappen tweemaal des jaers haer
 Maiz ofte Terwe / naementlijcken in Iderte

Wat vooz-
 raet tot den
 oorloch die vā
 Florida ghe-
 bruycken.

Maniere hoe
 die van Flo-
 rida ten oor-
 loch trecken.

Goe zy haer
 oorloch aen-
 verden ende
 beginnen.

Dreemde ghes-
 wete in haer
 caestlaghen.

Welck waer-
 maniere ende
 woorden zy
 den Coninck
 groeten inden
 raet sittende.

Casina een
 dyanck den
 swet dyan-
 vende.
 Waer toe/
 warmer/ende
 hoe zy die ghe-
 bruycken.

Dese dyanck
 wert in groot-
 ter waerden
 hy die van
 Florida ghe-
 houden.

Oorsake waer-
 omme wie
 gheen bebel
 inde oorloch
 hebben mach.

Haren dyanck
 waerck dat
 men 24. uren
 vasten mach.

Maniere est
 tijt van sappen
 in Florida.

Haer gedaen-
 te/verderen/
 ende vermeer-
 selen.

Manieren
 int handelen
 van die van
 Florida.
 Wat wapenē
 die van Flo-
 rida gebuy-
 ken.

Goe ende
 waer in zy de
 jongelingen
 oefnen.

Waerom dat
 se haer ver-
 wonnen vā
 den onthooft-
 den.
 Dantze ende
 kinderen wer-
 de/ oberwon-
 nen zijnde
 niet gheboot.

Wat manie-
 ren zy ghe-
 bruycken int
 triumpheren
 van haer
 vbanden.

Die Sonne
 ende Idane
 zijn Goden
 van die van
 Florida.
 Waer op
 dese haer
 betrouwen.

Wat de groot-
 ste siecke in
 Florida is.

Echte staet
 onderhouden
 in die van
 Florida.

Wat vrou-
 we vooz de
 coninghen
 onderhouden
 wert.

Welck Herma-
 phroditen in
 Florida.
 Waer toe die
 ghebruyck
 werden.
 Treedinge vā
 de Herma-
 phroditen.

ende in de Hopmaent / ende sulcx op een landt /
 wordt in drie maenden rijp ende bequaem om
 in te sammeln / die ander ses maenden rustet die
 aerde / ende blijft onbebout. Zp hebben aldaer
 seer groote Pompoene ende water Meloenen /
 oock goede Boonen. Het aertryck messen zp
 niet : maer branden dat kruijt af / 'twelck in
 die ses maenden van selfs opgheslaghen was /
 ende makent also het met dese affche / als oock
 op vele plaetsen in Italien geschiet. Die aerde
 omploegē ende graben zp met een houten spit
 ofte schijppe / ende werpen teemael in een
 putte 2. ofte drie grepne Maiz, op de maniere
 als men by ons erwitte plant. Als men dat
 Cozen saepen sal / ghebiet die Coninck door een
 van zpne Dienaers / dat het volck haer ver-
 sammeln om het aerdryck te bearbeyden ende
 om te delven / doer als dan veel van die vooz-
 ghenomde dranch maecten / om die aerbeyt
 luyden daer af te schencken ; die vergaderde
 Terwe brenghen zp te samen in ghemeyne
 schueren : waer af een peggelyck naer zijn ver-
 dienst ende weerdicheyt wert ghegheben. Zp
 saepen gants sober ende spaerlick / niet meer dā
 zp vermoeden datter van doen sal wesen vooz
 ses maenden / soz ghen niet wyder . Oock soo
 vertrecken zp alle jaers in Boscapen des Wint-
 ters / 3. ofte 4. maenden daer blyvende / haer
 generende in seckere hutkens met Palm tar-
 ken ghedeckt / ondertusschen Aiers / vleysch
 van Derten / Visc ende Oesters / Paewwen en
 ander Voghelen eetende / alle haer spysen braden
 zp op kolen / ende maecten die eenighsins hart
 ende gaer dooz den roock ende hitte ; Onder
 andere spysen eeten seer gheerne Crocodilen
 vleysch / 'twelck wit ende schoon schijnt / ghe-
 lyck Calf vleysch : maer heeft eenen smack na
 verrotte Mosehus : pemandt sieck wesende / in
 plaetse van aderlaten / is by haer een gewoonte
 dat die crancke op die plaetse daer hy die mee-
 ste ppne bevindt / van hare Priesters ofte Med-
 decyns soo langhe ghesoghen werdt tot datter
 bloet uyt comt.

Die Vrouwen in Florida zijn groot ende
 kloeck / ende alleens gheroleurt ghelyck die
 mannen / ende oock ober't lichaem / armen ende
 beenen ghepuckert / ende niet verwen die niet
 af en gaen / inghestreken : maer die Vrouwen
 als zp eerst ter Werelt comen / zijn soo swart
 geel niet : maer veel witter / die swart geele
 verwe maken zp haer selven met eenighe sme-
 ringhe / als hier te lande die Carterē ofte Hey-
 dinen doen / welke smeringhe zp doen met
 eenighe Olve in haer cereimonien : oock veran-
 dert haer naetuerlycke witte verwe / dooz dien
 dat zp naeckt gaen / en dooz die hitte der Son-
 nen verbranden : soo zijn oock dese Vrouwen
 wonder rasch ende kloeck / ghelyck die van E-
 gypten / konnen swimmen ober groote liebie-
 ren / die kinderē met eenen arm vast houdende /
 oock op die alderhoogste boomen te klimmen
 die int gheheele landt ghevonden werden.

Die voozmaemste Provincien van Florida,
 die de Spaengiaerden vooz ende nae ghevon-
 den en ontdeckt hebben / zijn dese navolghende:
 Ten eersten Panuca, op die grensen van Nieu
 Spaengien liggende / ontdeckt van Franco
 de Garay, anno 1518. die veel Spaengiaerden
 aldaer ghelaten heeft / van die wilden doot ge-
 smeten / ghevikt ende ghegheten / ende die vellen
 ghedrooght zijnde in haer tempelen gehangen
 vooz memoriaten ende victooy teekenen. Dit
 volck is seer onkuyfch / hielden openbare vooz

deelen / daer zp des nachts te samen liepen / zp
 doozboozen die neuse ghelyck die voozen / om
 pet daer aen te hanghen / zp raspen hare tan-
 den om die schoon te maken / trouwe niet vooz
 40. jaren / hoe wel die dochters van 10. ofte 12.
 jaren al gheschoffiert zijn.

Noch ligghe in Florida die landtschappen
 Anavares, Albardaofia, Iaguazia, Apalachia,
 Auria, Samouia, ende andere / alle eenderley
 religie en maniere van leven onderhoudende /
 verre verscheden van Godt vreesentheyt / po-
 litie / menschelicheyt ende redelicheyt. Het
 beste en vruchtbaerste deel van Florida grenst
 aen nieu Spaengien / tot die Riviere en land-
 schap Panuco, welke Riviere sulcke groote
 stroomen in die Zee uyt gietet / dat die selwighe
 mogē goede havens vooz schepen verstrecken.

Volcht die beschryvinghe van die Custe
 van Florida, soo veel onse Caerte
 daer af hout.

De streckinghe van den upersten hoeck
 van Terra di Laborador tot die Capo
 van S. Elena toe / liggende in Florida,
 is hier voozen ghestelt / volcht wyder die aen-
 teekeninghe die onse Caerte settet / beginnen-
 de van S. Elena, 'twelck leyt op 32. graden / dit
 is een seer bzeede ende schoone Riviere / die alle
 andere van die gheheele Noordt Custe verre
 te boven gaet / waeromme zp van den Fran-
 sopsen ghenommt is Porto Real, ofte Coninck-
 lijcke Haven / hebbende bevonden vooz in die
 Riviere 10. vadem waters. Outrent dese Re-
 viere zijn veel boschcapen van Eken ende Ce-
 deren hout / daer in veel Derten ende Wilde /
 oock veel Indiaensche Paewwen hielden. Die
 mondt van die Riviere is bzeedt drie mpen /
 ende heeft 2. upthaecken / waer af die eene nae't
 westen / d'ander nae't noozden streckt ; Op dese
 Riviere hadden die Fransopsen een vasticheyt
 ghetimmert / genoemt Charles fort, ofte Carls
 burgh / ende men wil segghen dat dese Riviere
 strecke tot die Riviere Jordan toe / en uptronte
 in d'ander Zee. Tusschen beyde dese hoecken /
 vooz in die mondt van die Riviere / licht een
 schoon Eplandt vol van boomen.

Van S. Elena tot die Rio secco, reket met
 40. Spaensche mpen / die welke 17 1/2. eenen
 graedt maecten / ende dese Riviere licht op 31.
 graden.

Van Rio secco zijn 20. mpen tot S. Croce,
 ende van daer tot die punte van Cannaveral,
 (welck leyt op 28. graden / zijn oock 40. mpen.

Alhier moeten wy een weynich stille hou-
 den / ende dese Custe / welke naeder handt van
 die Fransopsen epghevelijcker ontdeckt en be-
 schreven is / een weynich betrachten.

Soo rekenen die Fransopsen van S. Elena
 zupden op varende die Custe langhes 4. fran-
 sche mpen / al waer licht die Riviere Magnus
 ofte Grandis, dat is die groote Riviere.

Daer na Guade, ofte so in onse Caerte staet
 Guate, ende voozder Bellum ofte Bellus, van
 daer tot Gironda, wyder tot Garumna, ende
 voozts tot Charenta, van Charenta tot Li-
 gerim ofte die Loire ses mpen.

Van die Loire tot Axona, in welcher revie-
 ren mont oock een Eplandt licht / ende in onse
 Caerte R. di S. Pero, ghesheeten is.

Van Axona tot Sequana, ofte die Seine,
 om dat zp die riviere / die dooz Paris nae R. ua-
 nen looyt / ghelyck was / licht ses mpen van
 Axona,

Broete Pom-
 poenen ende
 water Me-
 loenen.

Waer mede
 zp de aerde
 om ploeghen.

Weselen die
 de Coninck
 ghebiet een-
 men saept.

Alle de Tees-
 we wert in
 ghemeyne
 schueren ver-
 gaert / en rick
 sin deel ghe-
 beven.

Wat woon-
 plaetsen zp
 winters ver-
 wesen.

Spys die zp
 dā gebuyfch.

Ghebaente
 ende smaect
 van Croco-
 dilen vleysch.

Ghebaente en
 kledinghe van
 die Vrouwen
 van Florida.

Doz sake
 waeromme
 dat de Wou-
 wen daer soo
 swert werde.

Provincien
 van Florida.
 Panuca is de
 voozmaemste.

Deel Spaen-
 gaerden wer-
 den verlagen
 int hinnen
 van Panuca.

Est waer
 datse trouwe.

Enabarew
 Albardaofia
 Iaguazia /
 Apalachia /
 Auria /
 Samouia /
 landtschappen
 van Florida.
 Gelyckgeest
 van't we-
 deel van
 Florida.

S. Elena op
 32. graden /
 heeft een
 schoone Riv-
 vier.

Doz sake
 waeromme
 datse
 vooz
 ghenommt
 wert.

Streckinghe
 van verche-
 den plaetsen

Riviere secc
 op 31. graden.

S. Croce.
 C. di Cann-
 veral op 28.
 graden.

De Rivier
 Magnus
 ofte magnus.

Guate / Bel-
 lus / Gironda
 Garumna
 ofte Garona
 Charenta /
 Ligerim /
 Axona / Se-
 quana.

Beschryvinghe der Culte van Florida.

Axona, ende alle dese 9. Gebieren ligghen bin-
nen die spacie van 60. fransche myle. Die Sey-
ne verlatende/ ende zuydwaert aen die strand
volghende/passeertmen sekerre klepne revieren/
als Ay, Serrauahi, ende daer nae comt men aen
die groote Gebiere Maius, van den Fransop-
sen ghenoemt/dat is die Gebiere vanden Mey/
om dat 30 op den eersten dagh van Mey van
Landocero ghebonden is/light 14. mylen van
die Sequana ofse Seyne; Hier ontrent stonden
vele roode ende witte Moerbesie-boomen/aen
welcks bovenste tacken vele Zijdt-wormen
hinghen; Van dese Gebiere comt men aen een
Golf die wat landwaert in streck / al waer
Landonerius eerst upt Vlaerriek aen quam/
ende sach daer ontrent in die Zee veel Mey-
Swinnen ofse Delphinen / byde mont van een
Gebiere / d'welck hy nae dese Dissen die Ge-
biete van die Delphinen ofse Mey Swinnen
ghenoemt heeft. Aen die zuydzyde van die
Golf / light het Fransche hooft / ontrent 10.
graden van die Line alsoo gheheeren / om dat
die Fransosen daer eerst aen quam / en dese
Cape is niet hoogh: maer een vlache strandt/
ende met seer groote ende hooghe Bosschagien
ende boomen beset.

Van die Fransche Cape comt men tot Can-
naveral, een ander Cape / 35. mylen van die
Fransche Cape ghelegghen / die name hebbende
van't Riet. Die Spaengiaerden als dock onse
Caerte laten vele van dese Gebieren blyben / en
die grootste van haer ghestelt zyn die namen
verandert: want die Gebiere van Mey noemē
30 Matanca.

Die Seyne noemen 30 S. Augustijn.

Die Garumna noemen 30 S. Mathæo, ende
die groote S. Pero.

Van Cannaveral tot die Capo de la Flori-
da, heeft men 40. mylen / en ruffchen dese twee
Capen ligghen vele vlacken / die Cape light op
25. graden: Dooz die Cape ligghen vele Clip-
pen / die 30 Martyres ofse Martelaren noemen/
ende aen d'ander zyde klepne Eplandekens/
gheheeten Testudines, dat zyn Schilt-pad-
den / om dat 30 die ghedaente van sulcken bee-
sten hebben. Die punt van Florida heeft in die
breete 20. mylen / ende men heeft van daer tot
Ancon Baxo 100. mylen / twelck is ghelegen
wiffelich mylen oost ende west met Rio Secco,
twelck is die breete van Florida.

Beschryvinghe sommigher Eylanden, die te-
ghens dese Culte van Florida
over ligghen.

Erstelicken is aen te mercken / dat dese
Egheele Zee van Florida vol Eplanden/
Clippen / Bancken / Platen / ende dierghe-
lijcke sorghelelike plaetsen light / ende aengae-
de die Eplandē zyn der kleynen meer dan 400.
behalven die groote Lucaia gheheeten / de an-
dere alle die name ghebende / ende Bahama,
welck alle noordt af ligghen van Cuba ende S.
Dominico, die ghemene opinie is dat dese
Eplanden alle aen een zyn gheweest / aen die
groote / ende dooz't scheuren van die Zee van
den anderen gheveelt / ghelijck oock die opinie
is van Sicilien ende Italien / ligghen op 17.
ende 18. graden; Het volck van dese Eplan-
den zyn blancher ende beter gheproportioneert
van die van Cuba ende Spangnuola, inson-
derheyt die Vrouwen / die seer schoon zyn / om
welcke oorzake willen vele van de vaste landen

daer zyn gherocken met der woon / als van
Florida, Cichora ende lucatan, om dat daer
meerder bekeftheyt was by't volck / als in
andere Eplanden / ende vele onderscheyt in die
tale; Hier af is die ghemene opinie ghetomen/
dat men ghement heeft / dat hier d'Amaso-
nes, dat zyn Vrouwen die d'ene burst bran-
den / woenen souden / ende dat hier een Kon-
teyne was / die de oude jonck maecte. Dit
Mans volck gaet naecht / upt'besontert in eyde
vanden oozloch / ende op hare seesten / ende dan-
sen / als dan doen 30 een cleet van Cattoen aen/
en van veelderlep ghecolerde vederen / schoon
ghewoicht / ende op het hooft groote veder bos-
schen. Belanghenbe die Vrouwen / is by haer
een seer veyemde maniere; Die gehoude vrou-
wen / ofte die by ghelegghen hebben / hederken
haer schamelheyt van't midden tot op die
knieen / met eenighe Mantelkens / nets wyse
ghevlochten van Cattoen / daer in sekerre bla-
deren dooz gesteken zyn / anders gaen 30 naect/
tot dat 30 hare stonden becomen / als van noo-
dighen 30 hare vrienden / en maken een groote
seeste ofse bantket / gelijck ofter byploft ware /
alle teekenen van blyschap doende / en als dan
dat kleet voozhangende / ende sulcks dragende
soo langhe 30 ongherout blyben. Haer Heeren
zyn 30 boven maten enherdanich / ja al ghe-
bouden die dat 30 haer seiven van een Bergh
souden afsmpien / ofte pet anders heerde/
sullen niet naelaten / hoe groot perijckel oock
daer in ghelegghen is / ende dat sonder te vagen
waeromme / alleen om des ghebodts willen.
Hier staet aen te mercken / waer in des Co-
nincs regeringhe bestaet / die niet veerder
streckt als van't Saeyen / Jaghen ende Wis-
schen / al wat ghesaep / gheplantet / ghejaechē
ende ghevyscht wert / ofte inuynen ghedaen / is
alleen in des Conincs zyn macht ende ghe-
biet / die sulcke wercken updeelt / ende een
pegheleken ghebiet wat hy doen sal. Die ver-
gaerde vruchten werden inde schueren te sa-
men ghebracht / ende worden daer upt het ghe-
heele jaer dooz een pegheleken nae die groote
ende veelvoldicheyt zynes huysghesins upt-
ghedeelt / also dat hare Heeren niet anders zyn
van Coninghen der Vpen / dispensiers en upt-
deelders der ghemene goederen / ach wat een
gulden tijdt hadden dese goede lipden / daer
noch mijn noch dijn ghebruyckt werden / als
doozspronck ende fonteynen van alle twiff ende
queenicheyt / die nae den Oost niet anders van
niet Balspelen / met Disschen ende Jaghen
haer behelpen / daertnen niet hoorde van ee-
nighe kpbagte van rechten ofte plepen / daer
alleen des Conincs willekeur dooz een Wet
ghehouden wert / ende dit sincken in allen met
een seer gheringhes te vreden waren. 30 vi-
sien eenighe rōde steenkens upt schelpen / seer
aenghenaem ende veerd by haer / twelck 30
aen die ooren droeghen. Noech andere die 30
weerder ende kostelicker achteden / die 30 upt
groote stiecken ofte slacken hersenen kregghen:
welcks vleesch seer smakelijck ende goet om te
eeten was / seer schoon vuer root ende dooz-
sichtich ghelijck Robynen / dat men die nau-
welich van den anderen erkennen mocht /
waer af die Slacke ghenoemt is op haer sprak-
ke Cohobo, ende die steenkens Cohibici. 30
vergaderen oock upt het sandt van die Geber
des Meyns eenighe doozsichtige steenkens
geel swarte / ende van andere vertwen / daer af
30 halshanden en andere diergelijcke juweelen
in alken

Hier segghen
de Ouden dat
de maldines
souden woon-
nen.
Een fonteyn
die de ouden
jonck maken.

Maniere van
kledinghe.

De Vrouwen
honden groot
te seest als een
byploft als
30 eerst haer
sionde klygel
ende dan haer
schamelheyt
erst decken.

Boven maten
groot gebodt
deyer heeren
over haer on-
derface / welck
tot inde boot
ander gouden
woyt.

Hare vrucht
worden in
schueren te
samt gebracht
ende daer nae
van hare Co-
ninc eick nae
grootte
zanghesins
upgheseelt.

Hoe behamē
de lippen de
Chilien.

Stiecken seer
smakelijck.
Wt deyer hee-
ken steenkens
ghehaelt / by
haer seer
we. / ende
die inde ooren
hanghende.
Cohobo.
Cohibici.

De
Darranabi.
Hams een
reviere die op
den eersten
dagh der
Meymaent
gebonden is.

De Delphin/
ghelept Mey-
Swinnen in
dese Gebiere
veel gebodt/
daerom de
Gebiere daer
nae genoemt.

Die Fransche
Cape.
Cannaveral.

Matanca.
S. Augustijn.
S. Mathæo.
S. Pedro.

Cape de la
Florida.

Martires.

Testudines.

Ancon Baxo.
Rio Secco.

De Zee van
Florida vol
bancken / clip-
pen / Eplandē
meer dan 400.
Lucapa ofse
Tacapa
Bahama.

Op de Epla-
den Lucapa
en Bahama
is seer schoon
Wau volck
daerom op't
vaste land
seer begeert.

Swarte steen-
kens die dooz-
sichrich zijn
daer zy ban-
den van nids-
ken/die zy om
den hals/bee-
nen en armen
draghen.

Desse inwoon-
ders betmogt
gheen vlegelijc
te eten.
Dapoen ende
ander ghebe-
ghete in soe
grooter me-
nichre/dacter
heele schuyten
in de geladet
worden.

Jaruma / een
sietlike boom
bzucht.

Desse Epland-
den zijn onbe-
woont.

Cuba een
der voornaem-
ste Eplanden
onder die Antil-
las/ontdeckt
anno 1492.
van Columbus.

Cuba is van
ghedaent
als een Wild-
ligen blat/is
300. mylen
lanck.

Wetten eers-
ten in die
men dat aent
vaste land
vast waer/ Jae
de inwoon-
ders zelfs.

maken om die hals / armen ende beenen te
draghen. In vele plaetse van dese Eplanden
hebben zy gheen vleysch/etent oock niet; Haer
sypse is vleysch/ende broot van Maiz, sommighe
wortelen ende eenighe fruyten. Het volck van
dese Eplanden verduert zijnde naer S. Domi-
nico ofte nae Cuba, storven om dat zy vleesch
aten / om dat haer die Spaengiaerden min
ofte meer vleysch gaven. In sommighe van
dese Eplanden zijn soo veel Dupven ende an-
dere Voghelen / die haer nesten maken op die
boomen/dat veel volcks/die van't vaste landt/
als oock van die Eplanden comen ende van-
ghender schuytens vol / ende varenden mede
wech; die boomen daer in zy nestelen / zijn van
ghedaente ghelijck Granate-boomen/ende die
basten daer af hebben eenighe ghelijckenisse in
smaeck met die Caneel / ende wat beter ende
heet ghelijck Gengher / ende rieckende als
Roghelen / worden nochtans niet onder die
Specerpen gherekent. Onder andere fruyten
hebben zy eene sorteringhe in haer tale ghehe-
ten Jaruma, smakelijck ende ghesont ontrent
onderhalve span lanck / van ghelijckenisse als
een Dypghe in weckheyt; die boom is oock int
loof den Dypgheboom niet onghelijck/ende van
de groote ghelijck een populier / niet dicht we-
sende ghelijck ander boomen / oock niet pdel
als Riet : maer vast ghelijck Wier/daer af die
bladeren wonderbaerlijck zijn om wonden te
ghenesen / ghelijck sulchs die Spaengiaerts
behouden / hier meet af te verhalen is niet
noodich. Dese Eplanden van Lucaya zijn nu
alle desolaet ende onbewoont : want om dat
zy selven geen Gout hadden/hebben die Spaen-
giaerden veel dupsent menschen hier af ver-
boert / ende die int Gout soecken vernielt ende
vermoort.

Volgen andere Eylanden ontrent dese Cüste
gelegen, voor eerst Cuba, een van die voor
naemste onder die Antillas.

CVBA een ander seer groot Eplandt on-
der die Antillas ghetelt / ende anno 1492.
van Columbo eerst ontdeckt ende ghe-
bondt / welck hy genoemt heeft Fernandinam
ende Iohannam, oock Alpha ende Omega, na
Petri Martyres ghevoelen : wort oock van an-
dere het Eplandt van S. Iacob gheuoemt / nae
die voornaemste Stadt / die van wegghen die
groote haben/ als oock van wegghen der groo-
te traffique die aldaer ghedreven wert ; heeft
aen die oost zyde het Eplandt S. Domingo,
aen die westkant Lucatan, naer't noorden den
grootten uythoock van Florida, ende die Eplanden
Lucaya, naer't zuyden het Eplandt Iamaica,
alle in dese onse Caerte ghestelt. Cuba,
soo vele die forme aengaet / mach vergheliken
worden een Willigen bladt/om dat sulchs lan-
gher dan breeider is : want heeft in die lenghte
van't eene eynde/oost af/ tot het ander ten we-
sten 300. mylen/van't noorden tot dat zuyden/
70. mylen/in die breeide op sommige maer 15.
en op sommige 19. mylen. Het middé des Eplandts
light op die longitudo van 91. graden/
ende op die latitudo ofte hooghte van 20. Men
heeft dit Eplandt lange tijt voor een vast lande
gehouden/om zijnder grootheyt wille/ twelck
niet te verwonderen is: want die inwoonders
selfs niet anders ofte heter s wisten/van dattet
geen eynde en hadde/ook lange na der Spaen-
giaerden aentomste / om dat dit volck arm en
naekt is/ hem latende niet seer wepnich/ende

met zyn eyghen ghenoeghen sonder verber te
soecken/sozghende oock niet wat haer ghebue-
ren deden / daeromme en wisten zy eoch niet
oster eenigh ander landt was onder de hemel
van selfde dat zy bewoonden; Het aertryck is
hoogh/rou/en seherp van bei ghen / die Zee op
vele plaetfen wit/en die rivieren kleijn/ en van
goet water/ en rijk van Gout en goet Coper;
die locht is ghetempert/doch wel soo rou. So
wast oock aldaer vele Verwers Krappe ofte
Bleede/om Wolle/Lakenen ende Leer te ver-
wen. 'Tis oock vol dichte Bostapen / vol Dyp-
vers ende schoone rivieren van sorte wateren
oock andere Dypvers die sout water van nae-
tuere hebben. In den Bostchen geneeren haer
vele Dypven ende Ossen. Die rivieren gieten
dickwils Goudt upt. In dit Eplandt zijn ses
steden vande Spaengiaerden bewoont / waer
af de eerste ende voornaemste is S. Iacob de re-
sidentie en stoel des Bisschops maer Havana
is des gheheelen Eplandts koopstadt/ende der
scheiden Timmerwerf. Twee voornaem aen-
merckelijcke dinghen werden van Gonfalo
Onetano in dit Eplandt beschreven : waer af
het eerste is / dat alhier een valleppe light tus-
schen twee Berghen/twee ofte drie Spaensche
mylen verre streckende / waer in van selfs die
natuer sekerer scer ronde kloote voorts brygt/
datmen die niet onder dooz kunst slypen ofte
maken mach/en sulcke in so grooté overbloet/
datmen gheheele schepen daer mede ballasten
en laden mochten /welcke ghebruycht werden
int gheschut / in plaetse van looden ofte pseren.
Het ander wonder is een bergh niet verre van
die Zee / daer upt Peck bloeyt in groote over-
bloet/ tot in die Zee/ al waer het op dryft ende
wert herwaert ende derwaert met den winden
ghedreven/na dat die waepen. Dit Peck wert
ghebruycht vanden inwoonders ende Spaen-
giaerden om haer schepé daer mede te pecken.
Het volck van dit Eplandt zijn vast ghelijck
die van Hispaniola/doch so isser eenigh onder-
schept in die sprake; Wepde die Mannen ende
vrouwen gaen naect: in die brypstoffen houden
zy een bryemde maniere : want die trout slaep
selfs niet ten eerste male by zyn Dypst : maer
wesende een Heere/noodicht alle Heeren / ende
die verwaren sulchs voor hem. Soo het een
Coopman is / soo bewaren sulchs die Coop-
lupden / ende eenich Woer wesende / doent die
Heeren ofte die Papen; Om een gheringe ende
slechte oorzaken / verlaten die Mannen haer
vrouwen : maer die vrouwen mogen om geen-
derley oorzaken die mans verlaten ; die mans
zijn seer onkuyfch/ ende leven hoos. Het landt
herft groot gewoonte en Slanghen/ doch niet
vergiftich/en goet om te vangen/die zy lupden
sonder schade eten/en dese Slangé onderhou-
den haer niet sekerer beestkens/ gheheeren Gua-
biniquinazes, daer af zy menichmael 7. oft 8.
in die Magen hebben; Zyn van die groote als
Hasen/van gedaente als Dossen/ alles dat die
voeten zijn gelijck de Conyne voeten; het hooft
gelijck een Wesel/ Dossen steert/ lanck haz als
een Das/ van verwe een wepnich ros; het vleys
smakelijck ende gesant; Dit Eplandt was seer
volckrijck/maer nu wepnich volcks/dan eenig-
ge spaengiaerden daer op/ die andere meest upt
gheroept/ oock ghestorven dooz hongers noot.
Iamaica.

Tegens Cuba ober lept een ander Eplandt/
twelck zijn oude name (die't in vorighe tyden
ghehadt heeft) noch behout / wordt gheheeten
Iamaica,

Inde bostche
van Cuba
vele Ossen en
Berkens.
De rivieren
gieten Gout
upt.

Havana is
des hrelen
landts roop-
stadt ende der
Schepen tinte
merwerf.

En valleppe
in Cuba die
groene stene
kloote voorts
brynght al oft
zy ghebruycht
waren.

En Riviere
die Peck upt
werpt in over-
bloet.

En Wont
de bryp zyn
als ten Wos
ander haer of
eersten nacht.

Sekerer Slang-
ghen op Cuba
als ten Wos
niet sepnich
ende goet oost
te eten.

Het volck of
Cuba seer ge-
mindert.

Het Eplandt
Iamaica en
hoe/en waer't
gheieghen is.

Jamaica, en van die Spaengiaerden S. Iacob, ligt tusschen die 17. ende 18. graden aen dese 3de vanden Equinoctiael, heeft aen die oost 3de S. Dominico, waer af het ontrēt 25. mylen leyt; Naer't westen die hoek van Lucatana, naer't noorden Cubam, darter oock 25. mylen af leyt / ofte wat meerder; naer't zuyden een ander kleyn Eplandt / ghenocint Lacerana, op een wyde daer af ligghende. Dit Eplandt is ontdeckt van Christophoro Columbo, in zyn tweede navigatie naer dese landen / en is inghenomen van zyn Soen Don Diego, regierende het Eplandt van S. Dominico, booz Johan di Squibel, en andere Capiteynen. Die vrede deses Eplandts oberwint die lenghte / heeft van't oosten tot den westen ontrēt 50. mylen; van't noorden tot den zuyden ontrēt 20. Wozt vanden Spaengiaerden ten meesten bewoont / die inwoonders oock verbuert en vermelt zyn de booz die Spaengiaerden / ghelyck die van Lucaya. Het midden van dit Eplandt heeft die longitudo van 191. die latitudo 18. graden / en licht van die līne 17. graden aen die noozt 3de. Dit Eplandt heeft eenen bergh / haer verhebbende van alle kanten: innewaert aen tot int midden van't Eplandt / ende dat alsoo proportioneelk ofte ebendzachtich / dat want nauwelijck ghewaer worden mach / is aen die Oever des Meyns en tlandt seer vruchtbaer en vol volcks gheweest / die scherpsinnigher ende cloetker waren / dan andere onligghende Eplanders / so tot den gozloch als oock tot handtwercken; daer groept noc Gout ende seer spne Boontwolle / is nu vol van ghebierden / die upt Spaengien ober gheboert zyn ende daer booz teelen / soo is oock dat Werckens vleysch betet daer / dan in eenich landt. Die booznaemste stadt op dit Eplandt wordt gheheeten Hispania oft Sivilien / om der Reden willen die daer opghericht is / al waer die eerste Ryt gheweest is / Petrus Martyr van Milanen / een seer gheleert Man / die dese Historien ten meesten beschreven heeft.

Hispaniola ofte Haiti.

Het tweede seer groote Eplandt onder die Antillas gherelt / is van die eerste inwoonderg Quisquaxia ofte Quisqueia gheheeten / daer na Haiti, ende naederhandt Cipanga; Haiti is te segghen rouwithept oft scherphert / ende Quisquaxia, groot aerdrīck / Christophorus Columbo, heeft gheheeten Hispaniola / en nu seheetment S. Dominico, nae die booznaemste stadt die in't Eplandt leydt; is ontdeckt anno 1493. Aen die oost 3de van Sint Dominico, licht het Eplandt S. Iohan, en vele andere naer westen Cuba ende Jamaica; naer't noorden die Eplanden van die Canibalen, ende naer middag / ofte zuyden aen't vaste landt / die hoek oft die C. Vela by Venezuela, ofte kleyn Venegien. Die omsloop deses Eplandts bezaecht 350 mylen. Benzō stelt 400. fransche mylen / is vast eens / soo is oock dit Eplandt laugher als breeder: want heeft in die lenghte van't oosten tot den westen 150. mylen / ende van't noorden tot den zuyden / 40. mylen. Het midden deses Eplandts licht op die longitudo van 300. graden / die latitudo 19. In die Eplandt zyn seer vele en groote Havenen / groote en profytelike Rivieren / als zyn Hatibaulco Iuva, Ozoma, Neyva, Nizao, Nigua, Hayva ende Yagues, die alle in die Zee upt loopen / daer zyn noch andere kleindere als Macorix, Cibao ende Cotui, daer af Macorix seer visch-

ryck is / en die ander twee abundant van Gout. In dit Eplandt zyn twee seer vrede Lac- / het eene booz zyn goerhept ofte profpre- / lghelhept / het ander booz zyn vredeichept; / het eene comende upt die Berghen / al waer die Riviere Nizao boozspronck upt heeft / en booz- / deelt niemant; gheeft alleen een vrede / en wep- / nich zuyder sulcks. Het ander van Xaragua is / is sout / hoe wel daer seer vele soete Rivieren in / loopen / en oock veel Visschen in groepen / ende / onder dese seer groote Schilt-padden ende Ti- / buronen ofte Hayen, is dichte by die Zee / ende / heeft 11. mylen int rōde. Die ocheren der re- / bieren waren seer bewoont / uptbesoondert die / Saline ende schoone haven / ende die riviere la- / ques, al waer een groote Berg van Sout is: / oock wast in dit Eplandt veel blaentwe berwe / seer sijn / oberdadich veel Brasily hout: Boont- / wolle / weren nochtans gheen klederen daer / upt te maken; Ambra, rycke Mynen van Gout / oock wordt sulcks ghevyscht upt Larken ende / Rivieren / oock Silver ende ander Metalen / abundant van Suicker / ende seer vruchtbaer / grondt; Wodys / Lattou / kool wordt aldaer / ghesaep / zyn op den 16. dagh naer't saepen be- / quamen om te eeten; Welsen / Comcomme- / ren / Eauwoerden / op den 36. ryp ende seer / smakelijck boven alle die in ander landen ghe- / bonden werden. Die figure deses Eplandts / is ghelijck een Castanie blad. Midden doozt / Eplandt stretch een steenighe en rouwe klufft / van berghen / die ghedaente eender ruggen heb- / bende / welck Cibani oft Cipangi gheheeten / wordt / waer upt veel Gouts in bozige rypen / ghebracht wordt. Van dit gheberchte loopen / vier groote Rivieren / het ghehele Eplandt in / vieren afdelende / waer af die ene teghens den / opganch loopt / ende is lunna ghenocint / d' an- / der teghens den nederganch ende Attribunicus; / Die derde / teghen middernacht / lachem; Die / vierde teghens middag / Naxbam, al waer on- / trent vele Brasily hout is / ende Wostapen van / sekere Speerpen / van zyn onse Speerpen niet / ghelijck / die zy vermaighelen teghens andere / waren / insonderhept teghens stoelen ende scha- / telen van swart Eben hout ghemarckt; op het / gheberchte van Cibano licht het Casteel S. / Thomas; Doozts soo zyn der vele steden in die / Eplandt / onder welke die booznaemste is S. / Dominico, ghebout van Bartholomeo Co- / lumbo, ende die name vertragen / om dat zy op / S. Dominici dach aldaer aen gecome zyn / licht / op een eben velt / aen die Oever des Meyns / op / die 3de heeft ober die 500. hupsen / al gebout / op die spaensche maniere. Aen die west 3de van / S. Domingo loopt die Riviere Ozama oft O- / zonca in die Zee / alwaer een goede Haven is / daer int men vele schepē bergē mach / waer on- / trent liggen seer dichte en groote Wostapen; die / meeste handel naer afgaē des Gouts / die alhier / gedreue wort / is niet Suicker en hupde / wat / aller ley viervortige beesten upt spaengien der- / waert gebuert seer wonderliche aldaer boozts / teelen / also darter oock Spaengiaerde op land / zyn / die 6000. ofte 8000. beesten hebben. La- / bella, ende een stadt int selfde Eplandt op d' an- / der 3de ghelegen in een valle. Van die ghe- / genthept deser volckē hare religie en manie- / re mach men lesen die spaensche Historie schry- / vers die sulcks genaech verclaert hebben; noch / sal ic verhalē / twelc te verwoonder is / in dit ep- / landt zyn sekere woornē seer gemeen van die / inwoonders Cuero gheeten / groot wesende / als een

Dit Eplandt is van Christophoro Columbo eerst ontdeckt in zyn navigatie naer't Spaens ghaerden bewoont.

Dese inwoonders zyn cloetker als in d' ander Eplanden.

Petrus Martyr den eersten Ryt in die stadt men Sivilien een seer gheleert Man.

Het Eplandt Hispaniola heeft vele Eplanden.

Het oock S. Domingo nae de boozstade.

Hoe zyn ghebierden gheheeten zyn / zyn groote en vrede.

Het Eplandt S. Domingo is wel versien van goede Havenen en seer schoone Rivieren.

Twee vrede Larken.

Een Riviere van sout waer is.

Seer groote Schilt-padden den.

De vrucht van dese landt daer ghesaep was daer seer goet als Raays / watou / e ool / Welsen / Comcommen / e als woerden.

Hispania, Attribunicus, Larken, Barbain.

Wostapen van Brasily hout / ende van Speerpen.

Dit steden in dit Eplandt.

Van wien de stadt S. Domingo ghebout is.

De meeste handel op S. Domingo is in Suicker ende hupden.

als een lict van een vinger/ met vier vleugelkens/ twee seer klepne/ ende d'ander twee wat grooter ende harder / die als deklisels zijn der klepnen. Dese beestkens luchten des nachts als by ons die Nacht-muggen/ welckes licht ende glants niet alleen in die ooghskens is als sterkens/stralende ende glants gevende: maer oock in't lichaem ofte die zyden van sulcke: want als zy vliegghen ende hare vleughelkens uytspreyen / gheven inder lichts ende glants van haer / dan als zy stille sijn / alhier in dese klepne Wozmkens machmen aenmercken die wonderbare goedertierentheyt ende voorsichticheyde van Godt / ende sijn seer vrecemde gaben in sijn schepselen: want dooz die glants deser klepne wozmen/ mach oock die alderduy-sterste canjer in't midden van die donkerste nacht verlichtet worden: dat men lesen/ schry-ven/ ende alle werck doen mach/ sonder behulp van eenich ander licht. Item soo pemaent eens deser Wozmkens in sijn handen d'zacht / sal gheen minder licht daer af ghenieten/ dan ofte hy een lantearne ofte fackel d'zoech / ende mach andere daermede doozlichten inder nacht; Die menichte deser Wozmkens vermeerder oock dat licht: want hoe meerder ofte veelder/ hoe grooter ende claerder.

Pier verre van Hispaniola licht een ander kleyn Eplandeken Mona ghenoeint / tusschen Hispaniola ende Boriquena ofte S. Iohan, 17. graden aen die nooydt zyde van die Line; Dit Eplandt is kleyn / heeft plat ende even landt/ die groote is outrent drie mylen/ bewoont van weynich Indianen ende Christenen / hoe wel sulckis goede wateren heeft / ende rijck is van visch/ insouderheyt van seer goede kreeften.

Boriquen.

Van dit Eplandt comt men aen Boriquen, nu ghenoeint S. Iohan, een rijcke haven/ heeft aen die oost zyde het Eplandt de S. Croce, ende sekerre andere klepne nae't westen ende noorden het Eplandt Hispaniola ofte S. Domingo, 'welck 25. mylen daer af licht nae't zuyden den hoek van Paria, die daer af verscheyden is ontrent 136. mylen; Dese Eplandts lengte is oock meerder dan die breedte: want heeft van't oosten tot den westen 50. mylen / van't noorden tot de zuyden 18. ende wort afgedelt in twee deelen int nooydt ende zuydt quartier. Het midden van't Eplandt comt op die longitudo van 103. graden/ latitudo 18. graden/ is van forme ofte ghedaente bykans vierkan- tich/ vol van volck/ ende wel bebout/ veel goede havenen ende boscopen hebbende; De inwoon- ders voer en ghestadichlycken oozloch teghens die Canibalen ofte menschen eters; Aen die nooydt zyde is dit Eplandt Goudt-rijck ghe- weest / ende naer middagh vuytbaer van broot/ fruyten/ gras ende visschen; Men seyd van dese volckeren/ dat zy gheen ghewoonheyt hadden vlesch te eeten / 'welck te verstaen is van't vrecender beesten vlesch; maer aten wel voghelen/ duppen ende dierghelijcken. In an- dere saken zynse vast ghelijck met die van His- paniola / uytghesondert dat zy beter Solda- ten sijn/ ende ghebruycken boghen ende ppen. Alhier op't landt is een sekerre Gomme / die zy heeten Tabunuco, onghesont ende smerigh als Talk / met welck ende met Olve zy haer Schepen pecken / ende om zynnder bitterheyt wille bewaert het die Schepen wel voor ghe- wozinte; oock groept aldaer veel Dookhout)

datmen ghebruyckt om Dorken ende andere siekten te ghenesen, Dit Eplandt is ontdeckt van Christophoro Columbo, in sijn tweede voyagie naer Indien. Men vertelt van die Inwoonders deses Eplandts een seer vrecem- de en notable Historie / hoe dat die in die eerste aencomste der Spaengiaerden ghemeent heb- ben / dat die Spaengiaerts onsterffelijck wa- ren/ ende om hier af sekerheyt te hebben/ heeft op enen tijt een van haer Cariquen ofte Hee- ren / gheheeten Vraioa de Yaguara, enen Spaengiaert doen nemen / ende ondersocht oft hy onsterffelijck ware ofte niet / hem doen- de in een Keviere onder't water steken en vast houden/ oin also te sien ofte hy levendich bleve ofte niet/ dan verfmoozt wesende en ghebracht zynde voor den Coninck / heeft daer dooz se- kerheyt verkreghen van haer sterffelijckheyt/ waer dooz hy teghens haer opghestaen / en op enen tijdt 150. Spaengiaerden/ die gheooru- peert waren om Goudt te soecken/ ghedoodet heeft.

S. Crus, Hay, Hay.

Van Boriquen comt men aen't Eplandt S. Crus, in vorighe tyden van die Inwoon- ders Hay, Hay gheheeten / 'welck van Cani- balen ofte Mensch-eters bewoont was / als oock die naest aen liggheende Guadalupea, dat zy Quiera, Quiera noemen / welcke Caribes ofte Canibalen in korter tijdt over die 5000. menschen upt die onluggheende Eplanden ghe- rooft hadden ende ghegheten. Daer na comt men aen seer veel andere Eplanden / die niet anders liggghen als een Archipelago, hebben oock die selvige name / dan die Eplanden sijn vele ghenoeint nae haer figure ofte ghestal- tenisse/ ghelijck Anguilla, dat te segghen is een Nel/ want die lanck/ rom ende smal is. Re- donda Maria, om dat het eender spheren ghe- lijck is / ende seer rondt. Mons serratus, dat is besloten bergh / oin dat sulck Eplandt hog- ghe Bergghen rondsom heeft / vol volcks ende virtualie/ sommige va Danté ofte Santinnen/ als S. Martin, S. Bartholomeo, S. Barbara, Beata Virgo annigua, tot de oude liebe Wou- wen/ die alle op enen streck liggghen / schoen van aensien / sommighe groen van gras ofte van verwen/ andere root/ andere blaew/ geel/ violet / dat het een verwonderinghe is voor die boozhy varende / konnen oock veelberlep ver- wen daer upt ghemaectt worden.

Guadalupea,

By Antigua leydt Guadalupea, het voor- naemste ende grootste Eplandt der Caniba- len, vier graden van den Equinoctiael, heeft in't ronde over die 120. mylen / ende is met twee stroomen afgedeelt/ ghelijck Engelandt ende Schotlandt / alsoo datter bykans twee Eplandt schyné te wesen; heeft veel heerlijcke Havenen / ende zynen name verkreghen van Onser Vrouwen Di Guadalupea, is vol plee- ken ende doozen/ elck van 20. ofte 30. hupsen/ alle van hout ghemaect / in't ronde opghe- hout van seer groote Eecken boomen die zy in d'aerde stellen / daer upt den omganc der hupsen te marcken / daer nae setten zy ander kleynere / daer onder die de uytwendighe vast houden dat zy niet om vallen / die hoogh- ste scherpe toppen sijn tsamen geboecht gelijck Centen/ die zy decken met gheblochten Palm- bladeren booz die regen/ van binnen spanné zy van die

De inwoon- ders deses landts meynt den dat de Spaengiaerts onsterffelijck waren.

S. Crus/ Hay/ Hay/ oft Wp/ Wp.

Antica/ Antica. Hier op 15000 men Canibale die in korter tijt over 5000 menschen van ander Epland den ghevoort ende ghegeten hadden. Anguilla. Redonda.

Mons serratus licht 36. mylen van Guadalupea teghens middernacht heeft int ronden 40. mylen. S. Martin. S. Bartholomeo. S. Barbara.

Antigua leydt van Guadalupea ontrent 30. myle heeft int ronden 40. mylen. Guadalupea/ datter Canibalen bewoont is met enen stroom van de anderen ghe- deelt.

De Wozmen in Guadalupea van 20. oft 30. hupsen van groote langhe hupsen booz vele personen.

Dese Wozmen gheben sulck licht / dattet nae't bu lesa ende schryven eant/ ende vrec maer seer mede dooz- lichten als niet eyn lant- seeris.

Mona/ een buchedaer Eplandt van Hispaniola ende Boriquen/ wien men bewoont.

Boriquen is bykans vier- tant ende wel bewoont.

De inwoon- ders vrecen altoos oozloch teghens de Canibalen ofte menschen eters.

De inwoon- ders sijn gade Crighe- luyden / ghebruycken boghen ende ppen/ hier valt se Gomme daer zy haer sehepen met pecken.

Wat haer bedden zyn.

van die eene clepne balcke tot die ander/ boom wollen touwen/ ofte van Diefen gheblochten/ waer op zy legghen Catoenen matrassen/ ende hanghende bedden om in te slapen.

In Guadalupe zyn seve schoone reule/ ende soo veel schoone Papegaeyen in soorte als by ons Crapen.

Dit landt heeft seve schoone Gebieten/ die inwoonders worden ghenoemt Carucuerum.

Omme een witte Gomme/ seer gaet voort bechomisse/ de vruchten van den boom daer dese Gomme aen waert is haer Winter Meel.

Dit landt heeft seer schoone groote Papegaey onderschepdelijck van andere/ achter en vozen ghesheel root/ met langhe vederen/ die vleughe len root ghespreyckelt/ sommige geel/ sommige blaeww onder een ghemenght/ ende dese zijnder soo veel als in onse landen Spreeuwen. Op dit Eplandt groept dock een witte Gomme Anime gheheeten / wit Bernsteen niet onghelijck / met dese Gomme het hooft gheroockt wesende / verdyjst den smog ende vercoutheyt. Die selfde Boom brynght voort een vrucht gelijck Daepen/ eender spannen lanck / welke open ghedaen wesende / wit en soet Meel in heeft. Dese vruchten bewaren zy ober Winter / ghelijck men by ons Castanien doet : die Boomen zyn van ghedaente ghelyck Wygheboomen . Benessens dese/ soo hebben zy in dit Eplandt allerley hof vruchten/ jae sommigher meeninghe is / dat alle soete vruchten eerst wpt dit Eplandt ghebracht ende verplant zyn/ in die naestliggende Eplanden: want het zyn menschen jaghers / ont die te vanghen ende te eeten/ trecken daeromme etlijcke hondert mylen / ende loopen die landen door wyt en bryet/ ende wat zy hier ende daer vonden/ dat vruchten zy met haer thuys ende plantebent ; Zy zyn onvriendelijck / wyedt ende stuer / laten gheen vrenden ghemeenschap onder haer/ hebde Mannen ende Vrouwen zyn seer cloeck ende erbaren int schieten met die Voghen/ ende dat met vergifte ppylen; Als die Mannen wptreysen/ beschermen die Vrouwen haer recht ende plaetsen met cloeckheyt ende dapperheyt voort alle aenloop/ in somma alle berghen ende dalen zyn seer vruchtbaer. In die holle boomen ende in die klufften der Berghen ende Steenrooten groept Honich.

Alle hofvruchten worden in dit Eplandt op ander plaetsen ghebracht. De Indioons zyn niet sghen jagers/ wyet cloeck met haer gheweert en Baegen/ schietende bergifte ppylen.

De Mannen wptreysen/ waeren de vrouwen met dapperheyt haer boppen.

Desiada is 18. mylen van Guadalupe.

Desiada oft Desiderata.

Ontrent 18. mylen van Guadalupe tegens den opganck licht Desiada, een ander Eplandt int ronde 20. mylen groot wesende . Desiada ofte Desiderata, dat is/ het begeerde geheeten/ om der schoonheyt wille ende thien mylen van Guadalupea, teghen middagh licht Galanta, hebbende int ronde ontrent 30. mylen / is een eben ende schoon landt / daer af sulck Eplandt oock den name vercreghen heeft: want Galanta is op Spaensh te segghen Schoon. Hier op wassen welriekende boomen / schorsen/ wortelen ende bladeren / ende oock zyn aldaer groote Egdisfen. Neghen mylen van Guadalupea, tegens den opganck / ligghen ses clepne Eplanden / gheheeten Todos los sanctos, ofte alle Heplighen / ende Barbara, daer af te vozen geseyt is. Dese zyn seer klippich/ steenachtich ende onvruchtbaer: welck die Srierlupden wel moeten aenmercken om der peritulen willen; Noech voortder leyt Dominica, den name vanden dagh ontfanghende; want op eenen Sondach/ diemmen op latijn Dominica noemt/ ontdeckt is/ ende oock een Eplandt der Cambalen, vol ende dicht van boomen/ datter nauwelijck een elle by sparie van aertrijcks was. Hier ontrent comt noch een ander Madannina, ofte het Vrouwen Eplandt / dattermen ghemient heeft datter alleen Vrouwen op woonbaer/ op de maniere als die Amazonas ende die

Galanta is geseyt Schoon.

Todos sanctos Barbara.

Dominica volgeboomt.

Madannina anders in onse Gaerte Madannina woont al vrouwen/ op de maniere vande Amazonas.

Canibalen tot sommighe tyden ober trocken/ haer by dese Vrouwen leyden/ ende Dochters hercomende / behielden die by haer / die Doogden Canibalen toe schickende/ leydt 40. mylen van Mons Serratus. Hier volghen noch drie Eplanden / behalven die clepne ende die Clippen/ S. Vincent, Granada, S. Luzia.

Comende weder tot die Custe van Florida aldaer wpt ghelaten hebben / ligghende daer teghens ober eenighe clepne Clippen / die zy noemen Martyres, ende die Eplandekens Tortugas, om die ghedaente die zy hebben van een Schilt-padde.

Martyres; Tortugas.

Van die punt van Florida tot Ancon Baxo 100. mylen/ licht vijftich mylen oost ende west met Rio Secco, welck is die bryede van Florida.

Ancon Baxo. Rio Secco.

Van Ancon Baxo, 100. mylen tot Rio de Nicues.

R. de Nicues.

Van daer tot Gebiet Flores 20. mylen oft wat meer.

Van Rio de Flores 70. mylen tot die Baya Bahya del Espirito sancto, diemmen met een anderen naeme heet la Culata, welke is in die incomiste 30. mylen bryedt.

R. Flores. B. del Espirito sancto. R. Culata.

Van dese Bahya, (welcke leyt op 29. graet) zyn 70. myle tot die rebier Rio de Pescadores.

R. de Pescadores.

Van Rio de Pescadores, (welcke licht op 28. graden) heeftmen 100. mylen tot de Gebiete Rio de las Palmas, al waer ontrent den Tropicus van Cancer heenen streckt.

R. de las Palmas. Tropicus Cancer.

Van Rio de Palmas, tot die Rebier Panuco zyn 30. mylen/ ende van daer tot Villa Rica ofte Vera Crus, 70. mylen/ in dese sparie blyft Almeria va Vera Crus, welck leyt op 19. gra. zyn 30. mylen / tot de Rebier van Alvarado, die de Indianen noemen Papa loapan.

Villa Rica ofte Vera Crus. Almeria. R. Alvarado ofte Papa loapan.

Van die Rebier Alvarado, tot die Rebier Coazacoalco stelt men 50. mylen / van daer tot die Rebier Gritalua, heeft men 40. mylen/ ende die selfde twee Rebieren / zyn ghelegghen op ontrent 18. graden.

R. Coazacoalco. R. Gritalua. C. medonda. C. de orochel ofte Pitalua.

Van die Rebier Gritalua tot Cabo Redondo, heeftmen 80. mylen/ in die streckinghe van die Custe waer in ghelegghen zyn Champoton ende Lazaro.

Van Cabo Redondo tot Cabo di Cotoche ofte Iucatan, tellmen 90. mylen/ ende leyt ontrent op 21. graden / in voeghen datter zyn 900. mylen in die streckinghe van die Custe van Florida tot Iucatan toe / welck eenen anderen hoek is / die hem van't landt af noordwaerts aen streckt / ende hoe dat hy beerder in die Zee comt / hoe dat hy hem meer verbyept ende sm crompt / ende licht 60. mylen af van Cuba, dat Eplandt daer af wy gheseyt hebben / het welke by naest in inloopende Zee/ die tusschen Florida ende Iucatan inloopt toe sluyt / welke Zee van sommighe genoemt wordt die Golfo van Mexico, van anderen die Golfo van Florida, van etlijcke Cortes, die Zee comt in dese Golfe; tusschen Iucatan ende Cuba door/ met een ghewelighen stroom/ ende loopt weder tusschen Florida ende Cuba uyt/ sonder datse opt anders loopt.

Iucatan en Florida comt so na aen den anderen/ dat schijnt de Zee af te loopen.

Een kort verhael van Noua Hispania ofte Nieu Spaengien.

Het tweede deel van America wordt gheheeten Noua Hispania, ofte Nieu Spalgen/ heeft zyn beghin nae't Noordten ontrent die Rebier Panuco, op die grensen van Florida, streckt nae't Zuiden aen die province Dariena,

Noua Hispania.

Dariena.

Dariena, al waer het afghedeelt wordt van Peru, aen die Oost zyde die groote Zee / ende nae den onderganch die zuyde Zee / Marc Australe gheheten. Dese gheheele landtschap placht in vorighe tyden van die Inwoonders Cichimecan, Culhuacan ofte Coiacan gheheten te werden / welck volck upt het landt Culhua boven Xalisco ghelegghen / gheromen was / en hare wooninghen ghenomen ontrent die Woonen van Tenuchtitlan, al waer huyden ten daghe leyt die stad Mexico, nu dit selfde volck noch eenighe landen aen ghewonen hebbende / hebben zy dit verkozen voor 't beste ende voorwaemste / sulcks bebouwende ende bewoonende / ende hebben alsoo alle nieuwe ende oude vlecken ende steden onder 't ghebiet van Culhuacan gestelt / die gheheele landtschap ghelijcke name behoudende.

Dit landt is groot / ende heeft veellerley volckeren ende landen onder hem: maer die eerste ende voorwaemste van die Spaengiaerden gebonden en veroverd is Mexicana, oock Temistitan ofte Culhuacan, als gheseyt is / gheheten. Andere Provincien zijn Guatimala, Xalisco, Hondura, Chalcos, Taica, Chamolla, Claorromaca, Huacacholla, ende die Coninckrijcken Michuacan, Tescuco, Tlaxcalla, Tenuacan, Maxcalcincó ende Mixtecan.

Mexico ofte Culhuacan, is onder 't ghebiet der Koninghen van Hispanien ghebracht / Anno 1518, door Ferdinande Cortes Marches della Vallo, welck landt Goudt ende Silber rijk is: want vele gebieten mede in haer sandt Goudt afgieten; Die Zee strandt deser landen: gheeft veel Beerl Mosschelen ofte Oesters / daermen die Beerlen upt vergaert / waer af aldaer groote visscherpe en coopmanschap is. Oock so zijn alhier int land veel stille staende Lacken ofte Meyzen / die door de hitte der Sonnen in Sout veranderen / niet weynigher overbloet isser van Cassia Fistula, als in Egypten / wassende aen boomen / den grooten Walsche Roteboomen gelyck / soo veel die bladeren belanght / met geele bloemkens / daer upt dan die ppen ofte roers van Cassia groepen / die men ghebruickt om saechten camerganch te maken in heere Cozsen / die Galle ende dat herte bloet te verkoelen ende te supveren; oock dienstelijck tot pferbarie van Lenden / steen ende andere siekten; oock soo groept aldaer int landt in overbloet een vrucht / welke zy op hare tale Cacao noemen / is gantsch ghelijck een Amandel die upt die doppe ghedaen is / met een dun vliesken bedeckt / waer af die kozle mach in drie ofte twee deelen ghedeelt werden / doncker geel / met swarte aderkens doorloopende / tsamē die mont treckende / ende onliestijck van smaeck / is seer weerd by haer / maecten daer af / ghestooten wesende met water en hare Deper die zy hebben / eenen dranch die zy kostelijck houden / ende groote Heeren ende vyzenden schencken / ghelijck wy Muscadel ofte Malvasie. De Zee die aen dit landt strandet / als oock de gebieten die door 't landt loopen / zijn gheheel visch rijk / waer in oock Crocodilen ghebonden worden / ghelijck in Egypten; welck vleysch zy hoogh achten / ende boven allen pyssen om te eeten / houdent door Conincklijck wildt bzaet; worden aldaer over die 20. voeten groot.

So is oock dit gheheele landt bergachtich ende vol scherpe rooten / en groot onderscheet in die sprake / alsoo dat zy d'een noch d'ander

qualighen sonder taelmans verstaen moghen.

Die plaetsen daer in die Spaengiaerden haer volck gheplant hebben / zijn ten eersten Compottella, al waer die Bisschop ende des Conincks raden haer woon plaetse hebben. Item / Colima, welck zy udemen Purification ofte onser Vrouwen reyninghe. In nieu Galicien is die voortreffelijckste Guadalajara, jaer het hooft deses rijcks. Mecheocan oock een Bisschoplijck stoel. Cacatula, die stad der Engheleu / een hooftstadt ende Bisdom. Mexico, een Conincklijck stad / jaer Coninghinne aller steden der gheheele nieuwe Werelt op een Oever van een Lack ofte Nozas ghelegghen / ende dat mer is / die mercht ende plaetse selven midden daer in liggende / dat men niet van overbrugghen daer toe mach comen. Dese Lack is ghesouten / ende heeft in die lenghte 6. leucas oft 12. mylen / en in die breete thien mylen / sonder visschen / van alleen eenighe klepne: die men eer Wurmkens als Visschen heeten mach / ende upt welcker vuplicheyt ende stanch in die Somer die lucht alsoo besmettet ofte gheinfecteert wert / dat het daer door seer onghesont om te woonen is: maer dies niet teghenstaende / is ghelijcke wel van soo veel Coopluyden bewoont / als eentghe ander stad in gheheel Europa / die stad is groot / ende heeft wel drie mylen int ronde. Alhier zijn veel tempelen / dat het onmoghelijcken schijnt om te wesen; Die particulariteit van dien sullen wy in cozter tijt overgeset hebben upt het Spaensch in wederduyts / door onsen Auteurs diemen daer af lesen mach.

Diet verre van dese Stadt licht een ander soete Lack / seer visch rijk / in de welke / als oock aen die Oever vele steden liggen. Als dese stad eerst van die Spaengiaerden was inghenomen / regierde aldaer een Coninck / gheuoemt Montezuma, welke die neghende was onder hare Coninghen / ende doen was dese stad niet meer dan 140. jaren oudt / twelck te verwonderen is / hoe 't moghelijcken is / dat in so weynich jaren soo grooten en heerlijcken stad soo verre ghebracht zy. De waren die meest upt dit landt gebuert worden / zijn Sout / Silber / Beerlen / Balsen / Coccinlie / die witte wortel Mecheocan, om te purgieren / Sarfa Pariglia, een ander wortel om te doen sweeten / Swevel / ende Hupden van beesten / oock visch / etc. Ende dus vele van Nieu Spaengien int generael / ende van Mexico int particulier / en willen niet meer hier af verhalen / om dat onse Caerte weynich daer van aenwijst. Comende dan weder ten propooste ende aentwysinghe van onse Caerte / soo heeft die neberganchlijcke zyde van 't Eplandt Cuba, eenen upthoek / gheuoemt P. de S. Anthonio, welke bequaem is om water te nemen / ende die schepen te calefaten. Van desen hoek af varende 65. mylen naer 't vaste landt toe / comt men aen den hoek van Lucatan, welke ghelijck een half Eplandt in die Zee uptsteekt. Teeteran is te segghen in die Indische tale / Ick verstaen u niet: want op eenen tijdt als seckere Spaengiaerden upt die voozghenoemde Haven van S. Anthonio afghewaren waren om nieuwe landen te soeken / ende op dit landt verbielen / door te eekenen bzaeghende van dit volck / hoe dat het landt gheheten was / riepen zy O Teeteran, Teeteran, dat is / wy verstaen u niet / ende alsoo hebben die Spaengiaerden dien name cozzumperende van Teeteran, door gheval dit landt Lucatan

Cichimecan.
Culhuacan.
Cojacan.

Culhua / hier
in leyt de
groote stad
Mexico.

Mexicana.
Temistitan.
Culhuacan.

Mexico is
onder het ghe-
biet der Co-
ninghen van
Spaengien /
anno 1518.
door Cortes
sijn gebrecht
is Sout ende
Silber rijk /
gheeft vele
Oesters daer
Beerlen in
groepen.
Soute Lacke.
Cassia Fistu-
la / ende zijn
ghebruick.

Cacao / waer
af haren beste
dranch ghe-
maecht wort.

Visschrijcke
ribieren / ende
Crocodilen
20. voeten
lang / dat by
haer door 't
beste wilt-
bzaet gheacht
wort / en eent
gheerne.
Wont onder
scheit in haer
sprake / alsoo
vaeren door
Volcken haer
niet verstaen.

In Comar-
tella is des
Conincks off
des Bisschops
pen Gaet.
Colima ofte
Purification.

Guadalajara
Mecheocan.
Cacatula.
Mexico een
Coninghinne
aller steden
der gheheele
nieuwe Wer-
elt, daer niet
is in te comen
van mer brug-
ghen / leyt als
Benegien int
water.

In Mexico
seer veel Temp-
elen.

En ander
soet Lack.

Mexico.
Montezuma
die neghende
Coninck van
Mexico.

De koop-
manschappen
die upt nieu
Spaengien
ghebracht
worden / zijn
Sout / Silber
Beerlen / Balsen
tem / etc.

P. de S. An-
thonio / hier
worden de
schepen vers-
timmet.

Teteran /
waerom alsoo
gheheten.

Yucatan ghenoemt / hoe wel dat die upterste hoek van dien / Eccampi in hare sprake gheheten was. Dese punt van Yucatan licht op 21. graden/ ende men verstaet onder dese name een seer groot landtschap / die van sommighe een peynsula (dat is / een plaetse bycrans omringelt met water) ghenoemt wort: want hoe verder dese upthoek in die Zee sti recht / hoe breeder zy werdt / hoe wel dat zy op't smalste 80. mylen breedt is / ofte 90. Spaensche: want soo verre ist van Xicalanco.

Daeromme die Zee-vaert / welke dit landt nauwer ofte snaller stellen / seer dwalen / want is lanch vanden opganc totten neder-ganc 200. mylen / en ontdecht van Francisco Hernandez van Cordua, in't jaer 1517. hoe wel niet in't gheheel / die welke van S. Iacob upt Cuba varende / om eenighe landen te soeken / ofte ghelijck andere segghen / om eenigh volck te halen in zyn Wyuen te arbeiden / ende comende ontrent het Eplandt Guanaxos, alhier ghenoemt Caguanaxa, by die Capo di Honduras, al waer zy goet / vroom tam ende simpel volck vonden / en waren visschers / die gheen wapenen en hadden / noch oorloch voerden / ende quam verder aen eenen onbekende hoek / daer hout pannen waren / dien hy die name Donne, dat zyn Vrouwen / ghegheven heeft / om dat aldaer steenen torenkens waren met trappen / ende Cappellekens bedekt met hout ende stroo / al waer in een seer schoone ordinantie gheset waren sekere vele Afgoden / die gelijk vrouwen schenen / die Spaengiaerden verwonderden haer dat zy hupsen van steen saghen / die zy tot noch toe niet ghesten en hadden: ende dat die inwoonders ryck ende proper ghekleedt ginghen met Heenden ende Mantelkens van Cottoen / witte ende doek ghecolourt zijnde met bederbosschen / juweelen ende pendenten van ghesteente in Goudt ende Silver / ende die Vrouwen bedekt van't midden tot benedē toe / en oock dat hooft ende borsten; Zyn oock niet hier ghebleven: maer ghetrocken naer een ander punt / welke hy die name van Cotoche ghestelt heeft / al waer hem ghemoeteden eenighe visschers / die dooz schrick ende vrese bluchteden op't landt / ende antwoorden ofte riepen hem toe Cotehe, Cotehe, 'welck te seggen is / thuis / thuis / meenende dat zy ghebracht werden naer't landt om daer te gaen / al waer van desen hoek die name van C. Cotehe behouden heeft. Zy vonden aldaer int landt op den Oever des Meyns een seer groote stadt / welke zy om der grootheit willen Alkayt ghenoemt hebben / nae die stadts name die in Egypten leyde / (dan ick achte die niet half soo groot te wesen als zy roepen) al waer zy vriendelijcken van die inwoonders ontfangen werden / daer in comende / verwonderden haer / om dat zy vonden hupsen met hooghe toornen / magnifijcke kercken / gheplavepde straten / ende groote coopmanschap ende handel; die hupsen waren van ghehouwen ende ghebaken steenen / met halck konstich ghearbept / doch niet stroo ende kruyt ghebedekt / die cameren die daer in zyn / zyn 10. ofte 12. trappen hoogh. Nengende dit volck is oock ghekleedt / doch niet met Wullen laken / om dat zy gheen Schapen en hebben / dan met Cottoen ghewaet / op heel manieren / seer schoon ende aerlich ghetolourt; Die Vrouwen zyn oock van't midden toe op die voeten bekleedt / bedercken oock hare hoofden ende

borsten met veellerley superen; soekē met alle sooghuldicheyt haer beenen ende voeten te bedercken / om die niet laten te sien; gaen neerstich te kercken / waer toe die booznaemste en ryckste haer eyghen gheplavepde steenen straten hadden / van haer woontinghe af tot die kercke toe / doch zyn Afgoden Dienaers / ende ofte zy wel haren Afgoden menschen opofferden / soo eeren zy nochtans der menschen vleesch niet / ende wooven besneden / hde wel men niet en weet waer van zy sulcks hebben / ten waer dat die Dupdel / die ober dese Afgoden Dienaers heerjchede / haer sulcks wijs ghemaecht heeft. In haren handel zyn zy oprecht / en houden goet gheloobe; doen haer coopmanschap sonder gelt / met der wisselinghe / sonder hepde met Cottoen ende kleederen ofte rockskens daer upt ghemaecht / sonder mouwen nochtans / ende dit is haer meeste schat die zy hare Heeren op brenghen / ende die zy dooz comenschap vervoeren nae Mexico, C. di Honduras, ende nae Cuba, oock soo hebben zy overvloedich veel Wyen / Honich ende Was / dan wissent Was niet te ghebruycken vooz der Spaengiaerden aenkomst, Gout ofte Silver Wyuen hadden zy gheheel niet / hoe wel het een rou / scherp ende steenachtich landt is / nochtans vruchtbaer van Maiz ofte Turckische Cerwe / ende overvloedich van visch. In dese landtschap waren vooz der Spaengiaerden aencomste over die 400. dupsent inwoonders / waer van nauwelijck 8000. over ghebleven en zyn / so zyn zy uptgheroept van den Spaengiaerden / eensdeels ghedoodet / eensdeels toe slavernye verkocht ende verhoert in wilde onbewoonde plaetsen om Gout te soeken ende te graben; doch om haer selven vooz die Spaengiaerden in Bosschen te verberghen.

Guatemala.

Nen Yucatan landtwaert in / komt die provincie ofte landtschap van Guatemala, daer in oock een stadt gheweest is / die selvige name hebbende, die welck den 8. Septembrys anno 1541. dooz ghebuerigh onwedert ende reghen gantschelijcke gherupneert is / daer in doot blyvende ontrent 120. Spaengiaerden. Wegdaechs te vorens / al eer die gheschiede / zijnder sommighe Indjanen tot den Bisschop van Guatemala ghegaen / gheheten Francisco Maroquin, hem segghende dat zy aen den voet vanden bergh / daer aen die stadt lach se groulycken ende vreeslijcken gheluyt gehoort hadden; dat het niet om segghen en is / daer op die Bisschop haer straffende / seyde: heb ick v. N. niet dickwils vermaent naer sulcken dinghen niet te hooren / terstont daer naer ontrent twee uren nae midtnacht is sulcken overtollighen water af / ende upt die Bergh ghevallen / dat zy seer groote steenen met genomē hebbe: alles vernielende waer zy aen quamen. Het woorden oock in die lucht vreeselijcke stemmen ende geluyt ghehoort / oock eenighe specteren ghestien / daer nae is die stadt op een ander plaetse / drie myllkens verscheyden van dese / in een even velt nae't oosten streckende her bouwt; hebbende ontrent 80. ofte 90. hupsen van ghebaken steen ghehouwen / ende niet teghelen ghebedekt. In dese provincie gheschieden vele aertbevinghen / als Benzo verhaelt / die daer langhe ghewaldelt heeft / anders is in't landt een salte ende ghetempere Lucht / vruchtbaer van Cozen / van boomen upt Spaengien aldaer verbuert / comende wepnich vooz / dan Wyghe-boomen / ende

Franciscus Cordua heeft dit landt ghevonden anno 1517. en daer op ghevoonden secht onwoensel volck / visschers / en die tot Slaven in zyne Tinnen ghenomen. Guanaxos, Caguanaxa, Capo di Honduras.

Gheheelt den name van C. Donne, some de Vrouwen noet / om dat zy in hare Cappellekens Wyuen hadden die als Vrouwen saghen.

Volck alhier ghekleet ende verriet met Juweelen.

C. Cotoche is gheseyt nae hups / want de visschers bluchteden / also riepen.

Zyn landt vanden Oever een groote stadt ghevoonden / gaben die den name Alkayt vonden vanden welck ontfangen / vonden daer in hups met hooghe toornen / kercken / schoone coopmanschap ende handel.

De Vrouwen bedercken haer seer neerstich van de midde af tot haer voeten / om daer niet besien te sijn. De kercke hebben gheplavepde straten / da haer hups af tot de kercke toe.

Oprecht in haer handel / sonder gelt / waer om waer te geben oock waer tot seynghe.

Overvloedich van Wyen ende veel Turckische Cerwe.

Dit landt vermocht vooz de Spaengiaerden aenkomst 4. hondert dupsent / ende is ghemindert op 8. dupsent.

De stad Guatemala hant onwederen water gants vernielt / ende zyn 120. Spaengiaers daer inne omghecomen.

Den bisschop straft de Indjanen die hem booschappyt dat toecomende ongheluck.

De stad Guatemala wort op een ander plaetse ghemindert.

Vele aertbevinghe alhier.

ende Apriconen, nochtans gheen smakelijcke vruchten hebbende/ daer groepen ooc veel Cavaren. Belanghende die Kiligie en manieren deses volcks / zijn vast eenderley met die van Mexico ende van Nicaragua, waer af volghen sal / dypben oock haren handel te samen: maer om dat dese provintie in onse Caerte niet en staet / is ghenoech hier af / volcht een ander.

Fonduras.

Daest aē Guatimāla komt dat groote landschap Fonduras, in welke eer 30 van den Spaengiaerden was inghenomen over die 410000. inwoonders waren / waer van al booz veel jaren nauwelijck 8000. overgebleven zijn / een deel van die Spaengiaerden ghedoodt / een deel verbuert tot slavernye en gheronsumeert in Goudt te soecken / andere selfs verloopen in woeste plaetsen ende holen der aerden / booz der Spaengiaerden tyranne bluchtēde. In dese provintie hebbē die Spaengiaerts vijf steden opghericht / die nauwelijck altesamen 120. oft 130. hupsen upt makē moghen / ende ten meesten deel van riet ende stroo opghelovt / oock nu niet seer bewoont / om dat het Goudt / twelck 30 meest soecken beghint te ontdecken. Die voornaemste van dese plaetsen is ghestelt in onse Caerte Truxillo, anders Trugillium ofte Turtis Iulia, al waer een Bisdom is. Dese stadt is ghebout op een kleijn bergheken / aen den Oever des Meyns / op die noozdrype: die andere steden sullen volghen int verhael van die Custe. Comende dan weder tot die hoeck van Lucatan, lept daer tegens ovet een welriekende lieflijck Eplandt / Cosumel, van een Coninck Cozumelao, wiens boozouderen dat bewoont hebben / alsoo gheheeten / twelck vanden uptersten hoeck van Cuba Porto di S. Anthonio verscheyden is 70. mplen / ende van Lucatan 5. mplen / heeft int ronde ontrent 45. mplen / een plat en even landt / seer vruchtbaer; daer is oock Goudt: maer van andere plaetsen ghebracht; overbloedich veel Honich ende Was / ende allerley frupten ende hofkrupden / voghelen ende viervoetighe beesten. In anderen dinghen gantsch ghelijck Lucatana, in kercken / hupsen / straten / handelinghe / manieren ende kleedinghen; die hupsen zijn sommighe met stroo bedeckt / booz dien datter steens ghebreck is: maer in abundantie zijnder oock steenen platen / oock zijn in sommighe hupsen Marmozen columnen / ghelijck in Spaengien.

Die Spaengiaerden in dit Eplandt comende / zijn eerst niet aenghenomen / daer nae wel ontfanghen ende vereert van haer oberste / en naederhandt van den selvighen op een toren ghebuert / ende daer op ghestelt een Cruys / om dat 30 den 5. dagh van Mey op Cruys dagh daer aen ghecomen waren / hebben oock het Eplandt S. Crus ghenoemt / doch hout in onse Caerte zijn eyghen oude name. 30 hebben in dese torens camers ghebonden / waer in veel Marmozen en aerden Afgoden laghen / onder baren / beelden gemenghelt / welke 30 met luyder stemme ende ghesanck aenroepen / ooc met lieflijcke reucken roocken / ghelijck andere Afgodisten ende Heydenen haer huysgoden deden / ende aldaer volbrēngghen 30 haren Godts dienst / dit volck wert oock besneden.

Van den hoeck van Lucatan tot Rio Grande, zijn 110. mplen / ende daer blyben onder

weghen La punta de las Mugres, ende de Bahya de la Ascencion.

Rio grande licht op 16. graden / ende van daer heestmen 150. mplen / tot Cabo di Camaron gherekent / op dese wyse / eerst van die groote Rivier tot die haven van Higueras 30. mplen.

Van P. Higueras tot die Haven El Puerto di Cavallos, andere 30. mple / dit is die tweede plaetse vanden Spaengiaerden tot een Colonia ghemaect / ende een dagh reysens vā hier licht S. Pedro, op een even velt / dichte by bērgen / die derde Colonia der Spaengiaerden / ende niet verre van hier loopt die Rivier Villua, ende die Lack in't midden / van't welke eenighe aerdrachtighe hooghten zijn / ghelyck Eplandekens / met kruyt ende strupbellen bedeckt ende bewassen / ende nae dat die winden waepen / hier ende daer dypbende.

Van Puerto di Cavallos, tot Puerto del triumpho di la Crus, noch 30. mplen / en hier tusschen ligghen Guamoretta, S. Iacob ende Truxillo.

Van Puerto del triumpho de la Crus, tot C. de Honduras, andere 30. mplen / ende van daer tot Cabo del Camaron, 20. mplen.

Van daer tot Cabo de Gracias a Dios, ghelegghen op 14. graet / stektmen 70. mplen; dit is ooc een spaensche Colonia ofte stadt van haer luyden ghetimmert ende bewoont / en tusschen bepden blyft liggen aen dese Custe Carthago, oock een Spaensche stadt.

Van Gracias a Dios zijn 70. mple tot Desaguadera, welke spruyt upt het Lack ofte Mey van Nicaragua, woort alhier qualijck Aguadaco ghenoemt; Alhier sullen wy die Custe wederomme wat verlarē / ende beschryben int corte die provintie ofte landschap van Nicaragua.

Nicaragua.

Wt Fondura reysende / ende passerende die gruenen ofte sodinen Chiulutecca comtmen aen die provintie Nicaragua, streckende nae die zuyder Zee toe / is een rijk / niet soo seer groot / maer vruchtbaer ende schoon / ende van soo onberdzaechlijcker hitten / datmē des somers die wegen om der hitten willen niet ghebruycken mach by daghe / van alleen des nachts. Het reghent aldaer ses ghestadighe maenden / van den Mey af beghinnende / die ander ses maenden zijn gheheel droogh / ende die daghen ende nachten even lanck; Honich / Was / Woodwolle ende Balsen groepter overbloedich / en veel soeteringhe van vruchten / die in andere provintien niet ghebonden en worden / noch in Hispaniola noch elders / onder andere een maniere van appelen; hebben bphans die ghe-daente eender Heyzen / en van binnen een ronde Note / anderhalf mael grooter als onse gemeene Noten / soet ende lieflijck van smaek / waer af die Boom groot is / hebbende klepne bladerkens; Weynich kroepen zijnder: maer seer veel Werckens / die upt Spaengien overgeboert zijn om boozt te teelen. Het landt heeft vele klepne Indiaensche Doypkes / van klepne riede huys kens met stroo ghebedekt; hebben oock gheen Metael / hoe wel in die eerste overwinninghe van die Spaengiaerden die Inwoonders eenich ghemeen ende slecht Goudt hadden / twelck haer van andere plaetsen toegehoert worde. Groote menichte isser van Papegaepen / die groote schade aen't saet doen / ende soudē noch meerder doen / ten ware 30

La punta de las Mugres Bahya de la Ascencion.

P. Higueras. P. di Cavallos.

S. Pedro.

S. Villua.

P. del triumpho de la Crus.

Guamoretta.

S. Iacob.

Truxillo.

C. de Honduras.

C. de Camaron.

C. de gracias a Dios.

Carthago.

Desaguadera.

Nicaragua qualijck in die Caerte / Nicaragua ghebrecken / des somers de hette te seer onbetraghelijcken heer / darmen niet van des nachts can reysen.

Hier groepte Balsen.

Wort gheheten Cacao ofte Caravate / siet hier nae onder daer af.

Fonduras / seeriges sterck 410000. inwoonders / mit seer becomen dert.

Vijf steden al hier vanden Spaengiaerts gebout / te samen sterck 330. hupsen.

Truxillo / de principael stadt deser provintie.

Het Eplandt Cosumel / van waer't den name heeft.

Cosumel / anders gheheten het Eplandt S. Crus / om dat op kruys dagh is gheborden.

S. Grande.

De Spaens-
staerx noe-
men dese pro-
ductie om
haer over-
vloets wille/
dat Paradijs
van Maho-
met.
Cacavate/welc
ze gebuyckte
in plaats van
ghelt.

door teekenen van riedt ofte door slingeren
verdreeben werden. Die Spaengiaerden heb-
ben in haer aencomste dese productie om haer
overvloets willen die ze daer sagen/ gheheeten
het paradys van Mahomet / daer zijn seer
vele Calcoensche hoenderen / en een vrucht die
ze noemen Cacavate, die welcke ze gebuycken
in plaetse van ghelt/ groept aen een middelbare
groote boom/ ende niet dan in warme en seha-
brachtighe plaetsen. Soo haest sulcks van die
Sonne gheraecht is/ soo vergaet / daeromme
wert het ghesaeyt in Boscopen onder boommen
ende in vochte plaetsen/ welck noch niet ghe-
noech is: maer die boommen daer by het geplant
wozt/ moeten hooger wesen/ ende also te samen
ghelochten/ dat ze dese bedercken ende besther-
men moghen van die hitte der Sonnen; Die
vruchten zijn van gedaente den Amandel stee-
nen gelijk/ ende uptghedaen wesende/ zijn niet
een klein swart vliesken bedeckt / die pittet
uptghedaen zijnde / mach men die in twee ofte
drie deelen scapden / buyen met grauwe ader-
kens tsamen treckede/ en ontleijck van smaer;
Als ze d'anch daer upt maken sullen/ droogen
ze die in een pot by't vuur / en daer na kloppen
ze die met steenen / dat gheploete doen ze in
uptggeholve Camwoorden en vermenghent al
sachkens met water / en doen somtijden oock
een wepnich van haer Peper daer by en druc-
kent. Dese d'anch is een wepnich bitter/ ver-
koelt het lichaem / sonder droncken te maken/
en wozt van haer luyden in grooter weerden
ghehouden dooz't gheheele landt dooz alle an-
dere dinghen / schencken dese oock groote Hee-
ren / als men by ons Malbaspe ofte Hippo-
cras doet. De manieren deser volcke zijn niet
onder schepdelijck van die van Mexico, ze eeten
menschen vleesch / hare mantelkens ende ljs-
rochens zijn sonder moulwen / het vier ont-
steken ze dooz't wyven van twee houtkens
teghens malsanderen/ en dit dooz gheheel In-
dien; ende oft ze wel Was ghenoech hebben/ so
wissen ze dat nochtans niet te ghebruycken:
want in plaetse van keerssen / ghebruycken ze
sackelen van Dijn-boom hout. Die tale die
ze spreken zijn vielderley / waer af die Mexi-
caensche die schoonste is / en die wyder streckt:
want men mach daer mede reysen over die
1500 mylen / en is goet om te leeren. In haer
dansen houden ze een vreedde maniere / al waer
een dupsent drie ofte vier / ja ten tyden meer te
samen comen/ na die grootheyt ende overbloed-
icheyt des volcks. Op't veldt daer ze dansen
sullen / by een gheromen zijnde / keeren ze die
plaetse seer schoon / daer nae gaet eener voor
aen/ die daners aenwoerende/ gemeynlich het
lichaem te rugge waert en crom d'arpende/ ten
tyden omkeerende / die andere alle sulcke on-
bequame bewegingen nae volghende/ by d'ypen
ofte vieren in gleden gaende; Hare speel-
luyden ende tamborins singhen ende spelen eeni-
ghe liedekens / daer op die aenbuerder ant-
woort / en terstont na hem oock alle d'andere/
die eenighe waperkens in die handt draghen/
en sommighe oock uptggeholve Couwoorden
vol steenkens / daer mede ratelende; andere
hebben die hoosden met plupmen ende vee-
ren besteken / andere die armen ende beenen
met vijfrigskens van schulphkens ombonden/
die eene over d'weers / die ander crom/ die lich-
amen om dravende / sommighe die beenen oft
voeten ophoffende / d'andere die armen / die
eenen den dooven / d'andere den blinden man

Den d'anch
Cacavate ge-
maecht by
haer so hoec
gheestmeert
als by ons
den Porras.

Maaken byer
met wyven
ruffen twee
houtkens.

Deendema-
nere van da-
sen van't
volck Nicara-
guas.

Maaken int
dansen den
blinden man/
d'ander den
dooven/ ende
so woort.

conterseptende/ ander lachten/ andere grepen/
niet dusdanighe vreedde manieren houde ze
hare seften/ en drucken het Cacavate den ge-
heelen dach over tot inder nacht.

Die Schepen welcke over die zurdt Zee
nae Nicaragua varen / comen dooz een enghe
stroom/ ontrent 25 mylen landtwaert in/ tot
een doorp Realegio, al waer eenige rieden hup-
sen zgu / van Spaengiaerden bewoont. Hier
ligghen die schepen om die goede haven/en om
tijouts willen. Een daghezepe van dese plaetse
oost aen licht Legio, oft Leon, des Bisschops
stoel van Nicaragua, is ghebout op die Oever
des Lachs/ van Francisco Fernandez, als oock
Granaten ende andere spaensche steden/ op die
selvighe Lach gheleggen / 50 mylen van die
ander/ bykans op't ander eynde daer die Lach
upeloopt nae die Noozdt-Zee: Dese twee ste-
den hebben nauwelijck 80 hupsen beyde te sa-
men / die welcke eens deels upt marerie / eens-
deels upt ghebaken steen opghebout zijn.

Van Leon 35 mylen licht een bergh / vuur
uytwerpende / en dat so overbloedich / datmen
menichmael by nachte 10000 treden die vla-
sien mach; Vele Spaengiaerden hebben die
opinie ghehad / dat hier Gout in was / het
vuur ghestadich materie ghevende / waer dooz
vele ondersoeks is gheweest / dan alle qualijck
ghelooft/ dan dit niet noedich te verhalen.

Comende weder tot dit Lach van Nicara-
gua, waer in zijn seer groote visschen / onder
andere een geslachte geneeten in spaensch Ma-
nati, de binnen by't hoest hebbende/ en ghelijck
twee handen. Dese visch is byrans van ghe-
daente een Otter gelijck / 35 voeten langh / 12
voeten dick / het hoest ende die streer hebbende
als een Osse/ klepne odghen/ hert ende hartzich
vel / licht blauw van colour / met twee voeten
ghelijck die Olphanten voeten zijn / waer af
die wijfkens voort teelen ghelijck kopen/ ende
hengen hare jongen op met hare Mammien.
Dese Visschen gheueren haer opt landt ende
in't water / zijn teges den menschen seer vrien-
delijck / waer af die Indianen en wonderlijcke
onghelooftijcke historie verhalen / datter een
Coninck is gheweest / gheheeten Caratamay-
vis, die een klepne Manate ghehangen hadde/
welcke hy 26 jaren in een Lach Guainabo,
dichte by zijn huys ligghende / onderhouden
heeft dooz broffenen van broot / welke visch
dooz lanchheyt van tijt so tam ende mach ghe-
worden is / dat hy den Delfhijn / daer af men
leest/ verre te boven ginc/ want op wat tijt des
daechs hy van des Conincks dienaers geroe-
pen wert Matto, Matto, welck op Indiaens
te segghen is / magnifijck ofte generens / is hy
daer dooz als een kenbaer trecke upt die diepre
opgeromen/ en upt die handt ghegeten/ is oock
upt dat water in't huys getomen om zijn voe-
der te halen/ en met die kinder en te spelen/ ende
als yemandt lust halven over die Lach wilde/
so nam hy somtijts 8. oft 10. op zijn rugge en
swemde daer mede sonder moeylichheyt over;
Mer desen visch aldus spelende/ hebbt die In-
dianen langhe tijt hare ghenuechte ende lust
ghehad/ tot dat hy dooz eenighe injurie moede
ghemaecht is / ende hem eenen tijt lanch
onderhouden heeft van menschelijcke con-
versatie: want als eenmael eenen Spaen-
giaert ondersoeken wilde oft zijn vel oock
soo hardt was als men wel seyde / oft dooz
dertelheyt eenen pijl in hem smytende / die visch
hoe wel hy dooz den woyp niet ghequetst wert/
heeft

Legio ofte
Leo des Biss-
schops stoel
van Nicara-
gua.

Eenen berch
vuur uytwer-
pente hoest
doyent trede
wyt.

Manati een
visch die been-
nen heeft als
de Olphant/
can opt landt
en onder was-
ter gaen/ oock
swemmen.

Een wonder-
lijcke historie
van desen
visch.

Desen visch
cort wt huys
niet de kinder-
ren spelen.

En Spaen
gaert desen
Dijch quaet
doende is nae
den groot des
waters ghe-
swommen en
niet wederom
ghedomen.

heeft nochtans die scherpe punte gevóelt/ ende
nae die tyot vermerckende datter ghebaerde
ofte ghekleede menschen by der hande waren/
riepmen hem vergheestlijcken: want verscheen
met meer / leflicken als die Gheiere Actibuni-
cus, eens seer hoogh wert ende ober lijx / oock
tot die Lach Guamabo comende / is die visch
die stroom ghevolcht / ende weder nae die Zee
gheswommen / dusdanighe visschen werden
in dat landt seer veel ghesien ende ghevangen:
want zo sijn aeckelijck vleijch hebben / ghelijck
Swijnen vleijch / dat ghesouten vae Nombre
de Dios ende andere plaersen verbuert wordt.
Dit Lach van Nicaragua licht wepnich my-
len van die noordt Zee / ende ontrent 100. van
die noordt Zee / loopt door een schiprijck wa-
ter / welck die Spaengiaerden Desaguadera,
dat is afwateringhe te segghen / daer in. Alhier
ontrent / ende in dese Gheiere houden vele Cro-
codillen / leggen hare eperen opt landt int sant /
zijn vande groote als Gansen eperen / op een
steen gestooren / knoessen wel / dan vzeken niet:
Dese werden mede van die Spaengiaerden
door honghers noot ghegheten: haren smaerk
is ghelijck een half verrotte Maschus / gelijck
oock alsoo het vleijch smaerck / van den In-
dianen seer aenghenaem ende weert.

Desaguadera
of water / h'er
in houde hoer
veel Crocodi-
len / die hae
wel zo niet
seer smakelich
nochtans ge-
geten worden
in honghers
noot.

Ghebaente
van het land-
schap Nica-
ragua.

Nae Nicaragua volche dit landtschap ront
ende scherp om der dichtte Boscapen ende on-
wandelbare bergghen / daer met alleen die Beer-
den moghen passeren: maer nauwelijck die
menschen door ofte over moghen / dan met
seer groote moeyte ende arbeyt / outrent dit
landt houden vze maenden in die Zee / ende op
den Oever seer groote Schilt padden / die haer
Eperen ghelijck die Crocodillen oock int sandt
legghen / upt die welke terstont door die groo-
te hitte der Sonnen jonck comen. Het vleijch
deser Schilt padden versch wesende / is ghesont
ende lieflijck om te eeten.

Desaguadera
ofte R. grande.
Corobaro.
Veragua.
Nombre de
Dios.
R. Sweros.

Van C. de gratias a Dios tot de Rio grande
ofte Desaguadera, als gheseyt is / zijn 70. my-
len. Van Desaguadera tot Corobaro zijn 40.
mylen / ende van Corobaro tot Nombre de
Dios, 50. mylen / tusschen Corobaro en Nom-
bre de Dios licht Veragua, en de Rio Sweros,
dese 90. mylen staen op 9½. graden / alsoo dat
vanden hoeck van Lucatan tot Nombre de
Dios zijn 500. mylen.

Aengaende die maniere der Sweren India-
nen / ontrent die R. Sweros, woonende by Ve-
ragua, zijn wepnich onderschepden van die
andere / alleen dat zo geen mensche vleijc eeten;
In haer landt werden veel wilde Beeren ende
vzeede Tigren ghevonden / oock Leeuwen:
maer vzeefachtich / en die vooz mensche vlich-
ten; Daer zijn ooc seer groote Slangghen / doch
niet vergiftich / ende vele Meerkatkens. Daer
is oock een andere specie van een gebierte Caf-
cui gheheten / van ghebaente als een swart
Wercken / harych / ende een harde huyt / klepne
ooghen / opene oozen ghelijck een Olpphandt /
doch so wijt niet open / noch afhangende / ghe-
kloofde klauwen / en een klepne snuyte / gewa-
pent ghelijck den Olpphandt / so vzeefelijck van
gheluyt / dat het die menschen verdooft; heeft
goet ende smakelijck vleijch.

Casip / een
vzeeme ghe-
dierde / welck
vzeefelijck ge-
luyt naekt
dat den men-
sche verdooft.

Ghebaente
van een Vos
op.

Noch so is aldaer een ander wonderbaer en
vzeemdt beest / van Gesnero Vos-ape geheeten /
aen welckes buijck die natuere noch eenen an-
deren buijck / als een buidel gefornieert heeft /
in die welke alst ergens loopt / dit selvighe zijn
jonghen als in een sack verberghet en vzaecht.

Dit beest heeft ee lichaem en schaemte ghelijck
een Vos / voeten ghelijck menschen handen oft
Meerkatte voete / oozen als een Vleer-muyt /
men nietcht niet dat dit beest zijn jonghen upt
laet comen / van als zo zuppen sulien / ofte haer
pet vermakten / die altoos daer in dragede / tot
dat zo hare sypse selven soeken konnen.

Noch so hout aldaer ontrent ee ander vzeet
hier voertich beest / Iguanna ofte Luanna ghe-
heeten / is niet seer onghelijck onser Hege dis-
sen / welke een quap onder die kinne hebben
hanghen ghelijck een baert / en op het hooft een
schoone kam ghelijck die hauen / by zijn rugge
eenighe scherpe pennen / die ghelijck dooznen
over eynde staen / onder andere eenighe met tac-
ken ghelijck een saghe / een langhe steert / scherp
uptloopende / ende om vouwende ghelijck die
Koderen; Dit beest werdt onder die onschade-
lijcke Slangghen ghetelt / leght op eenmael 40.
ofte 50. eperen / ront / ende van die groote een-
der noten / waer of het geele ende wiete van een
onderschepden is / ghelijck in Bennen eperen /
zijn goet om te eeten / ende smakelijck dan het
vleijch / doch niet in Olp ofte Botter gheha-
den / maer in water; dit beest ghencert hem op
der aerde en int water / klimt ooc op boomen /
is vzeefelijck om aen te sien / insonderheyt vooz
dien / welke dese natuere niet beken en is / is
so mach en stille / dat het gantsch gheen gheluyt
ofte rumoer en maect / gebanghen zijnde ende
ghebonden werdende / het maek 10. ofte 12.
daghen sonder eeten leven / heeft goet en sma-
kelijck vleijch / ende wozt vooz leckernie ghe-
houden / insonderheyt die wijskens / alleen dat
die welke pocken ghehad hebben / sulcken
vleijch eetede / hare ppen weder vernieuwen.

Iguanna oft
Luanna een
vzeet gedierde.

Dit beest legh
ghet op een
mael 40. ofte
50. eperen /
vande groote
als noten / can
12. dage leven
sonder eeten.

Nombre de Dios.

Nombre de Dios, een coopstadt ghelegheri-
aen die noordt Zee / dien name betomen heb-
bende van Diego di Niquesa, een Spaengiaert /
die quaet avontuer ghehad hadde / ende alhier
in dese haven op't landt tredende / met zijn o-
vergebleven volck / sprack In nobre de Dios,
dat is / in die name Gods / zijn werck / soo hy
vzoegenomen hadde weder beginnende eenige
huyskens hier op richtende / ende die name de
stadt latende; Soos st recht van dese stadt in die
lenghte oost ende west langs die Zee / midden
aen een seer groote Boscape / op een ongesonde
plaetse / insonderheyt des winters / en dat om
die groote hitte en vocheitheit der aerden / als
oock om het moer dat die stadt nae't westen
mede omringelt wert / waer door vele der In-
woonderen sterve: Die huysen zijn op de spaen-
sche maniere gebout / als ooc die van Panama,
al waer in eenighe grossiers wonen die haer
romenschap in't gros byden / d' andere huysen
zijn vooz die vzeemde gasten / en herbergen / als
ooc Arupdeniers / handwercks luyden en dier-
gelijcke; die meeste coopluyde van Nombre de
Dios hebben oock huysen in Panama, want die
coopmanschap ghedreven wort upt Peru nae
Panama, en upt spaengien na Nobre de Dios,
en houdet met de andere alhier haer residentie /
so lange tijt tot dat zo rijck ghenoech zijn / als
dan vertrecken zo na andere plaetsen ofte nae
Spaengien.

Ghebaente
streckange van
Nombre de
Dios.

De coopman-
den van
vze de Dios
hebben haer
huysen oock
for Panama
want dese
vze steden
voeten haer
te samen ghe-
neren.

De coopman-
den rijck zo
de recke wo-
derom nae
Spaengien.

Nen't noordt eynde van die stadt is die
Haven / daer in men vele Schepen berghen
mach; Vande vruchten ofte fruyten die men
upt Spaengien oberboert / wassen aldaer in
die quade ongeteperde ende onghesonde locht /
wepnich Limoenen / Ozaegie / klepne Rodysen /
Kool

Beschryvinghe
van Nombre
de Dios.

Kool ende Lattou/ doch kleyn/ wepnich/ ende niet seer goet. Andere verbare waren moeten aldaer upt het Eplandt Hispaniola, Cuba, en upt die provincie van Nicatagua ghebracht werden/ als Indische Cartwe oft Maiz, het groot Cazabi, gheouten Wlefsch/ Swpnen/ Baratas. Wa Panama, tropé en versch vleysch/ allerley andere waren wordé haer va Spaengien toeghebuert: want daer comen alle jaers sekere scyepen upt Spaengien kleyn en groot met Wpnen/ Iudel/ Broot/ Bisschupt/ Olyven/ Oly/ Vygen/ Rozynen/ Zypden en wollen Lakenen/ ende andere dierghelycke/ tot onderhout des levens van nooden: Die waren alhier ghebracht wesende/ werden daer nae door de Heviere Chiara met klegne schuyptkens verhoert tot een plaetse Cruyce ghegeeten/ liggende 15. mylen van Panama, alwaer het eenen spaenschen Factoor ghelevert wort/ die sulcke waren optrecket ende bewaert/ totter tijt dat zy door middel van bresten van daer veruert werden nae Panama, een stadt aen d'ander zyde des Meers gheleghen/ van waer zy niet andere scyepen noch wyder veruert werden/ ende door gheheel Peru, Chaicas ende Chila noch noordwaert aen upt deelen in alle spaensche Colonien ofte woonplaetsen.

Die ghehele breedte des landts/ tusschen Nombze de Dios ende Panama, van die eene Zee tot die ander is niet meer dan 17. mylen/ makende dat Peru gheen Eplandt is; Die Spaengiaerden maken dese Stadt Venetien ghelyck/ van ghebencke dat zy sulcke niet ghesien en hebben/ souden sonder twyfel van andere meninghen wesen.

Latende van ligghe Panama tot op andere gheleghentheit/ comen voorder tot vervolghinghe der Custen van Nombze de Dios af beghinnende/ zyn tot die Farallones del Darien, gheleghen op 8. graden/ 70. mylen aenlanghende/ Dariene die stadt gheeten tot der oude lieve Vrouwen licht aen een onghesonde plaetse/ waeromme dat alle die inwoonders geel bleek zyn/ als die welke gheel sucht hebben/ nochtans en comt dit niet van die nature des landts: want men siet op andere plaetsen onder ghelycke hooghte des hemels goede lucht/ te weten daer het landt versche fonteynen ende clare wateren heeft/ ende daer men in die hooghte op berghen woont/ niet in valepen als Dariene licht/ in een diepe valepe/ aen die Oever der Heviere Dariene, rondts heromme met hooge bergen omgeben/ daeromme ontfanghen zy oock der Sonnen stralen op den middagh/ vast recht van boven neder/ en ten beyden zyden/ Vozen ende achter worden zy niet wepniger van die wederseghinder Sonnen stralen beswaert/ byenghende by seer sware onverdzaechlycke hitte/ dat also die wooninghe tot Dariene niet van nature des landts: maer vander sonderlinge plaetsen weghen schadelijcken is. Die plaetse is ooc dootlijck om die eyghenschap des aerdrichs/ om dat zy omgeben is met moerachtighen stinkenden wateren/ jaer dat doyp selven is een put ofte mozas/ ende als men water op den vloer der huysen gietet/ so groepen terstont Padden daer upt/ en als zy graven ander halve spannen diep/ soo openbaren hem terstont Aderen van quade vergiftighe wateren van die verdorven aert deser revieren/ die seer traech en vol slijck tot die Zee door dese diepe vallepe vloeyt. In Dariene zyn Cypren/ Leeuwe en Crocodilen;

Ossen/ Swpnen en Peerden/ seer oberbloedich ende grooter als die upt Spaengien daer ghebuert zyn/ seer veelderley groote boomen ende frupren/ ende allerley vruchten der aerden ende krupden om te eeten. Dat volck van Darien zyn ruffchen doncker root geel van goede prozotte/ wepnich hayzen ofte baerts/ uprbeijndert op het hooft en wijnbauwen/ insonderheyt de vrouwen/ die sulcke afdoen niet eenich krugt/ zy gaen naect in't generael/ insonderheyt om't hooft. Zpdzaghien die manlichheit ofte in een slacken schulpe/ ofte in een roz/ oft bedecken die met een Cottroenen lgnwaer/ die vrouwen bedecken haer van't midden tot op die knien/ ende so zy edel zyn tot op die voeten. In dat landt en is gheen winter: want den upgancck des bloets Darienis licht men 8. graden vande Equinoctiael, daeromme dagh ende nacht vast gelyck aldaer is.

Vander eersten sterren die haer inder Zee streck/ lige een doyp in landtschap Caribana, 9. mylen van Darien, Futeraca genoemt/ ende van daer op die mylen Vraba, waer af die gehele stroom haren name heeft/ is in bozighe tyden die hoofstade des rycks gheweest; Van daer op 6. mylen licht Feri, van Feri tot Zereme 9. mylen/ van Zereme 12. mylen tot Sorache. Dese plecke waré al vol mensch-eeters/ ende als zy geen vband hebben daer zy tegens streyden/ so rasen zy teghens malcanderen/ ende vernielen den anderen.

Vraba, die Golf is 14. mylen lanck/ in die mont 6. myle breedt/ en hoe naerder het vaste landt/ hoe enger. In die reviere valle vele wateren/ en een dat gheuckigger is als die Nilus; Wat men in Vraba saept ofte plantet dat bekiyft upter maten rasch/ men heeft aen den 28. dagh/ rype vruchten als Comcommeren/ Cauwoorden/ Meloenen/ etc. In Dariene ende Vraba wassen veelderley vruchten seer lieflick en aenghenamen van smaect/ alle onfere vruchten seer ongelijck/ die van sulcke begheert vreedt instructie/ die lese die historie schryvers/ insonderheyt Petrum Martyren, in't 9. boeck van't vernepende vaste landt.

Aen die mondt van die Golf Vraba lichte een kleyn Eplandt Tortuga, t' Schilt-padden Epland/ ofte om die gedaete die het heeft/ ofte om dat daer vele Schilt-padden houden ende wat voorder op die selvighe Custe l fuerte, strecket t' Eplandt/ welke licht in't middé tusschen Vraba en Carthago, waer op ooc mensch eeters woenen/ vreedde menschen/ en van hier comt men tot P. de Caribana, die haben van Caribana oft Menschen moorders en eeters/ waer van die Carybes haren name ontfangen hebbe. Van daer aen die R. de Guerra, en noch voorder de reviere Zenu, welck een groote haben heeft/ en die stadt ontrét 7. oft 8. spaensche mylen van die Zee/ in welke grooté handel is van Sout en Wisc/ sijn Gout en Silberwerkers. Dese versamele Sout upt de revieren in groote waterstortinghe ende regenen/ stellende dichte netten daer in zy dat Gout ophouden en groote koxen become. Is ontdeckt van Roderigo de Bastidas, an, 1502. en 2. jaer daer nae ha Giovanni della cosa, noch naderhant in't jaer 1509. D. Ancilus he volgende/ Alonso di Hoicda, die volck in't landt sandt om sulcks te ontdecken/ ofte eenige wissel te doen met die ingeboze/ ooc om die sprake te leeré/ en die rijkdom te erbare/ van die Indianen hebben haer gestelt te verchte/ waer teges die spaengiaerts/ teerckens

De waren werden ghebuert door de revier op tot t' ruse/ ende daer eenen spaenschen Factoor ghelevert diese van te lande laet voert tot Panama toe.

Van Nombze de Dios tot Panama ist 17. mylen.

Farallones del Darien/ dat zyn klippen van Darien.

De Darien een onghesonde plaetse/ de meniche hebben een onghesonde voluer.

Gheleghentheit van Darien.

Verhael van de onghesontheit deser plaetsen

De inwoonders hebben wepnich haers ofte baerts/ deche alle die schamelheyt.

Futeraca/ een doyp der Caribanen. Vraba daer den heelen stroom zyns naem van heeft. Ferie. Zereme. Sorache.

Beschryvinge van Vraba anders Cartwa gheheten.

Tortuga/ oft Schiltpadden Eplandt.

J. Fuerte.

P. de Caribana. Gedaente van de Caribes Caribes zyn Priesters ofte Wyzheren op Brasiliaens.

Beschryvinge vande Heviere Zenu.

In't jaer 1509. is dit landt ontdeckt van Hoicda.

trecken van vrede ghegeven hebben / ende haer doen aenspreken door een Colck / die Franciscus Pizarro gevoert hadde van Vraua, haer aensegghende dat hy ende zyn medtghesellen die Spaengiaerden Christenen waren / vreedesame menschen / die de groote Zee in lanchteyt van tydt overghebaren zijnde / nu ghebreck hadden van allerley noodwendighe virtualie ende van Goudt / haer biddende dat zy sulchs niet haer wilden ver wisselen teghens andere kostelycke waren / die ghelijcken zy nummermeer ghesien hadden / waer op die Caryben van Zenu vooz antwoozdt gaven / dat het wel wesen mochte dat zy sulcken vreedesam volck waren / nochtans die ghedaente van vreedesame niet voerden / oock dat zy terstont souden vertrecken upt haer landt: want wilden van niemandt bespot zyn / oock niet van meeninghe waren eenighe bravada van wapenen van eenighe vreedelighen in haer landt te lypden / waer op Doctor Ancilus replicerende vooz antwoozdt gaf / dat hy niet konste niet eeren vertrecken vooz ende alcer hy zyn bootschap haer aenghedient hadde / waer toe hy gesonden was / ende een groote Oratie doende / om haer tot het gheloobe te bekeeren / en tot die doope te voorderen / ghesondeert alleen op eenen Godt / schepper des Hemels / der aerden ende den menschen / ende ten laetsten daer hy voegghende / hoe dat die Heilige Vader de Paus van Roomen / als Christi Luptenant over die gantsche aerdtbodem als absolute en macht hebbende over die Sielen ende die Religion sulcke landen ghegeven hadde den machtighen Coninck van Spaengien / zynen Heere / ende hoe dat hy gesonden was om die possessie van dien in te nemen / dat zy daeromme hem niet souden opposeren ende verstooten / inghevalle zy Christenen wilden werden ende haer onderwoopen so machtighen Prince / ende dat niet bewys van een kleyn tribuut van Gout jaerlijcks opbrengghende / waer op zy schimpelijck ende lachende gheantwoozt hebben / vast op de maniere / als oock ghelesen wort van Attabalipa, dattet haer wel aensondt / twelck zy by vachten van eenen Godt: maer dat zy daer af niet wilden disputeren / noch haer religion verlaten / ende dat den Paus wel moeste liberael wesen / van ander lieder goeder die hem niet toe quamen / of ten minsten sot dat hy wegh gaf / twelck hy niet leveren mochte: oock dat den Coninc arm moeste wesen / iet noch van doen hebbende en begheerende / ofte seer stout / die dreyghende / welke hy niet kende / ende in ghevalle hy quame haer landt te overballen ende in te nemen / dat zy souden zyn hooft op een pael setten / tot een tecken als zy andere zyns ghelijcke hare vanden gedaen hadden / etc. maer die Spaengiaerden sulchs niet achtende / zyn daer op aenghetrocken ende haer oberwelwicht.

So is dan van die Golf Vraua tot Cartagena 70. mylen / tusschen welke twee plaetsen die voozghestelde rebieren en havens ligghen / daer die gheschiedenissen ghepasseert zyn / ende doe P. de Naos, dat is die habende Schepen.

Van Carthagena telt men 50. mylen tot S. Martha,

Carthagena.

Carthagena heeft den name verkregen / om dat in die mont deses havens een Eplandt

licht op Indisch Codego ghenoomt / ghelijck als oock nieu Carthago, in Spaengien Scombria, ofte om dat alle die Spaengiaerden die daer woonachtich van Carthago upt Spaengien daer ghecome waren. Dit Eplandt is ontrent 2. mylen lanch ende eene breedte. Als die Spaengiaerden ten eersten in dese landtschap quamen / woonden het land vol visscherij / waer aff nu nauwelijck eenigh overblyffel gesien wort / twelck niet te verwonder is: want niet alleen in dese provincie / maer alle andere inlandische / die de Spaengiaerden overloopen hebben: nauwelijcken Indianen ghetleven zyn / om oorsake dat dit volck soo langhe als zy vermochte hebben die Spaengiaerden teghen te staen / gheen vrienttschap om haer wreedicheyt ende Tyrannie willen met haer hebbe willen houden. Dit landtschap is rijck van visschen / vruchten / ende allerley eetbare waren / die tot der menschen onderhout van nooden zyn: Haer schaete bedeckte zy met kleederen van Cottoen. Zuden ooyloch trecken bepde mans ende Vrouwen / het heeft sich toeghedraghen anno 1509. dat een Spaengiaert gheheeren Martinus Amisus ooyloch voerde teghens die ghebueren van Carthagena die van Xenu, dat zy een Vrouw ghevanghen kregghen / out 20. jaren / die 28. Christenen met haer handen ghedoodet hadde / hare ppen zyn verghift: Zy eeten haer der vanden vleysch / hebben vele Spaengiaerden also vernielt. Op hare feesten die zy in vozighe tyden plachten te houden / vertieren hare lichamen op dat alderschoonste met vele juweelen ende Gouden armbanden / van Parlen ende Smaragden ghemaect / die dragghende om dat aengesicht / armen / beenen / ende andere ghedeelten des lichaems. Hare boornaemste waren ofte koopmanschappen zyn Sout / Visc / Peper / twelck die gheheele Custe langhs overbloedigh wast / is lanch van ghedaente ende veel scherper dan die Indische Peper / oock aromatijcker ende heijlicher van reuck als die gemeene Brasily Peper. Dese waren verboeren zy in plaetsen daer sulcke ghebrecken / die verwisselende. In vozighe tyden eer zy van die Spaengiaerden overwonnen waren / hadden zy veelerley frupten der aerden ende der boomen / Boom-wolle / Wederen / Gouden armbanden. Item Gout / veelerley Parlen / Smaragden / Slaven ende andere aerdt-vruchten / daer zy hare koopmanschap mede dreben / die verwisselende sonder eenigh achterdencken / begheerte ofte giericheyt / met dese woordten: Neemt sulchs / ende gheeft my wat vooz sulchs daer teghen; Nochtans was hy haer gheen aenghenamer waer / dan die eetbare / hoe wel zy nu al mede beginnen nae Goudt ende andere dinghen te trachten / sulchs vande Spaengiaerden gheleert hebbende.

Benzo vertelt hier af een notabel exempel / in het tweede Boeck zijnder Indische Historien / in het vijfde Capittel / als dat hy eens hongherigh wesende / in een Indiaens Boeren huys ghegaen zy / biddende hem om een Riecken te willen vercoopen / den Indiaen vragghende hem wat hy daer vozen wilde gheven / hy enen Keael upt treckende ende dien langghende / neemt die Indiaen den Keael tusschen die tanden / segghende: ghy wilt van my eetbare waren hebben / ende my weder

De Spaengiaerden ver-soecken niet de Cariben te handelen / dan zy en gheloofden de spaengiaerde niet / haer bevelde upt haer lant te gaen.

De Spaengiaerts antwoozden niet te conne vertrecken oft moesten hare bootschap eerst doen / en also daer oratie daert punt af is haer te bekeeren.

Enn op die maniere antwoozde Atabalipa / dat zyn landen en al datter in was / zyn vader en hoort anders gheboonen had / en dat hy niet conste verstaen hoe dat S. Veeter sulckes pindben konste geden / dat hy daer mede niet te vreden was / noch doe niet mede te doen hadde.

Codego. Dron. bria. Carthagena so genoomt / om dat zy meest alle van Carthagena wort die haer woont.

In Wischijck en over bloedich van alle eetbare waer.

De hooft van dese landt den trecken met haer mids inden kregghen anno 1509. in van de Spaengiaerden een vrou ghewant / die met hare handen 28. Christenen omghebrachte hadde.

Dragghen op hare feesten costelycke hals en armbanden / beert met perlen en gesien.

In vooz tyden is hy haer get giericheyt gewest / want seiden sonder ghekyf / waer om ware alle wel versien van eetbare spys is waer haer prins pael begeret gheweest / dan nu hebben zy gheleert gierich te zyn nae Sout ende perlen ende ghesien.

Elckicht van
en Spaen-
giact en een
Indiaen.

weder gheben dat men niet eten mach / ende
van gheender weerden is / hout ghy het uwe/
ende ick salt myne behouden / etc.

Cusfche Carthagena ende S. Martha, loopt
eē groote snelle rebier Rio grande in die Caer-
te gestelt / die welcke met sulcken geweld in die
Zee vloeyt / insonderheyt des winters / dat zy
die stroom des Meers te rugghe set / dat oock
die schepen daer voor by varende / lichtelijcken
moghen water nemen. Dese rebiere opvaren-
de nae het Coninckrijck Bogota ; nu van die
Spaengiaerden Granada gheheeten / werden
Amerauden Wpnen ghebonden / in die valleye
Tunia , qualijck in dese Caerte Tomana ghe-
noent / al waer ontrent die Spaengiaerden
nieu Carthago ghebout hebben.

Die Inwoonders van die valleye Tunia,
en die onliggende volkeren eeren die Sonne
voor haren voornaemsten Godt / ja oock also
dat zy niet dozven daerop stercken ofte dien
recht aensien. Die Mane bewijfen zy oock
Goddelijcke eere / doch minder dan die Sonne.
In hare oorlogen / in die plaetse van Bandiren
ofte vanen / draghen zy hieromme aen rieden
stocken / die ghebeenten van eenighe menschen /
die haer manlijck inden oorloch ofte elders
ghedraghen hebben / om andere alsoo tot hare
beuchden te verwecken ende aen te porren / ende
dies te wackerder tot den oorloch te maken.
Hare wapenen ende ppen zijn spiesen upt
Palm tacken ende steenē swaerden. Haer Co-
ninghen begraven zy met Gouden hals ban-
den met Amerauden / hzoodt ende wijn. Die
Spaengiaerden hebben vele dusdanighe gra-
ven ghebonden ende gheopent. Die volkeren
welcke op die voorghenoemde groote Rebiere
ofte R. Grande wonen / zijn alle menschen
eeters ofte Caribes , als oock die welcke ont-
rent S. Martha haer residentie houden / doch
epghentlijcken te spreken waren Caribes in
vozighe tyden. Die inwoonders van die Ep-
landen Boriquen , Dominica , Matitini Ci-
buchina , nu S. Croce gheheeten / ende die van
Guadalupe , als oock in die beschryvinge deser
Eplanden gheseyt is / die met scheepkens upt
een hout ghemaecte Canois ghenoeint op die
Zee voeren / ende die menschen van Hispaniola
ende oock van t vaste landt oorloch aendeden /
ende sodane roofden ende aten. Die ghemeene
opinie is / dat dese Eplandische mensche eeters
eerst ghetomen zijn van dit vaste landt Cari-
bana by Vraba , ende voorts ontrent Nombro
de Dios , op de indiaensche spzake heeten Ca-
ribes , strenge ende dappere manne / nu noemt-
mense Caribes , alle die niet boghen ende ppen
wel weten ommite gaen . Die Brasilianen
noemen hare Prophten ofte Waersgghers
ende Papen Caribes. Dit selfde volck van die
valleye Tunia , vergiften oock die spisen der
Oplet / en alleer die Spaengiaerden haer ober-
wonnen / boerden zy groote oorloch met die
van Bogota ofte Bogota , zijn dappere solda-
ten weedt ende waerckgierich. Indē oorloch
voeren zy haren Afgodt Chiappen , als een
richter der victozien met haer / den welcken zy
oock al eer zy inden kirch ofte tot den sarch
op trecken / vele sacrificie ofte offerhanden
doen van eenighe levende menschen van slaven
kinderkens ofte van haren vbanden : het ghe-
heele heelt met bloet bestrijckende / en dat vleys
der menschen eetende. Thujs komende ende
overwonnen hebbende / hielden zy groote
feesten met dansen / spzighen ende singhen / den

anderen tot droncken drinckē porrende / haren
Afgodt weder tter bloet bestrijckende. Over-
wonnen zijnde van hare vbanden / waeren
doeblich ende ghestoozt / ende soecken niet
nietwē sacrificien hare Chappen te versoenen
dat hy haer voorttaen hulpe ende bystaet wilde
doen / en victorie teges hare vbande verleenen.

S. Martha.

S. Martha is oock een stadē ende haven der
Spaengiaerden aen t vaste landt / 11 graden
aen die noordt zyde vanden Equinoctiael ;
ligghende ontrent 50. spaensche mylen / als
gelept is vā Cartagena , licht onder seer hōoge
berghen / dat het onghelooftijck ende wonder-
din te seggen is / hoe dat in so seer groote hitte /
sulcken overvloedighen ende diepen suet op
die toppen der berghen alhier leyt / datmen
sulcks oot van verre in die Zee mach sien / ende
daer door die haven eckennen.

Dit landt is ondeckt ende inghenomen /
anno 1524. van Roderigo de Baidas , die
het oock zyn leven ghestofet heeft / doch van
zjn epghen volck / inden slaep niet 5. wonden
doorsteken zijnde. Het volck van dese contreye
is soo weedt ende dapper / dat zy die hōoghe
die Spaengiaerde met geweld van haer landt
afgheslaghen ende soe verdreven hebben / niet
passende op die schepen / tot aen die byst in die
Zee loopende / ende met dupfenderlep ver gste
ppen schietende / ende soude niet naeghelaten
hebben / ten ware zy door t geschut ende rghel-
lypt van dien veruact wesen ghevlutijct
hadden / meenende dat sulcks donderslaghen
waren / die daer seer veel gheschieden / om die
epghenschap des landtschaps / en die hooghe
der berghen. Die ombanck deser haven is 3.
spaensche mylen / ende so schoon datmen op die
gront steenkens sien mach / hoe wel dat zy wel
20. ellen diep is. Daer vloepen twee loopende
waterkens in die haven / dan niet bequaē voor
groote schepen / dan alleen voor klepne upt een
hout ghemaekt ; Lustich ist om te hoorden het
ghene dat zy vertellen / vande menichte ende
goeden smaek der vischen die aldaer in soere
en soute wateren gebaengē werde / waer ommite
dat zy vele visschers daer vonden / en vele net-
ten van taye krupden ghevloeyten / ende aen
Cattoenen touwen gheecht / en dit was hare
meesten handel : want voor visch kreggen zy
al wat zy wilden van hare ghebueren. In die
landt worden ghebonden Sapphyzen / Ame-
rauden / Chalcedonen / Jaspiden / Bernstre-
Wesilp hout / Gout en Parlen / welverstaende
die twee gheheele landtschappen Caramaira
ende Saturna , daer dese twee havens Cartha-
gena en S. Martha ligghen. Caramaira is een
seer vruchtbaer en saligh / lustich landt / dat geen
harde winters ofte heete somers inoepelijcken
valt / en daer dagh en nacht vast even lanck af-
toos sijn. Dit landt inuennende / vonden zy al-
daer geplante de hoven / die worde door vren-
de waterkens bevoecht / gelyck die hoven in
Italien. Hare gemeene spze sijn Ages , Yuca,
Maiz , Batatas , en eenige vruchten der boomen /
als ooc by andere volkerē daer ont tē / zy eeten
ooc tē tyde visch maer selfe menschen vleisch.

Ages sijn wortelē van die groote en gedaete
als die steekē capē sijn in Italien / lieflijck van
smaek / niet onghelijck de malsen Castanē / die
zy gebuyckē voor bācket / in plaetse vā fruyt.
Yuca is oock een aert van een wortel / daer
af zy haer broodt maken. Die Yuca die in
Cuba Hayti , ende in andere Eplanden wast /

C 3

Als zy qualijck
baren soecken
zy haer met
garen Afgodt
te versoenen.

S. Martha
gheleggen 11.
graden aen de
noordt zyde
vande Equi-
noctiael.

De haven
wordt bekenē
vande oer-
diegt vande
meen die tuf-
sche de hōoge
bergen daer.

Dapperheyt
ende manlyc-
heyt deser in-
woonders.

Door de clae-
heyt des wa-
ters cinnen
20. ellen diep
op een gront
sien / en sulck
menich te van
vischen dat zy
haer gebuere
daer mee
sppen.

Caramaira.
Saturna.
Caramaira en
salich landt /
dat geē groote
te hēte noch
teude en heeft
en den dagh
en nacht by
kans alsoe
even lanck.
Ages. Pura.
Maiz.
Batatas.

Ages sijn
wortelē ghe-
lyck stecke
capen.

Rio grande.

Bogota.
Granada.
Inde vanden
Tunia worde
ghebonden
Wpnen van
Amerauden.

Zy eeren de
Sonne / ende
bewijfen de
Mane godt-
lijcke eere.

Draghen in
plaetse van
banē spieren
met doodts-
beuten van
hars boep-
berghers.

Hare Conin-
gen begraven
zy met goude
halsbanden.

Die volck is
gecormen van
vaste landt / en
sijn streng
dapper man-
nen / die niet
boghen ende
ppen wel
mebe weten
aen te gaen

Chappe een
Afgodt / den
welcken zy
mebe inden
daghvoeren.

is seer schadelijck rau ghegeten: ter contrarie/ die hier groept ontrent S. Martha gheheel ghesont: want ofte rau ofte ghesoden en gebraden/ ofte anders ghegeten / is seer lieftich van smaect / Woorden voort geplant dooz die wortel/ ende niet door't saet / welck rijp wesende/ die groote hebben van eenen arm ofte seuenkel van een been / welck gheschiet in een half jaer/maer twee jaren lanck staende / gheeft zy beter broot / rijp zynde wert upt gheperst tusschen twee steenen / dat het sop daer af come / 'twelck seer schadelijck in de Eylanden is / ten zy dat men te voren koke / als men by ons / Welck doet / anders ghebroncken van menschen ofte beesten: salt die doode / als een sterck ende ghewis vergift: maer ghesoden wesende tot op die helfte / ende dan hout gheworden/ mach men sulck sop gebruycken in die plaetse vā goede wijn azijn. Dit seldde sop noch meer ghekocht tot dat het dick is / soo wort het soet ghelijck honich / so ghebruycken zy dan dit sop op't vaste landt rau voor drank/ ende gesoden voor Azijn oft Honigh; Ich segghe op't vaste landt: want in die Eylanden is seer periculoos en sennich: Van die Pulpa der uptghepersten wortelen / die ghelijck als ghestooten Aman-delen schijnt te wesen: maken zy ronde hoerrens ghelijck daelbers die zy backen / ende dit is haer Cacauī ofte broot/ daer die Indianen haer so langhe tijt mede onderhouden hebben: maer dit broot verfeert die keel al wat / ten zy dat men int water werckt / ofte onder ander spysen vermenght: Doch soo soude ick liever eeten het broodt vā Maiz, dat is Brasilsche Terwe / dewijl sulck niet minder voetsel geest als onse Terwe ende ghesont is / oock de Ma-ghe aenghenaem / upt het welke broot ghemaeckt wordt / op de maniere als van onse Terwe.

Inca/groote wortelen groeck heeren van menche. Hier van maect men haer broot wortelen geplant ende niet ghesaep.

Esay hande wortel Inca is sennich/ ghekocht zynde is Azijn/ ende tot pay ghesoden/ wert soet als honich.

Carabi heet zy haer broot.

Het broot van Maiz is ghesonder als ons Cariben broot.

Batatas.

Woorden oock conseruen gemaect vande wortel Batatas.

De inwoonders op S. Martha conseruen Tapeten maken vā Catonen/ verstercken haer huppen daer mede.

C. de la Vela.

Batatas, zijn oock ghemeen ende oberbloedich in dit lande / zijn wortelen van die dicke eens arms / sommighe oock klepner / lieftich van smaect / ende seer goet voetsel ghevende/ van middelbare substantie tusschen vleysch en die vruchten / doch maken winden / ten zy dat men die bzadet/ so verliesen zy dese eegenschap/ insonderheyt met eenighe goede wijn gegeten; wt dese wortelen maect men oock Conseruen/ niet onlieftijcker dan die van Queappelen ghemaeckt wort/ oock hoerrens ende andere lieftighe spysen; Wassen nu ooc seer veel in spaengien / van waer zy oock ten tyden tot ons ghebracht werden / die meerder bescheyt hier af begeert te weten / die lese die historie schryver des nieuwe werelt / ofte die boeck des hooghgheleerden Caroli Clusij, die sulcker beschrijvinghe op't breedste by een ghebracht heeft/ daer upt dit oock ghenomen is.

In S. Martha is grooten handel van vischen ende van wegghen des Cottoens ende Wederen; Hare huppinghe zijn aerlich verciert met matten van Biesen ghemaect / die wanden op menigherhande maniere gheverbet. hebben vele tapetten van Cottoen / daer in Epgeren/ Leeuwen / Arents ende diergelijcke figueren ghewrocht staen.

Van S. Martha tot die C. de la Vela, dat is den hoek van't Seyl / zijn 50. mylen / desen hoek leyt op 12. graden / ende is 100. mylen van S. Dominico.

Tusschen S. Martha ende C. de la Vela, ligghen dese plaetsen.

C. de la Guia, den hoek vande Paelde oft

van't Compass.

Ancon de Gacha, een opē haben vā Gacha. Rio de Palominas, de riviere vā Palominas. R. de la Hacha, R. van die Coertse. R. de Piedras. R. van Steenen. Laguna de S. Iuan, 't Laer van S. Ioan. Van C. de la Vela, zijn 40. mylen tot Coquibocoa in onse Caerte met twee afghedeelde worden ghestelt behooren aen ee te wesen; Dit is eenen anderen hoek / ghelegghen op die selde hoochte / achter welke begint die Golfe vā Venezuela, die rondsomme ende in die breedte heeft tot die C. di S. Roman 80. mylen.

C. dei Aguil. Ancon de Gacha. R. de Palominas. R. de la Hacha. R. de Piedras. Laguna de S. Iuan. Coquibocoa.

Porrete Venecuela, klein Venegien.

Die gheheele Custe van den hoek De la Vela, tot die Golfo van Paria is ontdeckt ende ghevonden van Christophoro Colombo, int jaer 1498. Die eerste Gouverneur van Venecuela is gheweest een Dooghduyts / gheheeten Ambrosius Alvingher, die upt die name der Welsaren aldaer ghetrocken is; Die Keeser haer die stad verfet hebbende int jaer 1518. welke ghestorven is van een vergifte pyle / en zijn volck meest van hongher vergaen / atru Honden ende oock eenige Indianen. Alhier is een Wisdom / ende die stad wort Venecuela gheheeten / om dat zy int water op een ebene rotse ghebout is / welck water een Lach is / ghenoeint Maracaibo, ende van die Spanglaerden Lago di nostra Donna; Die Vrouwen vā hier zijn veel hoftijcker ende beter ghemaniert / dan die van de naestligghende provincien / zy schilderen haer borst ende armen/ gaen anders naect / doch bedeckē hare schaete met eenich kleet / ende het waer een groote schande sulchs aflatende; Soo oock jemandt sulchs ophefte / dede haer een groot e onere en injurie. Die Dochters kent men aen die verwe ende die grootheyt van die banden die zy draeghen / ende sulcke draeghende is een ghewis tecken van haer maechdelijcke staet. Die mannen int generael draeghen haer manlijckheyt in eenighe schulpen; Kenbaden Afgoden ende de Sathan / dien zy asmaelden ghelijck zy hem hoornden sprecken / ofte ghelijck by hem openbaerde. Inde oorloch gebruycken zy oock vergifte pplen ende lancien van 25. palmen lanck; Giede Messen / groote koudassen van schozen ende leder; Hare Papen die oock medecijns zijn/ draeghen die sicken daer tot zy geroepen zijn / ofte zy oot gheloooven dat zy haer helpen moghen / legghen hare handen op die plaetse daer die pyne ofte die apostemate / ofte dat gheswel is / schrepen ofte roepen / ende inghevalle zy niet ghenesen/ werpen zy die schult ofte op den krancken / ofte op die Goden / aldus handelē alle haer medecijns. Des nachts beweenen zy hare Heeren / het weenen is singhen van zijn dapperheyt / daer nae braden zy hem/ ende stooten hem cteen/ en alsoo dyncken zy sulcks in Wijn / 'twelck een groote eer by haer is.

Porrete Venecuela ofte klein Venegien/ de eerste Gouverneur een yonghe duytsh.

Maracaibo. Lago di nostra Donna. alhier seer geschichte vanden die haer schaete bedeckent.

De mans draeghen haer manlijckheyt in schulpen.

De same draghe van haer Papen die haer medecijns zijn.

De doeden van haer gheen woede op nachts beweenen.

Van Venecuela tot C. di S. Roman 80. mylen.

Van S. Roman tot Golfo triste, zijn 50. mylen/ waer in ghelegghen is Curiana.

Curiana.

Curiana heeft een haven ghelijck die tot Calis in Spaengien is / alwaer ontrent 8. mylscens op den Oever laghen: maer een klepne

Curiana een have als Calis in spaengien.

klepne mple verder mit landt lach een volca- rycu dozp/ die oock naecht guigen: maer vrin- belyca / inmpel / oamooft ende gastozp volca/ hebben die Spaengiaerden niet blyscap ont- fanghen; Voor Speloen/ Paetsen/ Bellekens/ Glanen paterosterkens/ vele sitoren van Par- len ghegheben / die Spaengiaerden in hare hupfen opghenomen / wel ghetraectert met spalen/ voor vier spelden een Pauwe gebende/ voor een Phasaut twee spelden/ voor een Coz- tel dupve oft blockdupve een spelde / voor een Hans een Glasen stecken ofte ooc een spelde ofte twee; Draghende wat zp met de spelden doen souden / de wyl zp naecht guighen / ant- woorden haer die Spaengiaerden/ oar zp goet waren die tanden te stouele/ aen die Bellekens hadden zp seer groote lust om des gelugis ende schoonheyt willen. Het landt is seer ryca van sodanen ghevoghelte als voren ghenoeit is/ oock van Herren/ wilde Decevens/ Conpien/ van verwe en groatte ghetgek onse Hasen / en dese voghelen ende dieren vleysch is haer spys- se/ als ooc die Parlen-desters die daer ontrent seer veel ghebanghen ende ghegheten worden/ zyn alle kloerke Wildt-schurten: schieten seer recht nae die Voghelen ende die Wilde dieren/ Hare sehepkens zyn oock van eenen boom uptghehooft: maer veel plomper dan die Ca- nibalen ofte die van Hispaniola / welke zp Gallitos noemen; Hare hupfen zyn van hout ghemaeckt/ ende met Palm bladeren gedernt/ in die welke liggende/ men over nacht hoorat mochte het grouwelyck geschrey ende ghesuyt der wilde beesten/ die nochtans niemant scha- de doen: want die inwoonders gaen vry naect hem nae inden bossen alken met ppen ende boghen ghevapent/ soo ist oock noyt by haer lapden ghehoort / dat pemandt van die wilde dieren verniet is / brachten den Spaengiaer- den soo vele Harten ende wilde Swuen/ als zp begeerden/ alle met ppen gheschoren. Haer broot was van wortelen ofte van Maiz, ghe- lijck de ander Indianen. Het volck hadde swart/half gekrolt hapy/ doch lanc; Zp ma- ken hare tanden wit met een kruyt dat zp den gheheelen dagh meest knauwen ende inden mont draghen / dit upspouwende / wasshen zp den mont. Die Vrouwen zyn neerstigher om hups te houden/ dan om't belt te bouwen. Die mans zyn meer op dat wopde werck / ofc opt' t Jaghen/ neerstigher tot den strey/ en tot dansen ende spelen. In hare hupfen hebben zp meeringherlep aerde-werck/ Crugcken/ Potten ende dierghelycke / welck haer van andere plaetsen toeghebracht wordt; houden sehere jaermercken / een jehelyck den anderen toe- voerende wat haer ghebreekt. Zp droeghen alle aen den hals Parten snoeten/ soo gemeen als die Boerinnen in Italien glasn Pater- nosterkens/ aen die welke hinghen menigher- ley diekens ende voghelkens van secht Gout ghelyck rijns Gout ghevoocht / twelck hem van andere plaetsen van Carichiera 6. dagen reylens teghens den nederganck toeghevoert wort; doen die Spaengiaerden vracghden van waer/ gaven zp dooz teercken te kinnen/ bin- nen upt dat landt/ doch rieden haer af daer niet te trecken / om datter menschen eeters woonden. Die mans holen een Cauwoert/ upt / ende dragen die voor ren boozboeck / die welke zp met een snoet vast binden om die lenden / verberghen haer schamelheyt daer in/ ofte in een Slacken huppen / met die reste

des lichaems gaen zp gheheel naecht / ende so vele van Curiana, hare manieren ende eyghen- schappen.

Tusschen de C. di San Roman ende Golfo Triste, ligghe dese nae beschryuene plaetsen: Core, Taratara, P. Seca.

Van die Golfo Triste tot die Golfo van Cariari, zyn 100. mylen in die streckinge van die Custe icht op 10. graden / ende tusschen beuden ligghe vele havens ende reuieren / in- sonderheyt dese: Puerto de Cana Filtola, P. Reichado, dat is die punte daer men met die pple gheschoten heeft.

P. Maerte, die doode haven. C. de Ioan Blanco, die hoeck van Jan de Wit.

C. la Colhera, R. Dupari, I. de Pirico. Maracopana, Chelheribiche. S. Fee, 't Hap- lichte ghelooue. Rio de Cumana, ende Punta d'Arara, Cumana ende Maracapana.

Langhs dese voorgeuene Custe ligghe vele Eplandkens: als Monies, dat is / r'ldo- nicken Eplandt. Quiracao, Buen aire, goede licht. Rocques ofte Roça, steurossen. De A- ues, de Voghelen. Tortuga, Seylt-padden/ ende daer nae Cubagua ofte Margartha, het Parlen Eplandt.

Eenighe aenteekeninghe by Maraca- pana ende Cumana.

Cumana beteekent een landtschap ende een reuier / waer op ee stadt en Clooster van die grauue Monicken staet / om die Paerl-rycke Custe die daer ontrent is. Het volck van dit landt guick oock naecht / wpe- sondert dat zp haer manlckheyt bedeckt ende inslupten/ oft in eenige upgheholde Cauwoor- den ofte Slacken hupskens / ofte Rieden ofte Boorn-wollen handen ende deelsels. Inden oorloch hangen zp mantels omme/ ende vertie- ren haer met vederen; op hare seesten ende dan- sen verschilderen zp haer / ofte zp bestrijcken haer met eenighe Bonnen ende kledende sal- ven/ daer in zp vederen kleden ende dragen van allerley colueren / maken alsoo gheen seelike ghedaente. Het hapy seheren zp bobé die ooren/ ende soo eenighe hapyen upkriepen op die kinne ofte plaese des baerts / die doen zp wegh/ wil- len geen hapy aen eenighe plaese des lichaems velen / hoe wel zp meest van manieren sonder baerden ofte hapy zyn / welke oock het hapy laten groepen op zyn spaensck / normen zp bes- sten. Dit volck doet oock groote moepie te maken swarte ranoen / anders die sulcke wit hebben / schelden zp vrouwen te zyn/ indien hy gheen arbeit doet om die swart te maken/ twelck zp doen met cemich sop ofte poper van bladeren eenes krypts by haer gheheten Hay ofte Gay, welke bladeren zyn seer sacht / ghe- lijck die van den Termentyn boom/ ende vant farforn ghelyck Mortella. Ontrent 15. jaren oudt woerde/ als die moer beghint te rpsen/ vanghen zp aen dese bladeren inden mont te draghen / inde die te kauwen / tot dat die tan- den swart zyn gelijck helen / welke swartig- heyt h'gft tot der doot toe / maken hier dooz dat die tanden noch verrotten noch vrecken/ noch ppne krysghen / zp vermerghen die poper met een ander soozte van poper eenes houtz/ ende met kalck van wit ghebrande schulpen: Even op dese maniere ghebruycken die Oost Indianen haer Betre met Areccas, ende met kalck

C. de S. Ro- man. Coze. Caratara. P. Seca. Cariari.

Puerto de Cana Filtola. P. Reichado. C. de Ioan blanco. C. la Colhera. R. Dupari. I. de Pirico. Maracopana. Punta d'Arara. Danto di Arara. Rio de Cumana etc.

Cumana ende Maracapana.

Beleken. haer lyp niet bederck / ende inden kreyg doen zp mans- cels om.

Gay oft Sap met du sap bestrijcken zp haer tanden daer zp swart afworden / die wure ta- den hebben seken zp als vrouwen.

Curiana die- der in lande worden die Spaengiaers seer wel ont- fanghen / ga- den vo. 2. 4. spelen een Pau.

De inwoon- ders seer kloerke wils- schurten.

Gallitos hees- te haer schuy- ren. Des nachts hoort men in hare hupfen seer dierelijck ghethey ber- wulder beest- noot en isse- remans bande- te die dierss beemelt.

Hebben aerde- potten ende crugcken/ souden oock jaermercken/ daer elck ma- gen dat zp na- daen heben.

Daer sehon- wen de Spaen- sjaers datter menschen ee- ders wyl.

Kalck van Oesters / daer af die historie verhaelt van Oost Indien. Dit poper dan van dese bladeren / hout ende kalck / draghen zy gestadich inden mont / daer aen knauwende / het welck zy bewaren in gevlochte kofkens / ende in dooskens van riet ghemaect / om te verkoopen ende te vermaughelen op hare mercten aen de naefsliggende volckeren voor tenich Gout / voor Slaven ende voor Cortoen / oock andere coopmanschappen. Alle die jonghen dochters gaen naect / draghen sekere banden om die knien / die welcke zy seer stijf toe trecken om dat die heupen ende beenen dick moghen worden / welck zy voor een vertiersel houden; Die ghehoude draghen eenighe schoenkens / ende leven eerlijck; overspel byvende worden verlaten ende ghestrafe. Die Heeren en rijcken des landts namen soo veel Vrouwen alst haer gheliste / ende gheben den gasten die by haer comen logeren die alderschoonste / die andere nemen eene ofte wepnich. Die Vrouwen be- arbeypden dat landt / ende versorghent thuis / die mans niet inden ooyloch wesende / jaghen ofte visschen / zyn hooghmoedich / wraeckgierich ende verrasshent. Hare vooznameste wapenen zyn vergifte ppen / die zy op meingher- lep wyse doen bereyden van't vloet der Slanghen van't sop der krupden / ende oock van vermenghinghe veler dinghen onder een / daer nauwelijck raet toe is / daer mede ghequetst zynde / sulcks te helpen.

Die kinderen / vrouwen ende mannen / leeren van ionckis op met die boghen schieten. Daer sypse zyn Egdisen / Vleer-mupsen / Spynckhanen / Kreeften / Spinnen Dien- raubue / ghehorcke ende ghebraden Lupsen / laten niet af van eenigherlep lebendighe crea- tuer om haer gulsicheyt te boeten / welck te verwonderen is alsulcken landt daer goet hoot / wijn / fruyten / visch / en allerlep vlesch overbleedich is / waer af het oock komt dat dit volck gheemeenlijck plecken op die ooghen ofte dupsterhepds des ghesichts krpghen / het welck nochtans sommighe willen toeschypben die ephenschay des waters van de Riviere Cumana , zy beslypten hare hoven en erven met eenighe Cortoenen garen / welck zy Bexuco noemen / stellende oft scheerende sulcks een halve mans hooghte / ende het wort by haer voor een groote sonde ghehouden te klimmen oft over dit garen / ofte onder door te buccken / ende zy houdent daer voor dat die sekerlijcken haestigh sterft die alsulcken garen byrecht ofte schuert. Het man volck van Cumana zyn seer ghenepcht als gheseyt is / tot jaghen / waer in zy oock seer ervaren zyn. Jaghen ende dooden Leeuwen / Tygers / Capretten / Hseren Werckens / en allerlep andere vier-voetighe dieren die zy met boghen schieten / ofte in hare netten vanghen. So zyn oock in dese yobintien veelerlep seer vzeemde ghedierten / eens deels te vozen beschreben / eens deels niet / die heter instructie hier af begheert / lese die spaensche historie schypvers / die daer af goet onderwijs doen. Die Vrouwen bearbeyden ghelijck gesept is / die ackeren / sopen Maiz ende allerlep kroey / planten Baraten ende andere boomen / die begietende / insonderheyt dat Hay daer zy die tanden niet swart maken; Zy planten oock boomen die ghesneden werden / daer wyt bloeyt een wit sop ghelijck Melck / dat in een lieflijcke Gomme verandert / seer dienstelijck om te riecken. Zy planten noch andere

boomen / ghenoeime Guareima, welckter fruy- ten die ghedaente hebben van Moerbescien / doch haerder / van welcke zy een gesode Most maken / welcke gheneest verkoudinghe / wyt het hout wyppen zy vier. Noch hebben zy een andere aert van hooge welrickende boomen / sehpnen Cederen te wesen / waer af het hout seer goet is om kofferen ende kassen te maken / om die lieflijckheyt des reuchs goet daer in te bewaren; maer hzoodt daerin settende / wort sulcks so bitter datment niet eeten en kan; dat hout is oock bequaem om schepen daer af te timmeren; want vergaet niet noch door't ghe- woznte ofte anders int water; daer zyn noch andere boomen / daer zy Lym van betomen / daer mede zy die Voghelen vangent / ende haer bestrijcken / vederkens daer in stekende. Het landt bzencht van selfs Casia vhozt; maer zy aten se niet / noch wisten die oock niet te ghe- bzuicken; Daer zyn soo vele Hoosen ende wel- rickende krupden / dat zy ppne des hoofts maken / overwinnende in reuck die kracht van Muscus. Ghewoznte / als Spynckhanen / Kreeften / ende dierghelijcke zynder seer vele / het saet vernielende / oock soo zyn daer aderen van ste kolen niet anders als Beck bernende / daer zy groot profijt mede doen: Ende so veel aengaende die vzychbaerheyt des lants / hare manieren ende usantien int planten / jagen / etc. behalven dit / soo heeft dit volck noch in twee dingen seer groote lust / in dansen en dzyinken / bzenghen menichmael acht dagen toe in banc- ketten / dansen ende dzyoncken dzyinken / behal- ven hare ordinaris dansen ende bpeenkomste; Op die feesten ende krooninghen haerder Kro- ninghen ende Heeren / ofte in gheineene verga- deringhe ende publijcke feesten / komen haer- der seer veel by een / elck op diverse manieren toe gherust / sommighe met kroonen van be- deren / andere met rammelende schuelpen / ofte fruyten om die beenen / ghelijck die goechlars hier te lande doen / allerlep dzaepinghe ende be- weegnissen dzyvende / sommighe rechts / andere slincks / voorwaert / achterwaert / graepende / lacchende / den dooven / den blinden / den krue- pelen spelende / visschenbe / webende / ende alle wercken doende / ende dit een 5. ofte 6. uren hardende; want wiet langhs doet / is die best e man / die sterck dzyinkt is oock die dapperste / ghedanst hebbende / setten haer ghelijck die snyders / ende maken goet riet / dzyoncken dzyin- kende op des Conincks kosten; dan van dese ofte dierghelijcke dansen is gheseyt op een an- der plaetse / niet noodich hier vzeeder te ver- halen. Het volck van Cumana zyn groote af- goben dienaers / aenbidde die Sonne ende die Mane; ghelooven dat sulcke Mane ende Wjff zyn ende groote Goden / bzychten die Sonne seer wannert hondert ende blixyent / seggende dat zy vertooynt is op haer; Waste alst Eclip- sis der Manen is / insonderheyt die Vrouwen; want die ghehoude trecken het hay / en krab- ben het aengesicht met haer Naghelen / ende die Dochters steken haer met dooznen van visschen in die armen / ende trecken alsoo bloet af / meenen als die Mane vol is / dat zy alsdan gheschoten ofte ghequetst zy van die Sonne om enige twist ende toyn die zy daer teghens mochte ghehadt hebben. In tyden als eenige Comeet verschijnt / maken zy groot remoer met Coznetten / met trommelen ende gheroep / ghelooven dat die Comeet daer door woght ende vrydwijnt; Zy gelooven dat die Cometen groot

Dicke huysen ende dicke dennen is by die hz Cumana een groote schoongep.

Overspel wort by haer ghestrafe.

De rijckhe des landts de vzeemde gaste by haer comende / beree- ren haer met een van haer seer ghestrafe.

Men kan vzeame ghe- dzycken.

Went noemen zy hare schuttinghen om haer hoven ende is een groote mis- daet daerover te klimmen oft door te scryppen.

De vrouwen bearbeyden land / acker / sopen / planten van alles dat zy behoorden / ende de mans saen inden vrygh / ofte op de wylwans

Guarima.

Sekere boomen welcke hout lieflijck rieckt / ende daer comen geen woymen in / tot scheepen te timmeren seer bequaem.

Hoosen ende welrickende krupden so veel dat zy ppne int hoofte vzecken.

Dit volck hebben sulcke lust tot dansen dat zy daer maels 8. dage lanck dansen ende dzyinken.

Comen 5. oft 6. uren dansen sonder opv bonden.

Wt Cellys is dan guse verbeert seg- gende dat de goden op haer vertooynt zyn.

groot quaet bedupden. Onder vele Afgoden ende figueren die zy aenbidden vooz Goden/ hebben zy een teecken gelijk een bekoren Boz goensch Cruys / het welcke zy den nieuwzhebozen kinderkens aenhanghen / meenen dat zy daer dooz bewaert zyn vooz nachtgespreken. Haer Priesters noemē zy Piaces die daer wegh nemen die eere der jonghe dochteren/ welcke trouwen sullen. Haer officie is oock te genesen die siecken/ waer te segghen den Duzvel aen te roepen / in somma zyn swarte konstenaers ofte Coovenaers ; gekesu niet krupden en wortelen/ bepde rau ende ghesoden zynde / ghestooten ende hermeught met bet van voghelen / visschen ofte ghebieren / met hout ende andere dinghen die de ghemene man niet en kent / ende met verkeerde woorzen / die zy selfs niet verstaen ; Zuyghen ende lecken die plaerse daer die pyne is / om die boose voerhticheyt also upt te trecken. Ingevalle die pyne ofte die tozse ver meerbert / segghen hare Priesters dat zy geesten hebben/ ende strycken hare handen over t gheheele lijf / ende sprekē Coovenaers woorzen ende eenighe besweeringen/ supghen daer na hert / ende dikhwils ghevende te verstaen / dat zy also roepen ende aenlocken die geest / nemē daer na siraeks een seker hout / waer af niemandt die eyghenschap ende kraft weet / dan die Papen selven / met welck zy wyppen den mont ende keel/ soo langhe tot dat zy overgheben al wat inde Wage is / ende dat met sulcken ghewalt / dat zy dikhwils bloet mede oberghen / ondertuytchen suchtende/ bevende/ roepende / trappende met die voeten teghens die aerde / ende doende drysunderley beuselmerckten hier niet noodigh te verhalen.

Cubagua ofte Margaritha.

Cubagua ofte Margarita is't Parlen Eylandt/ heeft 3. mylen int runde/ lept op 12. gr. ende een halve / op die noordzypde vanden Equinoctiael, 4. mylen van die Punta d'Arya, een landt daer veel Souts is / ende ofret landt wel plat en effen is / so ist nochtans onvruchtbaer ende droogh/ sonder water ende sonder geboomte / waer weynich anders ghevonden wordt dan Conijakens ende eenighe Zeevoghelen. Die Inwoonders hebben hare lichamen seer verschildert. Eeten Oesters daer upt die Parlen ghenomen werden: Dalen haer versck water van't vaste landt / sulcks vooz Parlen vermagheliende ; Men vint geen Eplandt ter werelt soo cleyn / twelck soo vele incomsten opgebracht heeft / ende die omlyggende volkeren ende vzeembelinghen rijck gemaect heeft dan eben dit; Die Paerlen die in weynich jaren daer af ghecomen zyn / bedraghen ober die twee milidenen Goudts / doch zyn daer dooz veel Spaengiaerden ende Slaven gheconsumert.

Verbolck der Custen van die Punta d'Arya, tot die C. de Salines, dat is die hoek van die Soutpannen/zyn 70. mylen/ende tusschen beyden liggghen Caribes ende C. de 3. Puncas, twelck is den hoek van drie Puntten.

Van die C. de Salines tot P. Anegado, dat is de verdroncken haven / zyn meer als 70. mylen in die strekinghe van die Custe dooz die Golfo van Paria, die't landt maect met't Eplandt Trinidad.

Paria.

In die mont van die Golfo van Paria lichte

het Eplandt la Trinidad, die name hebbende verhtegghen dooz een belooft / die Colombus gedaē hadde op zyn tweede reyse/ anno 1497. in perychel wesende / ofte om des willen dat hy ten eerste die berghen sach / als hy versck water socht / zyn volck van doost vergaende. Die mont van dese Golf wordt gheheeten Os Draconis, dat is die Draken mont / om die groufacticheyt des stroomis die daer loopt. Die gheheele contreye ende den Oever van Paria, nae't zuyden ofte middagh streckende is aller plaetsen van Indiē verre die schoonste ende vruchtbaerste / als Benzo ende Colombus ghetuyghen / alsoo dat van sommighe dit landt het aerdes Paradys ghenoemt is. Is een groot plat ende eben landt overbloedich ende vruchtbaer aerde / alrijt bloemen boozs bryngende van seer lieflijcke ende onlicffolycke reucke. Die boomen altoos groen ghelijck in die Mey ofte Lente. Hoe wel weynich vruchtbaer ende ghesonde boomē; Doch woze alhier in sommighe plaetsen ober bloedtigh vele Caslia Fikula ghevonden.

Die ghehele pzoovincie is int generael warm ende vocht / waer dooz veelberley ghewoontē aldaer groepen / waer ober nuyghen zyn/ die des nachts den menschen gants moepelycken ballen/ ooc seer vele Spynckhanen groote schade doende. Dese inwoonders dragen oock haer manlijckheyt in een uytgheholde Cauwoorde ofte riet / als in een schepde / die reeste luyten hanghen latende ; Dooz der Spaengiaerden aenkomst droegghen zy dusdanighe voorbroerckens met Gout ende Paerlen ghebozruert / ende dierghelijcke / welcke maniere haer die Spaengiaerden afghebracht hebben. Die ghehoude Vrouwen bedeckē hare schaete met een schozte die zy Pampanillas heeten / die dochters ombinden haer met vanden van Caroen; Hare Coningen nemen so veel vrouwen alst haer ghelieft / nochtans wordt eene alleene vooz die echte ende rechtste ghehouden/ die oock r'ghebiet ober alle die anderen heeft.

Het ghemene volck neemt 3. ofte 4. nae haer ghelieven welke als zy oudt worden / doen zy die wegh/ ende nemē jongen daer vooz; Laten oock hare Piachos ofte Papen die Jonckvrouwen eerst beslapen / ende die maechdom benemen. Dit volck als oock het meeste deel aller Indiaken onderhouden haer met visck ende wijn van Maiz, twelck haer in plaerse van Rozen is / ende met andere vruchten ende wortelen / sommigē als verhaelt is/ eeten oock menschen vleesch / ghelijck alle Caribes, sommighe oock Luyten ghelijck die Ripen ende Meerckatten / Dorschen / Wozmen ende dierghelijcke sumutricheden/ als oock die van Cumana. Een salbe om die tanden te bevestigen/ maken zy op de maniere der Cumaner albus; Zy nemen schelpen daer upt die Paerlen romen / met die bladeren van den boom Axis, (welck haer boomvruchten zy als een sause ofte Peper t'ghehele jaer ober eeten) die zy te samen branden / daer na ghetzandē wesende / doen zy ten weynich waters daer toe / dat het wit schijnt ghelijck Walck ; Met dese salbe maken zy haer tanden so swart als hout / ende doen oock dat zy gheen pyne daer in kryghen Die ruese / luyten ende rozen doozboozen zy / ende hare lichamen verschilderen zy met roode ende swarte colueren upt sappen van krupden gheperst / hoe leelijcker sulcks is / hoe sehoonder het haer dunckt te wesen. Hare beddingen zyn ghelijck

Os Dracos
ms heet dese
ficon om
zyn geowes
lyck uptwoopē

Dit landt
Paria is om
sone vrucht
baerheyt ende
lieckicheyt
mer rechtē te
noemen een
aerdes Parais
dys.

Hier wordt veel
Caslia Fikula
is gevonden.

Bedeckē
hare manlijck
heyt met een
riet als een
schepde/ met
gout en peers
len gheboz
ruert.
Pampanilla.
Hare Conin
gen hebben
vele Vrouwen.

Eeten Meer
catten/ Ripen/
Wozmen/ Woz
men ende an
dere onnut
sicheden.

Waken salve
daer zy haer
tanden in de
swart verwe
is by haer een
groote schoo
heyt.

Plaese zyn
hare Priesters
die oock hare
Priesters
meesters ende
waersegghers
zyn welke
moeten de
wouten eerst
beslapen.

Dit same en
reinghe ende
ghenesinghen
die altemets
so zyn dat
haer de adem
by nael upt
gaet.

Cubagua oft
Margaritha
Punta d'A
rya.

Eplandt
Margarita
ballen vele
Paerlen/ an
ders en doz
landchen son
der water.

Dit doze la
cken gheeft
meer rijckdē
men naer zyn
groote upt
als eenich
landt.

C. de Salines
Caribes.
C. de 3. Puncas
P. Anegado.
Golfo de Pa
ria.
Paria.

Paria.
la Trinidad.

ghelick netten gheblochten upt Cottoen / die
 zp aen twee palen vast maken / ende daer in
 ligghen. Int belt slapende / hebben altoos aen
 die eene zyde van't bedde ee vuer / om die nacht
 coude te verdriven. Hare wapenen zijn ppen /
 ofte van Rieden ofte vā Palm-hout gemaect /
 daer aen zp scherpe steenkens ofte beenkens
 maken vooz die punte van't pfer / die zp met
 swart peck besrighet / t welck een seer vergifte
 materie / upt wortel / kruppen / Myzen / vrucht-
 ten / ende eenighe stinckende sappen ghemaecht
 is / twelck die oude Vrouwen met Slanghen
 bloet / nixerstich koken ende bereyden ; onder
 het koken beswmen ende sterben vele dooz
 die vergifte lucht / soo daer pemandt af comt
 niet een nieuwe pple hier in gesteken / gequeest
 zynde / loopt het lijf daer van op / ende sterft
 rasende in cozter tijt ; Het vergift wat onder
 worden / verliest zyn meeste krast . Die re-
 medie teghens sodanich vergift / is een gloep-
 ende pfer in die wonde gesteken ende gebzant.
 Alle Slāven die de Spaengiaerde in dit landt
 kregghen / worden ober ghevoert in Cubagua,
 ende met een letter C. in haer aenghesicht ghe-
 bzant / en ghehouden tot Parlen visscher / en
 dooz dese middel zijn vele menschen verboert /
 ende die Custe meest desolaet : want her Parel
 visschen ghedaen is / ende het Goudt naeghe-
 laten wordt / twelck die Spaengiaerden aers-
 lockte hier te gaen woonen.

Vervolch der Custen van Paria, nae die
 strate van Magellanes.

VAn die P. Anegado, twelck lept op 8.
 graden / heeft men 50. mylen tot Rio
 dulce, ghelegghen op 6. graden.

Van Rio dulce, dat is die soete Rivier tot
 Rio de Orellana, diemen oock heet Rio de las
 Amazonas zijn 110. mylen / hi voegghen dat-
 men rekent 800. spaensche mylen / ofte 3200.
 Italiaensche mylkens, in die streckinge van
 die Custe van Nombre de Dios af tot dese
 riviere Orellana toe / die welcke in die Zee upt
 loopt (nae men seyt) hebbende 15. mylen in die
 uptloop ofte in die breedte des monts / en dat
 ten meesten onder die linea Equinoctiael.
 Van dese riviere sullen wy een wepnich ver-
 halen / doch eerst stellende die name van die
 havens ende ander Rivieren / die tusschen P.
 Anegado ligghen tot hier toe.

- Erst Rio grande, die groote Rivier.
- Daer na Rio dulce, die soete Rivier.
- Rio de Canoas, de Riviere van Canos.
- Conoas zijn schuytkenis der Indianen / upt
 eenen boom ghemaect / die zp upt holen / ende
 daermede zp visschen ende varen.
- C. de Corrientes, den hoec vā die stroomen.
- Aldea, het Dorp.
- C. de los Farillonez, de hoec vande Clippē.
- R. de Ancones, Riviere vā die opē havens.
- R. de Lagartos, de Riviere van die Croco-
 dilen.
- R. de Vincente Pinçon.
- R. de Cacique, der Coninghen rivier / wāt
 Cacici heeten op Indiaens Coningen.
- Costa brava, woeste hoec.
- C. de Corrientes.
- R. de Caribes, de Riviere der Cariben ofte
 menschen eters.
- R. de Canoas.
- R. de Arboledas, de Riviere vant gebooste.
- R. de Mōtanna, de riviere vant gheberchte

- R. Apercellado, de Rivier van die bancken.
- B. de Canoas, de Bay van Canoas ofte
 schuytkenis.
- Atalaya, Schiltwacht ofte guardee.
- R. dos Fumos, de Riviere vanden schoock.
- R. de Pracel, Riviere van bancken.
- C. de Norte, den hoec van't Noorden.

Ende alhier om desen hoec comt uptloopen
 die seer groote Riviere Oregliana, op spaensch
 Orellana / welke die grootste is aller rivieren
 van Indien / ja de gheheele werelt. Sommige
 noemen dese Riviere die soete Zee / heeft inden
 mont 15. spaensche mylen / daer zynder die
 segghen dat dese Riviere ende Maragnon een
 ander Riviere die volghen sal / eenderlep ooz-
 spronck nemende / in Quito, by Mullubamba ;
 Soo loopt dan dese Riviere ten meesten deele
 onder die Linea Equinoctiael 1500. spaen-
 sche mylen / nae dat Orelan ende zyn metghe-
 sellen vertellen / die welcke upt Peru van die
 zuydt Zee / dweers dooz't landt dese Rivie-
 re afgeromen zijn in groote hongher en kom-
 mer / tot in die nooydt Zee / niet sulcks te ver-
 staen / recht af : maer om die vele cromten / die
 zp slanghs wylse loopende maect : want ten
 zyn oock niet meer van den oorspronck deser
 rivieren recht af te rekenen tot die Zee toe / dā
 700. spaensche mylen.

Dese Riviere is landtwaert in / op sommi-
 ghe plaetsen 4. op sommighe 5. mylen breedt /
 makende seer veel Eplanden : die ghemeene
 opinte is oock dat op dese Riviere Vrouwen
 woonen die de rechter bozt afbzanden / om te
 ghevoerlijcker die boghen te moghen ghe-
 bruycken inden oozloch / werden Amazonas
 gheheeten vanden ouden / ende hebbe een groot
 deel van Asien inne ghehad.

Van die Riviere Orellana zijn 100. mylen
 tot die Riviere vā Marannon ofte Maragnon,
 die welcke heeft 15. mylen inden mont / ende
 is ghelegghen op 3. graden aende zuydtzide
 vanden Equinoctiael ; in dese zijn oock vele
 Eplandekens / ende hier ontrent groept oock
 goede Wierooch / die men beter hout als die
 van Arabien ; Hier ontrent heestmen ooc eenig-
 ghe Amerauden ghevonden / ende oock teer-
 kenen van Goudt / ende andere rijckdommen ;
 Zp maken wijn van veellerlep fruyten / inson-
 derheyt van groote Dapen / niet kleijnder als
 spaensche Aneappelen / die goet is / ende mach
 wel behouden worden. Die Mannen draghen
 herciersels aen die ooren / ende 3. ofte 4. ringen
 dooz de lippe / die welcke zp ooc vooz ee schoo-
 heyt op splyten ; Slapen in ghebrejde bedden
 aen boomen vast ghemaect / hoogh vander
 aerden / sonder eenighe deekens / vast op een-
 derlep manere / als alle andere Indianen van
 Nombre de Dios af / tot die strate van Ma-
 gellan toe. Het houden op dese Riviere seer
 boose Wlieghen ofte Muggen / die lamnig-
 heyt causeren / semandt daer af ghebeten ofte
 ghesteken zynde / ten zp datmen die angels ha-
 stich uptneemt. Daer zijn vele van die opinte /
 meenende dat dese Riviere Maragnon, en die
 boozghenoemde Orellana eenderlep zijn ooz-
 spronck nemende in Peru, dan die sekerheyt
 daer af is noch niet bevonden.

Van Maranhon tot Terra de Humos ofte
 Fumos, dat is't landt van die schoock / dooz de
 welcke passerende / is die Linea van die repar-
 titie / heestmen andere hondert mylen. Dā daer
 tot Angla di S. Lucar, zijn andere 100. mylen /
 en van daer tot C. di S. Augustijn, ghelegghen
 op

Bergift daer
 zp haer ppen
 mede besrigh-
 ken.

Met dese ber-
 giftige ppen
 gequeest zijn
 de / isser an-
 ders gheen re-
 medie we dan
 upt te vande.

Alto delas
 Amazonas.

R. Grande.
 R. Dolce.

R. de Canoas

C. de Corrien.
 Aldea.
 C. de los Far-
 allones.
 R. de Ancones.
 R. de Lagar-
 tos.

R. de Vincente
 R. de Cacique

Costa brava.
 C. de Corrientes
 R. de Caribes

R. de Canoas
 R. de Arboleda.
 R. de Mōtanna.

R. Aparcell.
 B. de Canoas.

Atalaya.
 R. dos fumos.
 R. de Pracel.
 C. de Norte.
 R. Maragnon

Ghebaente
 en oorspronck
 der riviere
 Quito.

Landtwaert
 in dese Ri-
 viere 5. mylen
 breedt / mak-
 de vele Epl-
 landen.

R. Orellana.
 Maragnon /
 riviere vanden
 mont 15. mylen
 breedt.

De herche-
 daerheyt des
 landts / en
 gebaente van
 sulcks.

Wlieghen die
 dooz het siche
 lamme woen
 maken.

Terra di Hu-
 mos.

op 8. graden aen die zuydt zyde vande Linie 3770 .mpleu.

Culte van de reviere Maranhon tot die C. de S. Augustijn.

- Erst een Eplandt I. de S. Sebastiaen.
- Acença, Hemelvaert.
- P. de Pracel, die haven van bancken.
- P. de Cortientes, die haven vande stroomē.
- R. de Ilheo, die reviere van't Eplandeken.
- Costa branca, de witte Custie.
- R. de Coroa, die reviere vande Croone.
- C. de l'Este, d'Ooster Custie.
- R. des Lixos, die reviere van vuplicheyt.
- R. dos recifos, die reviere vande Cliften.
- R. S. Miguel, die reviere van S. Michiel.
- B. dos Tortugas, die Bapa van die Schilt-padden.
- Gran Baya, die groote Bapa.
- C. de S. Roque, het hooft van S. Rochus.
- C. de S. Raphael.
- B. de Traicam, de Bape van't verraet.
- Paraiba.
- Os Petiguares.
- Pernambuco.
- C. de S. Augustijn is ontdekt int Jaer 1500. van Vincentio Ianes Pinzon, in die eerste maent des jaers.

BRASILIA.

Du volcht die Costelijcke provintie van America ofte van Peruana int generael ghesproken/ Brasyl ghezeten/ die welke ten meesten deel ontdeckt is vande Portugesen / ende van haer r'onder ghebracht / hebben daer in ghehad van't noorden ten zuyden onrent 40. mpleu / en van't oosten ten westen 160. die zee tuste vervolgende / meer dan 700. mpleu. Dit landtschap heeft die name van Brasyl vercreghen / om die overvloet des rooden Brasyl hout / die van hier in groote menichte nae onse landen ghebracht wort; Hier in ligghen veel provintien ende volkeren / sommige die Portugesen/sommighe die Fransosen toeghevaen gheweest / als daer zijn Margaiates, Tabaiaren, Ovetacaten, Tovoupinambaultien, ende Morpions; alle wyede menschen / ende te meestendeele Menschen eeters / daer wy int vervolch van die Custe te wepnich spreken sullen.

Hier berre van die Cabo de S. Augustijn licht Pernambuco, een plaetse daer veel vaerts is van die Portugesen / die van daer Sugcher ende Brasyl hout brenghen. Dese Cabo licht op 8. graden aen die Zuydzyde vanden Equinoctiael, ende is ontdeckt van Vincente Ianes Pinzon, int jaer 1500. in Januarij/ende dese Cabo is die naeste plaetse ghelegghen aen Africa ende Spaengien van alle die andere contrepen van America: want men rekēt met meer dan 500. mpleu van C. Verde in Africa tot desen hoek toe/ naer ghemēene rekeninghe van die Zeebarende luyden / hoe wel dat andere wepnicghet stellen.

Da dese Cabo tot die Baja de todos Santos, welke licht op 13. graden / rekentmen 100. mpleu / ende tusschen beyden saetmen ligghen dese plaetsen/ als S. Alexio, S. Miguel, R. de Aguada, dat is die reviere vande wateringhe. R. di Francisco, R. de Cāna Filtola, om dat aldaer vele Cassie wast / ghelijck in Egypten. R. Real, s' Conincs Revier. R. de Tapuan, A. Povoacam, tveck ofte gemēgntē / etc. waer

na dan de B. de todos Santos volcht.

Van dese B. rekent men oock 100. mpleu tot die C. dos Abrolhos, ofte dos Baixos, dat is die Cabo vande hoerheit / welke licht op een wepnicgh meer dan 18. graden / en tusschen leyden ligghen dese contrepen / als die R. de S. Giano, dat is die reviere van S. Iuliaen, Os Ilhos, d'Eplandekens R. de S. Antonio, R. de S. Cruz, P. Seguro, die sekerē haven R. de Brasil, R. de Carvelas, &c.

Margaiates.

Margaiates zijn volkeren met die Portugeesen vereenicht / Menschen eeters; Het lande dat zy bewoonen is des Winters en Somers al even groen / ghelijck by ons in die Mey oft Junio. Die Mannen en Vrouwen gaen naecht ghelijck zy ghebozen zijn / hare lichamen met witte verwen aenstryckende / ghelijck die Carteren by ons doen. Die Mans latent hant sekeren op zyn Mannicks / gheheel van die hals en dat voorhoofst af / ende in die necke lanck latende. Die onderste lippen doorbozen zy / daer in eenighe groene polste Jaspis steenkens draghende / met de welke zy sulcke gaetkens klypen ende openen / draghē die selfde als een tragie ende schoonheyt / welke nochtans by die gaetkens ghenomen zijnde / haer seer leelick ende misnaecht maken / als oft zy twee monden boven den anderen hadden; Die Vrouwen latent hant lanck wassen als die onse / doorbozen die lippe uet: maer wel die ooren / alsoo datmen een vingher daer door steken mach / waer in zy witte beenkens draghē / die op die axelen comen te hanghen. Dit landt gheeft oock veel Brasyl hout.

Van die C. dos Baixos rekent men 100. mpleu / tot die C. Frio, welke lept ghelijck een Eplandt / tusschen dese twee hoeken ligghen vele havens ende revieren / insonderheyt dese.

P. dal Aguado, Rio duce, Reios magos, Spirito Santo; al waer die Portugesen een Casteel hebbē / twelc die Margaiates oft Barbaren Moab noemen; Van Moab comt men aen Tapenury, al waer ontrent eenighe eplandekens ligghen / bynden vande Fransosen / daer na comt men aen Paraiba, volkeren die in hurten woonen ghelijck bachelovens; Van hier de Custe vervolghende / comt men aen eenighe verloopen sanden / waer onder oock eenighe iustekende klippen zijn op die welke die Stier-luyden goet regardt. moet nemen. Teghens ober dese ondiepten ofte platen licht een euen ofte pladt landt / groot ontrent 20. mpleu / bewoont van die Ovetacaten, seer wyede menschen.

Ovetacates.

Dit volck en oorlocht niet alleen teghens zijn ghebueren: maer oock selfs teghens den anderen / ende alle vreemdelinghen; Laten niemant handelinghe ofte trafycke by haer toe: die welke inden oorloch van hare byanden benaent wesende (daer zy nochtans mynermeer zijn van overwonen) mer sulcken snelheyt weten te ontloopen / dat zy ooc sommighe Herten daer in obectreffen / alst ghebleken heeft in hare jachten van de wilde beesten.

Dit volck gaet oock gheheel naecht / ghelijck andere Brasilianen / laten het hant lanck wassen tot op het middel des lijfs / bukten alle andere Brasilianen ghewoonheyt / doch doent bozen

C. de Abrolhos ofte Baixos.
R. de S. Giano.
Os Ilhos.
R. de S. Antonio.
R. de S. Cruz.
P. Seguro.

Beschryvinghe vande Margaiates.

Die onderste lippen doorbozen zy - en steken daer geslepen steenen in die iustekende lippen twee vanden te hebben.

C. dos Baixos.
C. Frio.

P. dal Aguado.
Rio duce.
Reios magos.
Spirito Santo.
Tapenury.

Paraiba
woonen in hurten als bachelovens.

Ovetacates seer wyede menschen / die loogen altoos teghens haer gebueren / ooc d'ichwils teghens mals cauberen.

Beschryvinghe vande Ovetacates.

Gebarite en strekkinge van Brasilia.

Margaiates
Cabaiares
Ovetacates
Tovoupinambaultien
Morpion.

C. de S. Augustijn
Pernambuco
hier valt het beste Brasyl hout en vele Sugchers is ontdeckt an 1500.

Baja de todos Santos.
S. Alexio.
S. Miguel.
R. de Aguada.
R. de S. Francisco.
R. de Cāna Filtola.
R. Real.
R. Tapuan.
A. Povoacam

bozen van't hooft en ypt die necke wech sche-
ren/ als ooc die andere. Dese woede menschen
bewoonen een seer klein onwinnelijck lande-
ken / eeren raw vleysch gelijck honden en wol-
ven / hebben een verscheyden tale/van haer ge-
hueren / en om haerder. Wzeetheyt willen krp-
ghen weynich warren ypt ou'e landen / en die
selfde die zp hebben / verkryghen zp dooz ver-
wisselinghe teghens groene steenkens ofte ve-
deren. Dese wissel gheschiet van verre op et-
lijcke 100. treden / den anderen die waren wps-
sende sonder te spreken/en een segelijck die zpne
aen een bestemde plaetse nederlegghende/ ende
sulchs wagnemende / houden onder den an-
deren niet langhet ghelooue / dan tot dat zp
die verwisselde goederen ghenomen hebben/
daer na ee peder op zijn plaetse geleert zijnde/
doen haer beste om die selfde bupten een den
anderen af te rooben/waer in die Ouetacaten,
als sneller loopende dan d'andere (jae ghelijck
honden) menichmael die oberhandt hebben.

Der Landtschap der Ouetacaten ghepas-
seert zijnde / comt men aen een ander probintie
Mag. He gheeten / ooc van barbarische wze-
de in n'chen bewoont/ die nochtans niet seker
ofte gherust moghen slapen om haer quade
ghelueken die Ouetacaten. Op die Custe van
dit landtschap licht een groote ende hooghe
steenrots in die Zee/torens topse verheuen/op
die welke de Sonne schynende/soo glinsert en
luchtet als eenigh Smaragde / dat vele ghe-
meent hebbē sulcke een Smaragde ofte Roise
van dien te wesen / waerom zp oock van Frā-
sopsen ende Portugelen daer boozby varende
Mag-hensis, dat is / Smaragde gheheeten is/
men mach tot dese Roise noch te schepe / noch
te voete comen om die klippen wille daer mede
zp betingelt is / en aldaer aen zijnde/ is gheen
wegh ofte middel boozt op te comen. Ourrent
dese ontreppe ligghen drie klepne onbewoonde
eylandekens Mag-hensis gheheeten / seer vol
van voghelen/ die welke so tam zijn / darinse
met die handen vangen ende met stocken doot-
staen mach.

Van hier comt men aen die C.Frio, ten seer
goede haben / ende wel bekennt om der Fran-
sopsen navigatie / waer ontrent die volcheren
Tovoupinaut aultij, der Fransopsen bondt-
ghenooten woonen. Ontrent dese Cabo hou-
den in die Zee vele seer groote Walvisschen/
die men Pristes noemt / op Latijn ende in onse
tale Sweertd- visschen : hoe wel het ephent-
lijcken gheen Sweert visschen zijn : want die
snabel die zp hebben ten beyden zpde vol scher-
pe tanden is/ ghelijck een laghe/ ooc so houden
op dese C. de Frio, groote mennicht e van Pa-
pegapen/ ghelijck in onse landt Crapen. On-
trent dese Cabo licht die inwijck vā die Bar-
baren / Ganabara ghenoeint / van die Portu-
gelen R. de Ganciro, om dat zp in die eerste
maent des jaers ontdeekt ende ghevonden is/
ende die Baya fermoza, desen inwijck is van
den Fransopsen wel bekennt : want die daer
eenighe jaren ghevaren hebben / ende aldaer
een basticheyt ghemaecht. Desen inwijck ligt
op 23. graden/ aen die Zuydt zpde vanden A-
quincdial, recht onder den Tropic Capri-
corni, heeft in die mont 6. spaensche mylen/
op andere plaetsen innewaert bzeedt 3. ende 4.
mylen / alleen dat hier rondtsomme klepner
berghen ligghen dan daer. Die mondt van
desen inwijck is seer sozghelijck: want men die
Zee verlatende / boozby drie klepne onbewo-
de

de Eplandekens varen moet / waer in groote
sozghen is dat die schepen aen stucken stooten
inschten aen eenighe klippen ofte velsen / soo
moet men oock varen boozby een hooft / niet
over 300. treden bzeedt/ twelck sincks afdaelt
van een spitsighe bergh/ die ghebaente van een
Pyramide hebbende/ die niet alleen seer groot:
maer oock van verren / als oft zp dooz men-
schen arbept alsoo ghewozcht ware; Dese om
der rondicheyt willen / ende oock om dat zp
die ghebaente heeft van een roozen/ wort van
den Fransopsen gheheeten / Le pot de Buere,
dat is die Botter pot. Een weynich boozder
inden Zuywch is een ebene vorse/ontrent 120.
treden groot / van die Fransopsen Reter ofte
Rups valle gheheeten / op die welke Villa-
gagno, eerst daer comende zijn bogagie ghe-
bacht hadde/ meenende aldaer eenige sterchte
op te bouwen / dan wert van die varen des
waters daer af ghedreden. Een halue myle
boozder light het Eplandt dat die Fransop-
sen bewoont hebben / twelck booz haer aen-
comst woest was: heeft int ronde ontrent 1000.
treden / doch die bzeede ses mael die lenghte o-
bertreffende/ rondts omme met klippen/ ghe-
lijck het water comende beset / dat die schepen
niet sonder groot perijckel daer aen moghen
comen/ ende dat op ene plaetse alleen / en met
klepne scheepkens / waer ypt blyckt dat dit
Eplandt om der gheleghentheyt der plaetsen
van naturen seer sterck en vast is. Aen beyde
zypden verheft he in dit Eplandeken een klein
huevelken/ waer op die oberste zijn hutte ghe-
stelt hadde/ ende op een Roise/ ontrent 50. ofte
60. voeten hoogh int midden vant landt zijn
hof ofte Casteel Coligni, ter eeren vanden
Admirael van Franckrijck / die hem aldaer
gesonden hadde/ also gheheeten. In andere om-
ligghende ebene velden laghen die hutten der
Fransopsen ypt ronde houten gemaecht / ende
niet krujt ghebedekt / het gheral der Fransop-
sen/ die hp bp hem hadde / waren ontrent 80.
personen. Thien dupsen treden ofte 2. my-
len spaensch boozder van dit Eplandt / light
een ander seer vruchtbaer Eplandt int ronde/
hebbende 3. mylen van die Fransopsen / het
groote Eplandt ghenoeint / bwoont van To-
voubinambautijs, hontghenooten der Fran-
sopsen / waer toe zp menichmael ober voeren
om Meel ende andere nootwendighe dinghen
te hale. Noch so zijn in dese intwinc des Meers
vele andere klepne onbewoonde Eplandekens/
daer seer goede Oesters ghevonden worden.
Die Barbaren dujcken aen die stranden ont-
dert water / ende vatten met den handen eenig-
he groote steenen die zp mede boben brengen/
aen die welke rondts omme veel Oesters / so
vast hanghen / dat men die nauwelijck aftrac-
ken mach / smakelijck om te ceten / ende som-
mighe oock klepne Deerlkens in hebbende/
worden van haer lupden Leripes gheheeten.
Dit water is vol vzeemde visschen / insonder-
heyt Barbeelen ende Zee Swippen / oock soo
houden daer ontrent vele groote Walvissche/
seer vet ende dick van hujte. Hier comen oock
ypt het binnenste landt in desen inwijck loopen
twee soete ofte versche Gebieren/ op welke ten
beyden zpden vele dozpen der wilden ligghen.
Thien ofte 15. mylen boozder die Custe ver-
volghende nae die R. de Plata, ofte die Strate
van Magellan toe / is ee ander groote inwijck
van die Fransopsen Vasarum gheheeten/ daer
zp oock haer seplagie toe hebben / ghelijck tot
desen/

Haer handel
gesehiet sou-
der den ander
te betrouwen/
en na gesant
handel be-
steden zp de
anderen.

Mag. he / die
volck slaep
alcos onghes-
tust/ sozgende
ober allen te
worden.

Mag-hensis
ofte Dima-
ragde een
Roise in die
locht rekende
als een toren/
ende dlinche-
de als ee edel
steen.

Voghelen soo
tam dat men
die in'teet
handt vangt.

C. Frio han-
delen de Frā-
sopsen.

Willes zijn
groote wal-
visschen die
haer hier in
meniche
honden.

R. Ganabara
R. Janeiro.

B. Fermoza/
desen inwijck
van de Frā-
sopsen wel
bekent/ om
dat zp daer
langhe hebbe
getrasiquereit.

De mont van
desen inwijck
seer sozghelijck.

Le pot de
biere ofte bo-
ter pot.

Gerier.

De Fransop-
sen nemen een
anbewoont
Eplandeken
in/ dat zp
noemde Co-
igni twelck
van naturen
sterck waer.

Noch by de
Fransopsen
een ander
klein Eplandt
ontdeekt seer
vruchtbaer
gheheeten
tegroote Epl-
landt.

Deripes zijn
Oesters die
ypt de groot
ghehaelt
worden.

R. de Plata.

Vasarum een
ander inwijck.

desen/welcken zy eerst verkregen hebben.

Volcht de maniere ende ghedaente deses volcks.

Die Toupinambaultij zijn van de ghedaente ons lypden niet onghelyck/wel ghepropotioneert van lyf ende leden / stercker ende ghesonder dan wy/ooch weynigher siechten onderwoyden/by haer sietmen weynich lammen / kreupelen/blinden ofte mismaecte menschen/ al hoe wel sommighe tot 120. jaren leven/ die jaren by de Indianen rekenende; oock werden weynich by haer graeu/ ee getuychnisse van die geteyperthz deses landts / als van gheen koude ofte quade ryp schade lydende / het ghele jaer over groene boomen/ cruyden en velden hebende; Oock om dat zy sonder swaricheyt en sozge lede vlyben eben jonck; want hebben geen schadelijcke vergifte ofte vuple wateren (haer allerlep siechten uyt groepen) die zy dzyntken/zy hebben oock gheenderlep quade passien en affecten des ghemoets/ (die de lichamen en de gheesten stooren en verteeren) by haer plaetse: want weten van gheen afgynst/ giericheydt/ kydagte/ haet ofte nyt / die ons lypden tot onser schande ten meesten krencken. Belanghende die coleuren haerder lichamen zijn niet gheheel swart: maer bruyjn/ ghelyck Spaengiaerden / om die hitte der Sonnen; Indianen/Wyoutwen en kinderen gaen alle naect gelijc zy gebozen zijn/ (ten ware ten tyden van feesten ofte sozloch) sonder eenighe beschaemtheyt; Men winter oock die twee groote bladeren van krupt te samen bindt/ om haer schaemte daer mede te bedecken / niet soo seer om der eeren willen / dan veel meer dat zy eenighe mismaectheyt ofte siekten der plaetsen (die dickwils int ouder comen) daer mede bedecken; Zyn niet rou ofte hartigh ghewilt so kintighe gheschreuen en ghemeein hebben; want laten geen haryen aen haer lyf vlyben/ te stont eens voozen comende / plucken zy stille met die nagelen ofte met scheerkens (die zy vanden Fransoyen ofte Portugesen betomen) uyt/ en dat niet alleen vande kin ende haert: maer oock van die ooghen vrien ende ooghen/ het welke maecht dat zy ten meesten schieel ende wycedt van ghesichte zijn; Het achterste deel des hoofds is niet hary bedeckt; Den knechtkens worden van kindts heet aen tot haer ouder toe altoos het hary van die krupte ofte den schedel af / het ghehele voozhoofd ober afgeschort; dat het schijnt een Boninck krupte te wesen; op het achterste deel des hoofds laten zy die haryen wassen/ op onser voozouderen maniere/ welke tot die necke comende/ afgherozet werden. Noch so hebben zy vooz een ghewoonte / dat zy die knechtkens in haer jonckheyt die onderste lippen doozboort/ daer in spitse ende scherpe beenkens steerkende soo wit als voozen/ die zy in en uyt doen nae haer belieben / wat ouder en manlijcker wozbende / namert dese witte beenkens wech/ ende dragen in plaetse van die groene Jaspis/ steenkens ende aert van een bastactt Minerale/ inwendich plat met een hoofcken / daer met zy niet uytballen mogen; daer zijn sommighe die dusdanighe steenkens draghen eenen vinger lancck ende scherp/ ten tyden dese steenen uytremende/spelen met die tonge dooz die gaten/ een onghenuelchlich spectakel om aen te sien; want schynen twee monden te hebben. Sommighe van die volck dragen niet alleen die steen dooz

die lippen; maer oock dooz beyde wanghen; Menlangende hare neusen/ hebben die selighe plac/ meest dooz kunst ende cracht in haer geboorte ingheduyckte / contrarie onse maniere / hebben gearne goede gebels: maer zy achten die ingheduyckte en placte neusen vooz een schoonheyt; Haer lichamen verschilderen zy niet verdoerlep verwen/ insouderheyt ende vanden allen/ die beenen en schenen met swarte coleuren uyt een soep van een kruyt gheperst / van haer Gekipac ghenoeit/ also dat mensche van verte siende/ meent swarte stevalen ofte sporen voozfacens aen te hebben; Die swaricheyt van dit soep kleest so vast aen/ dat die in 10. ofte 15. daghen oock dickmaels ghewasschen wesende / niet af en gaet. Oock so hebben zy yals bandekens ontrent 8. vingeren lancck / uyt ggeslepen witte beenkens/ soo wit als Alabaster/ welke zy laci noemen/ nae die name deser figure die hebben / ende dese vlechten zy met Cotton suerhens aen een/ ende draghen aen den hals/ als oock noch eenighe andere ronde ende platte beenkens / ghelyck stuppers / die in't midden doozhoort/ ende aen een ghereghen/ ghedraghen worden / als by ons die Gouden kettenkens; Dese noemen zy Bou-re, behalven dese maken noch van swart blinkende hout ronde steenkens/ die zy te samen voeghen als vlyfgen / en om den hals draghen / welke soo schoon schynen ende bliicken / als by ons eenighe getren. Zy hebben oock seer vele Hoenderen van onse aert / die de Portugesen daer eerst ghebracht hebben/ waer af zy die witten nemen / en plucken ofte ruppen die seer klepne vederkens ofte pluymkens daer af / die zy naederhandt met pleykens kleen/ hacken ende root verwen / besstrycken daer nae hare lichamen met eenighe klevende Gomme / ende stroepen die pluymkens daer in / dat zy schynen nieuwe uytghehichte voghelken ghelyck / waer dooz dan oock dese dwalinge gecomen is / dat sommighe eerst in dese landen comende / ende die menschen albus mismaecht siende / ghedacht hebben dat zy van natueren alsoo rou waren. Die voozhoofden vertieren zy niet vederen van allerlep coleuren / seer aerdich samen ghevlochten/ op de maniere als die Franche Jofwyoutwen yareetfel van vzeemt haer voozstellen / roons wyse / alle dusdanighe accoutrementsen van vederen ende steenkens / als oock die Katelen/ daer zy gheluyt mede maken / hare houten helbearden/ en wat diergelijcken aengaet/ machmen by Paludanium te samen sien; Dese kroonen des hoofds noemen zy Yempenambi. Men die ooren draghen zy oock ten meestendeel witte beenkens / niet onghelyck die de kinderen in haer jonckheyt dooz die lippen draghen. In Brasil zijn eenderhande swarte Voghelken ghelyck kraepen: die zy op hare rale Toucan noemen / dese hebben om den hals klepne pleykens ende ringhs van gheele ende roode seer spne vederkens / welke zy met het vel af blasen ende drooghen die: ghedoocht wesende werden oock Toucan gheheten nae die Voghelken / welke zy op beyde de wanghen draghen / die met Was aen klevende / ten sozloch treckende/ ofte op hare feesten/ als zy een mensche doodert ende eeten willen nae haer ghewoonheyt / op dat het aen rieraet niet en ghebreke / trecken zy dusdanighe kleederen van vederen aen / setten hoeden op het hoofd / ende armbanden van groene / roode / blaevue ofte andere coleuren van vederen om die armen/

Beschrybinge der Toupinambaultij.

Ghedaeente deses landts.

Het cleent haer lichamen is als die in Spaengien.

Bluck al het hary uyt / uyt de kin als andersins/ etc. waer dooz zy een wycedt gesicht hebbe.

Weyende maere van haer hary te sekerk.

Van joncks op boonen zy de knechtkens de onderste lip dooz / daer in stekende beenkens/ en naerhant in haanghende keenen een buiger lancck.

Bestaen spectakel als zy met de tonge dooz de gaten spelen.

Ingheduyckte neusen by haer seyon.

Gekipac welckes say zy haer mede deseydenen.

Jaci/ soo noemen zy de hals banden van beenkens ghemaect.

Bou-re gheschreuen zy in plaetse als by ons de goude ketene.

De Indianen meren haer lyf met Soursin / ende dat plecke zy haer lyf oel vederkens ende schynen soo wylde manns.

Die voozhoofden vederen die zy niet vederen/ als de Joffranwen hier te lande doen.

Yempenambi syn beenkens die zy mede ooren hangen.

Toucan / dese Voghelkens uytghelassen/ plecken op elcke wanghe de helst.

In hare fees
ten ofte ten
oorloch trec-
kende/daer
zy al haer rie-
taet aen.

Goe hare
fweerden zyn.

Aratoye is of
schoorte kleet
van Waghel
bedrien.

Die manlyck
by haer zyn/
ende veel in-
schen ver-
moort en ghe-
goren hebben/
die sinnen de
hoest / de billē
ende oren op/
daer poer in-
stropende/ ge-
nesen zynde/
gaet minner
meer af.

Ahonay zyn
katers.

Maraca.

De Vrouwen
dragen oot-
dome huppen.

De Vrouwen
doorboort die
ooren/daer in
dragende dec-
ke hupkens/
schilderē haer
aenghesicht.

Wan-re zyn
de Vrouwen
aembanden.
Maucoli soo
heeten zy de
Water-noster-
kens.

seer aerdyck tsamen gevlochten/dar men sulcks
niet schoonder by ons mach doen/schynen niet
anders dan oft zy van gebloemt Fluweel ghe-
smeden waren / als men sulcke by Paludanu m
oock sien mach/ ende dusdanighe bederen bin-
den zy oock aen hare houte Hellehaerden / die
bycans als een swarte spit lappe zyn van hart
hout/ root ofte swart wesende ghemaecht. Zy
dragen oock over haer schouderen eenighe
scherten van groote Struijs bederen/ (cē trec-
ken datter Struijsen in haer landt zyn) die seer
aerdyck tsamen ghevlochten zyn / ende lanck
af hanghen / van haer Aratoye gheheeten. Die
manlyck ende dapper by haer willen ghehou-
den zyn / ende den roem dat zy vele menschen
vermoort ende ghegheten hebben / sypden die
hoest/ die hysen/ open met langhe sneden open/
also eenighe verheben strypen makēde / welck
zy met een swart poeper besiropen ende swart
maken/ welke verwe niet afgaet so langhe zy
leven / schynen van verre door sneden kolder
aen te hebben ghelyck die Switserz dragen/
als zy willen eenige vroucken feesten ofte dan-
sen houden / waer toe zy seer gheneghen zyn/
omme die vrolyckheyt te vermeerderen/ boven
het seer vreeselijck gheluyt ende gheschrey dat
zy dypen / hebben zy eenigher ley upt gehoolde
vzuchten / welke Theverus Ahonay noemt/
die pittē wech doende/ sommige met steenkens
bullen/ sommige so latende/ rygen die selfde
aen Cortoen snoerkens / ende binden die om
die beenen / daer mede dansende ghelyck die
goechlaers by ons doē met Auereumburchsche
bellen. Van ghelycken dragen zy in die han-
den sekere drooghe upt gehoolde Cauwoerden/
die zy oock met steenkens bullen/ ende met een
langhe steel van hout houden / daer mede ghe-
luyt makende als die kinderen in ons lande
doen met een blase vol Boonen; Dit instru-
ment aldus toeghemaccht/ wort van haer ge-
heeten Maraca. Belanghende die Vrouwen
gaen naecht ghelyck de Mannen/ trecken oock
alle het hapyt/ ja mede om/ende van die oog-
ghen/ dan houdent int gheheel op't hooft/ ghe-
lyck die onfere/ habenent niet minder met was-
schen ende kinnen / bebindent oock ten tyden
met root gheherude Cortoen huppen / als van
outs by ons oock ghebruyckelijck / nochtans
ten meesten met hanghent ende ghespreyt hapyt
gaende tot op die schouderen/waer in zy groo-
te vermakelijckheyt hebben. Die Vrouwen en
doorbooren noch lippen noch wanghen; maer
wel die ooren/ jaē soo wijt dat men een vingher
daer door steken mach / daer in zy van slacken
huyjskens langhe dinghskens dragen tot op
de hoest en schouderen afhanghende/ als ooren
van Winden ofte Water-honden. Het aenghe-
sicht verschilderen zy met allerley verwen/
waer toe zy hare ghebueren ofte andere Wrou-
wen ghebruycken / die midden op die wanghe
met een pinceel een ronde circkel maken / ende
allerley linekens daer om trecken van allerley
rolueren / tot dat het gheheele aenghesicht vol
is/ oock niet die oogē derels en ledē by latēde.
Zy dragen ooc armbandē upt witte beenkens
seer dun ghesneden als schilferen/ en die seer be-
quamelijcken met Was en Gomme te samen
geboecht/ dattet niet om seggen is/ oock witte
hals banden / die zy Bou-re heeten / die zy niet
aen den hals ghelyck die mannen: maer alleen
om die armen dragen/ hier toe begheerden zy
seer van die glazen Pater-nosterkens upt onse
landē die van allerley colouren waren/ en van

haer Maurobi genaemt. Te verwarderē staet
dat die volck ooc eenige cleederen gegeven we-
sende / zy die selfde niet willen oft legheert en te
dragen/haer crasserende dattet by haer huppen
gheen ghewoonheyt is/sullen liever opt bloote
lijf steenen ofte pet anders dragen/dan op die
kleederen; hebben vooz een maniere dat zy by
alle revieren op die hacken neder hucken / ende
dat hooft met water bespreyden/ soo ghebeurt
het sock mer nichmael / dat zy op eenen dagh/
in maniere van vogelen teemnael onder duy-
ken in't water/souden zy soo dickwils die klee-
deren upt doen/ is al te moepelijck en ongelegē/
jae dat meer is/ die Slaviumen selfs ghedwon-
ghen zijnde van hare meesters om kleederen te
dragen/ sullen noch om haer lust te hoeren/ des
avonts die hemden ende kleederen uptrecken/
en dooz't lande omme loopen; Alhier staet een
weynich te verhalen vā die klepne kinder kens
die 4. ofte 5. jaren out zyn/ bet vā lichaem/ met
witte beenkens in die huppen/ ende het hapyt ge-
schoren/ oock ten tyden die lichamen ghemaect
en met colouren aenghestreken/ die met hoopen
tsamen loopen en dansen / dat sulcks een won-
der ende seer genoechlick is om aen te sien/ lest-
lijcken so is noch hier aen te merken / dat vele
van die opinie zyn / dat die naecht hejdt deser
Vrouwen pooren soude tot dertelheyt ende on-
kuyshhejdt / twelck nochtans inder daet con-
trarie bevonden wort: want dooz dese ongher-
ierde naecht hejdt die manney meer een ti gen-
hejt dan lust verkrpge/ ter contrarie die groo-
te rieragie en costelhejt der kleederē/ die blanc-
kerfels en verciersels/ het valsche hapyt / die ho-
stelijcke pareerles des hoofts / die hals ende
armbanden van Gout en ghestrenten/ die onse
Vrouwen gebruycken/ pooren en bewegen die
Mannen meer als dese onnoofele naecht hejt/
hoe wel die nochtans tegens Gods ordmantie
en niet te pypen is/ oock op sulcke maniere niet
vozen ghestelt wert / dan ghelyck zy hier in die
limiten der regulen Gods en der eerbaerhejt
te buyten gaen/ alsoo doen die onfere niet min-
der soude in haer overdaet en heydensche ghe-
woonhejt/ etc.

Volcht vā die spysē en dranck der Brasiliaenē.
Die Brasiliaenē hebbē tweederley wortelen/
met name Aypi en Mamot, welck geplant we-
sende/ in 3. ofte 4. maendē die groote verkrpgen
vā anderhalf voet/ en so dick als eē mans dye.
Dese upt der aerden gedolde zijnde/ wort vā
die vrouwe alleē (sonder toe doē vā mannē) ge-
doocht by't vuer op een Boucano gelept/ wort
hē ooc ten tyden op scherpe steenē gewrebe/ ge-
lyck wy Note Moscate doen/ tot een wit meel/
dit rouwe meel gheheel die smaeck hebbede van
ons versche stijfel. Om dit meel te bereyden/
hebbē die Brasiliaensche Vrouwen seer groote
aerde potre/ daer in zy sulcx koken/ en gestade-
lijckē roeren / tot dat het die dichte vā een pap
verkrjche/ doch maken tweederley Meel / het
eene gesoden tot hardichejt/ twelck zy noemen
Ovy-entan, dat is hart Meel/ twelck om dat
het dueren kan/ inden oorloch gebuyckt wort;
het ander is weyniger ghesoden/ ende wecker/
Ovy-pou genoemt/ dat is weck Meel/ twelck
die smaeck heeft van witte broots broffem/ in-
sonderhejt versck ghegeten zijnde. En ofte wel
hejde dese sozteringē vā Meel noch versck we-
sende/ seer goet van smaeck zyn/ oock crachtich
boedē/ zyn nochtans onbeguaem om broot daer
af te hacken / men mach wel een beech daer upt
maecken/ niet onghelyck het Terwen deesen/
seer

Zy gheheeren
gheen kleede-
ren te dragen
jae sullen lie-
ver steenen
op't bloote lijf
dragen als
kleederen daer
om te heb-
ben.

Zo comen
geen cleederen
dragen/ de
wile zy byde
reueren co-
men/ daer
dickmaels
gaen dragen
als de onfere.

Is ghenoech-
lijck te sien de
kleyn kinder-
te in dansen
so verschoet
wesende.

Wylt
Maantot/ dat
zyn wortelen
daer zy haer
meel vā wy-
ben. dat al
van Vrouwen
beshickt
wort.

Wylt-entat
is hart en
dat dueren
kan.
Wylt-pou is
weck Meel.

Wā haer meel
cannen ghe-
broot maken.

seer goet en blanck: maer gebarchen wei danbe/
 salt van bypten verzoogen en verbernen/ende
 inwendich Meel blyven alst was / upt beyder-
 ley Meel met vet vleisch sop machinen goede
 byp ofte pap maken/lychlyck van smaeck/ ende
 ghelijck ghesoden Aijs schpuende / van haer
 Mingant gheheeten. Zy persen oock tusschen
 die handen upt dese wortelen versch ghestoo-
 ten eenigh sop/ wit ghelijck Melck/ welck in
 aerde potten aen die Sonne gheset zijnde/ te
 samen loopt als wongel / dat zy naeberhandt
 in aerde sehortelen / ghelijck wy Eperen doen/
 byaden ende eeten. Die wortelen Aypi worden
 oock vele ghegheten ghebyaden: want worden
 weech/ende smaken ghelijck Castanien / d' an-
 dere moeten tot Meel ghemaecht en ghekoct
 wesen / souden anders periculoos zyn te eeten.
 Bepderlep wortelen stelen zyn van het fatsoen
 niet onghelijck / die groote hebbende van een
 cleyn Genever boomken/ende bladeren ghelijck
 Beonie; Die verwonderinghe deser wortelen
 bestaet in die veelvoerichheit: wat die tachteng
 die soo bys zyn als Henneppen steelkens/ hoe
 mennichmael zy ghebroken werden/ ende diep
 begraven/gee ander cultinatie daer toe doede/
 byenghen in 3. ofte 4. maanden een groot ghe-
 tal deser wortelen voort. Oock soo hebben zy
 vele Indische Terwe/ van haer Anati, vā an-
 dere Maiz gheheeten/daer zy oock meel af ma-
 ken/koken en eeten. Hier volcht nu vā haren
 drancck / die zy upt dese tweederlep wortelen en
 oock vā't Maiz maken/ op dese maniere doch
 alleen vā Vrouwen: want hebben die opinie/
 so sulcks vā mannen geschiede/ dat die drancck
 geen smaeck hebben soude. Soo sypden zy vā
 dese wortelen aen klepne stucckens / ghelijck
 men by ons die krapen doet/ die men koken sal/
 sieden die daer nae in gheele potten / tot dat zy
 weech zyn/ setten die alsdan vānt buer af/ daer
 nae sitten haerder een deel om dese groote pot-
 ten/ en kanten dese wecke en gesodene wortel-
 en/ en die in haer handen ontfanghende / wer-
 pense in een ander pot daer toe bereyt / en aen't
 buer ghestelt / al waer zy wederomme werden
 ghesoden/ en ghestadich met een stock getoert/
 soo lange alst haer dunct dat zy ghenoech zyn/
 worden daer nae in andere groote riede vaten
 gheghoten / sonder af te klaren / wederomme
 ghesoden hebbende/ ende geschuynt zijnde/ be-
 decken zy die rieden/ ende bewaren den drancck
 om te drincken op hare maniere/ als ick stellen
 sal. Op de selfde maniere maken ooc die vrou-
 wen eenen drancck vā Maiz ofte Indische Ter-
 we. Desen dranc noemē zy Caou- in, die turbel
 en dick is/ en bykans een smaeck heeft ghelijck
 Melck/ desen hebbē zy wit en root/ ghelijck wy
 Wijn/ en om dat dese wortelē en dat Maiz seer
 oberbloedich hier wassen/ daeromme moghen
 zy oock so veel drancck makē als zy wille/ twelē
 in groote mennichte vā haer ghebaen wort/
 sulcks by een vergaderende tot dat zy om te
 drincken by een comen.

Als zy dā tot dese drincseestē vergaderē / ofte
 als zy pemant wille nachten op hare maniere/
 so maken die vrouwen buer ontrent die vaten/
 dat die drancck lauwe werde / daer nae wort het
 eerste vat gheopent/ ende daer upt scheppen die
 Vrouwen een halve groote Cantwoerde bol/
 welck die Mannen al dansende upt die handen
 der Vrouwen ontfangen/ en met eenen drancck
 uptdrincken/ en dit doen zy so dickwils / dat in
 alle die vaten niet een droppel drancckis ober-
 blyft / alsoo dat ghesien is vā Lerio, daer upt

dit alles overgheset ende ghenomen is / dat zy
 3. dagen aen een droncken sonder ophoude, en
 also vol zijnde/ dat zy niet meer dragen consten
 lieten noch rās niet af om de strijt te behouden.
 Onder dit drincken zyn de Americanen seer
 byohjck/ singhen/ springhen/ dansen/ vermanen
 den anderen tot manlycheit inden krijgh om
 vele vanden te vangen: daer na loopen zy af-
 ter een gelijck die Cranen vliegen/ springhende
 soo lange tot dat die vaten leedigh zyn/ ende op
 dese seesten insonderhepe als zy een mensche
 slachte sullen/ zyn zy met schoone bederen ende
 hals ende arm bandē becleedet/ in hare dansen
 comen geen vrouwe tusschen te gaen/ vā dan-
 sen elck vooz sich selvé/ en dit drincken geschiet/
 als die geheele mennichte vā een Dorp by een
 komt/ die gebueren drincken oock wel met den
 anderen in haer hangh bedekens sittende/ vā
 matelijcker / soo zyn hier by noch tweederlep
 dinghen te mercken / ten eersten dat die Bra-
 silianen nimmermeer over haer eeten drincken
 als wy doen / noch onder haer drincken eeten/
 ten anderen dat zy oock eeten sonder spreke/ en
 so zy pet te seggen hebben tegens den anderen/
 dat doen zy na die maeltijt/ houden oock gheen
 seckerere ure om te eeten dan doen sulcks als zy
 hongher hebben / soo wel des nachts als des
 daechs / zyn nochtans seer sober mit eeten / die
 handē en mont wassende vooz en na den eeten/
 vā ick achte dat zy dit meest doen om die sp-
 merich vā haer Meel af te wasschen.

Van sommighe groote beesten ende
 Crocodilen van Brasilien.

Eerstlyck is te weten dat in Brasil gants
 gheen viervoetighe Beesten zyn d' onse
 gelijck. Zy hebben eene sozeringe gants
 oberbloedich/ die zy Tapirouka noemē/
 vā middelbare ghedaente eender kroepen ende
 Esels. Dit beest heeft rosachtich en lancck hapy/
 vande gedaente en groote als ver haer is/ ghe-
 lijck een kroep/ doch sonder hoozen/ en kozer
 vā hals/ langhe ende hangende ooren / dozrer
 ende slanker beenen/ een gheheele klau gelijck
 de Eselen / datmen niet outrecht / om beyde ep-
 ghenichappen dit beest kroep-esel heeten mach/
 is nochtans vā beyden onderschepden / eerst-
 lycken om dat het een rozre steert heeft (gelijck
 vele beesten in America, gheheel geen steerten
 hebben) ende scherpe randen/ nochtans sonder
 eenige sozge: want vluchtet vooz den mensche.
 Die Barbaren schieten dese met hare pylen/
 ofte zy vanghen die in kuylen/ die zy delven/ en
 houden die gants weerde om des huyts wil-
 len/ welke als zy afghetrocken hebben/ sypden
 zy die huyt vanden rugghe aen ronde schyben/
 en drzoogen sulcke aen die Sonne/ en make hier
 upt Beukelaers/ waer op zy haerder vanden
 pylen af heeren: want werde dooz die hitte der
 Sonnen so hert/ dat geen pyl daer dooz mach/
 hoe sel zy oock gheschoten zy. Het vleisch deser
 beestē smaeck bykans gelijck ons ruit vleisch/
 wort vā die Brasilianen op hare roosters
 ghebyaden en bewaere: want om dat zy gheen
 sou hebben / byaden al haer vleisch op houte
 roosters/ ende bewaerent alsoo/ men vint in alle
 Dorpen dusdanige roosters/ die mennichmael
 vol vā gellachte menschen vleisch ligghe.

Ten tweeden hebben zy een sekerre aert vā
 Derten/ Seouassous gheheeten/ doch kleinder
 als die onse oock niet kleinder hoozen/ ende
 het hapy hanghende als de Serpen.
 Het wilde Americanse Swijn / twelck
 D 9 37 Te-

Mingant/
 pap van wort-
 elen Meel.

Aypi/ 28 wort-
 el ghebyaden
 smaeck als
 Castanien.

Maiz ofte
 Anati.
 Drancck der
 Brasilianen
 vā't vrouwen
 te ghe naect/
 en hoe zy die
 bereyden.

Caou- in/ een
 drancck vā
 Maiz ghe-
 maect/ root
 ende wit/ als
 wy hebben
 roodre ende
 witten Wijn.

De Americanen
 niet zyn gro-
 te byschaefts/
 en in hare see-
 sten vermanē
 zy den andere
 tot manlyck
 te zyn inden
 krijgh.

De Indianen
 eeten sonder
 drincken/ ende
 als zy drinckē
 soo eeten zy
 niet / ende als
 zy eeten soo
 drincken zy
 niet.

Tapirouka
 oft kroep- esel/
 welck vleisch
 als vā de
 vleisch vā
 smake is/ de
 huyt dient
 tot beuke-
 laers/ can grē
 pol dooz coque
 hoe heet die
 gheschoten
 wort.

Kroep- esel
 vleisch/ oock
 menschen
 vleisch byden
 zy op houte
 roosters/ ende
 bewaerent
 ghedwocht en
 so bewaert.

Seouassou
 zyn Indianen
 sepe Derten.

Taioussou oft
indiaens wils
swijn / kleyn
der / maghet
der / nochtans
selder als de
onse hebben
een gat op de
rugge daer
ben adem
dooz gaet.

Agouti / een
der soorte van
den Hert.

Capitis.

Haer Ratten
smaken als
onse Cononé.

Pag ofte
Pague.

Sarigoy / een
der dat seer
sinnel.

Catou.

Tacare ofte
kleyn Cro
codillen zijn
in alle hupfen
dat de kinde
ren daer mede
spelen.

Tobous / een
dier dat lief
lyck om eeten
te / bo ven alle
ander vleesch.

Zy eet Slang
ghen / Padden
dan zijn niet
als de onse.

Joannes Is
ey ontin oete
in een bos een
Paghedis soo
dichte als een
Piaan / seer
vreeselijck om
aan te sien.

3p Taioussou heeten / is vande groote des lichaems / ooren / hoost / voeten / het onser gantich ghelijck / oock niet die groochept en scherphert der tanden seer schadelijck / nochtans om dat het magerder ende raucher is / ende om dat het schricklycken broint : soo ist hierom mismaecter. Doch so heeft sulck beest van naturen een open gat op die rugge / gelijk het Mepz-swijn opt hoost den adem daer upt ende in treckende. Doch so is alhier int landt een lys ver wigh beest Agouti gheheeten / mede een aert van een Hert / niet gheklouwen klauwen / eenen korten steert / met een snuyte en ooren vast ghelijck een Hase / lieflijck en aengenaem van smaech. Doch soo zijnder 2. ofte viederley aert van dieren die 3p Tapitis noemen onse Hasen niet onghelijck / root ofte ros van hapy. In den Boffchen houden oock groote Ratten / van de groote ende 'chapy ghelijck Cech-hoornkens / smaken niet onghelijck onse Couppen.

Pag ofte Pague, een dier van die hooghte ende groote als een middelbare Wint / met een leelijck hoost / een schoon vel / ende met swarte ende witte plecken onder scheyden / van smaech vast ghelijck Calf vleesch.

Daer is noch een ander beest Sarigoy gheheeten / welck om zijn stanchs wille van die Wilden niet ghegheten wert / hoe wel het goet ende smakelijck vleesch heeft / insonderhept die hettichept der niere daer af ghenomen zijnde / daer in die stanch is ; Daer zijn oock Catous ofte Armadillen / van welke op andere plaetse gheseyt is ; heeft wit seer goet en smaekelijck vleesch ; Daer is oock by haer een aert van Crocodilen / welke 3p lacate noemé / die dichte van een been hebbende / ende tamelijck lanck / niet schadelijck / zijn in alle hupfen / dat die kinderen daer mede spelen / sonder eenigh perijckel. Die Crocodilen die aldaer zijn / hebben een kop der mondt / hooghe voeten / die steert noch ront noch scherp : maer aent eynde seer dunne. Doch soo zijnder eenighe sozteringhen van Beghebissen / ghepleckt ende ghespzinckelt gelijk onse klepne / en of dese wel 4. en 5. voeten lanck zijn / macelijck van dichte / en schricklijck van't aensien / soo houden 3p nochtans ghelijck die Dorschen in Kebieren en Mozassen / ende doen niemant schade / heeten van haer Tovous, dese ghestr opt zijnde en gekocht / passer en alle spise van Brasilien in smaech / hebben een vleis soo wit als een Cappou / lekker / cozt ende lieflijck. Zy hebben oock groote Padden / die de Toupinambaultij geheel gebraden eeten / dan moeten niet wesen als onse Padden / die berghistich zijn. Zy eeten oock Slanghen / van die dichte eenes arms / lanck 5. voeten / doch zijn niet sozderlinghe van smaech. Het groepen oor aldaer velerley ander Slanghen / insonderhept in die Kebieren / die so groen als gras schynen / lanck en dunne / wiens steeck seer periculous is. Doch so houden in sommighe Wolden ofte Boffchen seer groote en periculose Pagadissen. Iohannes Larius schryft / dat hy eens dooz't Bosch gaende / hem eene ghemoetet is / de dichte van een Man hebbende / 5. ofte 6. voeten lanck / geheel met witte schubben blinkende / als Gester schulpen bedert / die de eene dooz doet ophefte / ende den kop om hoogh stack met glinserende ooghen hem aenschouwende / en met een open mont den asem wijt ophalende / dat sulck spectacakel vreeselijcken was om aen te sien / ende na dien hy hem met zijn ghesellen die by hem waeren wel ontrent een bieredeel van een ure had

de aengesien / is terstont den berch aengerloemen met sulcken ghedruys / dooz ende over die strupbellen en boomen / dat gheen Hert dooz't botch loopende / sulcken gheluyt conste maken. Doch soo is in dit landt een ander vzeemt vier / lan-ovare gheheeten / alleen dooz het roof hem onderhoudende. Dit beest is vande hooghte der beenen ende der suelhept niet onghelijck een Windt-hondt / dan heeft onder die kinne eenen haert ofte lanck hapy / een gesprenckelde huyt / seer schoon ghelijck een Luy / ende ooc in anderen den Luy seer ghelijck. Dooz dit beest vzeesen die Brasilianen seer : want alle die't becoont scheurt het / en vernielt die gelijk een Lecuw / zijn acs daer af nemende ; die Indianen dese Beesten weder in kuylen vanghende / om haer leede te wrecken / doen haer in lancksaemhept sterven / die pynz alsoo willende verdubbelen. Doch soo zijn in dit landt vele Mepz-cackens / clepne ende swarte / die 3p Cay noemen / onder andere eenderley aert van hapy / Sagovin gheheeten / van die grootz ende coleur des hapyz / ghelijck een Cechhoornken : maer soo veel die ghedaente belanght / des snabels / boztes ende halves / ende andere deelen een Lecuw ghelijck / oock seer stout / en het schoonste van alle clepne Beestkens die dat landt heeft / dan mach om zijn teederhept willen niet over Zee gheboert worden. Een ander seer vzeemdt Beest isser noch / van die Wilden Hay ghenoeit / van die groote eenes Douts / een aenghesicht hebbende ghelijck een Mepz-catte / een hanghende buijck ghelijck een Soch die ghewerpen heeft / van hapy upt den witten swart / gheheel bleek / een langhe steert / met rouwe voeten ghelijck een Boz / langhe klauwen / ende ofte dit beest int bosch houdede / seer wilt is / so mach niet nochtans ghevanghen hebbende tam maken. Die naekte Tovoupinambaultij spelen daer niet gherne mede / om die scherpe clauwen willen die het heeft ; niemant (als die Indianen vertellen) heeft dit beest / noch int bosch noch ghevanghen wesen / sien eeten / meenen dat het leeft van die lucht / dan hier af is oock op andere plaetse gehandelt. Ten laetsten so is daer noch een beestken seer vzeemt Coaty gheheeten / soo hoogh als een Hase / met cozt ende gespzinckelt haer / clepne scherpe oorkens / een hoost dat cleyn is / en van die oogen een verheben snuyte / langher als een voet / ront als een stock / op een cozte spatie aen't eynde af nemende / alsoo dat het vast even dick is / met so enghen mont / dat men nauwelijck die alder cleynste vinger daer in brenghen mach / seer vzeemt om te sien ; ghevangen wesen / leijt zijn 4. voetkens / samé / en halt op d' een 3pde ofte d' ander / ende laet sich niet opheben / ten 3p datment eenighe Mepzen gebe / daer af het oock leeft int bosch. Dit landt is oock rijck van allerley vogelen / daer af sommighe eetbaer / sommighe niet eetbaer zijn. Calcoentche ofte Indische Hennen / van haer Arignou-Oussou gheheeten / gemeen hierlandische Hennis / van die Portugesen daer eerst gebracht / en onder dese aert zijn de witté daer seer weert om die vederkens upt te plucken / die root te verwé / haer daermede te vercteré / doch so eeten die Indiane geen van beyden ; meenen ooc dat die Eperen verghistich zijn / en vzeeden / siende datse die Fransopsen aten / hier dooz tot het dat in die doypé daer wepnich vzeemdelingé hāden so oberbloedich veel Hennis zijn / datmen om een penninc een coopé mach. Hebes die Hennis teelen die Barbaré ooc vele Eijntvogel / Vpec ghenoeit

Tan-ovare / een beest als een Wint-hont dat seer suel is / ende vercheurt menschen en beesten / die eeten.

Can. Sagobin / een Mepz-catte / schoonder als d' ander / maer seer weert.

Hay / een beest dat in een eert leeft in de locht.

Coaty / een cleyn beestken dat neyghens als van onse een leeft.

Wignou / Oussou.

Hennen so oberbloedich vanden een coopt om een cleyn penninc.

noemt / dan de wijl zy sulcken supersticie hebben / dat so verre zy van alsulcken traghen voghel aten / dat zy oock soo traegh souden worden / en also van haer vanden mochten overple worden / daerom willen zy dese oock niet proeven / als oock gheen ander gheslachte dat lancksaem voort gaet / ofte visschen die traech swemmen. Doch soo zijnder vele van die ghesprekenelde Hoenderen / insonderheyt drieveler gheslachten / alle swart / met witte plecken / van smaek seer lieflijck / ghelijck Phasanen. Doch so zijnder tweederley aert vā seer schoone Hoenderen / geheeten Mouton, vā die groote ghelijck Paewwen / ghesprekenelt met witte plecken en swarte vederen. Macocava, Ynambou-ouassou, zijn tweederley aert van Patrysen / vande groote ghelijck Eyndt- voghelen / ende van sinaeck ghelijck Phasanen; Houdt- duppen / Cortel- duppen / ende noch een ander aert van Patrysen / bindtmen daer oock alle vast van eenderley smaek; van andere vzeemde voghelen niet eetbaer bindtmen aldaer seer beelderley soringhen / als verkerle gheslachten van Papegaepen / daer onder sommige so schoon / dat men in die werelt geen schoonder vinden mach / als insonderheyt die twee die zy Aras ende Canide heeten / van welke pluppen ofte vederen zy hare kleedingen / kappen en armbanden maken; hebben seer schoone / roode / blaecwe ende goute blinkende vederen / dat zy oock eghen liebekens daer af singhen. Benessens dese hebben noch vierderley aert vā seer groote en schoone Papegaepen / daer onder een aert is die selden tot ons ghebracht wert / by haer gheheten Aigourous, die de hoofden van roode / gele ende violette vederen hebben onderschepden / die vleughelen schoon root / die langhe steerten geel / ende het lichaem groen; dese leeren die waerden so perfect spreken / als ofte zy van menschen ghesproken waren; men leest van eenen die als ment gheboort / danste / spranck / sanc / ende dreef alle pecten die de Wilde bedrypen. Zuden oorsloch treckende / ende gheboden zijnde stil te swygen / sweegh ofte hy ston gheweest hadde / noch tonghe noch voeten roerende. Sodane Papegaepen als men tot ons brengt / hieten zy Marganas, achten die seer wepnich: want zijnder so vele als by ons Duppen / welke ofte zy wel hert vleisch hebben / bykans ghelijck Velt- hoenderen / werden nachtanis vele albaer gheheten. Doch so zijnder cleyne Papegaepen / die oock wel tot ons ghebracht worden: maer onder die voornaemste vogelen deser landtschap / is een seer kleyn Toucan geheete / vā die groote eender Duppen / swart als een Rabe / vrbesondert die borst / twelck geel is / met een roet ringhsken ghelijck hier voren verhaelt is / dat zy op die wanghen draghen / insonderheyt tot eenighe feesten ofte dansen gaende / waer af het die name heeft Toucan- tabourace, dat zijn vederen om te dansen; Den beck deses voghels is grooter dan tgeheele lichaem / en is eens vā die vzeemste dinghen die men sien mach. Doch een ander isser van die groote en verwe gelijk een Meerle / vrbesondert die borst / welke in roodicheyt Offen bloet gelijk is / wert oec van de Wilden afgeblasen en ghebroocht / ghelijck Toucan, en dit voghelken noemen zy Panou. Doch soo isser een ander van grootheyt gelijk een Lijster / gheheel Schaerlaken root / die zy Quempian noemen. So ist oock niet te vergeten een seer wonderlijck kleyn voghelken / niet

grooter als een Scalpiter ofte Peerts- blyege / met witte blinkende vederkens / dat so groote ende lieflijcken gheluyt int singen gheeft / onsen Rachtgael niet wijckende / dat men segge soude dattet onmogelijcken waere dat vpt soo cleyne lichaem / so grooten gheluyt soude tomen / dit voghelken noemt die Wilden Gonambuch. Doch soo zijnder andere seer veelderley voghelen / roode / violette / witte / purper verwig / etc. alle seer onderschepden van die onse / en hier oock niet noodich te verhalen. Eenderley isser daer op die Wilden seer letten. willen oock niet dat soodanighe seer gheschiet / ofte ghevanghen moghen worden / daer van zy eenighe Auguria nemen / is van die groote eender Duppe / graen van verwe / en geeft van hē droevich gelycht / twelck des nachts meer dan des daechs gehoord wort; Die Tovoupinambaultij houdent daer voren / dat sodanige vogelkens hare toegesonden werden van haer verstorve vanden om eenige goede tydinge te brengen / en om haer te poren / en ten harte te geuen teges hare vanden inden oorsloch. Zy meenen oock soo verre zy ten rechtē op dit voghel gesant acht nemen / en al inden krich gellagen werden / dat zy nae haer sterben tot haer voorouderen varen sullen after tgeberchte / om aldaer eewich vrolijck te zijn en te dansen. Zy beelden haer in dat dese vogelen hooftchappē brengen vā hare voorouderen / dat zy hier dooz vlyder en stercker worden / die zy wel op sulck gheschrey acht nemen. Het zijn oock in dit landt groote Vleedernuysen / gelijck Craepen die des nachts in die huysen tomen / en pemandt vndende bloot liggen / vrygen het bloet vpt die teenen in groote overvloet / hier af is oec op ee ander plaetse gheseyt. Hare vpen zijn onghelijck kleynder als d'onse / ghelijck als swarte vlieghen / ende maken haer hōnich in vptgeholve boomē / het Was en Honich weten die Wilden wel te vergaren / dan ghebruycken / Was niet om te vergaren / dan alleen die redē met toe te stoppen / daer in zy hare vederen van die Wozmen bewaren. Van andere kleyn ghewoznē ghelijck vlyden en vlyggen als oock vā Scorpioenen en aert- kreeften / die alle den menschen schadelijck is / niet noodich te schryven. Volcht van sommige Visschen hier gemeen; Tweederley Barbeelen hebben zy / Kurema het een gellachte / het ander Parati gheheeten / hepbē gesoden ofte gebraden seer goet van smaek / de welke om dat zy met hooye swemmen van haer met werp ppen geschoten werde / ten vden twee oft drie ten eenē mael. Het vleijg deser visschen is seer mals en hoort / waerom zy oock vanden Barbaren ghebroocht werden en Meer daer vpt ghemaect. Driederley andere seer groote visschen zijnder / waer af die eene Camorou pouy Ouassou gheheeten wort / d'ander Ovara, en die derde Acara Ovassou, alle seer goet vā sinaer en eetbaer. Doch so isser een platte visch Acarapē genoēt die welke int koken eenige gele vetricheyt van haer geeft / twelck zy hōnde vooz ee sansē. Dese visch heeft oock seer goet vleijg Acarabouen, is een spmierich visch vā verwe doncker root / is beter dan die vorige / van innder aengenaemden mont. Pira- Ypochi een lange visch / gelijck een Ke / doch niet eetbaer. De Storchē die in den indwijck Ganabara en Zie daer ontrent gevangen werden / zijn veel grooter dan die onse / ende hebben twee langhe hoornen voren vpt- stecken / ende vif oft ses kloben inden buijck / die men meent soude niet van die naetuece:

Weschobingo van Sena buch / een ghe- bierse so groot als een Peers- de blyech.

Auguria / een vogelken dat des nachts seer droevich singht.

Vleedernuysen ghelijck Craepen.

Vpen hier so kleyn als vlieghen.

Kurema. Parati.

Camorou pouy Ouassou dat is groote Vissch. Ovara. Acara Ouassou. Acarapē een plat visch.

Acarabouen / een roode visch. Pira- ypochi.

Storchē groeter vā de onse ende eenen grooten steert die vergift is.

Wes. De Inblanen eten niet gheerne van water Voghelen / noch visschen die traech swemmen. Macocava.

Mouton zijn hoenderen so groot als Paewwen. Macocava. Ynambou-ouassou zijn Patrysen so groot als Eyndt- voghels.

Aras. Canide zijn de schoone Papegaepen die moe we- mel zijn.

Hoenderen / een soorte van Papegaepen / die spreken zomen oft menschen waken.

Marganas zijn Papegaepen die by ons ghebracht worden.

Toucan- tabourace is ee voghel wiens nek so groot is als het hert is.

Panou.

Quempian.

maer dooz kunst ghemaect te wesen/ met een langhe dunne ende vergifte steert: In hare re- bieren worden oock vrcemde visschen ghevan- ghen/insonderheyt een specie/die zy Tamovata noemen/welch eender Palm lanck is/ met een groote moystreufe kop/etc. d'ander noemen zy Pana, Pana, oock met een seer seelyck en vrees- lyck hooft/bepde goet van smaect.

Volcht van eenighe boomen, vruchten, ende kruyden deser landtschap.

TEn eersten wassen aldaer veel Brasily boomen/waer af dat landt zyner na- me becomen heeft/desen boom wort de van haer luyden Araboutan gheheeren van groote ende oberbloet der tacken/onsen Cecken-boom niet ongelijck/men vuyter som- mighe die drie vademen dicke zijn: heeft bla- deren gelijck Bus-boom ofte Palm/ende geen vruchten/dit hout wort met groote moepte in die schepen gebzacht/ende dat daer toe die wil- de niet en holpen/die Coopluyden souden in een gheheel jaer niet een Schip moghen laden/ om die herdicheyt ende swaerheyt int klieven/ oock om datter gheen beesten zijn die t moch- ten draghen ofte trecken tot die Schepen/dan moet alleen dooz menschen daer ghebzacht worden/die niet kleederen/hemden/houden/ messen ende dierghelike dinghen daer toe ge- rocht worden/Dit hout te houwen/te klieven/ te ronden/ende op haer schouderen uyt verre bosschen tot die schepen te draghen/wort daer vele ghebzant/is van naetueren droogh/ende aenghesteken zijnde/maect wepnith roocks/ die asche daer af/gheeft oock een roode co- leur. Die Tovoupinambaulij, verwonderen haer seer wat ons volck met al dat hout doen/ draechden eens ofter gheen hout in ons lande was om te branden/dien voor autwoort ghe- gheven werde/dat men by ons daer mede heruwde/gelijck zy oock deden/hare toukens/ etc. Dese Historie is te vozen verhaelt.

Behalven die Brasily boomen zijnder vijf- derley specien van Palm-boomen/waer van die voornaemste Geray, d'andere Yri gheheten worden; Van dese boomen is ghenoech ghe- schreven in die Historie van Oost Indien/ende in die beschryvinghe van die Custe van Aphri- ca. Noch soo isser een boom vanden Barbaren Ayri gheheten/een aert van Ebenhout/heeft bladeren niet seer onghelijck den Palm-boom/ die trunck met scherpe dooznen becleedet/die vrucht daer van tamelijcke groot/daer in een pit soo wit als Sneeu/nochtans niet eetbaer; Dit hout is swart ende seer hert/waer uyt die Barbaren hare Hellebaerden/Kolven en Py- len maken; is oock seer swaer datter int wa- ter sincket/men bindt noch veellerley hout in dit landt/sommighe geel/ghelijck buyerboom/ sommighe violet/anders wit/ghelijck pam- pfer/bleeck root/verniss root/doncker root/ daer uyt zy oock Hellebaerden maken. Noch eenderley houdt is aldaer/dat zy Copau noe- men/waer af die boomen onse groote Rote- boomen ghelijck zijn/nochtans gheen Roten draghende. Het hout daer van gheschaeft we- sende/heeft plecten gelijck ons Rote-boomen; Men bindt noch aldaer veellerley Boomen/ waer af die sommighe cleyne bladerkens heb- ben ghelijck perminghen/andere groote ende anderhalf voet langhe. Noch soo groepter een boom seer schoon om aen te sien/en soo lieflijck

van reuck dat zy een welriechende Roose te boven gaet/insonderheyt ghesneden werdende. Ter contrarien wast al daer oock een an- der Aou-ai, welch hout so groutelijck si inckel als ment saecht ofte brandt/darmen daer on- trent niet dueren mach/heeft bladeren vast gelijck onse Appel-boom/ende een vrucht niet onghelijck den Eeghel/die Rote daer af is soo verghift/dat zy ghegheten wesende/terstont haer cracht verthoont; Nochtans om dat die Wilden uyt dese vruchten hare Katelkens ma- ken/achten zy die hoogh. Behalven dit soo groepen in Brasil veellerley sozeringhe van fruyten ende appelkens schoon om aen te sien/ insonderheyt by die Zee-kant/doch alle onbe- quaem om te eten ende schadelijck/daer af die sommighe de ghedaente hebben van Misspe- len/waer van die wilden ons volck waer- schouden.

Hivourae, is een schozse eender halven vin- ger dicke/goet van smaect/insonderheyt versch- zijnde/is een specie van Dook-hout; Dese ghe- bruycken die Wilden tot een sieckte Pians ghe- heeten/welcke alsoo schadelijck by haer is/ als by ons die Docken. Noch soo isser een boom/ welcke die Barbaren Choyne heeten/van middelbare hooghre/ende van bladeren/ tsa- soen ende die groenicheyt den Laurier gelijck/ die vruchten so groot als kinder hoosden/van ghedaente ghelijck Stripsen Eperen/niet eet- baer. Hier uyt maken die Tovoupinambaul- tij haer Katelers/die zy Maracas noemen/oock soo maken zy hier uyt d'ynck vaten ende dier- ghelijcke dinghen/die midden van een klieven- de. Die boom van haer luyden Sabaucaie ghe- heeten/ draecht vruchten grooter als Oec- buijsten/daer uyt zy d'ynck-beckers maken/ heeft vast die ghedaente van een beker. In dese Rote zijn beneden eenighe pitten/niet onghel- ijck van ghedaente ende smaect den Aman- delen. Noch soo isser een boom van die groote als een Sorben boom/welchs vrucht die Bra- silianen Aca-jou noemē/is vande groote ende ghedaente/ghelijck een Hennen Ep/twelck rijp werdende/gout geel (als een Queappel) is goet ende smakelijck om te eten:want is wat treckende nae't suet/ende heeft een sop,twelck die hitte verkoelt:maer om dat dese vruchten niet wel te becomē zijn van die hooge boomen/ eeten die Weyz-ratten ten meesten/be selvighe die zy af werpen/vallen den menschen te deel.

Paco-airē is een spruete 10. ofte 12. voeten hoogh/die trunck soo dick wesende/als die d'ye eens Mans/nochtans soo weeck datmen die met eenen slach mach afhoutwen/die vruchten daer af noemen zy Paco, die welke een Palm lanck zijn/van ghedaente ghelijck Concom- meren/oock ghelijck van berwen/rijp zijnde. Dese vruchten wassen by die 20. ofte 25. ofte meer aen een tarcke/die de Americanen af hou- wen/en in haer huyzen draghen/soo veel als zy met een hant draghen comen/zy seer lieflijck van smaect:dan hier af is genoech in die Oost Indische Historie verhaelt/die Leser mach die selvighe daer af lesen.

Die spruyten die Cottoen doozts bzenghen hebben zy oock in seer groote mennichte/wer- den middelmatich groot/bzenghen blomkens gelijck gele clockkens van die Citrullen/waer uyt een appelken groept/niet kleinder dan die vrucht van Buelen/twelck rijp wesende in 4. deelen hem opent/het Cottoen uytghe- vende/twelck die Barbaren Ameni-iou noemen.

Carobata/ een goet Wisc- ken.

Pana/Pana/ oock een goet van Wiscy.

Araboutan is een Brasily boom/onsen Cecken-boom ghelijck/son- nits 3. vadem dick.

Op wat ma- nieren het Brasily hout ghescheept wort.

Waghen ons volck oft in ons landt ge- bzant hout en is.

Geray.

Den boom Weyz-wiens hout sincket/maken de Wilden hare colven ende ppen hier van.

Copau/als onse Rote-boomen heb- ben bladen van ander half voet lag.

En boom wiens hout siecket als een Roose.

Non-afren boort wiens hout seer sincket/est zyne vrucht vergift.

Hivourae een schozse goet om eeten. Pians een sieckte.

Choyne.

Maraca is haer Katelers.

Sabaucaie is haer d'ynck becker.

Aca-jou een appel op hooge gheboomen/die de Weyz- ratten seer vernietent.

Paco-airē is een spruete van 10. ofte 12. voeten hoogh/die trunck soo dick wesende/als die d'ye eens Mans/nochtans soo weeck datmen die met eenen slach mach afhoutwen/die vruchten daer af noemen zy Paco, die welke een Palm lanck zijn/van ghedaente ghelijck Concom- meren/oock ghelijck van berwen/rijp zijnde.

Ameni-iou is den boom die Cottoen draecht.

noemen. Int midden van dese Wolle ofte dit Cottoen zijn eenighe swarte kornkens tsamen ghezuckt/ ghelijck Pieren van menschen/ van die groote ghelijck Boonen. Dit Cottoen vergaderen die Brasiliaensche Vrouwen/ en spinnen/ daer upt zy veederlep saken maken.

Citroenen en Limoenen van die Portugezen aldaer gheplantet / wassender in groote menichte/ seer smakelijck ende goet/ als oock Suicker rieden/ daer van veel Suickers in Portugael ghezacht wort. Het is te verwonderen / dat dewyl dese rieden versck wesen/ soo vele soete vochticheyt inne hebben/ ende een weynich vergaen ofte verschimmclende / in water ghebaen / maken soo goeden Azijn als men vinden mach. Behalven die Suicker rieden/ wassen noch hier en daer in die bosschen andere rieden / van die dichte eenes Mans been/ welcke groen wesen/ lieftelijck met eenen slach af ghehouwen worden / dan droech zijnde/ werden seer tap ende hart / maken Ppelen daer upt/ ende stocken om by te gaen. Oock so groeyt hier veel Mastix/ een seer coele Gomme/ die men anders upt Chio placht te brengen/ ende oot andere ontallijcke welteckende bloemen ende crupden. Ende ofte wel ontrent dese Capo Frio veel donder slaghen / reghenen ende selle winden vallen / wesen/ ghelegheit onder den Tropicum Capricorni, nochtans om datter gheen Vorst/ Snee ofte Haghel ghesien wort/ soo zijn die boomen altoos groen/ ghelijck by ons in die Wep. In Decembri/ als die daghen by ons opt coerste ende rouste zijn/ zijn zy aldaer opt langhste en heetste/ doch wel verstaende / dat zy nimmer soo lantck ofte kort vallen als by ons / want hebben evendrachtiger daghen ende nachten dan wy/ ende ghetemperder Hemel.

Van vruchten die dit landt heeft / zijn de beste welke zy Ananas noemen : Het kruydt daer af heeft bladeren ghelijck Iris ofte Aloe/ ende weynich ommeclont/ ende rondtsom gedeelt/ die frupten zijn lantck/ ghelijck Comcommeren ofte Spinrockens / men perst een sop daer upt als zy versck zijn / welck soo lieftelijck is als Malvasie / van dese vruchten is oock verhaelt in die Oost Indische Historie/ niet noodigh bieder nientse ofte verclaringhe hier af te doen/ die Lefer mach hem daer verhoegē. Genderlep kruyt groeyt in Brasil/ welck die Tovoupinambaultij Petum noemen/ ende wy Tabacum ofte Nicotiana, hebben nu oock in onse hoven/ dan niet so goet ofte krachtigh als hare; is ghenoechsaem van den Heere Clusio ende andere beschreben / oock vast wel bekend/ heeft bladen ghelijck onse groote Walwortelen / ofte Consolida major, &c. Dit kruyt houden die Wilden seer wiert / vergaderen sulcks ende maken bondelkens daer af die zy drooghen/ daer nae nemen zy vier ofte vijf bladeren/ wickelen die in een ander/ steken die bladeren aen/ ende ontfanghen den roock die haer also onderhout/ dat zy inden oorloch 2. ofte 3. daghen daer op vasten moghen / als oock Lerijs ondersocht heeft/ dat het den hoger steyt/ oock soo trecken zy door desen roock die sluymen upt dat hoofft / dachghen haeromme bondelkens van dit kruyt op haer boest om den roock te nemen. Vanden wortelen Maniot en Aypi, is te voorszens gheschreuen; Zy hebben noch een ander aert van wortelen/ Hetich gheeten / welke van dzederlep aert ghebonden worden: want sommighe werden int koken

blaeu/ andere geel/ ghelijck Quee-appelen/ andere wit ghelijck Bestmaken; zijn alle goet van smaeck/ in sonderheyt die geele ghebraden/ zijn soo goet als onse Peeren / groepen aldaer soo overbloedich als in Sabopen die kayen/ twee vijftien dick / ende ander half voer lantck / het kruyt daer af kruypt langhs die aerde/ heeft bladeren ghelijck Comcommeren ofte groote Spinagie/ nochtans versckepen in die wertwe/ naeder comende die Spome ofte witte wilde Wijnngaert; Dese wortelen / om dat zy gheen saet boozes brengen / werden door stuckens ghesaep / die meer hier af begheert te weten/ lese des Heeren Clusij boecken/ sal daer in ghenoechsaem vinden tot onderrichtinghe. Nocht so groeyt in dit landt onder die aerde/ een soete van Noten/ by haer Manobi ghenoecht / hanghen niet cleyn draepkens aen een/ pitten hebbende van die groote ende die smaek ghelijck onse Hazel Noten/ upt den witten swart/ schellen ghelijck die bolsters van Erwitte. Van Brasijl Peper / die nu oock ten tyden in onse hoven groeyt/ ende seer heet / is van Marhiolo Siquatrum ghenoecht / als oock van Brasijlsche Boonen ende Erwitte / is niet noedigh te verhalen / zijn vast alle Man bekend. Tot conclusie is te weten / dat ghelijck Brasijlien gheen wilde Beesten/ Dogelen/ Disschen ofte levende creatueren heeft/ ghelijck in gheheel Europa / alsoo oock gheen boomen ofte krupden/ alleen upt besondert Worcelen / Basilicum ende Vaarn ofte Felix, die op sommighe plaetsen aldaer groepen / dat men wel met den Propheet David mach seggen inden 104. Psalm:

O God hoe lieerlijck en hoe woderbaer, Zijn uwe wonder wercken veer end' naer, Hoe wijselijck doet ghy doch alle saken, Alle creatueren u goetheyt smaken, Wie kan uyt spreken tot eenigher tijt, De dieren die he roeten int Meyr wijt, &c. Wel te recht waren dese luyden ghelucksalich/ so zy den Scheyper van alles erkenden/ etc.

Een cott relaes van haer oorloghen ende wapenen.

A Enlanghende den oorloch/ wort van den Americanen boozt' meeste deel niet ghebaen / om rijckdom upt den rooffte becomen: ofte om haer landen ende grensen wyder te verheyden: maer alleen door een affectie ende begeerlijckheyt hare voozouderen te wyrecken van hare vbanden ghevanghen ende ghegheten / waer in zy soo pverich zijn/ dat alle die zy kuyghen / die selvighe doot moeten sterben ende ghegeten werden: ja dat meer is eenmael oorloch aemmenende teghens hare ghebueren / sullen nimmermeer weder vereenicht worden/ dan vernielen den anderen waer zy kunnen ofte moghen. Die maniere van't oorloghen/ die de Tovoupinambaultier volghen/ is aldus: Ofte zy wel gheen Coninghen ofte Princen onder haer hebben: wesen/ ten meesten die eenē niet meerder als d'ander / soo is haer nochtans dit aen ghebozen / dat zy die Oude welke zy Peoreru Picheb noemen / onder erbarentheyt willen eeren/ ende een peghelijck staet in zijn Doyp den Ouden tot dienste. Dese nemen menichmael occasie ondert warden ofte sunsten in haer hanghende Cottoen beddeckens sittende / die andere aldus aen te spreken.

Zijn dan niet (tot den anderen sprekende/ sonder

Hetich zijn
Santalas ende
biederlep/
blaeu/ geel/
wit/ seer goet
en in sobane
overbloet als
by ons de
kayen.

Manobi
eerde- noent

Brasijl Pe
per.

De Indiamen
die oorloghen
tegen den an
dere om haer
voorzouderen
te wycken/
waer in zy so
pverich zijn
datter gheen
peers is te
maaken ende
eeten malsan
deren.

Peoreru Pa
cheb / dat zijn
de oberste ou
der haer die
zy eeren.

Diticker riede
in grooter
menichte in
Brasiliaen.

Van haer sijt
keer rieden ooc
goeden wyjn
ghebaeck
worden.

Mastix
groeyt hier
suo goet als
in Chio.

De boomen
hier altoos
groen ghetack
by ons in den
Wep.

Ananas een
goede vrucht/
kay upt ghe
perst is als
Malacoesepp.

Wesckuydinge
van't kruyt
Petum.

sander aflatinghe van haer woorden) onse
 voozouderen / die soo vele vbanden hebben be-
 kryghet? overwommen? gheslachtet en gegeten?
 ons tot exempel altoos thuis op den heert
 te blyben? Sullen wy ons volck/die in vorighe
 tyden alle tot een verschrickinge zijn gheweest/
 dat zy haer ghesichten niet consten dulden tot
 ons groote schande ende smaet aldus laten be-
 spotten? dat wy in onse eyghen hupsen van
 onse vbanden worden besocht? Sulle wy door
 onse lupicheyt ende traechteyt dulden ende ver-
 wachten dat die Margaiaten ende die Peros
 Engaipa, dat zijn die schalkhacheighe volcke-
 ren ofte Portugesen eerst haer ghewalt aen
 ons oeffenen ende ons overvallen? Dusdant-
 ghe vermaninghe ghedaen hebbende / klopt
 daer nae met zijn handen op zijn axelen en bil-
 len roepende: Erima, Erima, Tovoupinam-
 bauts Conomi ouassou Tan, Tan, &c.
 welck te segghen is: Gheenings mijn vrien-
 den / ghy stercke jonghelighen / staet ons dit
 te doen: laet wy ons veel eer tot den kringh
 wapenen / ende ons selven om gheslachtet te
 worden overgheben / ofte die onseren wreken:
 Door dierghelycke Orarien der Guden / die
 ten tyden ses uren lanck dueren / ende vanden
 omstanders met groote patientie ende stilheyt
 aenghehoort / die niet eens daer onder kicken/
 verweckt ende ghesterekt zijnde / comen seer
 haestich upt alle Dozpen te samen op een be-
 stemde plaetse / in groote mennichte met haer
 sweerden ofte Hellebaerden / Tacapes ghehe-
 ten / van root ofte swart hout / seer swaer we-
 sende ghelyck bupboom ghemaect vijft oft ses
 hoeten lanck / voozt in rondt ghelyck een spit-
 lappe / eenen voet breedt / ende een duym dicke
 int midden / anders rondtomme scherp. Ne-
 bens dese wapenen hebben zy noch Orapats,
 dat zijn boghen/doch upt swart ofte root hout
 ghemaect / daer mede zy soo ghewis ende snel
 schieten / dat zy gheen meesters daer in hebben.
 Dese boghen ende pylen / om dat zy vele tot
 ons ghebracht worden / is niet noodigh bree-
 der verclaringhe daer af te doen: Hier by soo
 hebben zy beukelaers van die huys van Tapi-
 roussou, breedt / plat ende rondt / ghelyck een
 Cromme vel / met die welke zy haer niet be-
 decken: maer alle die pylen haerder vbanden
 daer op ontfaughen; Dit zijn hare wapenen/
 ende gheen andere / upt ghenomen eenighe ac-
 toutementen van bederen/daer zy hare licha-
 men mede verrieren/ jae willen op die tijdt als
 zy ten oorloch sullen/ niet aenhebben/ al waert
 maer een hemde/om niet belet te zijn. Aldus
 ghewapent wesende / trecken tot den oorloch
 ontrent 8. oft 1000. tsamé (met eenige vrou-
 wen daer by / niet om te oorloghen: maer om
 allerley saken te d'aghen / ende die victualie.)
 Int Legher comende / werden die Guden die
 vele van hare vbanden ghedoodet ende ghe-
 gheten hebben / tot Bevel-hebberen ende aen-
 buerders gheordineert/welcker ghebiet zy vol-
 ghen/ende gheben haer nae den vband toe/ende
 ofte zy wel sonder ordze optrecken / houden
 nochtans int reysen by een / die sterckste vooz-
 aen treckende / het is te verwonderen / dat soo
 groote mennichte sonder Welt-oberste sich
 weten te schicken / ende tot hare teekenen in
 nachtozde te begheben. Onder haer zijnder die
 op groote hoozen / (van haer Inubia ghehee-
 ten) ghelyck by ons Crompetten blasen/daer
 door het volck op hoorderen/ende tot den slach
 pozen. Andere hebben pypen ofte fluyten van

menschen beenen haerder vbanden / die zy te
 voozens ghedoodet ende ghegheten hebben ghe-
 maect / daer op zy die gheheele wegh pypen/
 om die herten haerder medtghesellen te ver-
 wecken / van gelijcken te doen met hare vban-
 den: die te vanghen / te slachten ende te ceten:
 Indien zy te water trecken om haer vban-
 den te over ballen / houden zy de strandt niet
 verre in Zee varende / om dat haer schepen die
 zy daer toe maken upt schozen van boomen/
 niet moghen teghens tempeesten / zijn alleen
 bequaem in stillicheyt des Meyns/soo moghen
 stellen/ die alle staen en roepen soo snel voozts/
 dattet onnigghelijcken te gelooven is / op dis-
 dantghe maniere trecken zy ten tyden 10. oft
 12. mylen weeghs in haerder vbanden landt/
 ghebruytken een fraepe aenslach / die sterckste
 trecken voozt aen / achterlatende die swacke
 met die Vrouwen een dagh reyse ofte twee/
 trecken voozt in groote stilheyt/en nemen eeni-
 ghe boscapen int daer zy haer verberghen/ ende
 ten tyden een etmael ligghe; Onder dien/soo
 haer eenighe vbanden ghemoeten/ Mannen/
 Vrouwen ofte Kinderen/die houden zy niet ge-
 vanghen/ ofte voeren die niet nae: maer slach-
 ten die / ende vbanden se op hare Boucans ofte
 Hoosters/ ende etense/ ende des te lichter over-
 vallen zy den anderen dat hare Dozpen sonder
 Queten zijn / ende hare wooninghen die wel
 80. ofte 100. treden lanck/sonder deuren/daer
 vooz eenighe tacken van Palm-boomen ofte
 van't kruyt Pindo stellende: Nochtans soo
 zijnder sommige Dozpen by haer / ten naesten
 aen die vbandt ligghe/de die met ses voertighe
 palen haer bevesticht hebben / op die welke/
 als zy oock eenich exploot vernemen / so beset-
 ten zy den rechten wech / die dan upt ofte in
 trecken bluchtende ofte hechtende / zijn ghe-
 vanghen / ende worden gheslachtet ende ghe-
 gheten: Maer als zy openbare slach int velt
 doen / gheschiet sulcks met soodane furie ende
 wreetheyt / dat het onghelooftich is / als Io-
 hannes Lerus Borgondion / seifs ghesien
 heeft / daer upt dit alles overgheset is: want
 loopen met sulcken rasentheyt ende wreetheyt
 te samen / dat ment niet uyt spreken mach: Die
 Tovoupinambautier eerst hare vbanden sien-
 de / hebben sulcken vreeselijcken gheluyt ghe-
 maect / dat by ons Wolven vanghen niet
 meerder moghen slaen/welck gheluyt so groote
 was / datmen nauwelijck die donder slaghen
 daer boven hoorzen mochte. Haerder aen een
 comende/ verdubbelde dat gheroeyp; Het hoeren
 blasen ende dat spelen op die pypen / niet min-
 der met d'eyghementen den anderen toeroe-
 pende / ghebernten der dooden vbanden ver-
 thoonende / ende die tanden haerder vbanden
 die zy aen snoeren wel twee ellen lanck te sa-
 men ghereghen / aen den hals droeghen / ghe-
 luyt makende/ende met allerley maniere vrees-
 lijckheyt bewysende. Tot den slach comende/
 gaet het noch quader: wát die pylen als swer-
 men van Wlieghen die lucht bedecken / met al-
 lerley couleur van bederen / dat het een wonder
 schoonen schijn gheeft / mochtmen sulcks son-
 der vrees aenschouwen / ende die gheschoten
 werden/ die pylen upt treckende / ende daer op
 bptende als rasende honden/ daeromme noch-
 tans van der oorloch niet af wijcken: want
 dit volck alsoo wreedt ende schrickelijck is/dat
 zy niet af en laten/soo langhe eenighe cracht in't
 lijf is / ende bluchten nimmermeer / ende alle
 die zy

Peros en
Gaipe.

In hare dan-
sen vermanen
zy den andere
tot der wapen
om vbanden
te vanghen oft
om seifs ghe-
vanghen te
worden.

Wapenen der
Basiliaten.
Hare sweerde
van root ofte
swart hout/
zijn 5. ofte 6.
voeten lanck.

Orapats zijn
boghen van
root/doch van
swart hout
ghemaect/
daer zy seer
meesterlyck
mede schiet.

Capiransou
om beest also
gheheten / de
huyt dienende
tot beukelaers.

Maniere hoe
de Wilde ten
oorloch trecke
Die veel vban-
den ghedoo-
det heeft woz-
den tot aen-
buerders ghe-
ordineert.

Warbia gro-
te hoozen die
zy in plaetse
van crompet-
ten ghebruyt
sijn.

Pypen van
menschen be-
enen haer v-
banden ghe-
bruytken die
oock inden
krijgh.

Maniere hoe
zy te water
voozts trecke.

Hare vloze
ofte schuyten
van basten va
boomen/ com-
nen 50. ladel/
en roeyent seer
snel voozts.

Boucans sijn
hoyten stoe-
sters of gas-
felen va hout
ghemaect.

Pindo een
groote kruyt
voozt haer
beuren.

Weltlach der
Basiliaten/
gemooten by
anderen met
groot gheroeyp
en met groote
wreetheyt.

Hare vbanden
tanden geregt
aen sinerren
vanghen zy om
hare hals.

Gheschoten
zijnde trecken
de pylen upt
die vbanden
ghelyck woz-
den.

die zy met hare houte hellebaerde treffen/ val-
len ghelyck die Ossen van den slag der vpen.
Dus daughen eenen velt-slagh Lelius siende/
hiet zijn partpe die Tovoupinambaultier/
die oberhaut nae drie uren bechtens/ en na dat
soer veel doot ende verwont waren/ vbrachten
ontrent 30. mannen en vbroutwē tot den haren
ghevanghen/ die zy int midden van haren heer
stelden/ en die sterckste onder haer met touwen
ghebonden/ ende alsoo weder trocken nae die
inwijck Ganabara, ende van dese ghevangenen
werden 10. knechtkens ghekocht/ die den Co-
nuek van Oranchryck/ Henrico secundo ge-
sonden worden. Lelius selfs hadde een vrou-
we met een kindt ghecocht/ ende meende haer
te vertroostē/ dat hy haer in Oranchryck wil-
de seyn den/ van antwoerden dat zy liever wil-
de van haer vbandē gegeten wesen/ ofte te ont-
comen/ en noch eens wakere helpen doen over
hare vbanden die haer ghevangen hadden/ soo
vast haught die volck op haer boose voozne-
men/ connen noch vergeten noch vergeven al-
soo langhe zy leven.

Maniere hoe zy met hare gevangenē hande-
len, en wat voor ceremonien zy ghebruijē-
ken, in die te slachten ende te eeten.

Die ghevanghens ghebracht wesende
int landt vā die haer oberwonnen heb-
ben/ werden niet alleen wel gheprijst:
maer de mannen werden ooc vrouwen
ghegheven/ (niet den Vrouwen Mans) jaē dat
meer is/ die een ghevanghen by sich heeft/ en
sal sich niet ontsien zijn Dochter ofte Suster
hem tot een vrouwe te gheven/ die haren man
ghetrouwelijcken dienen mach: maer om dat
gheen sekerheyt ghehouden word in die tijde
des offers ofte des slachtens/ twelck nu eer-
nu spader gheschiet/ nae dat zy't goet binben/
soo werden die mans opt voghel vanghen/ die
jachten ende visscherpen/ die vrouwen om die
hoben te beplanten ende Oesters te vanghen
ghehouden/ en als zy ghelijck Dvynen vet ge-
maeckt sijn/ werden gheslachtet/ ende op vol-
ghende maniere ghegheten. Ten ersten wordt
sulcken feest alle den onligghende kuintbaer
ghemaeckt ende te kennen ghegheven/ al waer
dan een groote menichtheit sinnen comt/ van
mannen/ vrouwen ende kinderen/ den gheheten
morgghen stont met drincken over vbringhende;
Onder welke die ghevanghenen/ die wel we-
tet dat het hem roset/ met vederen verciert/
niet alleen vooz de doot vbreest: maer dansende/
springhende ende drinckende/ obertrest alle die
andere. Ende aldus 6. ofte 7. uren ghetiert en
geraest hebbende met die anderen/ geypen hem
2. ofte 3. van die aldersterckste/ en binden hem
int midden met Cortroenen touwen/ ofte met
basten eens booms Luire gheheten/ die den
Linden bodin gelijck is: hy niet teghens spar-
telende/ hoe wel hy beyde de armen ende han-
den vzy heeft/ ende leyden hem alsoo als een
spectakel van triumph ende overwinninghe
doort Dozy/ sonder dat hy eens zijn hooft laet
hanghen/ als by ons doen die gherichtet ofte
ghedoodet sullen worden: maer ter contrarie
met een onghelocklike stouticheyt/ zyne da-
den roemende ende vertellende by dien die hem
ghevanghen hebben/ met dusdanige woorden:
Ick stercke hebbe in vorighe tyden uwe Co-
sijns aldus ghebonden/ ende sich selven noch
meerder roemende ende groot maeckende: nu

het aenghesicht hier waert/ nu derwaerts kre-
rende/ spreect den eenen dus aen: Hooystu/ dy-
nen Vader heb ick gheghet en den anderen: G
goeder/ dijn vgederen heb ick gheslachtet ende
ghebraden/ en soo veel mannen/ vrouwen ende
kinderen van u luyden heb ick ghevangen ende
ghegheten/ dat ick die niet tellen mach. Doch
laet u niet voozsien dat mijn vrienden die
Margaiaten mijs doot onghewooken sullen
laten/ ende al slachten die zy van de uwe weder
crpgghen sullen; Aldus een tijdt lanch alle men-
schen verroont wesende/ die twee die hem ghe-
bonden houden van hem ontrent drie ellen af-
wijckende/ ende het touw daer mede hy ghe-
bonden is/ ghelijckelijck tr: caende/ alsoo dat die
ghevangen vast moet staen/ noch voozwaert/
noch afterwaert moghende wijcken/ soo woz-
den als dan den ghebonden ofte ghevanghen
30. steenen ofte pot sgherven toe ghebracht/
ende die so hem ghebonden houden/ met schif-
den van Tapiroulla bedeckt wesende/ spreken
den ghevanghen aldus aen: Wilt vooz u ster-
ben u doot wijcken/ waer nae hy terstont met
surte ende cracht op haer werpt/ ende alle an-
dere die daer omme staen/ welke ten tyden
meer dan 4000. sijn/ niet daer op achtende/ hoe
bele datter ghequest ofte verwont worden/
al inder hy penant het been aen staken. Zijn
steenen ende aerde/ ende alles wat hy vercomen
can/ verwoyden hebbende/ treet hy vooren die
hem slachten sal/ die den gheheelen dagh ver-
bozghen gheweest is/ hebbende een houten hel-
lebaert met vederen verciert in zijn handen/ en
selfs niet allerlep accoutrementen van vederen
aen ghedaen/ die tot hem comende/ spreect
hem aldus aen: Zijt ghy niet eender van die
Margaiaten onser vbanden? hebt ghy selfs ooc
niet sommige van onse vrienden ende verwan-
ten ghedoodet ende ghegheten? waer op die
ghevanghene niet een onversaecht herte ant-
woort/ Pa, che, tan, tan, alouca atoupaue, dat
is/ ick ben die sterckē/ ende hebbe vele van die
uwe ghedoodet ende ghegheten. Ende om zijn
vbanden niet ber leet te doen/ leyt beyde han-
den op zijn hooft/ ende spreect dese woorden:
Hep/ wie dapper heb ick my daer in gedragen?
wie crifstaftrigh heb ick die uwe inden oorloch
vervolcht ende ghevangen/ ooc ontallijcke ghe-
gheten ende dierghelicke reden; Daer op die
hem dooden sal antwoort: Daeromme ghy
die nu in onse ghewalt zijt/ sult oock terstont
van my ghedoodet werden/ ende ghebraden
zijnde/ ghegheten: waer op hy nochwaels als
onversaecht antwoort: Hep wat leyt daer aen/
die myne sullen mijn doot wel wijcken/ ende al-
dus den anderen roesprekende/ wert die arme
mensche met de hellebaerde doot gheslaghen.
Ende inghevalle dese ghevanghen een vrouwe
hadde (ghelijck haer ten tyden ghegheven wo-
den) so valt die vrouwe ten eerste op het doode
lichaem/ ende weent ten wepnich/ doch Cro-
rodiels tranen/ daer men affept/ dat hy dock
eerst weent al eer hy dat ghedoodet lichaem
eetet. Op de selvige maniere doet zy oock want
die valsche tranen wylt gheperst zijnde/ soude
wel die eerste zijn die vant vleysch soude willen
eeten. Dit dus ghedaen wesende/ d' andere
vrouwen/ insonderheyt die oude/ als ten mee-
sten begeerlijck nae menschen vleysch/ vernu-
nen die jonge vrouwen/ welke die gevangens
bewaren ghestadelijck/ dat zy haesten moghen
mer het dooden/ ende comen met warm water
by het lichaem/ twelck zy wzyden/ broepen en
wasschen

Chien gen an-
ken knecht-
kens werden
den Conuek
van Oranch-
ryck Henrico
gheonden.
Lelius cochte
een vrouwe
met een kindt/
wante te
ontcomen om
noch eens
wakere te doen
over hare v-
banden.

De gheban-
ghenen ghe-
ben zy vrou-
wen/ maken
de verreyden
dat zy die in
hare feesten
sachte wille.

Dese feestē
wozt ten on-
ligghenden
kuintbaer
ghemaect.

Intre een
doom daer af
zy basten ma-
ken hare ghe-
vanghens te
binden.

Droijcke
voen vande
ghevanghenen
oppende haer
kercke vanden.

Gheben den
gevanghenen
voortof sijn
doot te wylck
daer hy oock
zy best toe
doet.

Carapes sijn
houte helle-
baerden/ daes
gaen in den
ghevanghenen
niede toe.

Da che tan
tan alouca
atoupaue/ dat
is so veel gh-
sprick hebbe
van den uwe
ghedoot/ ick
ben de stercke.

Sterven bin-
delich/ seggende
de/ de myne
sullen mijn
doot wel
wijcken.

wasschen dat die huyt af gaet/ende dat het soo
 blanch schijnt te wesen/als een gebroep **Der**
ken. Daer nae comt die Herre van den gevan-
 ghen/ met soo vele midghesellen als hy seluet
 wil/ en deelt dat doode lichaem in grooter haest/
 dat nauwelijck eenich slachter by ons een Weer-
 so spoedich deelen mach. Ende ghelijck by ons
 die Jagers Herren ghevanghen hebbende/ den
 honden dat inghewant toe werpen/alsoo oock
 dese Barbaren bestrijcken hare kinderen met
 het bloet der doode vbanden: om haer also tot
 wreetheyt te porren ende te aenbueren; Dooz
 die aentomste der Christenen in dese landen/
 deelden zy die doode lichaem met scherpe stee-
 nen/ twelck zy mi doen met messen: Die men-
 sche aldus aen stucken ghehouden zynde/ende
 het inghewant ghewasschen ende ghesuyvert
 werden/daer nae op die Boucans ofte houten
 roosters ghelijck/ ende soo lange sulcke stucken
 vbanden/ worden die roosters van die oude wip-
 pen bewaert/ die seer begherich zijn nae't men-
 schen vleesch/ ende dat vet dat afduypt ver-
 garen/ ende met hare vingheren ontfanghen
 en aftercken/ oock die jongheltinghen ghestadich
 vermanende/ om andere vbanden te vanghen/
 ende sulcke spys aen te brenghen/ etc.

Aldus dan een/ twee ofte drie/ ghelijck ten
 tyden gheschiet/ gheboort wesen ende ghe-
 vbanden: gaet die ghehele mennichte van men-
 schen/ die by't slachten gheweest hebben/ om de
 Boucan, twelck roosters zijn op houten gaf-
 felkens ghemaecht: want die Indianen v-
 banden gheen vleesch aen speten/ als sommighe
 qualijck malen/ (om dat zy meene dat het on-
 mogelijk soude zijn vet gaer te kypgen/twelck
 omme ghebruyt en beweert wort) verblipden
 haer/ ende springhen/ ende sien die ghevanden
 stucken met wreede ghesichten aen/ en grypen
 een peghelic een stuck daer af/ niet om te eeten
 wille (als sommighe vermoeden mochten) ende
 dat oock sonder twyfel het menschelijcke vleesch
 aldaer smakelijckst is: maer veel meer hier in
 respecterende die wraeke als die spys/ uytbe-
 sondert die oude wippen/ die seer begherich nae
 menschen vleesch zijn. Haer principael booz-
 nemen is/ die dooden tot die uytterste beenen te
 knaghen/ om alsoo den ober ghebeenen een
 vree aen te brenghen: want om haer vzeelijcke
 ende wreede gemoet te volboen/ blijstet niet een
 stucken des gheheelen lichaems/ van die uyt-
 terste naghelen/ neuse ende ooren af/ dat van
 haer niet ghegheten wert/ (uytbesondert die
 hersenen) ende die panne/ welck zy in groote
 mennichte bewaren/ ghelijck wy op de Kerck-
 hoven in die doode beenen huijskens hier te
 lande alle die ghebeenten doen/ thoonen die tot
 victoory teekens van haer sterckheyt en dapp-
 perheyt. Het grootste ghebeente van armen
 en schenen/ bewaren zy seer neerstich/ en makē
 pppen daer uyt/ ende die tanden ryghen zy aen
 snoerkens/ende draghen die aenden hals. Die
 slachters die de menschen also hebben doot ge-
 slaghen/houden sulcks booz een heerlijcke ende
 ppselijcke daet/ende wijcken vant gheselschap
 af/ ende snyden in haer bozst/ armen/ beenen/
 ende andere musculose plaetsen/ groote sneden/
 in welke zy strycken eenighe salbe/ om die
 lichteekens daer af altoos te houden/ stropen
 oock swart poper daer over/ twelck nummer-
 meer afgaet; Die opinie by haer is/ hoe meer
 der strymē pemant heeft/ dies te meerder men-
 schen vermoort te hebben/ende dies te dapper-
 der ende stercker te wesen. Ende om een epade

te marcken van dese wreede Traghedie/ by soo
 verre die vrouwe/ die den man ghegeven/ was/
 bevruchtet werde van hem/ (twelck schytschijck
 ende vzeelijck is om aen te hooren) soo nemet
 zy ten tyden die eerst ghebooren kinderken/
 (die zy selden laten groot worden) ende zeeuse/
 booz oorsaecke ghevende/ dat sulcke ghebooren
 zijn uyt haerder vbanden saet. So soeckten dese
 Barbaren oock niet alleen dat hare vbanden
 gants uytgheroept mochten worden: maer
 wilden wel dat oock die daer van vzeemde na-
 tten tot haer comen/ gelijcke wreetheyt vleech-
 den/ende mede menschen vleesch aten/ twelck
 van sommighe ghedaen/ alle menschelijckheyt
 uyt treckende.

Van die Religie der Brasilianen, ende van die
 dwalingen, in welcken die arme mensche
 van hare Cariben gebracht werden, ghen-
 nen God altoos erkennende,

In die Hystorie van Peru, een Provincie
 aen die zuydr zee liggende/ een vast landt
 met ditte/wozt verhaelt/ dat die selvighe
 die Sonne ende Maene sacrificie doen/
 maer dese Toupins hebben gheen Goden al-
 toos noch Herelsche noch Herdische: waerom
 zy oock gheen plaetsen ofte Tempelen hebben/
 daer zy om die te dienen te samen mochten co-
 men teghens ghewoonheyt aller andere Dep-
 benen ende Afgoden dienaers der gheheele we-
 relt; weten niet van die scheppinge der werelt/
 noch onderschepden gheen daghen/ met namen
 die eene niet weerder heubende als d'ander/
 op wercken/ maenden ende jaren niet lettende/
 van alleen die tijdt by die Maenen afmetende;
 Van Godelijcke ofte Weerlijcke schryftuere en
 weten zy niet alleen niet: maer oock gheheel
 van gheender ley letteren; Verwonderden haer
 dat die Fransosfen vet op Dampier schrypben-
 de des anderen daeghs sulcks wisten te ver-
 tellen/ daeromme wy Godt niet te volle con-
 nen danken/ die ons sulcken ghenade verleent
 heeft/ dat wy den anderen onse meeninghen
 oock van verre moghen booz hziet en te kennē
 gheben/ ende daer dooz oock kennisse becomen
 van die waren Godt/ Schepper Hemels ende
 der Aerden/ van den welcken als men dese ar-
 me luyden vermaende/ riepen zy met verwon-
 deringhe Teh: staende strom ende verbaest. En
 om dat zy seer bevrucht zijn booz die wonder
 slaghen/ twelcke zy Toupan noemen/ als die
 Fransosfen hier uyt occasie namen hare sterck-
 ticheyt te ghemoeten/ ende haer wilde leeren/
 dat Godt sulcks dede/ die om zijn macht te
 bewysen/Hemel ende Aerde doet schudden ende
 beben/ soo antwoorzen zy dat soodanen Godt
 een Schalck moeste wesen/ die den menschen
 sulcken schyck aenbrachte/ dus ellendich is
 deser armen menschen gheleghentheyt: Maer
 mocht pemant vraghen? leven zy dan als
 Beesten/ sonder eenighe kennisse van Godt?
 dien booz antwoort dienen sal/ datter niet veel
 aen ghebreect/ ofte dit volck is gants sonder
 eenighe kennisse Gods boven alle andere men-
 schen/ nochtans in so grove duysterheyt dwa-
 lende/ gelooven onsterflijckheyt der sielen/ende
 houden booz ghewis/ dat die sielen der selvige/
 die alhier dueghent ghehanteert hebben (wel
 verstaende haer luyden duegent in haer vban-
 den te dooden ende te eeten) achter hooghe ber-
 ghen vliegghen/ al waer zy by die sielen haerder
 boozouderen ende vaderen in schoone hoven
 eeuwich

Als zo de
 mensche slach-
 ter/ broeyen zy
 de huyt/ ghes-
 lict wy hier
 de Wercken/
 ende bestrij-
 ken hare kin-
 deren met
 bloet.

De stucken
 werden op
 houten roosters
 ghevanden/
 welcke roos-
 ters vande
 oude wippen
 bewaert wor-
 den/ die seer
 begherich zijn
 nae mensche
 vleesch.

Boucans
 roosters der
 Indianen.

Is niet soo
 seer om de
 smaek vant
 menschen
 vleesch/ als
 om de wraeke
 van hare v-
 banden.

De ghebeenten
 haerder vban-
 den bewaren
 zy als een teek-
 ken van vic-
 torie/ de tanden
 geygen han-
 ghen zy om
 haer lijf.

Is laten de
 ghevangenen
 vbanden heb-
 ben/ de kinde-
 ren hier af
 comen/ ende
 zy wreede/ als
 van haren
 vbanden afgher-
 comen.

Toupins
 hebben gheen
 Goden altoos/
 zy verwonder-
 den haer als
 zy de onse sa-
 ghen schrypben-
 den des ande-
 ren daeghs
 wisten te ver-
 tellen/ want zy
 schryft noch
 niet hebben.

Toupan
 vbanden
 ten zo wonder
 slaghen.

Nochtans in
 dese groote
 duysterheyt
 ghelooven zy
 een onsterf-
 lijckheyt der sielen.

eeuwelijken in lust / vzolijchheyt ende dan-
singhe verharren ende blyven.
Ter contrarie / dat den traghen geesten (die
sonder eer leven / ende het Vaderlandt niet bes-
chermen) wech ghevoert werden van den
Aygnan, (also noemē zj den Dupvel) by wel-
ke zj in eeuwighe pyne leven. Dat meer is / so
worden dese arme Barbaren oock menich-
mael in dit leven van den Sathan gepyncht /
(die zj oock noemen Kaagerre,) ic seyt Larius,
hebbe selfs ghesien dat zj met ons spraken /
ende als rasende menschen begonsten te roepē:
Hep / hep / helpt ons / want wy worden ghesla-
ghen vanden Aygnan : Jae zj ghetuyghden
dat zj hem dierwils sagen / nu in die gedaente
eenes beestes / nu in die ghelijckenisse eenes Wo-
ghels / oock ten tyden in een ander schycke-
lycke ghedaente. Ende om dat zj seer verwon-
dert waren / dat wy van hem niet ghequelt
werden / gaven wy haer vooz antwoord / dat
wy door Godt / die veel krachtigher is dan
den Aygnan, bezydet worden / waeromme zj
oock ten tyden in perijckel van aenvechtighe
wesende / beloofden het gheloobe aen te nemen
aen den eenighen Godt : maer verlost zijnde /
terstont haer beloften in de windt sloegen. Ende
voorzeker is te weten / dat dusdanighe tozmen-
ten gheen spot zijn : want Larius seyt / dat hysē
menichmael ghesien heeft / alleen aen dese toz-
menten gedencckende / so vreesende en siter ende /
dat zj van vangichheyt sweeten / ende met die
handen op die dyen kloppende / aldus klaech-
den : Mair atourassap Acequerey Aygnan
Aroupauc, dat is / mijn Sor / mijn macher / den
boosen Sathan vreesē ick vooz alle het ander
quaet / ende hy daer op antwoorde dat hy
hem niet vreesde / zj dan haren ongeluckighen
staet beclaghende : Ach wie gheluckich souden
wy zijn / bezydet wesende van hē. Om sulcks
te werden / sprack Larius, soo gheloofst in dien
die machtigher is als den Aygnan, 'welck zj
wel beloofden te doen in noot wesende : maer
verlost zijnde / stracks in de windt sloeghen;
hier is oock te mercken / dat die Perubianen
ende inwoonders van Cusco niet alleen ghe-
loofst hebbe die onsterlijckheyt der sielen / maer
oock die verpffenisse der lichamen / ghelijck
wy in die Historie van Peru verhaelt hebben
dooz't exempel der Indianen / die de Spaen-
glaerden (welcke die graben openden om die
schatten daer upt te halen) haben dat zj doch
die ghebeenten niet wilden verstoppen ofte
verwerpen / op dat den verstoppen sulcks
niet mochte beletten in die verpffenisse : Dit
is tot dien eijnde gheschreven / dat alle godloose
menschen / (welcke ghemeenschap hebben met
dese arme Tovoupinambaultijs,) haer ober-
redende / ende vooztellende datter gheen God
en is / dat zj doch dit van die Wilde ellendighe
menschen willen leeren datter boose Gheesten
zijn / die oock in dit leven die Godloosen plagē /
die Godt ende zjn cracht loochenen. Ende oft
zj wel wilden seggen / ghelijck sommige doen /
dat die boose gheesten niet anders en zijn dan
quade passien ende affecten des gemoets / ende
dat daeromme sottelycken die Barbaren haer
inbeelden 'welck niet en is / den welcken vooz
antwoort dient / so men op die stucken vā ons
verhaelt wel lettet / dat de Americanen sicht-
baerlyck ende waerachtelick van den boosen
gheest ghequelt worden / waer upt ghenoech
blijckt / dat sulcke tozmenten gheen mensche-
lycke affecten zijn / die oock die aldersterckste

Mannen soo dapper aen tasten.
Ten tweeden / ofte wel dese Godloosen on-
weerdich zijn datmen haer vooz houde het
geuge twelck die heylighe schryftuere getuycht
van die onsterlijckheyt der sielen / so machmen
nochtans haer dese tweederley Barbaren vooz
stellen / daer van dese die onsterlijckheyt der
sielen ghelooben / ende die andere / naementlyck
Peruaensche / die onsterlijckheyt van beyde
der sielen ende lichaems / dat zj haer behoo-
den te schamen / ende van dese Wilden leeren.
Ende ofte wel dit volck wunste vj te zijn van
allerley stooringhen ende passien / so beven zj
nochtans seer / vonderlagen hoozende / als van
vreesē eender macht / welck zj niet comen te-
ghen staen / die zj nochtans niet erkennen wil-
len / waeromme wel te rechte die Evangelist
seyt / in die Wercken der Apostelen int 24. int
17. vers. Die in voozleden tyden alle die Hē-
denen heeft laten wandelen in hare weggen /
hoe wel hy hem selven niet ongheruycht ghe-
laten heeft / ons goet doende / ende ons reghen
van den Hemel / ende vruchtbare tyden ghe-
vende / ende onse herten ver vullende met spysē
cibe vzolijchheyt. So ghevzeert het van alicen
aen die voozheyt der menschen / dat zj tot ha-
res scheppers kennisse niet en comen. Op een
ander plaetse oock tot den Romeynen int cer-
ste int 20. vers. staet also : Wat dat in hem on-
sienlyck is (namentlyck zjnc eeuwighe mogent-
heyt ende Godheyt) wert upt der scheppinghe
der werelt doozsien etc. Daeromme ofte wel
dese volckeren Godt niet den mont niet en
belyden / so worden zj nochtans upt haer ey-
ghen stucken overwonnen datter een Godt is /
ende dat zj daeromme niet onschuldich zijn /
ofte eenighe onwetenheyt moghen voozwoz-
pen. Behalven 'tghene dat verhaelt is van die
ousterffelijckheyt der sielen / welcke zj ghelo-
ben / van den vander die haer voert verstry-
cken / van de boose gheesten die haer quellen / so
hebben zj oock Propheeten ofte Priesters / die
zj Carabes noemen / die langhs die Wozen
gaen / ende dat arme volck wys maken dat zj
ghemeenschap met die gheesten hebben / en dat
zj sterckheyt comen mede deelen den ghenen
die zj willen / om die vanden te ober winnen.
Item hoe dat vooz haer hulpe die vruchten en
die groote woztelen wassen die't landt voozts
bzenght. Behalven dit soo comen zj ten 3. ofte
4. jaren eens te samen / ende houden seesten /
Mannen / Vrouwen ende kinderen / doch elck
in verscheyden kuylen / dicht by een / dat zj
den anderen wel hoozen moghen / eerst met
vreeselijck ghesanck / ende eenighe dansinghen /
Caraben daer onder gaende / die Vrouwen
schuyjmbekende ofte zj die vallende sieckte
hadden / die hursst kloppende / en vreeselijck ghe-
luyt slaende / dat men segghen soude dat zj met
boose geesten inghenomen waren / als oock die
kinderen. Dit gheroeyp voleyndet wesende / zjnt
een weynich stil / ende singhen daer nae so fraey
ende evenbzachtich onder een / dat sulcks een
groote lust gheeft om aen te hoozen / daer on-
der een rondē dans dansende / gaende in een
rinck aen een / doch den anderen die handen
niet reykende / die lichamen wat voozen ober
kuygende / het rechter been een weynich sehd-
dende ende kuyghende / die rechter handt op
die billen leggende / latekde die linker by't lijf
neder hanghen / ende op dusdanighe maniere
songen ende dansen zj / en maken drie ringhen /
en in elck drie ofte vier Caraben met hoeden /
kleederen

Kugnan die Dupvel.

Kaagerre / ooc die Dupvel.

Ghemel der arme mensche vanden Dupvel menighe sep.

Wat hare macht is als zj vanden Dupvel ghequelt worden.

Perubianen gelooven oock verpffenisse der lichamen / begheeren op de Spaen-glaerden dat zj de gebeenten souden laten rusten / als zj om des Goudes willen de graben openden.

Vreesen seer de dooderlasghen / als een dinc dat zj niet comen wedestaen.

Carabes sijn Propheete ofte Priesters der Brasilianen.

Seest die Brasiliansche Tabou-pnabannier.

Comen seer ozbeylyck met den anderen singhen.

Bertelt hier haer maniere van dansen.

Maraca is een Marale.

Maniere van loeckit op aen te blasen.

He/he/hua/he hua/hua/hua singhen zy heerlick/ ghebuert twee n ren lanc/ haer dansen met veel vzeemde maniere/ ende lieflich singe.

Zy weten ooc vande Delubie te seggen.

De Christen haer straffen de van dese afgodery/ comen daerom in grooter haet.

kleederen ende armbanden van vederen verciert/ elck in die handen een Maraca ofte rateler houdende / ende sulcks tot dien eynde / dat zy die lippen wijs maken / dat daer upt die gheest sprecht / die Caraiiben nu hoorwaert / nu achterwaert tredende / ende niet (ghelijck die andere) op eene plaetse stille blyvende. Oock soo namen zy menichmael langhe tyden / daer in zy Perum, een kruigt aenghesteken deden / ende hier ende daer haer wendende / bliesen de roock op die omstanders met dese woorzen : Ontfanght alle den gheest der sterckheyt / daer dooz ghy u vanden moecht overwinnen / ende dusdanighe ceremonien ghedueret wel seuen uren lanc / ende dat met sulcken liefliche melodie / dat pemant niet erbaren wesen in die Musique (als dit volck zijn) souden segghen dattet onmogelijck ware / ten eynde van't liet altoos die aerde met die rechter voet hert kloppen de / ende alle upt spouwende / ende met een heesertghe stemme dese woorzen dickwils singhende : He, He, Hua, He, Hua, Hua, Hua. In dese ceremonien beschrepen zy ten eersten haer verstorben stercke voozouderen / daer in nemen zy eenighe vertroostinghe hier upt / dat zy hopen dattet daer toe comen sal / dat zy dese achter die berghen moghen volghen / ende met haer dansen ende blyde feesten houden / daer nae swaerlijcken dreyghende (die Overacaten, wzebe volckeren / die ontrent haer woonen) dat zy die in copter tijdt hopen te vernielen / ten lesten een wepnich singhende van die Delubie / die de geheele werelt overstolpt heeft / ende alle menschen verdroncken / uptbesonderet hare voozouderen / die op hooghe boomen haer souden ghesalbeert hebben / waer upt schynen soude / dat zy eenighe kennisse ghehad hebben van die Sundt-vloet / doch nu een verkeerde / om dat zy gheen schriften hebben. Maer dese ceremonien tracteren zy die Caraiiben heerlijck met leckere spise ende dranck / en maken goet chier. Dese selfde Caraiiben trecken oock wel dooz die Dozpen met hare Ratelen ofte Maracans, ende doen die vercierten met vederen / steken die aen een stock / dien zy vast stellen inder aerden / ende laten daer spise ende dranck vooz offeren / als vooz Goden / ende overreden die arme menschen / dat sodane uptghehoorde ende vertierde ratelen die spise verteeren / waeromme dat alle huysvaders haer sozchvuldich voozstellen / niet alleen meel / vleesch ende visch / maer oock haer Caouin, dat is haren dranck / ende doen aldus : Dese Maracken / (inder aerden aen een stock ghesteken) 15. daghen lanc / met groote neersticheyt dienen / betooveren also dese arme lipden / den ratelen heplighs toe schryvende / ende hier dooz die gheesten die zy segghen sprekende. Die Fransoyen hier willende teghen spreken / wert van haer lipden soo qualighen ghenomen / waerom zy oock seer gehatet worden van die Caraiiben / niet minder als die Baals Propheeten Eliam hare listicheyt ende bedrooch ontdeckende / ende dus vele van die ceremonien ende religie deser armen menschen / die meer begeert te weten / lese die historien daer af gheschreven / insonderhepdt Ioan : Lerium, daer upt dit ten meesten ghenomen is / die seer heerlijck alles beschreven heeft / wat hem in zijn reyse / ende in dit landt is bejeeghnet.

Beschryvinge van haer houwelijck, veelheyt der Vrouwē, ende die trappen des maechschaps die zy onderhouden, oock van't opbrenghen haerder Kinderen.

It houwelijck onderhouden zy alleen vele graden van maechschap; Niemandt trouw zijn Moeder / Suster ofte Dochter in anderen is gheen opsicht / die Voms nemen haer Richten / ende soo voozt / ghebruycken in die tsamen comsten gheen ceremonien; die een Weduwe ofte Dochter begheert te hebben / sprecht die vrienden / so zy vrienden heeft / ofte ghebueren by ghebreck van vrienden haer omme aen / vraghende oftet haer gheliebe dat sodane perfoone met hem trouwe / segghen zy jae / soo neemt hy die stracks vooz hem / sonder pet anders te doen / ende hout haer vooz zijn huysvrouwe : wort hem die ontfeyt / soo sal hy sonder verstooringhe daer van aflaten : Maer hier is te weten / dat by haer veelvoudicheydt van Vrouwen te nemen is toe ghelaten; want een veder neemt soo vele alst hem ghelieft / jae hoe meerder hoe stercker ende edeler hy ghelouwen wert / daer zynder dier acht hebben; die alle in sulcken eendracht leven / dat ofte wel d'ene vooz d'ander vanden man bemint wert / nochtans gheen jalouisie onder haer plaetse heeft / ofte int minste daer tegghens murmelen; maer gherust ende eendrachtich onder een levende; hare Cottoenen beoden webende ende bzyende / het huys werck doende / die hoven besozghende / ende die wortelen plantende / etc. Die Overpeldersche Vrouwen zijn by den Americanen upt de Wet der natuere soo abominabel / dat het in des Mans macht staet / die te dooden / ofte met schande van hem te verstootten / wel is waer dat zy op der onghetroude maechden wepnich achten / laten die doen wat zy willen : maer ghetrouw zijnde / moeten haer recht houden / op peue bozen verhaelt / van ghedoodet ofte verstootten te wesen met schande; zijn oock niet seer gheneercht tot onkuysheden / ghelijck die van Oost-Indien. De bebruchte Vrouwen laten van swaer arbeit af / ende doe ander ghewoonlijcke wercken. Soo doen oock die Vrouwen meer wercks dan die Mannen; want die Mannen alleen des morggens / nimmer op den dagh eenighe boomen om die hoven stellen / bzyngghen haer meesten tijdt toe in den oozloch / in't jaghen ende visschen / oock om Brasilsche Kolbe ofte Hellebaerden van hout / Boghen ende Wplen te maken. Belanghende het baren / die Mannen ontfanghen die kinderen / byten met de tanden die navel af / drucken die neuse in / houden sulcks vooz schoon; Het kindeken gebozen wesende / wert vanden vader terstont ghewasshen / ende met roode ende swarte herwen verschildert / wort niet bewonden : maer alleen in een ghebruydet Cottoenen hangh beddeken gheleijt; Ende een knechtken wesende / sal hem die vader terstont een houten mes ken / een booghskens / ende klepne pylkens van jueghent op gheben / ende by hem in zijn beddeken legghen / dat kindeken kussen en aldus toe spreken : Mijn soon / groot gheworden zijnde / wilt sterck wesen om u vanden te wyken. Belanghende die namen / gheben den kinderkens namen van die dinghen die zy erkennen / als Orapacen, dat is Boghe en Wple. Sarigoy, vier voetich vier. Arignan Demie / Arabouen, Brasils boom / Pindo, groot kruigt / etc. Die spise der kinderkens / is benebens het sock

De maniere hoe zy haer voozouwen trouwen.

Hebben dese vrouwen / hoe wel de cene van den man liever is / nochtans gheen jalouisie onder d'ander en is.

Oversoot staet in des mans macht te straffen nae zijn gelieven.

Maghet zyn de mogen nae haer believen by kapet.

De Mannen ontfanghen int baren die kinderen / byten haer de navel af / drucken haer de neuse in.

Wat namen zy de kindeken gheben.

fock des moeders : gekaut meel en eenige sach- te pppie. Die Craem vrouwe leyt 2. ofte ten hoogsten 3. dagen/daer nae set zj her kindeken een Cortoenē mufskē op/ en gaet ofte indē hof oft om andere wercken te doen / twelck onse vronkens niet doen mogen/die van teerder/en swacker nature zyn/ende in een ongetemperde lucht leven. Benneffens dit soo souden wy meen- nen wanneer ons kinderkens niet ghevonden werden: dat zj erom mochtē gropen/daer van dese gantscy geen ghebreck hebben : maer gaen rechtter als eenighe andere ter werelt / twelck ooc toe te schryven is die ghetempertheit des lochtes: Op groepede wert haer niet anders geleert/dā wrake van haer vanden te nemen/ en die te eeten. Itē werde gehouden(als oprechte nabolgers van Lamech, Nimrod en Esau,) ot die jacht/ ende tot den oorloch om beesten ende menschen te vernielen ende te eeten.

Wat Wettē en Politie by die Brasilianen heeten mogen. Item hoe vriendelijcken zy die gattē ontfangē, van't weenen en die woorden daer mede die gattē eerst aencomende van den vrouwen werden opghenomen.

Wat die Politie der Barbarē aenlangt is nautich te geloofē/wie redelick enoe uacuerlick zj haer hier in dragen/doch wel verstaenoe onder die van eenderlep factie zyn/ want hoe zj haer tegens hare vanden dragen/is gheuoech verclaert/en so eenich geschil onder haer valt/sullen die oitistanders sulcken twist niet nederleggē: maer sullen haer laten na haer booyne hantelen/al souden zj ben anderen die ooghen upt schozen : Maer jeman dē anderen quiesende/ en getregen zynde wert weder verwont op die selfde plaetse daer hy dē anderē verwondet heeft / en so verre dat na die wonde die doot volghde/sal die dootdager oock van die verwanten des verstorvenen gedoodet werden/ also dat levē booz levē/ ooge booz ooge/ tant booz tant gegeven wert : Hare goederen zyn hupsen ende ackerē die zj grooter hebbē/ als zj vā doen hebbē. So veel die hutte aengaet/ is te welen dat een jeghelick dozz ontrent 600. hoofde heeft/ waerom vele in e dōer hutte woonē moetē/ nochtans ten jegelijck familie zyn besouderē plaetse hebbēde/ doch sonder afschuttinge: want daer is niet tusschey bedden dat beletten mochte / het gheschie van dit eene epnde der hutten tot het ander / hoe wel die wel 60. credē lanck zyn/ eē jegelijck huys vader heeft zyn wijf en kinderen ondersejpedelicken. Doch so is te ver wonderen dat dese Americanen nimmermeer over 2. ofte 6. maanden op eene plaetse blyben : maer nemen die materialen en dat groote krugt Pindo, daer upt zj getimmeret werden / en veruieren sulcks dickwils/ ja wel tot 1600. treden / doch die dozzen hare oude name onderandert houdende / daer upt men afmetē mach wat grooter hupsen zj timmeren / de wijl het dickwils ghebuert dat een man zyn rechte tyde levende/ 20. mael zyn huys versetten moet. Ende soo pemandt haer vpraehde waerom zj dus dickmael die plaetse veranderen geben booz antwoort/ dat die veranderinge gesont zj. Itē dat haer voozouderē sodane gewooneheyt gehouden hebben/ van die welke so zj afweken/ niet lange leven souden; Wat hare ackeren aenlanght / een jeghelick Mouffacat, dat is huysvader heeft wel eenighe epghe hoben/ die hy na zyn begeerte ghebruyckē: maer sodane sozghvuldicheyt in die

gronden ende ackeren te deelen / als hy ons hupsen ghebruyckelijck is / heeft gheen plaetse by haer ; Wat die huyshoudinghe aenlanght/ die vrouwen arbeiden in Cortoen ofte boom- wolle / daer upt roukens ende gebrepede bedden makende / welke bedden zj Inis heeten / werden en gdeels als netten ghebrepedet / 6. ofte 7. doeten lanck / ofte oock dichter / gelijk by ons dun doeck niet grote stercke lissen en rouwen aen elck epnde / om die te hanghen ende vast te maken van om dat dusdanige bedden nu oock tot ons ghebracht worden ende wel beken / is niet noodich hier af meer te verhalen/ als oock niet van die maniere hoe zj die wolle spinnen/ en dese bedden breyden en weben die sulcks begheert te welen / lese Lerium; onse meeninghe is alleen die booyne ghebruycken te verhalen die zj onderhouden. Die manne tot den vortloch jachten ofte visscherpen treckende/ nemen sulcks mede / maken die vast en twee boomen/ ende liggen also daer in. Dese bedden bugt ghevozen zynde/ ofte van stof / ofte van roock / ofte anders / worden op een bysondere maniere van die vrouwen gherepicht. Die vrouwen soecken int bosch eenighe vruchten/ niet onghelixa onse Caribouerden / doch grooter / dat men nauwelijck eene van dese niet een handt mach oppheffen ofte dragen. Dese vrucht stooten zj klepē / en doen die in een groote aerde pot / die met water weechende/ daer na roeren zj dat water en die vrucht sterck niet eest stock/ dat het dapper schijnt/ welck schijnt zj in plaetse van Seepe ghebruycken / daer mede zj haer bedden so wit en schoon maken/ als een volker eentich laken doen sal / en op dese bedden ist des somers ofte inden oorloch beter te slapen / als op onserē ; Wat anderen huys- raet aenlangt/ die vrouwen maken groote aerde potten / om haren draick Cabuin daer in te doen; Maken oock potten van beeterlep formen / klepne en middelbare bekekens / breepe schotelkens/ en dierghelijcke andere varen/ die upwendich niet seer ghevolgt zyn; maer van binnen so net en wit met eenige coleur aen ghe- streken/ dat zj onse Potbachers daer in de voben gaen/ soo maken zj oock upt swaer en wit eentich blanchersel ofte eenighe aenstrijpinghe/ die zj met water weechen / daer mede beeterlep figueren in hare potten ende schotelen schilde- rende / insonderheyt in die daer in zj haer wel en andere sypsen bewaren; Het ghebruyck van dit aerde werck is lieflijcker en vele aenghenamer als eenighe houten schotelen by ons / van dese vrouwe die de pottē aldus schilderen/ hebben die faute dat zj een dinck niet weder malen konnē/ om dat zj sulcks niet dooz const; maer upt fantasie doen : So hebben ooc dese Bar- baren sekere Cauwoozde en andere vruchten die zj in twee deele en upholen/ die ghebruyckēde vooz bekers / welke zj Coui heetē. Zj hebbē oock groote en middelbare kozven / upt gheele biesen/ niet ongelijck het terwen stroo/aerdich geblochten / die zj Panacōn noemen / daer zj het meel en andere dingē in houden. Hare wapenien zyn houte hellebaerden. boogen en ppe/ hederen kleederen en cappen. Itē armbanden en die instrumenten ofte Katalen / Maraca ge- heeten / is hier bovens ghenoechsaem ghe- sproken / niet noodich meer te verhalen. Nu dan opghericht zynde die hutten ofte woo- ninghen der Barbaren met haren huysraet ende imboel / wapenen / bedden ende kleede- ren / sullen boozcomen haer besoecken.

Gusshone dinghe der Brasilianen.

Inis/bedden der Brasilianen worden van Caroen gael gemaect hangen die aen bootien.

Maniere van't wassen der bedden. Hare dreepe is een seker ghebas dat de vrouwen int bosch haek.

Potten om Cabuin in te doen hebben schoonder aerde werck als up by ons die zj seap conent aenstrijcken.

Haer geschiedert aerde werck woode al van vrouwen gemaect.

Couit/ brycke bekers.

Panacōn manden daer in zj haer meel bewaer/ wordt ghe- maect upt Terwen stro.

En Craem- vrouwe twee daghen oudt synde/ gaet haer werck doen als andere.

De kinderen worden anders niet gheleert als tot den oorloch/ oock om beesten te taghen en te hangen.

Die den an- derten quieset/ wort niet soo vane quiesen te ghecraft/ ofte sterck hy/ wort niet die doot gestraft.

Brasilianen verbaren alle ses maanden. Pindo.

Daeromme so die wils die plaetsen veranderen.

Mouffacat daer des huysvaders.

Ends

54 **Collupine der Toboupinambaultier int ontfangen haerder vrienden.**

En ofte wel die Tovoupinambaultier vrinde-
lijcken hare gasten ontfangen / so zijn noch vras
den onbekenden die vzeemde manieren schy-
kelijck / als Lerijs vertelt hem wederbaren te
wesen / eerst haer versoekende : want doen hy
in eene van haer dorpen quam / liepen rondt
om hem die Barbaren / en sprake hem dusda-
nighe woorden aen : Marape defere, Marape
derere, dat is hoe heet ghy / ofte wat hebt ghy
voor een name / die eene zynen hoet hem afne-
mede / en die op zyn hooft settede / d'ander zyn
gordel en sweert op zyn bloote lijf hanghende /
die derde zynen rock aen treckende / seer roe-
pende en kryptende / en hier en daer aldus aen-
gedaen wesende / met zyn kleederen loopende /
dat hy meynde die quijt te zyn / en in sozge van
zijn leven daer hy . Twelck hy naederhandt
bevonde heeft dattet een onnutte sozge was /
comende upt ontwetentheyt haerder maniere :
want zy sulcks alle den selfden doen die eerst
tot haer comen / en niet van haer gesien zijn / en
als zy haren lust aldus ghekleedet en wepnich
omgeloopen gheblust hebben / gheben daer nae
alles perfectelicken weder / so heeft he de Colck
vermaet / dat zy seer begheerich waren om zyn
name te weten : maer int aengheben van dien /
moetmen aflaten va woorde hy ons gebruij-
lick / om dat zy die niet uyt spreken konnen /
daeromme in die plaetse van lohan, Nian seg-
gende / en sulck woort niet conne de onthouden /
heeft moeten van een bekent dinck den name
nemē / en dewijl Lerijs een Oester beteekent /
heeft hy he Lery-oussou ghenoemt / twelck zy
met verwonderinghe hoorde en spraken : Tchi
Mair, hep Fransman / dit is een heerlijcke na-
me / wies gelijcken wy van geen Fransops ge-
hoort hebben. En voorwaer tot geender plaet-
sen heeft Circe door haer krupderen een men-
schen so licht in een Oester verandert / als hier
gheschiet / na welke tijt Lerijs veel male niet
haer gesproken heeft / en hier is te mercken dat
zy soo vast van memorie zijn / dat zy een name
eens ghehoort hebbende / niet lichtelijcken ver-
geten sullen / vervolghende verhaelt Lerijs hoe
het voort met hem gegaen is in dese zyne eerste
uytblucht tot den Wilden / hy treckende wy-
der met zynen Colck / comt op den avondt in
een dorp va die wilden Euramiri, va die Fra-
sopsen Gofet genoemt / al waer zyn Colck een
tijt lanck ghewoont hadde / daer comede / von-
den zy die Barbare dansende / en haer Coadin
vzinckende : want hadden dien dagh eene van
hare vanden gheslachtet / daer af zy't feest
hielden / waer van die stucke noch op den Bou-
ca lage / hoe hem te mede is geweest / dit vze-
de spectakel aensende / is niet noodich te vza-
gen / twelck nochtans wepnich sal zijn / letten-
de opt gene dat nae gebuerde. Zy comende int
hujs worden na haer gewoontheyt in ee han-
ghent bedde geset / die vrouwen op maniere
als volgen sal weenende / die hujs vader met
vriendelijcke woorden haer ontfangende. Zyn
Colck die hier toe gewent was / en oock gants
gheneghen tot haren danc / heeft Lerijs son-
der aen te spreken / ofte he te groeten verlaten /
en hem toe vzincken en dansen onder die In-
dianen begheben. Ende hy vermoept zynde / en
wat meels en andere voor gestelde spys ge-
ten hebbende / heeft hem ghelept om te rusten :
maer is nochtans door t gheluyt der dansende
Barbaren / die daer dzoncken wel wacker ghe-
houden / insonderheyt doen een van die Wilde
quam tot hem loopen met een gebaden men-
schen schenckel inde handt / ende hem vzaechde

ofte hy mede eeten wilde / ghedenckt ofte doen
die vzeese hem die slaep niet upt den ooghen
heeft verzeede / insonderheyt (gelijc hy sechste)
dat hy die ghebachten hadde / noch niet ver-
staende hare sprake / die Wilden wesen he dat
zy hem oec so wilden doen / en voort upt vzeese
suspicerende / dat hy door zynen macher ende
Colck mochte vertaden wesen / die hem alsoo
in die handen der Barbaren gheleuert hadde /
waeromme hy vzoornam / so hy ontloope con-
ste sulcks te doen : maer rondsomitie van die
Barbaren beset zynde / (die niet quaets niet
hem voor hadden) was sulcks onmogelijck /
hy van vzeese ingenomen zynde / die niet min-
derde : maer he altoos jubelbede / dat hy oock
terstont loude gheslachtet worden / heeft den
gantsen nacht niet beden overghebracht. Des
mozghens ter goeder tijt comt zyn Colck (die
den gantschen nacht ober met den Barbaren
ghedzoncken hadde) tot hem / siende dat hy
bleeck en niet cortie bevanghen / vzaechde oft
hy sieck was / en ofte hy niet wel gherust had-
de / dien hy doemnaels dapper strafte / dat hy
hem alleen sonder die sprake van haer te ver-
staen / onder die Barbaren gelaten hadde / ende
om dat hy die vzeese niet conste verwerpen /
hadt zynen Colck op dat aller vriendelijckste
dat zy doch niet aller haest van daer mochten ;
Hy ter contrarie hem verroostende / dat hy
goets moets soude wesen / en segghende dat die
Wilden gants niet qualijck teghens hem ghe-
sint waren / dat meer is ontdeect dese zyne vze-
se den Barbare die om he den gheheelen nacht
ghewaecht hadden / om dat hy haer willetom
was ; Die Wilden dit verstaende / antwoorden
dat zy sulcks wel eenigzins gemerckte hadden /
en dat het haer leedt was dat hy den gheheelen
nacht in sozge overghebracht hadde / beginnen
ten lesten te lachen / twelck was die onthun-
dinge zynder vzeesen. Daer na is hy met zyne
Colck tot eenige andere Dorpen ghetrocken.
Manieren die zy houden int die gasten haerder
vrienden te ontfangen zijn dese : Ten eersten is
va noode int hujs des Mauffacats ofte hujs-
vaders / daer ghy in keert (twelck men hi alle
dorpen moet doen / en nergens anders gaen /
winnen in haer gunst en gratie blyuen) in een
Cottoen hant bedde te gaen sitten / en aldaer
hem stillekens een wepnich houden / terstont
treden die vrouwen daer toe / en omringhelent
bedde / en hucken op hare hant op der aerden /
met hare handen die ooghen bedeckende / en de
gast willecom heetende / zyn aenroest beschre-
ende / en vele tot zynder eeren spreke / als na-
mentliken : ghy hebt alle om ons te besoeken
sulcken mopenlijken reyse aengenome / ghy zyt
goet / ghy zyt sterck / en so het ee Fransman is /
segghen zy daer hy / ghy hebt ons veel schoone
ware gebracht / die wy niet hadde : In somma
met dusdanige valsche tranen en pluisjstric-
kede woorden ontfangē en groete zy die gast /
die gast int Cottoen beddeke sittende / moet he
oec vejnisen van gelijcken toe doen / zyn haben
voor die oogē houdede en mede grepēde / twelc
sommige kleijn hertige wel ernstlick na gedaē
hebben / beweeght zynde door die tranen deser
vrouwe / alle tijt so moet die gast yet antwoor-
den / en eenige suchkens van hem geben / alsoo
vejnende oft hy grepde. Dese dwase en sotte
groetenisse va die vrouwen ghedaen zynde / die
Mouffacat, dat is die hujs vader / die hem stelt
gantseh gheoccupert te wesen in Polen te sup-
den / zyn oogen afkeerēde / en elders hen siende /
insonderheyt op zyn werck / als ofte hy niet en
lette

Marape des
zere.
Marape de
tere.

Tch Mair.

Euramiri / ee
dorp van die
Fransopsen
Gofet genoemt

Den Colck
van Lerijs
die verlaet
hem / gaet ter-
stont tot den
Wilden haer
danc / ende
met haer dan-
sen.

Sept in vzeese
om datter
enen comt
met eenen ge-
baden men-
schen schenck-
el by hem
hanghende.

Nacht in vzeese
se / sozghende
hy oock soude
ghebracht
worden.

Zyn Colck
die troost he
ende gheeft
hem moet dat
hy geen vzeese
behoeft te
hebben.

Lerijs siende
dat zy hem
snaechs be-
waerme / con-
de van vzeese
niet slapen /
dan ter is
haer wylse.

Maniere om
die gasten te
ontfangen

Wende ma-
nieren van
groetingen en
sefsame wyl-
com heetings
teghen de
vzeese.

Hare gasten
die ontfangen
zy niet grepen
ende hupen
en suchten
delghelijck
antwoorde by
haer wacker
met suchten.

lette de op den gast (een maniere gants vzeemt van die onse) treedt also tot de gast / en spreckt hem aldus aen: Ere ioube? dat is / zijt ghy gecomen? daer na / hoe zijt ghy daer aen? en wat is u begeeren? wat soect ghy? etc. gelijck Lerrius een gantsche tsamen sprekinghe hier af ghemaect heeft. Daer na vzaecht hy ofte ghy oock honghert / so ghy wijst jae / sal hy terstont allerley spysen voozstellen / als meel / twelck haer vzoort verstrekt / Wildt-vzaet / Voghelen / Visschen / ende dierghelijcke spysen / die hy in aerde schotelen opdzaecht: maer om dat zy noch banken noch tafelen hebben / soo set hy dit alles op der aerden. Belanghende dzaech / so ghy Caouin begheerden / en datter in t huys is / salmen u oock die gheuen: lesticken / als die vrouwen langhe ghenoech schrypaude / den gasten willerome ghehoeten hebben / comen zy oock daer by / vzaeghen eenijge vuchten ofte andere gheschencken / en rypfchen ofte begoeren bedeckelijcken daer vooz spieghelkens / kamkens ofte glazen pater nosterkens / die zy om die armen dzaeghen. Voozder / soo verre ghy in dat doorp over nacht wilt blyven / soo sal die Maullacat bevelen dat men u een supver bedde aenhanght / om twelcke hy eenijge vuerkens sal doen aensteken / die hy des nachts die Wilts sal met sekere blaesbalckkens van haer Tatapecoua gheheeten / doen blasen / zyn rouwde bordekens / niet onghelijck die wedelkens daer die Jofferen die hitte des vuers in onslant mede afkeerren. Dese vuereu werde aenghesteken / niet om die coude des landts: maer om des nachts vochticheyt te verdyppen / ende oock om dat zy sulcks vooz een ghewoonte hebben. Ende de wyl hier mentie ghemaect wort van t vuer / bedunckt my niet ontredtsaem een wepnich daer af te verhalen. Het vuer noemen zy Tata, den roock Tatatin, om oorzake dat zy rypfende / ofte in de oorzloch ofte op jachten / ofte om te visschen / altoos gheerne vuer hebbē om den Ayghan, dat is / den Dypvel die haer swaelijcken plaecht / daer mede te verdyppē / twelck zy dan niet upt steen op stael gheslaghen kloppen: maer wyppen upt twee derley hout / een weck teghens een hardt / op dese maniere: Zy nemen een roede van t harde hout / eenen voet lanch / twelck zy aen t eene epndt scherp maken ghelijck een spille / ende dese scherpte steken zy in t wecke hout / alsdan soo dzaepen zy met die bal de handen / die spille des harden houts seer snel / niet anders dan oft zy dat onderghelept hout wilde doozbooren / dooz dese snelle beweegnisse wort niet alleen roock gemaect: maer oock vuer / waer toe zy nemert Cottoen ofte drooghe bladeren van boomen / ende stekē daer mede haer vuer aen: Nu aldus die gasten ontfangē / ende getraectert wesende / oock in haer wooningen in een reijn bedde gheslappen hebbende / so verre zy liberael zyn / gevert zy de mannen messen ofte scheren om die haren upt te plucken / de vrouwen kammen ofte spieghelen / den kinderen hoeken om visch te vanghen / ende inghevalle die vzeemde cenige victualie van doen hebben / met haer overghetome zijnde vanden prijs / mach allerley wech nemen: En om dat int selve land gheen beesten en zyn / om menschen ofte tgoet te dzaeghen / soo moetmen oock over al te voet gaan. Inghevalle nu de vzeemdelingen moede waren / ende eenigh mesken den barbaren gheuen / sullen die terstont / om dat zy seer ghewilligh ende dienstich zyn / den last op haer nemen: Ja dat

meer is dzaeghen die menschen selben / ende ofte men haer vermaende om te rusten / geven vooz antwoort: meent ghy dat wy so lichte en verfaecht van ghenoech zyn als vrouwen / dat wy onder den last souden blyven ligghe? wy dzoeghen u liever een ghehoeten dagh / etc. Vnder haer houden zy vooz ingheben der natueren / die liefde meerder als wy: want geven den anderen daghelijcks wildvzaet / visch / vuchten / jae het soude haer leede wesen yet te hebben dat haren euen naesten so wel niet en hadde als zy. Dese selfde liberallent ghebruycken zy oock teghens die vzeemdelingen / twelck upt die eene exempel ghenoechsaem blijcken mach den Lario selben wederbaren: want als hy eens met twee fransoyfen dooz t bosch dwalende / ghecomen was int verychen zyns levens dooz een verschickelijcke Vagerisse / ende oock dat hy onversiens int reysen verdwalende op die grensen der Margaiaten, haer der bondighenoten vanden / die haer ghevanghen hebben / de / souden eeten / alsoo hare lichamen stekende aen die dooznen / en twee dagen hunger lpedende / quamen ten lesten in een doorp Pauo gheuoemt / alwaer zy vande Barbaren seer vzeemdelijcken zyn ontfanghen / ende die verstaende die groote periculen daer in zy gheweest waren van dat sechickelijcke beest / als oock vanden Margaiaten, daer by zynde die verwontheyt haerder lichamen aen die dooznen / hebben niet sulcken erberminghe ende mededooghentheyt haer aenghenomen / dat men voozwaer segghen mochte / dat dit sinjele barbarische volck sulck niet en veijfden: maer upt eerust meenden: want hebben ten eersten met schoon water (nae der ouder hare ghewoonte) haer die voeten ghewashten / een jeghelijck apart in een supver ende sehoon hanghende bedde sittende. Daer nae die huys vader die de spysen al besoght hadde / versch meel / niet stimmer van sinack als die brosem van ons witte vzoort / geschact met wilotvzaet / vissche / voghelen / ende die alder beste vuchten / haer verquickede en voozstellende / en die nacht aentomende / heeft die selfde Maullacat ofte die weerdt alle die kinderen wech ghedact / om dat zy dies te beter rusten mochten / des anderen daechs des morgens vzech hy haer romende / vzaecht: Agite Atourassap, dat is heminde bondtghenoden / hebt ghy oock wel desen nacht gheslappen / zy antwoorzdende / ja gherusticken / daer op hy seft / rust dan noch mijn kinderen: want ich weet dat ghy gister en seer moede zijt geweest. In somma niet geen woorden machiment ghenoech verclaren / hoe vzeemdelijcken zy vanden Barbaren ontfangen zyn / eyndelijck gelijck die Wilden wort zyn teghens hare vanden / so zyn zy ooc niet minder vzeemdelijck teghens hare bondtghenooten. Volght van die ghenefinge der siecken der Barbaren, van haer begraeffnisse en uytvaerden, ende van haer soete droeffenis over die dooden.

Iemand sieck wesende vā dit volck / wijst hy die plaetse daer hy die meeste ppne heeft / en doet die swijcken van cenige die daer by zyn / ofte oock ten tyden van die landloopers ende beziegers / die zy Pages, dat is Medecijns noemen / welke noch een ander bedieninghe is dan der Cariben, dese segghen oock dat zy die ppne upttrecken / en dat leven verlangē / Coztsen / en andere gemeene siecten is dit vole onderwozpen: maer niet so gemeen als

Grote goetvullicheyt by dese lipden om de vzeemdelingen te helpen dzaegē ia dzaeghen en vermoepen selfs.

Dane een doorp der Wilden. Verins daer aen comende beest telt hoe vzeemdelijck hy daer ontfanghen worde.

Agite atourassap spreckt den huysvader des morgens haer bedelende wot upt te rusten haer beklaeghende.

Pages / die heegns ofte Chirurgen.

Ere ioube? dat is / zijt ghy gecomen? daer na / hoe zijt ghy daer aen? en wat is u begeeren? wat soect ghy? etc.

Setten haer eeren op der aerden want zy hebbē geen tafelen / en comt hare dzaech.

Daer ghy de nacht saer blyft / wort hem daer een sehoon hanghende bedde gheuen / en vuere des nachts vzecken.

Tata / vuere. Tatatin / roock

Die wilden verdyppen de supvan / dat is den Dypvel dooz vuere.

Daer vuere dat wyppen zy rypfchen een hart ende een weck hout / tot dat gecottoen ofte tgeue zy daer by vzaeghen dzaech.

Wat geschickten de gast tot ruyppes wederom gebē de manne / vrouwen ende kinderen.

by ons. Benebens dese soo regiert onder haer een ongeneselijcke sieckte / die weicke 3p Plans noemen / oorspronck hebbende van luxurie / hoe wel oock kinderker: s ghesien worden ten tyden hier niet gheslaecht / op de maniere ghelijck kinder porckens by ons. Deze sieckte maecte pustulen ofte blaren/grooter als leden van dunnen / die over 't gheheele lichaem ende int aengesicht comen. Ende dese sieckte is niet minder schandelich by haer / als by ons die fransospen ofte groote pocken. Den krancken geuen 3p gheen spise (ten 3p dat hy die begheerde) al soude hy oock van honger sterven. Ende ofte wel die sieckte periculoois en swaer is / laten die ghesonden daeromme niet af van dansen springhen / singhen ende dyncken nae haer ghewooneheyt / den kranckē niet haer renioer verdoobende / daer over die krancke oock niet klagen sal al krijght hy geen voordeel : Waer indien hy sterft/ende insonderheyt wesende een huysvader/sal verstant dat ghesantch veranderen in treuen en weenen / met sulcken grooten ghebaer / datter die gheheele nacht over gants geen rust boozhanden is; Insonderheyt haort men die vrouwe hoven alle d'andere jammerlijckē karmen en roepen / geluyt makende niet als die menschen : maer ghelijck Wolven ende Honden / dus danige klachten met een bevede stemme voortbringhende : Die stercke man is ghestorven / die ons wel eer soo veel menschen toe ghebracht heeft om te eeten? daer op die andere: O wat een dapperen en kloecken jagher / en wat een kloecken visscher : O wat een ghestrengen dooder zijnder byanden der Margarieten en Portugesen. In somma die vrouwen porren haer selven tot susdanghe klachten/ben anderen niet die armen omhelsende / ende niet eer ophoudende van dit ghescheyt eer het lichaem weghedragen is; segghen ooc dicwils daer toe: Hy is doot / hy is ghepasseert dien wy nu beschreyē / en die mannen Ehen hy is doot / en wy sullen hē niet weder sien booz en al eer wy tot hem comen achter die groote berghen met hem te dansen / als ons onse Propheetē die Cariben leeren / en meer diergelycke lamēten bynnen 3p/welcke geduerē tot 6. uren toe:want langer houdē 3p haer doodē niet onbegraven / als dan setten 3p dat lichaem in een ronde put ofte graf gelijck een wijn pype/recht over epude. Ende so die verstorven een huys vader is / wert hy int midden van 't huys in zyn Cottone beddeke gewijckelt begraven/by hē leggende vebereen en andere diergelycke dinghen daer in / of hy noch levēde vermakelijckheyt hadde / op die selfde maniere als die Peruanen hare Coningen begravē met hare schatten / etc. gelijck dat verhaelt sal worden. Die eerste nachte na dat het lijck begraven is / om dat dese arme menschen van sulcken meeningen zijn / dat die Aygnan, dat is de Satan / het lichaem soude upt der aerden halen / ten ware dat hy bonde ander spise om te eten / so stellen 3p sommighe vatē met meel / visch / vleych / alles wel bereydet / met Caouin hare dzanc ontrent het graf / welke offerhande 3p soo langhe doen / tot dat haer gedunct dat het lichaem ten vollen vergaen is / en van dese dwalinge zijn 3p niet af te brengen al wijst men haer des mozghens die spise noch int geheel staē / gelijck 3p des avonts ghestelt was / etc. Dese dwalinge schijnt oorspronck te hebbe upt die valsche glosen sommiger Sabbinen / die daer meer af begeert te wetē / die lese Lerium, En om dat die Americanen / ghelijck

geseyt is / dickwils hare woonplaetsen veranderen / gheheele dorpen verboeren / soo bedecken 3p int verbaren die verstorvenen hare graben met dat groote krugt Pindo , waer upt die reysende luyden erkennen mogen waer jemaent begraven is / booz by welke plaetsen / so 3p ten tyden dwalende booz die boschen passeren / soo grooten gheluyt maken / dat het vreeslijck is om aen te hoozen. Ende so veel belangende die maniere int generael aller Brasilianen / comen weder tot verbolgh der Zee custen van Cabo Frio, tot die strate van Magellan.

Vervolch der Zee-custen.

Van C. Frio tot die Punta di buen Abrigo, (in onse Caerte qualijcken Abitrioga ghesielt) zijn 100. mylen / over dese punt streck die Tropico Capricorni , en die Linea van repartitie / welc zyn vooznaemde bestecken. Van buen Abrigo, zijn 50. mylen tot die Baja de S. Miguel , en van daer tot de reviere van S. Francisco, welck lept op 26. gr. zijn 70. mylen.

Van S. Francisco tot R. Tibiquire, zijn 100. mylen / al waer blyven Puerto de Patos, light op 28. graden / en hier tegens over een Epland S. Catharina gheheeten / Puerto del Faraiol, en andere van Tibiquiri tot R. de la Plata, siet men meer als 50. mylen / in voegen datter zijn 660. mylen van C. di S. Augustijn, tot R. de la Plata, dat is de Silber Reviere / welke is ghelegen op 35. graden aen die zuyd 3pde handē Equinoctiael. Dese Revier wozt van die Wilden die he. van Parana gheeten / ofte Paranaaguasu, twelc te seggen is groot water / oft eē reviere gelijck die Zee / hebbēde eenige ostien die seer vreedt zijn / ende veel Eplanden is rijck vā Silber / Barlen / edel gesteenten en vā visch / heeft in die breedte 20. myl. en veel eplandekēs / tusschē beyde die hoekē / naemlijck (de S. Maria tot C. blanco, dese revier wast ende loopt over gelijck die Nilus, het laut vruchtbaer makende / en dat ooc op eenē tijt des iaers / na sommige opinte heeft zinnē oorspronck upt die geberchte des Coninckrijck vā Peru, en in dese revier comen veel andere groote revieren / als Avacay, Vicas, Purina en Xauxa, die haven oorspronck hebben int hooge landt Bombon. Die Spaen-giaerden die op dese reviere woonen / zijn sommige so hoogh opgecomen / dat 3p aē Peru ende die spnen van Potosi streckē. Die gheele custe langs vā C. Frio af / tot die R. de Plata, ofte R. Solis toe / zijn groote schoone mannen / wel gepropotioneert / vā eere alle menschen vleys / het land is vol Brasily hout / ende vol witte Anime. Van R. de Plata tot die P. di S. Elena heeft men 65. mylen. Van S. Elena tot Arenas Gordas, zijn 30. myl. Van daer tot Baros Anegados 40. myl. Van daer tot Terra Baixa 50. myl. Van Terra Baixa tot Bahya Sin Fondo 65. myl. Vā dese Bahya, welke valt op 41. gr. stellen 3p 40. myl. tot die Arrecifes de Lobos. Hier grenst aen het landschap van die Patagones, al waer die inwoonders streusen zijn haer aengesicht met het sop van kripderent schilderende. Van Lobos, welck heeft in die hoogste 44. gr. heeft mē 45. myl. tot de hoec van S. Dominigo. Van desen hoek tot een anderen / genaect C. Blāco, zijn 20. myl. Van C. Blāco zijn 60. myl. tot die he. van Iohā Serrano, welck lept op 49. gr. en wozt van andere genoemt R. de Trabaios, tusschen beyden ligt de Baja de S. Iuliaen, in welke een goede havē is / het volck wilt sonder wapen / met huydē bekleet / sonder wetten / ende seer groot van stature.

C. Frio. W. de buen Abrigo.

28. de S. Miguel. R. de S. Francisco.

R. Anacay. R. Vicas. R. Purina. R. Xauxa. Landt Bombon.

R. de Plata

P. di S. Elena. Arenas Gordas. Baros Anegados. Terra Baixa. Bahya Sin Fondo. Arrecifes de Lobos. Patagones.

S. Dominigo. C. Blanco. R. de Iohā Serrano.

Van

Waar is ooc ten maniere van pocken / by haer luyde soo schadelich als by ons die pocken.

Gheben den krancken geeten al soude hy sterfē / ten ware dat hy dat eeste.

3p beschreyē hare dooden / seprende als Wolven / repten so langhe by uptgebraggen wozt.

Woe 3p singen en hare clachten doen ooc de verstorvenen.

Wanden hare dooden niet langher dan 6. uren / maekē hare graben als een lange sinatte wijn pype over epude.

Van sorighe dat de Satan t lichaem soude upraien upt graf / stelle 3p oer graf seker te ijt eest en dzanc tot een offerande.

Wichyfen wel met hare hreie doopen.

Van daer telmen 80. mylen tot het Promontorium ofte den upthoek de las Virgines, Van die elf duysent Waechden/welck leyt op 2. graden $\frac{1}{2}$. op d'incomste van die strate van Magellanes, die welcke streckende is op een ghelijcke hooghte van Oost ende West 110. mylen lauch / andere stellen 130. mylen / ende de zupden ende noorden van Venecula 1200. mylen / heeft in die bzeede 2. mylen / ende op sommighe plaesen een weynich meer seer diep / neemt meer toe dan af / en loopt na middagh. In dese strate zijn seer veel Eplanden ende havens / die ruste ten beuden zuden seer hoogh / en van groote rotsen / het landt onbzychtbaer / heeft gheen greptien / ende kout / heeft vast het gheheele iaer snee / daer ontrent zijn groote boomen / en vele Cedarer / ende eenigge andere boomen / vzychten voortzytghende ghelijck Wisuolc ofte Kircken; Daer houden oock Struys voghelen / ende andere groote voghelen / veel vzeende ghedierten / daer zijn Sardinien ende vlyzende vyschen ende zp eeten die eene spysse tot die andere / vele Zee-wolven / met welcker vellen zp haer kleeden / Walvissche upt welcker gebeden zp Barchis-kens maken / als oock van rinden van boomen. Dese Strate is ontdeckt ende gevonden van Fernando Magellan Portugees / int jaer ons Heeren 1521. naer anderen haer rekeninghen 1519. den 21. Octobr. daer in comede / en in Decembri daer upt / alwaer doent die langhste daghen waren ende die coztse nachten. Van dese Strate machmen lesen die historie van Judien / ende die Navigatie der Engelschen / die oock hier dooz ghebaren zijn Die Coninck van Spaengien heeft int jaer 1582. bevolen / datme op die hoek en incomste van dese Strate eenigge Casteelen bouwten soude / om andere natien te beletten / die dooz waert in die zupd Zee nae Peru, daer hy zijn meeste schat van daer kryght / etc. Ontrent dese Strate woonen seer groote Reusen / die 10. ende 11. voeten / en oock grooter gheschzben werden te zijn.

Magellanica het seste deel vande Werelt.

Magellanica, is het seste deel vā die Werelt/welck noch ten alderminste bekent is / dan sonder alle twyfel seer groot en verre streckende. Die province deses lands / die tegens die Strate van Magellana oher leyt / is gheheeten Terra del Fuego, Beach een ander landtschap in dit deel des Werelts gheleghen / wozt gehouden gants Goudt-ryck te zijn / die voornaemste Eplanden zijn lava minor, ofte kleyn lava, in 8. Coninckrycke afgedeeft / voortzyngende velerley specerpen / ons noch onbekent. lava major, Timor, vā waer men bzyngt witte en blecke Sandalē hout. Bada van waer die Note Moscaten comen ende die Foelie / die Eplanden van Molucken, daer die Nagelkens groepen Los Romeros, en die Eplandē Salomonis, doch hier van op ander ghelegenthept / sullen wozt treden tot Peru, beginnende van Panama, teghens Nombre de Dios over / ende bzyngen onse beschryvinghe weder op t aldercoztste / tot die Capo Defado, ofte die begeerde hoek / liggende aen die Strate van Magellana, daer t hier gelatē is / doch eerst een kleynne relaes doende int ghemeen van Peru.

Peru is een ghemeen woort / ende bereekent dzyerley dinghen. Ten eersten een arm kleyn landeken ende haven van die Spaengiaerden /

onder t belept van Pizarro ende Almagro ontdeckt ontrent Panama, liggende op 2. gra. aen die noozd zude van die linea. Ten wederen verstaet men by dit woort die gheheele landtschap van dese haven af. Die Custe vā die zupdt Zee vervolgende tot Chile toe / begrypende 8. provincien, namentlick Quito, Cagnaresia, Porto veio di S. Iacomo, Cassamalca, Culcoa, Cagnasia, Calloa ende Charcallia.

Ten derden bereekent dese name Peru oft Peruvia, het gheheele seste deel van die Werelt / namentlickien dat zupdtlycke gheedele van America, twelck vā Peru Spaengie / dooz een enge ofte nauwe spacie van land niet meer dan 17. mylen bzyet wesen de onderschepden woort / beletende dat Peru (twelck anders vombrynt met die Zee beloopt) geen eyland heeten mach: want heeft naer ondergancu die Zupder-zee / daermen in waert dooz die Strate van Magellanes. Naer middagh is die Strate selfs dit landt afveelende van het overliggende landt / noch niet ten vollen ontdeckt van sommighe Tierra de Fuegos, dat is t landt van Vier gheheeten. Dese Strate ofte enge is van Magellan gevondē / int jaer 1519. en nae andere jaer ghevoelen int jaer 1521. streckt nae die rechte linie oost en west ontrent 110. mylen / licht op die hooghte van 52. gra. 30. minur. en is op t bzyedste 2. mylen / die stranden ten beuden zuden met hooge Steen-rotsen beset wesen de / en dit deel des Werelts heeft 5. voornaemde groote landē / als zijn Castilla del Oro, ofte t Gouden Castilien / Popajana, Brasilia, Chile ende Peru, wozt onderschepde van Peru Spaengien / dooz die Province en riviere van Darien, van hier af beginsel nemende / en streckende tot die strate van Magellan toe. Dooz Peru van verstaende eē gheheel seste deel van die Werelt / strect sulckz wyt en bzyedt / tot over die 64. gr. 30. minurē / namentlickien comende aen die Zupd-zee van die linie / tot op 52 $\frac{1}{2}$. graden / en op 12. graden aen die noozdt zude tot S. Martha toe / twelck het uperste hoofft is van landt nae t noorden. Op die grootste lenghte heeft dit deel 53. gr. die rekeninghe nemende van den Meridiaen / loopende over die C. van S. Augustijn, twelck licht op 8. gr. 30. mi. zupdliche tot de Meridia / daer op dat hoofft vā S. Fracisco gelegen is / op die hooghte vā 2. veelē zupdlicher. Dit gheheele seste deel des werelts heeft by na die figure vā eē herte ofte vā eē Triangel / upt 3. gelijcke linien bestaende / getrocken van die 3. hoeken des landts / als die eerste vā die C. di S. Augustin, tot die Strate van Magellan, d'ander vā Magellan tot S. Martha, dit derde van S. Martha weder tot S. Augustin, het welck men op vusdanighe spherische maniere bywoysen mach / want stellende die eene hoek des Triangels die Capo di S. Augustijn op die hooghte van 8. graden 30. minuren zupdelicher / die lengte 341. graden; d'ander hoek des Triangels die Strate van Magellan / op die hooghte van 52. gr. 30. mi. zupdelich / die lenghte 303. graden / de Linea die tusschen dese 2. hoofften gelegen is / comt te hebbē 60. gr. gelijc die Meridiaen 360. heeft / so veel dan ofte eē weynich meer / heeft die Linia genomē vande hoer van Magellan tot S. Martha, welck tot te liggē op die hooghte vā 12. gr. en op die lengte van 294. ergo heeft dit land vast die gedaete vā een dzyhantige figure ofte triangel; andere seggent te hebbē die figure vā eē Ep / twelck aē beude zuden scherp toeloopt / ende int midden bzyedt is.

Quito.
Cagnaresia.
Porto veio di S. Iacomo.
Cassamalca.
Culcoa.
Cagnasia.
Calloa.
Charcallia.

Tierra de Fuegos.

Castilla del Oro.
Popajana.
Brasilia.
Chile.
Peru.

S. Martha het uperste hoofft van Peru.

Capo van S. Augustijn.

C. di Sint Francisco. Figure van Peru ghelyck een triangel ofte een herte.

Peru heeft die ghebaente van een Ep.

De Eulandē in Strato. Magellanes sijn hoogh van gheberch ten / en al onbzychtbaer.

Maken schepkens van ghebeent en van Walvisschen ende timden van boomen.

Int jaer 1521. is dese Strate wylt gevondē.

Terra del Fuego / Gout-ryck.

Leen Java in 8. Coninckrycke gedeelt.

Bada daer ons de Note Moscaten van daer comen.

Peru bereekent dzyerley dinghen.

Omme hier af particuliere ende beter kennisse te hebben/ fullen eerst handelen van Peru ende den coers hoe die Portugesen hare seplagie nemen van Panama nae Peru. In bozige tyden verstant men dooz Peru alle provincien die daer liggghen van Paltoa tot Chile, ende die reviere Maule zupden ende noorden aen tot die reviere Anchaamay: Nu verstaet men alleen by den Spaengiaerden / onder het woort Peru, dat gheweste ofte landt dat ghelegghen is tusschen die reviere Argyropolis, ofte die Villa della Plata, ende die Provincie Quico, 'welck een vruchtbaer/gesont/volckrijck ende wel behout landt is / lanc wesenende van't noorden tot zupen ontrent 700. mylen / bzeedt oost ende west ontrent 100. Soo zijn dan die grensen oost ende zupden Argyropolis, nae den neberganck die zupder Zee / nae't noorden die Provincie Paltoa, die landt wordt afghedeelt in dzyederley deelen/ in Planitiem, Sierras, Andes, dat is in eben ofte plat landt aen die Zee liggghende / in berghen ofte in berghachtighe landen / die midden dooz't landt strecken/ ende in Peru ober het gheberchte nae't oosten. Dit landt is Goudt ende Silber rijck boven alle andere landtschappen der gantsche werelt/ 'welck blycken mach daer upt / datmen jaerlycks so grooten schat van Silber ende Gout van daer bzeengt/ dat het onghelooflijcken is. Ick gheswyghe dat die Peruvianen noch roemen derven / dat sulcks niet meer te bedynden heeft / dan oft men van een gheheele sack Terwen een eenigh kooznien afghenomen hadde. Soo mach dit oock bekent werden upt die historie van Francisco Xeresio, daer hy schryft dat in Cusco hupsen zijn gheweest / welker noozhoben / wanden ende dachen / om ende al om met Gouden platen waren bedeckt. Pevens dit so schryft Girava, dat die inwoonders van die provincie Anzerma haer gheheele wapenen vanden hoofde tot de boeten van Gout hadden/hare bozst-stucken/rinck-kollers ende scheen-platen al van sijn Gout. Dese selfde ghetuyght oock / dat ontrent Quico Goudt-berghen waren / daer meer Gouds dan aerde upt quam. So bevestighen oock alle die historie schrybers / die mentie makē van't rantsoen des Conincks Atabaliba, even dit selwige 'welck so overbadigh groot is / dat men noyt van dierghelijcken ghelesen heeft: want dede die camer daer in hy ghevungen lach/ wesenende 22. voeten lanc/ ende 17. bzeet) so hoogh met Gout vullen/als hy overepnde staende/ zynen arm upt streckende met die langhste vingher afreijckte / presenteerde daer by / soo zy liever Silber hadden / wilde haer in plaetse des Gouds / die selfde camer tweemaal gheheel vol van Silber maken / dan die Spaengiaerden namen t'Goudt/welcke somma bedzoechden Coninck nooz zijn vijffte part ober die 6. hondert seben tien dupsent / ses hondert en sebenen veertich Carls gulden / en dertich dupsent merck Silvers. Een jeghelijck Ruyter 12000. Castilianen/ elck vā 14. Kealen sonder het Silber/ een voet knecht 1450. Castilianen/ behalven t' Silber / bedzagghende 180. merck. In somma dat het Goudt alleen bedzoech nae onse Munte meer dan dzye meltoenen / achten de tachtentich dupsent twee hondert vijf ende dertich Carls guldens / behalven het Silber daer upt men erkennen mach die seer groote overbloet des Goudts ende des Silvers deser landtschap. Ende hoe wel dat Atabaliba

so grooten schat op bzechte/soo was dese noch met te vergelijcken / by die sijn oudtste broeder Guascar beloofde op te bzeenghen / soo by sijn leven mochte behouden: want dese die schatten zijnder noozouderen / ende zynes vaders hadde / die den Atabaliba verborghen waren/als eerst in't rijck gecomen zynde/daer upt hy desen zynen broeder Guascar hadde ghestooten / ende hem selven daer in gheset. Men leest oock dat die Spaengiaerden (dit landt eerst in kypghende) hare peerden deden beslaen met Gouden hoef piers / wat het noch jaerlijcks nooz overdadige schatten op bzeengt/ blyckt ghenoechsaem upt die Armade voorden iaer in Spaengien aengetomen / niet noodich hier te verhalen/ etc.

Comende dan tot het verbolgh der custen van Panama nae Peru, is nooz eerst te weten/ dat Panama ende Nombre de Dios twee steden zijn teghens den anderen ober liggghende/ die eene aē die noozdt Zee ofte die noozdzyde van Peru, d'ander aen die zupdt Zee / 17. mylen vanden anderen onderscheyden. Panama liggghende in een klepne valepe/alsoo dichtē aen die Zee / dat ten vollen Mane die stroom vant water des Meers in die naefligghende hupsen comt. Die hupsen deser stadt sijn eens deels upt riet / eens deels upt andere materialen t'samen gheboecht / ende meest al met tegelen ghe- deckt / die nochtans niet seer veel en zijn. Dese stadt heeft een bequame en sekere haven / doch seer kleyn / met die stroom ofte die noozbloet comen die schepen in die haven / ende mer ebbe gaen zy af/ doch licht geladen:want die swaer geladen zijn/ souden lichtelijckē op die dzoochten blyben steken. Oock soo gaet hier groote ebbe ende bloet / dat daer die eene ure hoogh ende diep water / d'ander dzoochte is/ die schepen moeten een wepnich wylt af houden vant landt / ende dooz schuytkens die waren lossen ende laden/soo wel die upt Spaengien na Peru ghevoert worden / als die van Peru nae Spaengien voeren. Dese stadt ontfanght upt Peru Maiz/eenich Weel/ Voenderen ende Do- nich heeft selven Roepen en Swpen vleijsch/ Oraengien/ Limoenen/ Cool/ Apun/ Lattou/ Meloenen / ende dierghelijcke dinghen in seer groote overbloet/ oock wert dese Provincie van Panama, in bozige tyden van vele Indianen bewoont ende besocht / ende alle die hebieren bzechte Gout voort / doch nu ten meesten van die Spaengiaerden upt gheputtet. Als men van Panama na Nombre de Dios repsen wil ober landt / is die eerste dachrepsē goet ende bequame wech/daer na comen bostapen/ streckende tot Nombre de Dios, op't midden van die wegh comt men aen een water / daer men nauwelijcks in dzye uren mach overcomē / onder veelvoudighen kromten willen / vele blyvender oock / die stroom gelijk in winters tydinge aller groote stozt reghenen vallen / heftigh op loopende. Die dese stadt ofte Nombre de Dios vergelijcken by Venetien / dwalen seer/want hebde te samen gheboecht/ende noch vele Americaesche steden van die Spaengiaerden opghericht daer by moghen niet comen om by Venetien ghenoecht te wesen / doch een jeghelijck hebbe sijn oorbeel ende geboelen by.

Belangghende dan die maniere van't varen op die streken ende graden diemen houden moet/van Panama nae Peru, als oock ten tijde des jaers / is te wetē dat die beste en bequaeste tyden zijn in die dzye eerste maenden des iaers/ als

Wat mē hier staen heeft in bozige tyden dooz't woort Peru. R. Maule. R. Anchas- may.

R. de la plata Silber revier.

Peru afghe- deelt in dzye deelen.

Peru Goudt ende Silber rijck.

Anzerma.

Randtsoen van Atabaliba.

Guascar on- te broeder bā Atabaliba presenteerde mē erder rante soen.

Goudt hoef piers.

Verbolgh der Custen van Panama nae Peru.

Panama en Nombre de Dios twee steden teghens den anderen ober.

Beschryvinge van Panama

Repsē van Panama nae Nombre de Dios ober het landt.

Bequame tij- om te varen van Panama nae Peru.

als Ianuarius, Februarius, Martius, tot inden April, want die Zee als dan open is/ die somer overhandt hebbende / ende vele vā die Brylen, (dat zijn Winden upt den oosten ende noozdt- westen) wapende / sonder dat eenighe westen ofte zupen winden als dan regnerē/waer mede die schepen seer lichtelijcken hare reyse vol- brenghen/ ende comen ghemeeulijcken daer zy willen wesen / al eer datter eenige andere win- den/ insonderheyt upt den zupden/ (die welke 'tmeeste deel van't jaer / langhs die Custe van Peru wapen/ op steken) moghen van gelijcken oock uptloopen in Augulto ende Septembri, doch en doen soo goeden reyse niet / als in die boozsepde maenden. Soo daer eenighe schepen huppen desen tijt van Panama af varen / sullen een mopelijcke ende langhe reyse hebben / ende oock soo moetender dier wils eenighe van dese schepen weder te rugge / sonder die Custe te krepghen/ende worden (om die zupden winden die ten meesten deel van't gheheele jaer op die Custe wapen/ ghelijck ghelept is / als ooc om die groote teghenstroomen) in sware pericu- len onnueghedzeuen. Het is seer goet met de wint van Peru af te varen nae Panama ende Nicaragua, ende andere quartieren daer ont- trent: maer om derwaerts te gaen ist pericu- loos ende seer onghewis. Die schepen van met spaensche waren gheladen zijnde / ende schep- dende van Panama, comen ten eersten in Ta- boga, ende andere naest liggende Eplanden/ welke van die Warlen hare name verkreghen hebben / al waer zy versch water nemen. In dese Eplanden die wel ontrent 25. ofte 30. bp een ligghe / hebben die Spaengiaerts in vo- righe tyden veel Waeren ghevonden / waer af zy oock die name behouden hebben Illas de Parlas, zijn ghelegghen schaers op 8. graden aen die noozdt zyde der limiten. Het grootste van alle dese placht in bozighe tyden bewoont te wesen: maer nu niet om dat die visscherpe van Warlen afgaet / ende die welke dese Eplanden toe comen/ houden daer op swarte Slauen en Indianen van Nicaragua ende Cubagua, die albaer het Dee hoeden/ ende die velden besapē: want zijn seer vruchtbaer. Van hier af neemt men die hooghte van die Zee naer westen / en men comt verkennen die punt van Carrachi- no, die welke noozdtwest ende zupdt oost ligt met het groote Eplandt der Perlen Taboga, ontrent 30. Italiaensche mijlkens / zijn 7½. spaensche daer af. Die ghenighe die op desen hoek aen comen / sullen sien dattet een hoogh ende berghachtich landt is / ghelegghen op 7½. graet. Van dese punt loopt die Custe tot die R. de Pinas, ofte haben van Wijn-boom zupdt west/ en zupdtwest ten zupden/ ende licht van die noozghenoemde Capo 24. mijlkens / zijn 6. spaensche/ op 6½. graden / is een hoogh landt van groote heubelen ende berghen; Men heeft alhier by die Zee-rant seer groote Wijnboom- men/ waeromme het gheeten wort die hauert van Wijnboomen. Van hier af streck die custe nae't zupen/ ende zupden ten westen/ tot die C. dellas Correntes, dat is/ den hoek van stroom- men/ die welke seer smal is / ende 't Zeewaert in steerct / en aenlangēde die stercke stroomen/ die als ghewaldighe afwateringhen: ghelijck reuieren nae't oosten afloopen / moeten vele maels die Portugesche schepen / die dese reyse doen/ des snachts aen die ankeren liggen bly- ven / ende des smozghens voort varende ghe- buert het mennichmael / dat als zy meenen te

winnen / dat zy opgehouden ende te rugghe ghedreven werden / ende 15. ofte 20. daghen om een hoost blyuen henghelen / sonder voort toe comen. Verbolghende den wech op die verschepde streckinghe / comt men daer nae aen't Eplandt en die R. de Palmas, alsoo ghe- heeten om die overbloedicheyt der Palm ofte Indiaensche note-boomen die daer op zijn. Dit Eplandt mach hebben int ommegeens een wepnich meer als 5. mylen / 'twelck is een duytsche myle ende 1¼. spaensche / ende placht bewoont te wesen / licht van Cabo des Cor- rentes 75. mylen op 4½. graden / hier ontrent heeft men vele reuieren/ alle van seer goet wa- ter/ende niet verre van hier licht oock het lan- deken ende die Reuier Peru, daer Pizarius aen quam/ ende nae wiens name naederhandt die gehele landtschap gheeten is Peru. Van't Eplandt dellas Palmas, die custe vervolgende op die selfde streckinge/ comt men by die strant van Bonaventura, welke ghelegghen is van't booznoemde Eplandt / luttel meer dan 9. my- len / zijn 2½. spaensche mylen. Dichte by de strandt / (die welke seer groot is) licht tē hoo- ghe clippe ofte steenrotse / ende d'incornste van die Wap op 3½. graden / alle dese zyde is vol vā seer groote berghen / ende daer loopen t' Zee- waert in vele ende seer groote Reuieren / die in die gheberchten haren bozspzonck hebbe dooz een van desen loopen die schepen tot binnen int landt ofte haben van Bonaventura, doch die stier luyden / die hier in begeren te loopen/ moeten seer goede kennisse vāde Reuierē heb- ben: want so zy niet ervaren zijn/ sullen groote moepte ende perijckel upt staen/ als sulckis ve- len gebuert is/ die nieuwe stierluyden hadden. Van dese Wap af loopt die rust doot ende oost ten zupen tot aen Eplandt Gorgona, 'twelck is van die strant 75. mylen / zijn 19. spaensche mylen wel gherkent/ die Custe die men in dese streckinge heeft / is seer leech/ vol van geboote/ ende ander wildernissen en gheberchten. Daer loopen veel groote Reuierē van dese Custe af/ onder welke die booznaeste en alder grootste is de Reuier van S. Ioan, die welke bewoont is van Barbaris volck / en hebben die hupsen ghebout op groote stylen ende halcken / op maniere van Schavotten ende Tancelen/ en leuen tsamen veler / som by eene / om dat die hupsen seer lanc ende breedt zijn. Dese In- dianen zijn rijk van Goudt / ende tlandt dat zy besitten is seer vruchtbaer/ ende die reuieren brengen met die stroomen hoort overbloedich Gout: maer is so slyckig ende mozzassich/ dat- ment in gheenderley manieren kan overwin- nen/ dan met verlies van veel volckis/ ende met groote moeppen. Dit Eplandt van Gorgona is uptnemende hoogh / al waert 8. maenden int jaer / nimmermeer op en hout van regenen ende van donderen/ alsoo dattet schijnt dat die elementen teghens den anderen stryden / is int ommegeen tot ontrent 2. mylen / ofte 6. Ita- liaensche / altemael van seer hooghe gheberch- ten/ende op die geboomten sietmen vele Dau- wen / Phasanen / geplechte ofte bespynckelde Cattē/ groote Serpentē/ veel Zee-crabbē/ ende andere nachtvogelē / en schijnt dattet noyt be- woont gheweest is / heeft oock vele seer soete wateren; Die somer begint hier int epnde van die Mey / ter contrarie als in Panama, waer alsdan die winter begint. Op dit Eplandt heeft hem Franciscus Pizarius met zijn 13. mede- gesellen / die welke Peru ontdect en gevonden hebben/

Taboga een Eplandt der Warlen,

Illas de Parlas.

Slanen van Nicaragua ende Cuba, qua.

P. van Carrachino.

R. de Pinas.

C. dellas Correntes.

R. de Palmas.

R. Peru/ waer af het ghehele landt naederhandt gheheet is worden.

Wanabereut.

Gorgona een Eplandt.

R. di S. Ioan.

Gorgona een Eplandt.

hebben/vele daghen onthouden/ groote moete ende hongher gheleden/ al eer 3p tot overwinninghe des landts quamen. Dit Eplandt van Gorgona licht op drie graet / ende aenlangende die mple die wy in dit discours / als ooc int Brasiliaensche ende elders gehouden hebben/ zijn al spaensche mplen/die 17 $\frac{1}{2}$. ee graedt maken. Van dit Eplandt strect die custe west zupdt west / tot het Eplandt Del Gallo, ofte banden Haen/ ende alle dese Custe is leech ende heuvelachtich/ en daer comen vele rebiere upt loopen. Dit Eplandt is cleijn / heeft int ommegeaen nauwelijck een mple / ofte ontrent 3. Italiaensche mplen; Heeft sekere roode duppen. Ken die selfde custe van't vaste landt tot hier toe/ licht op twee gradē vanden Equinoctiael. Wā hier keert die custe zupdtwestwaert tot by die punt die men heet de Manglares (dat zijn boomen alsoo gheheeten) in onse Caerte qualijck Manglalos ghestelt / die welke ghelegghen is op ander 2. graden schaers / en vant Eplandt af / tot die Punta toe: (twelck 6. spaensche mplen zijn/ luttel min ofte meer / ofte 24. Italiaensche) is die custe leech en heuvelachtich / ende daer comen eenighe rebiere in die Zee loopen / die welke te landtwaerts in bewoont zijn. Van hier af loopt die Custe zupdt west tot die strandt die men noemt van S. Iacob, S. Tiago; ende maect eenen grooten inwoeck / al waer een open haven ofte reede lept/ gheheeten van die Sardinien / ende alhier loopt upt die groote ende gheweldighe rebiere van S. Iacob / al waer die regeringe van Pizarro begonste / ende dese strandt is 9. mplen ende een quart van die punt van Manglares, ende tghelijck wel / dat die boozsteuen van die schepen op 80. vadem diepten liggghen / en raken niet die afster steuen aen die gront. Van ghelijcken ghebrert het wel / datmen seplende is op twee vadē diepten / en metter haest ouer die 90. kriecht / twelck den gheweldigghen loop ende furie van die reuere veroorzakende is / doch alhoe wel datmen der dese Banckē heeft / en zijn euen wel niet periculoo / en die schepen en laren daeromme niet tot haren wille daer upt ende in te comen / ende die strandt van S. Matheus, in onse Caerte Mathias gestelt / ligt op een graet ruym / van hier af strect die custe west aen / nae die C. S. Francisco, die welke ghelegghen is van die strandt 30. Italiaensche mplen / zijn $7\frac{1}{2}$. spaensche. Dese hoek lept aen hoogh landt / ende men heeft dicht daer by sekere roode en witte duppen / die van ghelijcken hoogh zijn / ende dese hoek van S. Francisco lept op eenen graet / aen die nooydt 3pde vā die linea Equinoctiael. Van hier af loopt die custe zupdt west / tot den hoek Passao, welke die eerste haven is van Peru, over welke die linea Equinoctiael passeert. Tusschen dese twee hoecken ofte punten loopen 4. seer groote rebiere in die Zee / die welke ghenaeemt worden Liquixinus, op Latijn Quixinus, en hier ontrent een seer redelijcke haven / al waer die schepen goet water ende bern-hout namen. Men heeft vanden hoek de Passaos naet vaste landt toe sekere hooghe berghen / die ghenaeemt worden De Quaque. Den hoek is een landt / twelck niet te laech en is / en men sieter sekere duppen gelijc die boozgaende.

I. Gallo.

Roode duppen
aen vaste
landt.

W. de Manglares.

S. S. Tiago.

S. S. Matheus.

C. S. Francisco.

C. Passao.

Quixinus/
der rebiere.

De Quaque.

Vervolch der Navigatie van die Linea,
tot die stad der Coninghen,
Lima ghenoeemt.

Tot noch toe hebben wy verclaert der Custen van Panama, over die zupdt zee / tot die haven van Quixinus, welck al in die landtschap van Peru licht / sullen nu den cours vervolghen tot die stad der Coninghen. Schepende van van die C. di Passaos soo strecke die Custe zupen / ende zupden ten westen / tot die haven Porto veio, ofte die oude Haven / ende al eer men daer tot / heeft men die strandt die men van die Charaqui noemt / in die welke die schepen mogghen sonder eenigh perijckel in loopen / en is soodanich / datmen die schepen aldaer ophalen ende verissen mach / al waren die oock van die aldergrootste / heeft een seer goede upt en incomste / uptbesondert datter ten midden wegghen van die incomste sekere steenen ofte rudelijcke Eplandekens liggghen: maer die schepen mogghen / van welke 3pde daese begheren / sonder eenigh perijckel vooz by loopen: want men en heeft anders niet te schoutwen / van tghene datmen vooz ooghen siet. Die oude haven lept op eenen graedt / aen die zupdt 3pde van die linea Equinoctiael, ende is ten van die 5. stedē die de Christenen ofte Spaengiaerde gheboort hebben int platte landt van Peru, alsoo dat Porto veio, ee name / is betreckenē die stad ende die landtschap die daer ontrent is / welck vast verwoest ende verniet is / om dattet een arm onghesont landt is / doch hebben eenighe Wyden van Smaragden / die 3p langhe tydt verborghen ghehouden / ende dooz gheen tozmenten ofte pynen wilden ontdekken / als 3p noch doen. Vadden oock in vozighe tyden heel Gouden ende Silveren vaten / alle van die Spaengiaerden gheroost ende verboert. Nu dooz Coninghs placaten by ghegheven zijnde / betalen haer overheeren niet anders als tienden van haer aerdt vruchten / waer dooz oock vele Spaengiaerden verrecken / die profyen afgaende. Het landt ontrent Porto veio was Goudrijck / die volkeren maectē hare hutten boven op die tacken der boomen / gheelijck die voghelen hare nesten. Dese Custe om dat 3p mozaessigh is / mochtmen gheen peerden daer byenghen / waer dooz 3p spader van die Spaengiaerden is t'onder ghebracht / ooc om dat 3p dapper upt hare hollen met steenen / Tabelyns / potten met heet water / ende wat vooz die hant quam neder smeten / vernielden veel volcks: want die Spaengiaerden moestē haer niet bozden bedecken / ende die boomen nederhoutwen / souden 3p haer winnen ende bedwingghen / oock om dat het landt rou / scherp ende woest is / waer dooz qualijck probiande vooz een leggher te become is / blyft noch veel landts hier ontrent onbewoont. By die oude haven twee mplen landtwaert in / heeftmen die stad S. Iacob ofte S. Tiago, welke niet minder van hupsen ende inwoonders is / als Porto veio, ende hier ontrent is die doozganck ofte pas van Gainacapa, also vā die Spaengiaerden gheheeten om dese oorsake. Gainacapa, de vader van Attabaliba heeft op een sekere tijdt ghesonden eene van zijn belt-oversten / met een groote macht van volck / om dese landtschap in te nemen. Dese / als hy wilde zijn volck overbetsetten over die rebiere / heeft die volkeren belastet bloten te maken van balckeng / om daer

Quixinus.

Porto Veio
een haven/
stad en landtschap
daer in die Zee
van Amsterdāden.

De stad gheboort an. 1535

Porto veio
een stad der Spaengiaerden
int platte landt van Peru.

Porto veio
betreckent ee landtschap en
stad een arm landt
hier zijn ingen van Smaragdē.

De inwoonders
dese vanden landt ontrent
Porto veio
maken haer hute in boomen
als die vogelen doent.

Hoe dese ingeden vanden
Spaengiaerden
bedwingghen.

S. Tiago.

Pas van Gainacapa.

De vader van Attabaliba
heeft dit land niet
niet comen bedwingghen.

daermede ober te raken / welke ghemaecte
 zynde / als zyn volck met hare rustinghen en
 ammonitie op die vloze waren / hebben hare
 vanden die touwen daer die vlozen aen vast
 waren afghesneden / waer door vele van die
 sterckheyt des strooms zyn verlopen / ende die
 reste vanden vanden veruete. Gainacapa
 verstaende dese zyne nederlage / heeft een groo-
 te menichte van volck by een ghebracht / ende
 is van Quito afgherreschen / ende van die ghe-
 berchten int platte velt ghecomen / en heeft die
 volck door een gheweldige slach overwonnen.
 Na dese victorie heeft hy lust en begeerte ghe-
 hadt een dijck te slaen door die reviere / om te
 voete daer ober te trecken alst hem believe.
 Ende nu veel steenen tsamen ghebracht zynde /
 als oock aerde / ende die in die reviere ghesme-
 ten / die dijck ober die 20. tredē groot wesen-
 ende Gainacava siende dat om der hertcheit
 willen / als oock om die groote diepre en snel-
 heyt des strooms al watter in gheworpen
 worde / vā die cracht des strooms wech dreef /
 heeft afghelaten van zyn voorgenomē werck /
 waecomme dan die Spaengiaerde dese plaetse
 die name ghegheuen hebben: van den over-
 gauck Gainacava, ende daer ontrent als ghe-
 sept is / die stad S. Jacob gheintmet. An-
 derhalve spaensche myle van S. Jacob / nae't
 zuyden licht eenen ronden bergh / die zyn Chri-
 stus bergh heeten. Van Porto veio voorder
 aen op die selfde streckinge ontrent 4. mylen
 schaers naer zuyden / is ghelegghen den hoek
 S. Lorenzo, ende twee mylen ende een quart
 van daer zuyde west aen licht een eplandt van
 die selfde name / oock S. Laurencō gheheeten /
 welck ruym een myle int ommegeens heeft /
 al waer die Indianen ofte Peruanen van't
 baste landt in vorighe tuden hare sacrificiet
 ofte offerhanden plachten te houden / en doo-
 dender vele Lammeren / Schapen / ende som-
 nighe kinderen / offerende bloet van dien aen
 heure Afgoden ofte Duppeken / welcker figu-
 ren zyn in steenen afghebeeldet hebben / die zyn
 aenbiddē. Als Franciscus Pizarro met zyn
 13. ghesellen ghetrocken waren om Peru te
 ontdecken / quamen zyn mede aen dit Eplandt /
 ende bondender sommich Silveren / Goudent
 jouweelen / vele mantels en heinden van seer
 gheschilderde ende schoone wolle. Van die tijt
 af / ende om dier dorfsake willen / heeft dit E-
 plandt die name van't Silber behouden; Die
 hoek van S. Lorenzo, is op eenen graet aen
 die zuyde 3pde van die Linea, ende gelijck ver-
 haelt is / so begint Peru van die Linea af / strec-
 kende zuydwaert op tot Chile toe. Het volck
 dat onder die Linea ende daer ontrent woon-
 achtich is / hebben een maniere van wesen ende
 leuen / vast bykans ghelijck die Joden / waer
 door oock vele van meeninghe zyn / dat zyn af-
 comelinghen zyn van Joden ofte van Cham,
 spreken heeserigh ende binnens monn / ghelijck
 die Joden / ende zyn gans gheneghen tot on-
 kuischeit / tegens nature / waer door het comt
 dat zyn qualijck met hare huysvrouwen leuen
 ende die weynich achten. Die Vrouwen dra-
 ghen gheen haer noch gheen kleedinghen / dan
 alleen door haer schaemre een voorshooken.
 Planten / saven / mapen ende maen het koozen
 en die Terwe Maiz daerment broot af bacht /
 ende dese Terwe wort in Peru, Zara gheheeten;
 Die mannen draghen cozte heinden sonder
 montwen / tot den nauel toe / die schamte bloot;
 sommighe gaen gheheel naect / ende verseyil-

deren hare lichamen gheheel swart / en hebben
 het hant gheschozen / op de maniere bykans
 ghelijck by ons die Montken / doch voren ende
 achter gheen hant lende / dan alleen op die
 zuden. Doch ist by haer seer gebuyghelijcken
 veel gouden juweelen aen die ooren ende neus
 gaten te draghen / insonderheyt Ameraudent /
 die voornaemlich in dese landtschap ghebondē
 worden / hoe wel dat die inwoonders die wy-
 nen niet hebbe willen ontdecken / soo heeft men
 nochtans aen eenighe rouwe steenen teckenē
 daer af gesien / dat zyn daer groten. Men armen
 ende beuen draghen zyn vele Vater nosters /
 seer dubbelt omgheworpen van Gout / Sil-
 ver ende klepne Turkopsen / ooc van witte en
 roode teckenē ende flecken hujskē / doch la-
 ten hare wyben niet toe eenig / van sulck te
 draghen. Belangghende die ghelegghentheyt des
 landts is seer hiet ende onghefent / ende aldaer
 regiert een maere van pyntelike ende swee-
 rende wratten / groot ghelijck Doker-noten /
 int aenghesicht ende andere leden / met diepe
 wortelen / misnackter ende booser dan Doc-
 ken / ende moeten afgebonden wesen met dun-
 ne drapkens / als zyn wel ryp gheworden zyn.
 Dit volck verschildert oock den mont / door
 booren die Nuese / die Lippen / Wanghen ende
 Ooren / ende draghen op hare feesten juweelen
 ende Perlen daer in / zyn seer ghenegen tot vis-
 schen. Die schuytelike die zyn daer toe ghebruy-
 ken / so om te visschen als ooc om te seylen / zyn
 ghelijck vloten / upt 3. 5. 7. ende ten tuden upt
 9. ofte 11. lichte balckens tsamen ghevoecht /
 op maniere ende ghedaente ghelijck een up-
 ghespreyde landt: want worden also te samen
 ghebonden / dat die middenste balck die langste
 is / ende die andere alle tijt na proportie cozter /
 ende nae dat die lenghte ofte breedte van dese
 vloten is / soo werden oock die seplen kleinder
 ofte grooter ghemaect. Ende als zyn dusda-
 nige vloten een tijt lanc in stilheyt des Meers
 gheteyt ende voorts ghetrocken hebben / soo
 werpe zyn als een offer in die Zee broot / vruch-
 ten / ende dierghelijcke dinghen / biddende om
 renen goeden voorwint / als moede wesen-
 ende nu krachteloos om niet te roepen. Die
 poozten van die kercken in dese contreye / staen
 int doosten / behanghen met sekere Cettoenen
 lijnwaer / ende in alle tempelen staen twee ghe-
 houwen beelden ofte Afgoden / vande gedaente
 ghelijck swarte Bocken / door die welke al-
 toos een vier brandt van welriekende hout
 dz daer veel groept / waer af als mē die schoz-
 sen af doet / eenighe stercke en welriekende Gō-
 me bloept. Ick achte sulck hout Cederen te
 wesen / daer upt die Gōme Cleni comt / wel-
 ke ghehouden wordt het leue der dooden / ende
 die doot der lebenden / om dat zyn die doode
 lichamen door puerefactie bewaert. Desghe-
 lijcken soo zyn in dese tempelen beelden van
 groote Serpentes / die zyn aenbadden / ende be-
 haluen dese algheine Afgoden heeft een je-
 gelijck noch zyne besondere / elck nae zyn han-
 delinghe daer hy mede ommegeert / als die vis-
 schers eenen seer grooten visch / die jaghers een
 Harte ofte eenigh beelt van een Wilt. By die
 Capo Passao waren in sommighe kercken ach-
 alle Pillaren ghesete / ghekruijste menschen en
 kinderen / die also wel bewaert waren en ghe-
 droocht dat zyn niet mochten vertrotten ofte ee-
 nighe quade reuck van haer gheuen / noch wa-
 render hoofden van Indianen met naghelen
 aenghheft / die zyn met eenigher lep substantie
 soo had

Gainacava trecker van Quito af.

Gainacava wit een dyck inken door de reviere / daer moet daer upt segeyden.

Wenden o' nerganc' Gainacava de stad S. Jacob gheintmet. Nuese & hysse. De Sint Laurencō.

S. Laurens heeft een myle int ommegeens / plachten de Indianen hare offeren Schapen en Lammeren / oock kinderen.

Wen streckt tot Chile toe.

Dycken hies binnen sintes ghelyck de Joden.

Zara is Maiz.

Dycken hies den tot den nauel toe / en dragt in hare wesen ende ooren costelycke Ameraudent / aen armen en beuen draghen zyn Vater nosters.

Maniere des Wilt / en die hier regiert.

Doorboren die nuese / midt ooren / wanghen / lippen.

Vloten des Peruanen herdanich die zyn.

In zee seylende so doen zyn de offerande om goeden wint te hebbe.

Doorten des kercken.

Gōme Cleni nu / het leuen der dooden / en die doot der lebenden.

C. Passao.

so hadde doen verdwynē / dat zy niet meer als een vijfte groot ghebleven waren. Hare hup-
singhen maken zy van groote dicke rieden die
aldaer wassen / ende hier ontrent zijn wepnich
buchtē.

Comende weder tot verbolch der Custen/
en die reyse vervolghende zuydt en zuyden ten
westen / tot die Punt van S. Elena, al eer dat
men by dese punt comt / heeft mē twee hauens/
die eene ghenoemt Colao, en d'ander Calcem-
go, al waer die schepen setten / ende versch wa-
ter ende bernhout nemen / en men heeft vanden
hoek van S. Laurens, tot die punt van S. Ele-
na ruim 9. mylen / en licht op 2. gradē ruim /
het maect eenen inwylch / van die punt af
nae't noozden / twelch is een seer goede hauen.
Een schoot van een Doet. hoge / daer van daen
staet een Fonteyne / die in die Zee met sekere
aderkens loopt / tot 4. ofte 5. toet / al waer een
forteringhe van Buumen / niet anders van
ghedaente als Peck siende / uytcomt / twelch
doek in die plaerse van Teer by den Spaen-
giaerden tot hare schepen ghebruicht wordt.
Doch so vertellen die Perubianen / dat ontrēt
dit hooft in vorighe tyden ghewoont hebben
seer groote menschen ofte Reusen / onghelyck
grooter dan andere gemeene / doch wisten
niet waer zy van daen ghecomen waren / on-
derhielden haer met ghelycke spys / als die
naestliggende volckeren / doch insonderheyt
met visschen. Dese Reusen visten oock op vlo-
ten / elck op eene sittende / ende quamen ten ty-
den te voet te lande, daer die Zee noch twee
bademen en meerder diepre hadde; Zy gingen
naecht / waren wyedt ende sel / ende doodeden
veel volckeren daer ontrent woonende. Die
Spaengiaerden in die hauen van Porto vejo
comende / bonden aldaer twee gehouwen beel-
den / na die ghelyckenisse van dese Reusen / eens
mans ende eender Vrouwen. Die Peruanen
vertellen van die vernielinge deser Reusen / seg-
ghende dat uyt den Hemel een jongelinc ghe-
comen zy / blinkende ghelyck die Sonne die
teghens haer met vierighe blammen ghesre-
den heeft / waer dooz die steenen ende rotsen
daer die blammen op raekten / schuerdē / ghe-
lyck men noch hupdighes daechs daer mere-
kelijcke teekenen ende gaten af siet / zijn alsoo
in sekere hollen ghevlucht / ende daer te samen
verniet. Dese Histozien hebben wepnich ghe-
loofs ghehadt by den Spaengiaerden / totter
tijt toe dat eenen Spaengiaert Jan de Hel-
mos, ghebozen van Truxillo, Gouverneur vā
Porto vejo, int jaer 1543. heeft doen graben/
die alsoo groote ribben en ghebeenten ghebon-
den / dattet onghelooftick is soodane van men-
schen te wesen / ten ware datmen die hoofden
daer by ghehouden hadde / die tanden daer aff
waren drie vingheren breedt / ende vier vin-
gheren lanck / bys quartier swaer / zijn gheson-
den in diverse plaetsen vā Peru, en van dien
tijdt heeft men dit relaes der Peruanen vooz
seker ghehouden. Die Spaengiaerden hare
opinie is (alsoo dese volckeren ende Reusen ge-
neecht waren teghens die natuer te sondigen)
dat die rechtbaerdicheyt Gods / die selve van
der aerden dooz zynen Enghel / als tot Sodo-
ma verflonden heeft / doch hier af mach men
gheen sekerheyt gheuen / om dat die America-
nen gheen histozien / boecken ofte schryftē heb-
ben / dan alleen het relaes van ouders tot ou-
ders / ende by die sommighe eenighe teekenen
ende memozialen van allerley gheschilderde

Cottoen Coordekens / welcke zy Quippos
noemden / beteekende dooz't gheral der anoo-
pen / op verscheden manieren ghemaect / van
die welcke zy opwaerts telden / van eene tot
tiene / en so voozts / verschilderende de coozden
met alsulcken coleur alst gheenighe was dat
zy daer dooz wilden beteekenen; dusdanighe
hebben die Spaengiaerden dooz haer harba-
rische wyedicheyt ende onwetentheyt vele ver-
nielt. In een jehelijck landschap warē luy-
den daer toe ghestelt om die gheschiedenissen
op dusdanighe maniere aen te teekenen / als
men sulcks sien mach in die Histozie van Me-
xico, daer veel hier af verhaelt wordt. Die
persoonen die dit werck deden / werdē by haer
luyden ghenoemt Quippo Camayos, en van
dese coozden vant men gheheele hupfen vol / en
consten lichtelijcken uytghelept worden / van
die daer in gheoeffent waren / al hoe wel die
saken vooz veel jaren waren gheschiet. Nu
wedercomende tot het verbolch der Custen:
Van die punt van S. Elena looptmen nae die
Gebiere van Tumbez, welcke van daer ghe-
legghen is 19. mylen schaers / ende die punt leyt
met die Gebiere 3. ende 5. ten w. Tusschen die
punt en die Gebieren comt een andere groote
Inwylch nae't noozdt oosten / van de Gebiere
Tumbez, ende alhier af 4. mylen licht het Ep-
landt Puna, anders het Eplandt van S. Iacob
gheheeten / heeft meer dan 7. int ronde / twelc
seer rijk is / ende bewoont / jae soo seer dat die
volckeren hier van met die van Tumbez, ende
met die anderen van het vaste landt ghestade-
lijcken oorloch boerden; hebben teghens den
anderen vele veltflagghen ghehadt / ende dooz
lanckheyt van tyt en overcomsie der Spaen-
giaerden gants t'onder ghecomen. Dit Ep-
landt is seer vruchtbaer ende vol vā geboom-
ten / oberbloedich van wilt en van visch / oock
van soet water; Dooz kleederen ghebruichten
zy hemden / ende sommighe doerckens. Zy vis-
schen met bloten van lichte balckens / op twee
ander houten tsamen ghebonden / ghelyck ver-
haelt is van die ander ghebieren; Sommighe
van dese bloten maken zy so groot / datter 50.
persoonen ende 3. peerden op ghestelt moghen
worden / die men ofte met seplen / ofte met rie-
men voortkrijcht / daer af dit volck groote
meesters zijn. 't Is ghebeurt op eenighe tijdt /
dat die Peruanen Spaengiaerden hadden op
dese vloze / dat zy seer behendigh die vloze ont-
deden / ende die balckens verdeelden / soo dat
die Spaengiaerden verdzoncken / ende die In-
dianen op die houten ontquamen / ja oock son-
der behulp van hout: want connen meester-
lijck swimmen. Die wapenen van dit volck
zijn slingheren / schichten / strijdt koluen ende
blyen van Siluer ende coper / ooc lancien ofte
spiesen / met punten van ghemeen ende slecht
Gout. Vepde die mannen ende vrouwen dra-
ghen veel juweelen / ende hare drinckbekers en
seruice waren van Goudt ende Siluer. Die
Heere van't Eplandt was van zijn onderfa-
ten seer ontsien / ende was soo jaloers / dat hy
zijn knechten die zijn vrouwen betwaerden / die
Riese ende die schamelheyt dede af snyden. In
dit Eplandt was Pizarrus wel vryndelijcken
ontfangen: maer die oberste siende haer groo-
te wyedicheyt int roouen van't Goudt ende
Siluer / als oock int schoffieren der vrouwen /
is op haer gheballen met een groote menich-
te van Indianen / van niet connende weder-
staen / heeft die vlucht moeten nemen / ende in
die Bos

C. de S. Ele-
na.

Colao een
haben Ca-
tinga.

Een fonteyne
van Peck.

Reusen hier
ontrent ghe-
woont.

Woe ghe-
houden beel-
den / man en
vrou / na Reu-
sen gemaket.

Den Son
verneut Jan
de Helmos
heeft ghegra-
ben / ende de
Reuse ghe-
beenten ghe-
bonden seer
groot / der an-
den 3. vingere
breedt / dese
ghebeenten
in verschede
plaetsen vooz
een meuwic-
heyt gesondt.

Quippos
coordekens
ende memo-
rialen der
Americanen /
waer op zy
hare tacen
tellen.

Quippo Ca-
mayos.

A. de Cabel-

Het Eplandt
Puna / an-
ders S. Iac-
ob gheheeten.

Beschrijvinge
van Puna.

Hare wapene
zijn slingheren
schichten / blyen
van Siluer
ende coper.

die Woffchen gheweken / welke victorie Pizarrius naederhandt wyedelgheeft heeft misbruyckt / ende is daer na met zyn Spaengiaerden overghebaren in de Provincie van Tumbes, liggende ontrent 12 mylen daer af. Maer die inwoonders verstaen hebbende die wyere heyt die hy ghepleecht hadde in Puna, zyn ghevlucht in een Casteelken / een weynich want die Zee affligghende; Pizarrius daer en teghden oberste dooz zyn boden ontbedede / veyfende ofte hy zyn vrydschap seer sochte / die Gouverneur alleen niet comende: maer hem sterck makende / om hem teghens te gaen / hem soerkende te vernielen / doch die Spaengiaerden haer boozcomende / ende des nachts over die Riviere niet haer volck sekerde / onder't cocht van goede leytwyde / dooz sekerpe ende rouwe wegghen / hebben die Peruanen des nachts slapende / onverstaens overvallen en gheslaghen / nae die slach ghetrocken in die stad Tumbes; eene name niet die provincie hebbende / heest die stad gheslindert / ende die rijke kercke van die Soune gherooft. Dit dese stad heest hy oock keunisse ghescreghen van die rijkdomme van Peru. En om weder te comen tot het Eplandt Puna. Op de Spaengiaerden en Indianen is een gemeene opinie / dat in vorighe tyden alhier in hare tempelen veel Gouds en Silvers begraven zy geweest / oock so seggen die Eplanders die noch hupden ten daghe leuen / dat hare boozonderen seer religieus waren / ende gants geneecht tot waerseggerie en andere abusen / en dat se seer dertel waren / ende dat haren allen is / ghebruyckten die verbloechte sonde van Sodomit / slapen by haer vlegliche susters / doende andere groote sonden. In dit Eplandt vluchtde Broeder Vincentius de Valle yndi, (een Dominican / die oorzaak was van't oorloch tegens die Peruanen / ende naederhandt eerste Bisschop van Peru) met 42 Spaengiaerden booz die wyere heyt Didaci Almagri, ende als hy hem des nachts verborghen hadden / hebben die Eplanders hem ende alle die zyne niet kolkten doodt gheslagen / loon nae zyn wercken verhegde. In Puna en die contreyen van Guaiacul en Porto veio, wast die wortel / die wy hier te lande Zarzaparilla noemen / die men teghens porcken en andere kwancheden ghebruyckt. Op't Eplandt kloppen zy die tusschen twee kselinghen / en persen tsoy daer wyt / daer toe vermenghende een weynich warm waters / en gebent die krancken / die welke daer op sweeten soch veel zy moghen / ende desen drankt drincken zy sommighe daghen / daer toe etende een weynich beschuyt / niet een ghebraden hoeriken; Hier te lande snyde wy die wortelen aen klepne stuyckens / ende koken die / latende sulcken drankt die krancken eenen tijt lauck drincken. Op die Eplandt van Puna leyt noch ee ander wat het t Zee waers in / ghenaemt S. Clara, niet dat sulcks teghenwoordich / ofte oock in vorighe tyden bewoont is gheweest / noch oock water ofte hout heeft: maer dat die boozonderen van Puna die begrafftenissen van hare boozfaten daer hadden / ende dedender hare sacrificien / die plaetse was seer hoock daer zy hare doode begraven / niet die welke groote sommen van Gout / Siluer ende fyn gewaert ghelept worden / alles opghoeffert en tozgheroguet toe dienst van hare afgoden / twelck zy tot incomste der Spaengiaerden verborgh hebben / dat men niet weten mach waert ghe-

bleuen is. Die Riviere van Tumbes is seer bewoont / ende was in ouden tyden noch veel meer bewoont. By die selfde placht te staen een seer stercke en wel gheboude forresse / gheuaerckt dooz die Ingas ofte die Coningen van Cuzco, die welke commandeerde over geheel Peru, ende hadden hier eenen grooten schat / en daer was een tempel der Sonnen / en ee Convent van Mamacomas, twelck te segghen is / booznaemste vrouwen ende maerghen / die tot des tempels dienst gheconsacereert waren / die welke by nae op die maniere en usantie van Virgines Vestales in woonen leefden / en haer onthoudende waren / ende om dat van dese Clooster Jufferen / en hare wercken en diensten noch op andere plaetse verheelt sal worden / sullen hier by laten; Belanghende het gheloude van dese stercke / is langhe verniet gheweest / doch niet soo gheheel / dat men niet sien en mach die grootheyt ende magnificeere diert ghehadt heeft. Die mont van die Riviere Tumbes leyt op 4 graden aende zuydwyde / alhier oock op't vaste landt teghens Puna over vint men volc die de bouenste 5. ofte 6. tanden uptghetrocken hebben / sommighe vermelden dat zy sulcks doen om hoardye / daer schoonheyt afinachtende / andere segghen dat zy haer uptghetrocken werden / tot een straffe om sekeren injurie die zy in vorighe tyden die Coninghen ofte Ingen van Peru ghedaen hebben / andere verhalen oock dat zy dese hare Afgoden offeren.

Van die Riviere Tumbes loopt die Custe zuyd west tot Cabo blanco ofte die witte hoek / zyn onderschepden van een 11 mylen ruym / ende light op 3 graden / van waer die Custe weder zuyden aen loopt / tot het Eplandt de Lobos ofte bande Wolven. Tusschen C. Blanco ende Ma de Lobos light een hoek ofte punt / diemen noet Deparina, en in onse Oerste Pariana, street hy naest so verre tzeewaerts in / als de Cabo blanco. Van dese punt street die Custe weder zuydwest tot Paita toe. Tusschen C. blanco ende Paita light die stad S. Miguel, welke die eerste is van die Spaengiaerden ghebout in gheheel Peru, ende was ghenaemt Noua Castilia, is begonnen int jaer 1531 van Pizarro, al waer over die eerste kercke der Christenen gheweest is / doch nu van weynich importance / waer omme wy het oock hier by laten sullen. Die gheheele Custe van Tumbes is sonder heubelen ofte gheberchten / en daer eenighe heubelen zyn / die selfde cael / vol van steen ende van sandt / ende daer comen weynich rivieren van uptloopen. Die Hauen van Paita is boozby die Punte een weynich meer dan 6 mylen. Paita is een seer goede haven / al waer men die schepen schoon maect / ende op een nieuus versiet ende teert / en is de principaelste Stapel van gheheel Peru, ende van alle die schepen die daer na toe comen. Dese haben van Paita leyt op 5 graden. Van het Eplandt van die Wolven / twelck zyn 3 mylen spaensch / ofte 12 Italiaensche mylen; Ende van daer vervolghende die Custe zuyden / so comt men te arriveren tot aen die Punte de la Cora, ter halver wegghen van't Eplandt bande Wolven / ende dese Punte maect eenen seer grooten Inwojck / en heeft een seer groote beschutsel om schepen te legghen / leyt op 6 graden aen die zuydwyde van die Linea. Van daer siet men twee Eplanden / beyde geheeten

Mamacoma
Nomen van
Peru / die in
der tempel
der Sonnen
geconsacereert
waren / by nae
op de maniere
van Virgines
Vestales.

Cholck op
dese Riviere
Tumbes / die
zyn al haer
bouenste tanden
upt ghetrocken.

Paita een
goede haven
P. de la Cora

Wachten die
van Tumbes
tot hare ver-
sekerunge in
ten Casteelke.

Tumbes een
stad en bal-
lene van de
Spaengiaerts
inghenomen /
de kercke van
de Soune ge-
rooft.

Broeder Vin-
centius van't
groene dal in
Puna gedoo-
det / dese was
de eerste Bis-
schop in Peru

Zarzaparilla
wast in dese
contreyen
menichrenge-
bruyct ende
ghebruyckt.

S. Clara
is de begraef-
tenisse van
die van Puna.

Ilas de los
bos.

Ilas de Lobos, dat zijn Eplanden vā die Zee-
wolven / dooz die groote mennichte die daer
zijn noozden ende Zupen / met die eerste Punt
is ghelegghen het eerste Eplandt versthepden
van't vaste land drie spaensche mplen ofte 12.
Milken; alle die schepen moghender aen die
3pde van't landt dooz heen. Het ander Epland
is ghelegghen 9. mplen / van dit eerste dooz ber
aen ende op 7. graden schaers / van die Custe
nae't zupdwesten / tot die Haven die men noet
van Casina; van't eerste Eplande af loopt
men noozdt oost ende zupd west tot Malabri-
go, (twelck te segghen is / het quaet beschutsel)
al waer een havē is daer die schepen alleen met
goet weder moghen in loopen / ende die gheen
die't noodigh is om zijn repse te verhoorden.
Seven mplen ende een halve verder / heestmen
Tarreciffe (dat is t Cliff) vā Truxillo, twelck
een seer quade haven is / ende en heeft anders
gheen beschutsel / dan het houden van die Anc-
kers / die schepen nemen hier bp wplen verber-
singhe. Ander halve mple binnen int landt is
ghelegghen die stadt Truxillo, welke oock eene
is van die spaensche steden die int platte landt
van Peru ligghe / is ghebout op die cant van
een rebiere / in de vallepe Chimo. Het land hier
ontrent is seer vruchtbaer over bloebich van
Terwe/Maiz, Dee en water / ende die stadt is
seer ozdentlick ghebout / waer in by die 300.
spaensche hupsen; Heest bzeede straten / ende een
grote plaetse ofte merckt belt / rondsomme
die stadt zijn veel schoone lust-hoben / ende up
die Rebriere wordt het water ghelepdet in alle
hupsen / ende dooz alle die hoben / die alletijt
groen ende bloepende zijn; waerom gherekent
wordt dat dese stadt op een seer gesonde plaet-
se lept / als ten allen zyden / ende rondsomme
int midden van een schoone landouwe en ho-
ben / al waer die inwoonders hare beeste hou-
den / haer saet ende vruchten af becomen / hier
ontrent hebben die Spaengiaerden gheplant
veel spaensche frupten: Granaten / Orangien /
Limoenen / Citroenen / Dpghen / ende oock vele
van haer eyghen vruchten / seer abundant ende
goet. Behalven dit / soo houden 3p vele ghevo-
gelte / Hoenderen / Cappoenen / alsoo dat die
Spaengiaerden hier versozght zijn van aller-
ley dinghen / van vleisch in grooter abundan-
tie / van Distchen up die Zee die daer dicke
by is / als ooc up die Rebriere. Die Indianen
die ontrent die stadt woonen / staen tot dienste
der Spaengiaerden / ende versozghen die stadt
van alles datter landt voortbrenght / alhier
werden gheheele schepen gheladen met Cot-
toene / lijnwaet / ghemaect van die Indianen
om te verdoopen in andere plaetsen. Dese stadt
is ghefundeert ende ghebout van die Marquis,
Francisco Pizarro, eerste Gouverneur van
Peru, int jaer 1533. Van Truxillo ober landt
te repsen na S. Michiel, oock een Colonia der
Spaengiaerden / ende die eerste wooninghe der
selvighe zijn ontrent 45. Spaensche mplen /
ofte 180. Itallaensche / een wepnich min oft
meer: want treckende up S. Michiel tot die
vallepe Motupe zijn 15½. mplen / gheheel een
sandt wech ende boose passagie / insonderhep
daermen henen repsen moet / die 15½. mplen
gepasseert zijnde / comt men aen sekerē valep-
kens / ende ofte wel hier ontrent eenighe klepne
rebierkens van die hooghe berghen vallen / soo
comen 3p nochtans niet tot die valepkens:
maer verdyben eer int sant / also datter gheen
hoorzdeel af en comt / ende om dese repse te doen

moet men des avondts schepden up S. Mi-
chiel, om den gantschen nacht te gaen / Des
morgens vroech comt men aen eenighe plaetse
daer men water vindt om te dzinckē / ende des
nachts doet die hitte der Sonnen geen schade /
sommighe dzaghen haer Flesschen met water
ofte Wijn mede. Comende tot die valepe Mo-
tupe, siemē daer die Coninckliche wech / bzeet
ende schoon ghewoicht / ghelijck up hier nae-
maels handelende van die Coninghen van
Peru verhalen sullen. Dese valepe is bzeet ende
vruchtbaer / hoe wel die Rebriere die van't ghe-
berchte af valt / verdwijnt al eer 3p tot die Zee
comt / nochtans om dat het aerdrick onder
veel waters heeft / groepender vele boomen /
Het volck scheidt haer water up putten die
3p graben; Haren handel dyben 3p met Cot-
toen ende doecken daer af ghemaect. Drie
mplen van Motupe lept die schoone ende koele
ofte frissche valepe van Xayanca, die welke
oock 3. mplen groot is / waer dooz een schoone
rebriere loopt / daer up 3p water leyden / om
alles te bevochtighen wat 3p willen; ende dese
vallepe is in vorighe tyden seer volckrijck ghe-
weest / als oock d' andere / ende hier in waren
vele hupsen van die groote Heeren / die aldaer
hadden hare Hobe-meesters / die over die on-
derdanen commandeerden / en waren seer ghe-
eert ende ghebreest van't volck. Van dese val-
lepe gaetmen tot es ander Tuqueme genoemt /
die ooc groot is / ende vol schoonder voscayen /
en die ruppen van die groote hupsen en valep-
sen die daer noch ghesien worden / gheven goe-
de aenwysinghe / dat hier oock in vorighe ty-
den veel volcks ghewoont heeft. Een dagh
repse boozder is noch een ander seer schoone
vallepe Cinto gheeten / en het is te weten dat
tusschen die vallepen niet als sandt weggen
zijn / ende drooghe steen-rotsen / daer men gheen
levent creatier / boomen ofte krupden siet / dan
eenighe voghelen daer over vliegheude / ende
die dese passagie willen doen / moeten goede
ghelepts leyden hebben om niet te herdwalen
in die sandt duppen / ende dooz die groote hitte
der Sonnen ende ghebreck des waters te ver-
smachten van dorst. Van die valepe Cinto
comt men tot een ander Coliche, waer dooz
een groate rebiere loopt / van die selfde name.
Dit dal is oock in ouden tyden volckrijck ghe-
weest / dan nu ten meesten ghelijck alle andere
dooz die oorloghen gheconsummeert. Van hier
comt men tot Zana vast van een gelegenthep
niet die vorige / en noch wyder tot Pascamayo
wesende / die alder volckrijckste ende vrucht-
baerste van alle die andere. Het volck van dese
valepe / al eer 3p overwommen waren van den
Ingis ofte Coningen van Peru, waren mach-
tich ende seer gheestimeert van haer gebueren.
Hadden groote kercken / daer in 3p hare sacri-
ficien deden / doch alle gheruineert / daer waren
oock vele graben van Indianen / dooz dit dal
loopt oock een groote rebier / bevochtende alle
die ackeren en die Coninckliche passagie ofte
strate streckt hier dooz / en daer in waren vele
hupsen tot dienste des Conincks. In dese val-
lepe wercken 3p vele goederen van Cottoen /
ende onderhouden wel allerley bestialen / als
Kopen / Swpnen / Gepten ende dierghelijche /
en is seer wel ghetempert / ende van dese comt
men tot een ander / ghenaemt Cancama, niet
minder lustich en vruchtbaer als die vorighe /
hebbende boben andere veel Supker-rieden
ende goede frupten / waer in een Clooster lept
van

Zijnde hyde
vallepe Mo-
tupe, so sere-
men den 4e
marchen
wech.

Vallepe Xa-
yanca die
plecht seer be-
woont te sijn
dook van vele
heeren die
over andere
rykheit had-
de.

Tuqueme.

Vallepe Cinto.

Die can sone
der 4 p ruz-
den niet rep-
sen want al
sant en rotsen
zijn.

Vallepe Co-
liche plecht
oock volck-
rijck te sijn.

Vallepe Zana
Bascama pol-
de inwoon-
ders plechten
machtich te
sijn.

Cancama

Casina.
Malabrigo.

Truxillo een
quade haven
heeft geen an-
der beschutsel
dan de anc-
kers.
Vallepe Chi-
mo.

Werkelt hier
de schoone
ghelegghent-
hep vrucht-
baerhep en
schoon ozdi-
nantie der
stade Truxil-
lo / en werden
hier gheladen
heele schepen
met Catoen
en lijnwaet.

Das ober
landt van S.
Michiel tot
Truxillo / is
280. Itallaen-
sche mplen /
sant wech
en quade pas-
sagie.
Vallepe Mo-
tupe.

van S. Dominicus oordē gebout ofte gestiftet. Van broeder Dom. di S. Thomaso, en 3. mylen voorder licht Truxillo, in die vallepe Cimo, ghelijck verhaelt is/die de name behouden heeft van een Heere Cimo gheheeren / dat een dapper krijghsman was / ende vele oorlogheit ghevoert heeft. Die Coninghen van Peru estimerden dese vallepe groot / en bouden aldaer vele lust-huysen ende paleysen/waer door oock passeert die Conincklijcke strate met zijn mueren. Comende weder tot die Custe der Zee nae Lima toe/ so licht dan die Haven van Truxillo, op 7 $\frac{1}{2}$. graden/ende van hier loopt men nae die Haven van Guanape, welck is ruym vijft mylen vande stadt Truxillo ghelegghen/op 8 $\frac{1}{2}$. graet. En noch verder zuden aen leyt die Haven Santa ofte die Vespighe/daer die Schepen in loopen/by die selfde heeft men een seer groote Riviere/ende een seer smakelijck water, alle die Custe is sonder geberchte/ en als voren geseyt/sandt en hale steentghe heubelen. Dese Haven Porto Santo leyt op 9. graed. Noch voorder zuden aen is ghelegghen een Haven vier mylen schaers van hier / ghenaemt Ferrol, seer goet ende secker: maer en heeft noch water noch barn-hout. Vier myle ende een halve voorder heeft men die Haven Calma, alwaer een Riviere is/ende veel barnhout/daer die Schepen altoos verversinge nemen/leyt op 10. graden. Van Calma loopt die Custe zupde tot die klippen/Los Farolones di Guaura gheheeten/wat voorder is Guarmey, al waer ee Riviere door loopt; Ende van hier waermen op die selfde streckinge tot die Barranca ofte duyn toe/welcke is 15. mylen nae't zuden. Noch 4 $\frac{1}{2}$. mylen voorder/ heeft men die haven van Guaura, al waer die Schepen soo veel quantiteys van Sout moghen nemen als zy begheeren: want daer is soo veel / datmen ghenoechsaem geheel Spaengien ende Italien daer meke mocht besorghen / ende daer soude noch over blyven. Die mylen voorder ligghen die Clippen ofte Farolones; Men loopt van die punt die't lant maecht mette selfde noordt oost en zupde west 6. mylen/ die veerste Clippe is ghelegen t'Zee waert. Dese Clippen ligghen op 8 $\frac{1}{2}$. graden. Van daer keert die Custe weder zupde oost tottet Eplandt van Lima. Ter halver wegen een weynich meer nae Lima toe licht een Ruyse/die ghenoemt is Salmerina, die welke ghelegghen is ontrent 7. ofte 7 $\frac{1}{2}$. myle van't landt. Dit Eplandt maecht een beschutsel voor Callao, welke is die Haven van die stadt der Coninghen ofte van Lima, ende met dese beschuttinghe van't Eplandt is die Haven seer versekerd/dat die schepen daer wel ligghen. Callao licht op 12 $\frac{1}{2}$. graden.

Reyse overt landt van Truxillo tot Lima.

Die stadt van Truxillo licht van Lyma 60. spaensche mylen/ ofte 48. duitsche/ zijn 240. Italiaensche / die gheheele wegh is sandich / uptbesondert ten tyden eenige vallepen. Treckende dan upt Truxillo, comt men ten eersten aen die vallepe Guanape, ruym vijft spaensche mylen daer af / ofte 21. Italiaensche: welke in vorzige tyden seer bekent was om die goetheyt des biancks Cisca, die zy daer maechten / niet inder als in Italien Monte Fiascon, ende in Spaengien Sant Martijn, om die goede Wynen die daer vergaert worden; ende dese vallepe wordt gebout ende bevochtet / ghelijck d' andere / heeft

een seer goede haven/daer die schepen haer ver-
 sozghen van alle provisie: van hier comt men
 tot een klep daelken / daer gheen Riviere door
 loopt;maer heeft een kleyn water/daer upt die
 Peruanen ende reysende lieden water nemen
 ont te drintken. Noch voorder reysende comt
 men tot die vallepe Santa, die in vorzige tyden
 volckrijck is gheweest/ en heeft ghehad brave
 Soldaten ende Capiteynen tot Ober-heeren/
 die't hert teghens ghehouden hebben: Den
 Coninghen van Peru zijn meer door listicheyt
 overwonnen / van door fozre van wapenen/
 zijn oock groot gheachtet gheweest van haer
 Coninghen / die daer veel huysen ende palley-
 sen hadden doen tinnieren: want dit eene van
 die aldergrootste ende breedste vallepen van
 allen is/ waer door een seer strenghe en groote
 Riviere loopt / die seer toe neemt alst in't ghe-
 berchte Winter is / daer in oock veel Spaen-
 gaerden zijn verdroncken; Nu ter tijt houden
 zy aldaer eenighe Balzen ofte Bloten / om die
 passagiers over te setten. In oude tyden wo-
 den hier veel duysent menschen / daer nu nau-
 lijcks 400. van over ghebleven zijn / gaen ghe-
 kleedet/soo wel die Mannen als die Vrouwen
 met eenighe Mantelkens ende Hemden / ende
 ont het goost eenighe Banden ofte teechens/
 allerley vruchten der boomten/als ooc der aer-
 den upt Spaengien over gheplantet / wasser
 alhier in groote menichte / ende vangen oock
 veel visch. Die schepen welke die Custe ver-
 volghen / netten hier water en allerley provi-
 sie. Twee daghen reysens van dese / leydt een
 ander Guambatio genseint / van vruchtbaer-
 heyt ende andere dinghen/alle die vorzige ghe-
 lych/ ende noch voorder anderhalve dagh reys-
 sens/die vallepe Guarmey, waer in vele veeste
 koepen/wynen ende peerden ghereelt werden.
 Van dese vallepe Guarmey comt men tot die
 van Parmonga, niet minder lustich als die vo-
 righe. In dese vallepe stectien noch eenighe
 schoone stercken op hare manere gebout/
 in't welke aen die Mueren gheschildert zijn
 eenighe wilde Dieren ende Voghelen / ende te
 verwonderen ist / als men aenhet hoe zijt wa-
 tet upt die Rivieren soo hooch leyden/ en zuden
 ghent om al die Ackeren te bevochten. Ander-
 halve myle van dese vallep is die Riviere
 Guaman, twelck te segghen is op onse rale de
 Riviere der Walcken / ende gemeenlijcken noe-
 men zy dese Barranca, ende dese vallepe heeft
 die eyghenschappen van alle die andere / ende
 alst in die gheberchten seer reghent / soo is dese
 Riviere seer periculoos. Een dagh reyse van
 hier licht die vallepe Guaura, van die welke
 men treet tot Lima; Die vallepe daer in Lima
 leyt/is die grootste ende breedste van alle die
 daer zijn van hier tot Tumbes toe/ende na die
 grootste/ soo was zy oock seer volckrijck/daer
 nochtans nu weynich van zijn overghebleven:
 want als die stadt begon bewoont te werden/
 heeft dat volck van die stadt de huysen luyden
 t'landt afghenomen / die daer nae verstroyt en
 uptgheroept zijn. Dese stadt is nae Cusco die
 grootste van't gheheele Ruyck Peru ende die
 voornamste / want alhier nu ten tyden resi-
 deren die Vice-roy van Peru, ende den Hert-
 bisschop. Item t'Hof met die Cancelerye/heb-
 ben hier oock haer residentie/ al waer alle pro-
 tessen van't Hoff afghedaen werden / ende die
 justite van't gantsche Coninckrijk bedient/waer
 door tot Lima grootten handel is: want daer
 veel volcks comt upt alle onligghende steden.

Truxillo in die vallepe Cimo.

Seplagie van Truxillo nae Lima.

Guanapi.

P. Santa.

Ferrol.

Porto di Casana.

Los Farolones. Guarmey.

Guaura.

Farolones.

Lima. Salmerina.

Callao.

Lima.

Guanapi.

Cita der Peruanen d'anc.

Santa.

Op onderen tyden woonden alhier veel duysent menschen/daer nu nauwelijcks 400. over ghebleven zijn.

Guambatio.

De vallepe Guarmey/waer in vele veeste koepen/wynen ende peerden ghereelt werden. Van dese vallepe Guarmey comt men tot die van Parmonga, niet minder lustich als die vorzige.

A. Guaman/ ofte de Riviere der Walcken. Barranca.

Guaura. Lima.

Cusco die hoofstadt van gheheel Peru.

Gedaeente van de Stadt Lima.

In dese Stadt zijn goede huysen / en die sommige seer schoone met toornkens en galerpen. Het merckt velt is groot / ende die straten bree / alle recht op de merct aencomende / van waer men oock in alle hoeckē sien mach / en ten beyden zyden het vlack velt / en dooz't meeste deel van die huysen gaen Canalen uyt / die Riviere versch water aenbyngede / en seer groote comoditeyt en gerusticheyt der Bozgeren / moghen hier dooz alle hare bogaerde en kruyghoven begieten / die zy schoon en genoeghlyck hebben. Oock so liggen in dese Riviere veel water molens op onse landts aert / daer zy haer Cozen op male / in somma hier woonen seer rijke bozgerē / die sommige 150. dycsent ducate hebben. En van dese Stadt varen ten tyden schepē 800. dycsent ducaten waerdith / en noch sommighe van een miltoen. Men die oost zyde / boven in die Stadt is een hooge bergh / waer op een Crucifix staet. Men een ander zyde buyten die Stadt hebbē die bozgeren hare wooningen en plaetsen daer zy die beesten houdē / ende haer duyf huysen / hare Wijngaerde / doch geen goede byuppen / om die aert des landts / schoone hoven / niet alleen vol van allerley vruchten van dat landt: maer ooc van die spaensche / als Dypgen / Granaten / Limoenē / Citroenē / Oranngien / Meloenē / Boonen / Erwitten en Suijcker rieden / alle seer smakelijck / jae beter dā in spaengien / en voozwaer om het menschelijcke levē met vzeuchde te passeren / als die schandale oneenicheidē en oozlogē daer niet en warē / is voozeker dese plaetse een van die schoonste van die geheele werelt: want die landtschap daer ontrēt so getēpert / dat het geheele jaer over gheen excessive hitte ofte schadelijcke koude daer is / oock heeft men noyt gesien dat daer honger ofte pest / ofte eenige regen ofte donderslagen / ofte blicxem vanden Hemel geslagen: maer ter contrarie altoos eē helder / klare en schoone Hemel / is gesticht van dē Admirael Don Francisco Pizarro / int jaer 1535. is genaēt der Coningē Stadt / om dat het volck op dize Coningē dagh / daer in gebzacht zijn / aenlangede lijftracht / behalven die visch / die zy uyt die Zee ende Riviere in grooter overbloet hebbē / als oock vleysch en vruchte der boomen en der aerde / gelijck gesept is / niet minder isser ooc overbloedich Terwe en grejn / en die vier maendē alst in spaengie somer is / so ist aldaer winter / ende een wepnich koudere als op ander tijt. In dese 4. winters maendē valt alle daghe vooz dē middagh eē klepne dow ofte mist ghelijck nebel / doch niet als by ons ongesont: wāt die welke ppne int hooft hebbē / haer hier mede wasschende / krygen verlichtinghe. 'Tis seer apparent / dat dese Stadt Lima dagelijcks meer toe nemē sal van volck en rijckdō / hoe wel daer vooz veel jaren over die 500. huysen gheweest hebben / en die Stadt is seer wijt ghebout / datter wel 2000. staē mogen / want die straten breede zijn / en dat merckt velt groot / elck hujs heeft 80. voetē erfs / en 160. voetē lengtē. En om datter geen bequaem hout en is om solders af te maken: want wozt binnen 2. ofte 3. jarē vā die woymen vernielt / so worden die huysen niet dan van eene verdiepinge gebout / nochtas seer kostelijck en magnifijck met vele camerē / salē en saleten / bequaem om te woonē / en vzeemde gasten te herbergen; Die wanden zijn genaect van eenige materialen die zy aen malkan deren backē seer dīck / en vullē die met aerde. Zy decken hare huysen met gheschilderde matten / oft geschildert līnwaet / en rondts omme en bobē

op die wanden makē zy picekens van nepen daer zy in schuplen vooz die Sonne. Vooz den regen dozbē zy niet sorgē: wāt ten regent daer niet. Dese Stadt heeft onder haer alle dese stedē daer Bisschoppen woonen / Quito, Cusco, Guamanga, Arequipa, Pax, Plata, Trugillo, Guanuco, Chachapola, Portus verus, Guainquil, Popaian, Carchi, S. Michael, S. Francisco. Hier bevozens is gesept dat Peru afgedeelte wordt in dierley landtschappen. In plat lādē aen die Zee in bergen ofte berghachtich landt midden dooz Peru loopende / en in landt over die gheberchten. Van het platte landt / aen die never des Meyz hebben wy tot noch gehandelt / beginnende vā die Linea en die C. Passao tot hier toe / so is noch te weten / dat van Tumbez af niet alleen tot Lima: maer noch veel verder die Zee Cūst zuyden op seer dzooch ende vol groote woeste sandt plaetsen is / daer't op 10. mylen weeghs noch dondert / blicxem noch regent: maer over die 10. mylē wel / ofte so veel min ofte meer alst gheberchte van die Zee leyt; Daer zijn oock in dit platte landt geen fonteynen ofte putte: maer wel 4. ofte 5. staende wateren die bzack zijn / om dat zy nae by die Zee liggen. Die Inwoonders onderhouden haer met het water uyt die Riviere / die van die gheberchte comen / die dooz de sneu en regē die in de bergē vallen oozprouck nemē / niet uyt fonteynen die wepnich int gheberchte zijn. Die distantie deser Rivieren zijn eensdeels hier te bevozens beschrebe / liggen 7. 8. 10. 12. 15. en 20. mylē vande anderē / doch meest 7. ofte 8. waer na die reysende luydē haer regulere / om dat zy geē ander water elders vindē. Ten beyde zyde vā dese riviere / een myl weeghs bree / ofte ooc wyder / somtijts meer / somtijts min / nae die gelegentheyt vānt landt / zijn differente vruchtebare boomē en cozen landen die vānt volck gebochter en besaepert werden / twelck zy het gheheele jaer over doen moghen; Oock wassen ontrent dese riviere veellerley wilde boomē / Cottoen / Aiet / Distelen / Diefen en Lis / etc. En nae dat die Spaengiaerden het landt inghenomen hebbē / saepen ooc Terwe / die landē vrucht makende vooz eenighe Canalen die zy uyt dese Rivieren leyden / welke om dat zy van hooghe bergen snel af loopen / datmen qualijck sonder hulpe over varen mach / en veel daer inne verbroucken. Die langs het platte land hare reyse doen / houden gemeenlyck so dichte aen die Zee kant / dat zy die altoos int gesichte hebbē. Alst winter int geberchte is en veel regent / so ist pēriculoos daer te reysen / om't aenloopen der rivieren die men passeren moet / ofte met seekere bloten die zy daer toe hebben / ofte met een net dat zy met Cauwoerden dichte vullen / daer op die reysende man uytgestreckt moet liggen / en eender van die Indianen sweimt voren / dat net ofte die blote met een roozde hoozts treckende / en een ander vā astere stuerede. Het volck vānt platte landt woonē onder hutten van mepē gemaect. Die mans dzagen hemdē en doercken op die knien en daer over stretchē / ee opperste kleet gelijck eē mantel. Die vrouwē eē Courz vā Cottoen nae die lengte des lijfs / en hoe wel tsatsoē van die cledingē vast over al cenderley is / so isser nochtans eenich onderschept int parelsel des hoofts: wāt sommige enckele roozdekē / sommige geblochte / eenige vā eederley / andere van verscheyden coleuren die dzagē / en niemant isser ofte by dzacht vet opt hooft / en alle onderschepde / na gewooneht des landts.

- In Peru ten platte lande gheen regent ofte seer wepnich.
1. Quito.
 2. Cusco.
 3. Guamanga.
 4. Arequipa.
 5. Pax.
 6. Plata.
 7. Trugillo.
 8. Guanuco.
 9. Chachapola.
 10. Portus verus.
 11. Popaian.
 12. Carchi.
 13. S. Michael.
 14. S. Francisco.
 15. D. Francisco.

Dele Water molens / waer briede zy haer Cozen malen.

Beschrijvinge der vruchtebaerheyt des landts.

Daer vooz der Coningē Stadt haren naem verkerghen heeft / en is ghebout int jaer 1535.

De breede en lengte der huysen van Lima.

Gedaeente vande huysen

Men mach alst seepert sonder aensien van tyt.

De vruchtebaerheyt des ses landts ontrent de Riviere.

Huysen vānt volck des platten landts

Dese

Dese Peruanen van't platte landt zijn noch afghedeelt in d'zeer ley volckeren alle verscheden namen hebbende, waer af 3p die eerste Yungas noemen / dat zijn die in warm landt woenen; d'andere Tallanes, ende die derde Mochicas, en een pegelijck heeft zijn eppen sprake, upt besondert dat die Heeren ten meesten deel die sprake van Cusco konden / ghelijck onse hobelinghen fransops / d'oorfakē is dattet die Coninghen booz onweert hielden met pemant vā hare vasallen te sprake dooz Tolcke/waeromme Guaynacapa, die vader van Atabaleba gheboot/ dat alle Heeren van't landt hare kinderen moesten aen zijn Hof sepnden om te dienen onder het pzetert van die sprake te leeren/ hoe wel zijn pzinēpaelste vooznemen dit niet en was: maer veel meer om zijn rijck en staet te verskeren booz die ghenige die in zijn landt teghens hem mochten opstaen / als hebbende by hen hare kinderen in Gyselinge / ende daeromme soo konnen alle die Edelen die gemerne sprake diemen int Hof gebruyckte/ waer mede men 't gheheele landt mocht dooz reysen.

Van die wint die in Peru tē platte lāde waeyt, oock van die oorsaken der droochten, en van die andere steden en plaetsen die noch int vervolgh van die Zee custen zijn.

Aeer ick weder omme keere tot het vervolch der Zee custen van Lima nae Arequipa dunckt my niet onwaetsaem alhier eerst te verclare/waeromme het int platte landt van Peru die Zee cust langhes niet en regent/ daer nochtans soo groote ootafien tot regen zijn/gemeret dat die Zee ghemeenlijcken bochticheyt by brenge op d'cene 3pde daer aen stoot/ en ober d'ander 3pde tgeberchte daer altoos veel waters ende sneeus is. Soo is booz eerst te weten dat int geberchte die Somer begint inden Apzil/en duert Mey, Iunius, Iulius, Augustus, September. In October begint die winter/en gheduert die ander maenden tot die Weerte toe/niet seer verschede van onselants aert ofte vā Spaengie. In desen tijt plantē en houwe 3p/vergaderen die vruchten en het saet. Dagh en nacht zijn oock vast eben lanch/alleen dat 3p in Novēber een wepnich toe neme. Tē contrarie ist int platte landt/want Somer int geberchte wesende/ist daer winter / om dat die Somer int platte landt in October begint/ en gheduert tot inden Apzil/ waer nae als van die winter begint/en boozwaer soo is dit eene van die vzeeste saken te bedencken/hoe dat so grooten onderscheyt in een landtschap gheschiedent mach: want men mach op eenē dach des moorghens upt trecken van't gheberchte daer het veel regent / booz den avondt comen int platte landt daer t sulcks nimmer doet / ofte pinner seer selden: want van't beghin van October af en regent het gantelijcken niet die gheheele somer ober in't platte landt / dan alleen eenighe seer klepne doutu vallende/ die op vele plaetsen nauwelijck het stuybē van't sant belette mach/ waer omme die inwoonders van't platte landt ghestadelijcken hare ackeren moeten begieten/ ende behouwen niet meer landts/dan daer 3p't water van die Riebieren leyden mogen/ op andere plaetse om der onbruchtbaerheyt willen en isser gheen gras: want het gheheel drooghe sanden en steene zijn / en die boomen die aldaer groeyen zijn onbruchtbaer/ende hebben gants wepnich bladeren; Oock so wassen aldaer eenighe distelē en dooznen/en op sommige plaetsen

geheel niet, Alst dan winter is int platte landt/ soo stiet men eenighe dichte ofte dicke wolcken/ niet anders dan ofte die locht vol regens hange/ daer doch niet meer na volcht dan een seer gheringe stofregē/die nauwelijck het stuyben van't sandt beletten mach / twelck nochtans wel vzeemde ende wonderbare saken zijn/ die lochte soo betrocken wesende met dicke wolcken/datter niet meer dan dusdanighen mist ofte stofregghen nae volcht / al hoe wel die Sonne gocht in vele daghen dooz die wolcken niet mach gesien worden/ende gelijck die bergē seer hoorch/ die platte landē ende die Custe ter contrarien seer leech / so schijnt het dat die bergē die wolcken aen haer trecken / niet toelatende dat 3p in die platte velden neder vallen/alsoo dat als die wateren naet uerlijckheyt houden/ reghent het veel int gheberchte / ende gants niet in't platte veldt: maer maecht aldaer oock groote hitte. En op die tijt als die daw valt / so ist bove het geberchte klare lucht/ ende regent oock aldaer dan niet. Van ghelijcken soo is noch alhier een seer vzeemde sake aen te mercken/ en is dat ten meesten deele van't gheheele jaer in dese platte landē maer eenderhande wint waeyt/te weten die Zuydt westen/ die welke / al hoe wel 3p in alle andere landtschappen bochtich zijn / ende moeders van regghen/so doen 3p nochtans hier gants contrarie; Ick achte om dat 3p bedwonghen zijn van die hooghe gheberchten / langhs die welke 3p waepen/ dat 3p geen bochticheyt noch dompen upt die Zee ofte van't landt laten optrecken tot in't middelste ghedeelte des luyck/ waer dooz eenige groote regent mochte volgen. Dooz dese selfde wint geschiet het oock dat het water in die Zuydt Zee altoos nae het noozden loopt/ en soo sware navigatie maecht van Panama na Peru, tegens wint en stroom/ alsoo datmen die niet voldoen en can sonder laperen/en teghens wint te aen beyden. Noch soo staet hier een ander sake wel te mercken / en is dat onder die Linea op sommige plaetsen heet en bocht is/op andere hout ende bocht/ en dese platte landē van Peru heet ende droogh/ende haer upt comende ter eender ofte te ander 3pden/salmen altoos regghen hebben.

Vervolch der Custen van't platte landt van Peru, waer in verhaelt worden die Havens ende Revieren die daer zijn, tusschen die stad Lima en die province Dechia, oock die graden waer op zy ligghen, ende die maniere van't seylen.

Dese schepen varende van die stad Lima ofte der Coningen/ nemen haren coers na Middagh toe/ dat 3p comen aen die haven Sangalla, die seer goet is / waer omme men ooc int beghin die reeinige heeft ghehadt alhier die stad der Coninghen te bouwen/ light van Lima 26. spaensche myle ruym ofte 105. Italiaensche/ waer af . een duytsche maken/ comē 21. onser myle / light schaers op 14. gra. aē die zuydt 3pde vā die Lima. Dichte by die haven Sangalla light een Eplandt/ 3pne name hebbēde van die Zee wolven; Die geheele Custe booztaen vā hier af te rekenē is leech/ hoe wel dat in sommige plaetse klepne bergghens zijn van hale steen / ende eenighe sanddunnen / in welke het noyt niet / noch nu/ noch in vorighe tyden ghereghent heeft/ daer oock niet anders valt dan dese seer klepne bouw / daer af hier bozen oock verhaelt is.

1. Yungas.
2. Tallanes.
3. Mochicas.

Onder pzetert van die sprake te leeren moesten alle kinderen int Hof van den Koninck Guaynacapa dienen.

Lima.
Arequipa.

Waeromme het in Peru ten platte landt niet en reghent.

Beschryvinge vanden Somer ende Winter.

Waeromme de inwoonders van het platte landt ghestadelijcken hare ackeren begieten.

Beschryvinge des regghens ende dauws op dese custe ende ten platte lande.

Eenderhande wint ten meesten in Peru waeyende.

Zuydt weste winden oock sake van drooghe in Peru.

Waeromme die zuydt zee nae't noozden loopt.

D. S. Galla 26. mylen van Lima.

J. Lebos.

Deel oft acht kleine Eplandekens in een triangel liggende / en hier plechten die van't vaste landt haer offerhanden te doen / daerom men hier noch schatten verhoep.

Ontrent dit Eplandt der Zee-wolbe/zijn noch 7. oft 8. andere klepne Eplandekens / die in een byphoock ofte Triangel van den anderé ligge / waer af die sommige hooch / die sommige leech zijn / en onbewoont / daer op oock gheen water noch barnhout / noch boomen noch gras ofte kruyt / ofte eenich dinc / dan alleen Zee-wolven en veel sandt is. Het plachten die Peruanen van't vaste landt / ghelijck zj selven vertellen / op dese Eplanden te trecken / en alhier hare offerhande te doen / al waer men oock vermoedet datter noch veel schatten begraven ligge / ende dese Eplandekens zijn van't vaste landt ontrée 3 mple. Doch wat boozder op die selfde streck op 14 1/2 gr. ligt een ander Eplandt vā die selfde name / en van hier af die seplagie continuerēde en die custe verbolgēde 3. w. en 3. w. ten 3. en gecomen wesende 9. mplen van't Eplandt / comt men tot een hoek die men noemt Nasca, liggēde op 15 gr. min een quart / waer onder men schepen bergē mach / doch niet om niet vercken te lande te comen / ofte die Bocken upt te werpen. Op die selfde streck aen varende / op 15 1/2 gr. is een ander hooft ofte punt S. Nicolao gheheten / en van desen hoek draept die custe 3. w. en als men also ghevāren heeft 9. mplen / comt men tot die haven Habari / al waer die schepen psoviāde nemen en halē water en barnhout upt een vallep / schaers 4. mplen van die havē / En dese havē van Habari light op 16. graden. Van dese boozder die custe verbolgende / comt men tot die reviere Diocouna. En op dese zpde is die custe gheheel woest / Een wepnich boozder is een ander Reviere / gheheten Camana / en noch wyder Quilca, ooc een reviere / al waer een halve mple boozder een schoone goede en sekerre blachte is / daer die schepen haer moghen bergen en onthouden / en dese haven wort oock Quilca gheheten / ghelijck die reviere / en van die waren die men hier upt set / wort versoght die stad Arequipa, welke is 12 1/2 mple van dese haven / en die haven en die stad liggen op 17 1/2 gr. Die custe langhs seplende van dese haven / siemen op 3. mplen voren upt eenige Eplandekens / op die welke Indiaensche visschers vāt vaste landt haer houden om te visschen. Van dese noch 2. mplen boozder is een ander Eplād dichte by't vaste land / al waer aen die lueszpe die schepen haer bergen mogen / wort genoemt Chulli, van waer men ooc goederen en waren schickt nae Arequipa, is van Quilca 9. mplen / light op die hoochte van 17 1/2 graden.

Nasca.

S. N. Nicolao.

H. Habari.

D. Diocouna.

C. Camana. Q. Quilca.

Quilca een haven ende Reviere Arequipa.

Chulli.

Reyse van Lima oft Cidado de los Reies nae Arequipa over landt.

Treckende van Lima ende die Custe verbolgēde tot 3. mplen / ofte 12. Italiaensche / comt men aen die vallep Pachacama, in onse Caerte Pachamina, eē seer genoechlijcke plaetse / ende wel bekent onder de Peruanē / om die seer costelijcke Tēpel die daer gheweest is / alle andere van't gheheele landt in rijckdom te hoven gaende / welke gebout was op een klejn berghsken / ghemaecht van viercante steenen en van aerbe / waer boden op die tēpel hebbende vele verschilderde poortē / mueren / en van wilde beesten. Int middel des tempels daer den Afgodt gestelt was / stonden die Priesters / die haer gantsch hepligh bejnsden te wesen / en als zj hare sacrificien booz die ghehele mennichte des volcks deden / soo keerden zj haer aengesichten nae die poortē des tēpels / en die rugghe nae den Afgodt / die oogen neder-

Pachacama beteekent een schepper en eē vallep / seer hermaert om dien costeliken en rijcken Tempel.

Maniere om Pachacama te offeren.

waert staende / en vol van schrickelijcke beangstunge en bevinge / en niet sulcken groote stoorringe / (ghelijck dat selbige eenige oude Indianē vertellen) datmen vergelijckē mochte het ghenighe dat gelesen wort van Apollo zyne Priesters in tyden als die Heydenen verwachteden op hare ydele waersegginghen. Dese verhalen noch hier by / datmen booz dit duppelsche beest offerde eē groot getal van beesten / en ooc enige levende menschen / en op die voornaeste feestien die zj hielden / gaf dit veelt antwoort / ende tegene dat zj daer af verstondē / geloofde sulcx. In desen Tēpel was een groote schat verborgen van Gout en Silber / en die Papen daer af waren in grootē aensien / en die Heeren waren haer gebode seer onderdanich / en rondsomme den tempel waren vele gemeene hupsen getimmerd booz die Pelgrims / en men achtde menant waerdich ghenoech daer ontrent begraven te werden / dan alken die Heeren ofte Coningē en de Priesters die daer quamē als Pelgrims / en eenige offerhanden brachten. Als zj hare grootste feestē vānt jaer hieldē / vergaderde daer veel volcks / spelende op instrumenten na haer ghewoonheyt. Naderhant als die Coninghen van Cusco dese vallep veroverden / bewyl zj booz een ghewoonheyt hadden over al te gebieden tempelen der Sonnen op te richten / en siende die grootheyt en de ouderdō deses tēpels / en die persuasie van heplicheyt die dese plaetse by die gemeene man hadde / en oock die seer groote debotē die zj hier pleechden / bruchtet hē niet raedsaē dese kercke te vernieclē / heeft daerō goet gevondē datmen neffens dese noch een ander booz die Sonne soude timmerē / ende booz die grootste houden / twelc aist voleyndet was nae't gebot des Conincks / heeft hy selve rijckelijck begifet / en aldaer gesonden eenige Soufferē / met welck accoozt de dupvel vā Pachacama wel is te vreden gheweest / als sulckz blijkt upt zijn antwoorden / die hy naderhant gaf / wesen so wel indē eenē als indē anderen tēpel gedient / en houde also die arme sielen der eebouwige in zijn macht en stricken / en nu vernieclt zijnde dese tempelen / laet nochtans niet af int hepmelijck met eenige te spreken / haer wijs makende / dat diē God / welke die Spaegiaer dē predicktē en hy eēderlep zj / om die menschē also in zijn dienst te behouden / en haer van den doop af te leyde. In plaetsen van desen Afgodt zijn opgericht crupren / den dupvel te trots / als zj meenē / den name des duppels was schepper des werelts : want Camac is schepper / en Pachacama werelt. En God roelatēde dat Fr. Pizarrus den Coninck Atabalibā gevangē creech / heeft hy zyne boeder Hernadum Pizarru gesonden om dese tempelen te rupnerē / en den schat daer upt te halen / hoe wel die Papen al te voren het meeste deel van't selfde gelicht ende verborgen hadden / daermet noch niet en weet waert verborgē mach wesen / doch bequā een groote menichte. Dese vallep is seer vzychtaer / rijck en vol van geboote / overbloedich van kroepen en ander beestē / oock goede Heerde. Van die vallep Pachacama romtinē tot Culca, al waer een notabel sake te aemnerken is / om der vzeemdicheyt willen / want het reghent daer gantsch niet / noch en heeft oock gheen Reviere daer upt zj eenich water mochte aflepen die ackeren te begieten / en noch eē wel is het meeste deel van die vallep vol Maiz en andere eetbare wozten en vzychtbare boomen / en het is waerdich om aen te teckenē / de maniere die in dese vallep onder-

Desen Afgodt gaf antwoort ende sprack. In dese Tempel waren groote schatten

Den Coninck dese vallep veroverende / timmerd noch een kercke / en den dupvel sprecht in beede plaetsen.

Camac schepet / Pachacama werelt / alsoo heeten zj haer Afgodt.

Culca een vallep daer niet en regēt / noch gheen Reviere en is / nochtans wā hier soo overvloedich wozten.

onderhouden wordt: want om nootwendighe
 bochticheyt te becomen / maken die Indianen
 seckere diepe putten ofte kullen / in die welke
 zy saepen haer Mayz ende andere wortelē ende
 fruyten / ende dooz die schoonheyt en klaerheyt
 des lichts / als oock dooz die clepne dauw ende
 bochticheyt / gheeft den grooten Godt aldaer
 overbloedich Maiz ende andere dinghen / doch
 gheen ander grepen / ooc souden dese daer niet
 wassen / ten ware dat zy by een pegelijck greijn
 wterpen een ofte twee Sardyns hoofden / die
 zy met hare netten upt die Zee vanghen / wer-
 pen die int saepen mede in die selfe putkens
 met het saet / ende aldus groeyt het abundan-
 telijcken voozt / dat het volck hem wel daer op
 erneren mach. Het water dat zy bynckē / schep-
 pen zy upt seer groote ende diepe putten / ende
 tot voozorghe vanghen upt die Zee soo veel
 Sardynen als zy van noode hebben te ceten
 ende haer Cozen te saepen. Oock hebben in dese
 valepe gheweest veel proviande ende ammo-
 nitie hupsen der Coningen van Peru, om daer
 in te overnachten ende te logieren / als zy hare
 provincien dooztrocken. Twee mylen ende een
 vierendeel ofte een quart van Cisca is die va-
 lepe Mala, al waer eē schoone riviere passeert /
 wiens rusten vol van boomen zijn / en schaers
 vier mylen voozder licht Goarco, een andere
 wel bekent in dat landt / groot ende breet / ende
 vol vruchtbare boomen / insonderheyt is daer
 groote overbloet van Guayas, dat zijn Indi-
 sche vruchten / seer lieflijck vā reuck en smaeck /
 en noch meerder Guavas. Maiz vergadert mē
 aldaer in seer groote quantiteyt / en alle andere
 saken / geseaert so van Indische / als van Spaē-
 sche saden. Boven desen soo isser groote abun-
 dantie van Dypben / Tozeldypben ende an-
 dere aert van voghelen / ende die bosrapen ende
 wilbernissen / die in dese valepe een goede scha-
 dutwe gheven / onder die welke passeren ende
 loopen stroomkens van soet water. Die in-
 woonders deser plaetsen vertellen dat in vozi-
 ghe tyden vele volcks hier woonachtich was /
 en dat zy mede regierden over sommighe vant
 gheberchte en van't platte landt / en als die In-
 gen, dat zijn Coninghen van Peru ofte Culco
 quamen haer te onderbrenghen / hebben wel
 4. jaren dapper teghens ghehouden / niet wil-
 lende die bypheyt die zy van hare voozoude-
 ren ontfanghen hadden / overgheven / in wel-
 ke tijt vele vzeende dinghen voorgevallen zijn
 niet noodich hier te verhalen / eni dat wy geen
 Historie / maer alleen het verbolgh der Custen
 beschryve. En ofte wel die Ingen des Somers
 om de groote hitten wille verrocken nae Cul-
 co, so onderhielē zy nochtas dooz haer volck
 den oozloch / en om dat die beter voozganck en
 uptcomste mochte hebben / so heeft die Inga in
 dit dal een nieu Culco laten bouwen / comende
 met zijn edeldom vant oude Culco, die straten
 en hoochten die selvighe name ghevende die zy
 hadden int oude Culco, ende naederhandt dit
 volck onderbrengēde / is dese vergaderinge en
 stadt vergaen / doch heeft in plaetse van die een
 seer schoone stercke / tot eē triumph teekē zyn-
 der victorien op een berghschen aen een lustige
 valepe gelegen / gebout / en sulcks op een fonda-
 ment van groote vierrante steenen / soo aerlich
 tsamen geboecht / datmen niet sien mach waer
 die conjunctueren zijn. Dit Conincklike
 Daleijs giuck een trappe tot aen die Zee / alsoo
 dat die baren ofte golven daer tegens sloeghen
 met sulcken traecht / dat te verwonderen is / hoe

dat werck ghemaect mocht wesen / welke
 sterckte met vele schilderpen vertiert was /
 waer op oock een groot schat der Ingen ofte
 Coninghen. Die kullen van die Culco, en vā
 dese sterckte behooren tot eewich lof der Pe-
 ruanen niet voozder verniet te wesen: wāt zyn
 wercken vā sodanich volck gedaē / by ons on-
 gelooflijck / tē ware datmē die sage. Anderhalf
 myle voozder opwaert van die sterckte van
 Guarco, is een ander Riviere / gheheeten Lu-
 naguana, in onse Caerte Laguna, welke va-
 lepe is in alle maniere gelijck die vozige. Noch
 4. myle voozder is die groote valepe Chin-
 cha, seer vermaert in Peru, insonderheyt by de
 ouden. In dese valepe is een Clooster van S.
 Dominicus oozden: Tot der Spaengiaerden
 aencōst waren over die 25000. mensche / daer
 nu nauwelick 5000. van over ghebleuen zijn /
 overwonnen van Inga Yupangue, en vā To-
 paynga, Yupangue, die aldaer hebben haer be-
 velhebers gehouden / vele rust hupsen / en een
 tempel der Sonnen opgericht / hoe wel dese
 volckeren / daeromme niet nae gelaten hebben
 haren ouden Afgodt Cynciaycama aē te roe-
 pē. Die Coningē hieldē ooc in dese valepe veel
 verhoerde volckerē / en gebodē dat sommighe
 maendē die heerē tē houe moeste comē / en met
 hē tē oozloch treckē. Dese valepe Cincia is eē
 vā die aldergrooeste vā't geheele lant vā Peru,
 en een seer schoone sake om te sie die groenheyt
 der boomē en die loopende waterkens daer on-
 der / en die seer lieflich en welriekēde Lidzonē /
 niet van aert gelijck die spaēsche / hoe wel zy in
 die gedaēte eenige gelijckenisse hebbe: wāt dese
 gheschelt wesen / zyn geel en goet vā smaeck /
 datmen niet genoech daer af eētē mach. In die
 Bosrapen hooztmen veellerlep gevogelte / be-
 ste zynder wepnich om die gestabighe oozloch.
 Het waren ooc in vozige tyden vele begraeffe-
 nissen hier / op eenige verheuen plaetsen / waer
 upt die Spaengiaerdē veel gont genomē heb-
 ben. Vā dese schoone provincie vā Cincia, rep-
 sende voozder over't platte landt / comt men
 tot die lieflijcke valepe Yca, die niet kleijnder
 bewoōt is dan die vozige / dooz die welke ooc
 een riviere loopt / die in sommige maenden soo
 kleijn wordt / dat zy geberck van water souden
 hebbe / ten ware dat zy haddē dooz eē Canael /
 water upt die hooge bergē gelepdet; veel fruy-
 ten groepen hier / en men teelt daer ooc veel jō-
 ge Peerde / Kopē / Cepten / Dypnē / Tozeldyp-
 ben. Vervolgende die reyse vā Yca, comt men
 byder aē die valepe en Riviere Nasca, anders
 Caxa malca gheetē / oock in vozige tyde volc-
 rijck / al waer men die ackerē hout en bochtich
 maect / als boven verhaelt is / en dese volckeren
 zyn ten meesten deele gheruineert dooz die on-
 eenicheyt der spaengiaerden. Alhier warē veel
 groote paleysen en ammonitie hupsen der Co-
 ninghen van Peru, en veel begraeffnissen / die
 alle van die Spaengiaerdē berooft en geplun-
 derd zyn / die vallepen van Nasca zyn der veel
 int ghetal / waer onder eene is daer veel Sup-
 ker rieden wassen / waer af zy seer veel Sup-
 kers maken / hebben oock veel fruyten die zy
 te coope byngghen in die naeste steden. Dooz
 alle dese vallepen passeert die schoone ende
 groote Conincklike Strate / ende in som-
 mighe sandtplaetsen heeft men als noch ee-
 nighe teekenen / om niet te dwaalen inden
 wegh. Van dese Strate ofte wegh sal vol-
 ghen / als wy handelen sullen van die Ingen
 ofte Coninghen van Peru.

Die vzeende
 zy haer Maiz
 saepen met
 fruyt / haer
 op's sake.

Wallepe
 Cisca.
 Wallepe
 Mala.

Goarco.

Suppas zyn
 fruyten.
 Guavas an-
 dere fruyten.

Ingen zyn
 Coningen vā
 Peru / comen
 dese doringen /
 houden vier
 jaren teghen
 om haer by-
 pheyt te behou-
 den.

En nieu
 Culco hont
 den Coninck
 van Peru om
 den ceijck tegē
 dit volck te
 overgouwen.

Beschryvinge
 van hare co-
 stelijcke ghe-
 bouwen.

Guarco.
 Sunaguana.

Chincha te
 rechte Cincia.

Dese riviere
 bewoont met
 25000. mens-
 chen in der
 Spaengiaer-
 aencōst nu
 gemindert op
 5000.

Cinciaycama
 een Afgodt.

Cincia een
 van die groos-
 ste vallepe
 van gheheel
 Peru / seer
 lieflich ende
 welriekende.
 Beschryvinge
 der vrucht-
 bare pr des
 ses landts.

Wallepe Yca /
 men teelt hier
 oock Peres.

Verwoestinghe
 deser lant
 doorwe dooz
 de Spaen-
 giaerden.

Dele vallepen
 van Nasca.

Valley Hacary.
Ocuna.
Ycamanna.
Yquilca.

Quilca een valepe.
Arequipa een stad ende diadon.

Die limieten van Arequipa tot Tarapaca. Condesuyo een Provincie. Hubinas. Ciqui. Guanitta. Ammitaca. Colagnas.

Charcas een landschap Potosi silber wypen/ als ook Payca.

En Swehel berg.

Tot Arequipa worden vele spaensche waren ghebracht.

Groote Gier langhs de Zee ruste.

Alcatrazes Meeruwen ofte Zeehand.

Van dese valepe in't ghemeen Nasca genoemt/ comt men tot Hacary, ende noch voorder tot Ocuna, Ycamanna, Yquilca, al waer groote Gebieren zijn / ende oster wel in teghenwoordighe tijdt wepnich inwoonders zijn/ soo hebben daer doch in vorighe tpden niet minder gheweest dan in die andere; Zijn vruchtbaer ende overbloedich om Beesten voorts te teelen. In die valepe Quilca is die haven van Arequipa ende die stad / alsoo dat van Lima ofte die Coninghen stad tot Arequipa zijn 90. spaensche mylen/ ofte 360. Italiaensche mijlken. Die stad licht in die valepe van Quilca ontrent 11. mylen van die Zee/ op die beste ende bequaemste plaetse van die valepe/ daer men bouwden mochte / al waer een seer goede ende ghetemperde lucht is / dat men die prijs hoor eene van die ghesontste plaetsen van Peru, ende alder ghenechlijckste om te wonen / oock een Bisschoplijcke stad onder Lima ghehoorende / ontrent 300. wooninghen van Spaengiaerden hebbende. Die landbouw daer ontrent is seer overbloedigh/ ende gheeft costelijck gresijn/ daer men seer goet ende smakelijck broodt af maecht. Die limieten deser stad strecken van die vallepe Hacari tot Tarapaca, ende in die Provincie oft landschap van Condesuyo, hebben 3p dock eenighe plaetsen onderwoypen / waer over die Spaengiaerden ghebieben.

Die van Hubinas ende Ciqui Guanitta, ende Quimistaca ende die Colagnas zijn alle volckeren onder het ghebiedt deser stad / in vorighe tpden in groote menichte gheweest/ ende nutten meesten door die Spaengiaerden vernielt. Menbidde die Sonne ghelijck die andere / ende draghen hemden ende Mantelkens daer over. Hier wordt ghebracht het meeste Silber ende schat van Charcas, ende die Wypen van Potosi ende Porco, van waer het vervoert wert nae Lima, ende voort nae Panama ende Spaengien.

Ontrent dese Stadt is een Swehel-bergh die altoos brandt / alsoo datmen bezreest is/ dat die selfde eens mochte uptbersten / ende doen groote schade aen't landt ende die stad. Tot sommighe tpden heeftmen hier eenighe schuddinghe ende aerdtbevinghe / oock om die selfde oorsake. Die stad is gheboort van Francisco Pizarro, upt die name van zijn Majestept/ in't jaer 1536. Hier worden beellerlep Spaensche waren/ als Wypen/ Oly/ Olyven/ Meel/ Cozen ofte Terwe/ etc. ghebracht/ om dit landt Charcas ende die Wypen van Potosi ende Porco daer mede te versozghen.

Oock soo handelen hier vele volckeren van het platte landt/ om die boozghenoemde Wypen / upt welke groote schatten van Silber in dese stad ghebracht werden / omme voort nae andere plaetsen te vervoeren / langhs die Zeestrandt houden een sekere aert van groote Gieren/ die haer bluegelen 15. oft 16. palmen uptspreyden; gheneeren haer met Zee-wolven die 3p vanghen / die ooghen upt picken/ ende haer aes daer af nemen. Noch soo zijnder groote menichte van Meeruwe/ die de Spaengiaerden Alcatrazes heeten/ die haer oock gheheeren met Zee visch ende Zee Crabben / ende dierghelijcke / ende deser Voghelen vleisch is stinckent ende onghesondt / datter veel af ghestorven zijn / die door noot sulcks ghegheten hebben / ende dus vele voort het eerste van het platte landt van Peru, 'ewelck aen die Zee

light / sullen al eer wy voort gaen een wepnich handelen van die Peruanen die op het gheberghe woonen / ende van hare steden / niet verghetende daer by die Coningen/ die sulcken volck ende Goudertjcken landt geregert ende onder ghehadt hebben.

Peru heeft in die lenghte 525. spaensche mylen / ofte 420. duitsche / ofte 2100. Italiaensche / in die breedte op sommighe plaetsen 75. spaensche/ ofte 60. duitsche mylen / op sommighe ghebeelten breeder / op andere smaller/ rekenende die lenghte van Quito af tot die Villa della Plata, ende in dit Peru zijn gheenderlep manieren menschen moghen wonen / die eerste streckinghe ende hoochte der berghe noemen wy Andes, welke vol groote Boscapen zijn/ ende het landt onbeguaem ende ongesont te bewonen / 'welcke oock noot bewoont zijn gheweest / dan wel over't gheberchte. De andere streckinghe ende hoochte der berghe heeft haren coers langhs die Andes heen / die seer hout / waer af die toppen groote snee berghe zijn / alsoo dat oock in gheenderlep manieren hier eenich volck wonen mach / om die groote koude ende overbloet des sneeus/ die alles versenght datter niet mach wassen/ die derde hoochte zijn die sandt Wypen / die door het platte landt van Peru hare strekingen hebben van Tumbes af tot Tarapaca toe/ daer op groote hitte/ gheen water / gheen boomen / gheen gras / noch eenich levendigh creatuer dan ghevoghelte die daer over blieghen. Defende van Peru soo lanck ende albus ghestelt / so zijnder oock vele woeste ende onbewoonde plaetsen om oorsaken verhaelt / ende die so bewoont werden; 'tgheschiet dat tussche die gheberchten groote vallepen ende klusfen vallen / die bezuydet zijn om die berghe wille van die winden ende van't sneeu / waeromme dese vallepen ende groote velden ganisch vruchtbaer zijn / dat alles watter ghesaeyt wert / overbloedelijcken weder wert ghewonnen / die boscapen daer by veellerlep Voghelen ende ghedierten voorts teelende.

Die Peruanen die tusschen dese geberchten woonen / zijn veel kloeker / stercker ende verstandigher van die van het platte landt aen die Zee cant / ende zijn veel gheschickter in regeringhe ende Politie; wonen in hupsen van steen ghemaect / waer af die sommighe upt aerde / d'andere met stroo ghedeckt zijn om des reghens wille / daer af die andere die in platte landt neffens die Zee wonen gheen noot hebben / decken hare hupsen om van die Sonne beschermt te wesen / met gheschilderde matten ofte met tacken van boomen. Ut dese valepen die tusschen gheberchte ligghen / loopen vele stroomen van goet water : nae die Zuydt zee toe/ ende behoorten dat platte landt van Peru, doende daer groepen vele vruchtbare boomen / grepen ende andere dinghen/ noodich tot onderhout des menschelijcken levens/ gelijk wy sulcks op breedste verclaert hebben.

Van die volckeren ende landen die daer zijn van Pasto tot Quito.

Die plecke Pasto is ghelegghen in die valepe Atris, welke leyt in't landt Quilcinga, volckeren sonder schaemte ende sonder manieren / als oock die van Pasto,

Die lengte van Peru.

Quito. Villa della Plata. In Peru diercelen hoochten van berghe. 1. Andes.

2. Sneu berghe.

3. Sandt wypen.

In Peru vele woeste ende onbewoonde plaetsen.

De Peruanen van die berghe kloeker van die van't platte landt.

Pasto in die valepe Atris Quilcinga.

Pasto, weynich gheacht van haer ghebueren. Reysende van Pasto comt tot Funez, ende 2 1/2 boorder tot Iles, van hier tot Gualnatan 2 1/2 ende boorder 2 1/2 Ipiules. In alle dese plecken wordt seer weynich Maiz voort ghereelt om die koude willen/ hoe wel zy so nae by die linea wosonen: maer veel Papas ende andere eetbare wortelen. Van Ipiules reijst men nae de Guaca, doch al eer men daer comt/ siet men die Strate der Coningen van Peru, die niet minder te verwonderen is/ als den pas door die Alpes van Hannibal ghemerckt/ dan hier af sal volghen; oot passeert men eerst een rebiere/ op welcken oeder die Coningen van Peru, een stercke fortreffe hadden/ daer zy den oorloch upt voerden teghens die van Pasto; ende ober dese rebiere gaet een Brugghe van die natuere so propies ghewoont/ dat die kunst sulcke niet verbeteren mochte/ is van een lebédige hooge/ ende dicke Rootse/ int midden een ooghe hebende/ al waer die stroom met groote furie en snelicheyt doorloopt/ daer men ober passeren mach. Dese Brugghe noemen zy op hare tale Lumichaca, dat is steenen Brugghe. Hier ontrent is een warme fonteyne/ daerint in geenderley manieren die handen langhe in houden mach/ hoe wel het landt daer by/ als oock het water van die Rebiere seer kout zijn/ dat men niet moepelicheyt daer passeert/ so hebben oock die Coninghen van Peru by dese Brugghe een ander stercke willen bouwen om daer wacht te houden/ dan is belettet door der Spaengiaerden aencomste. In dese contreyen wast een seker frucht/ klein als Pypmen/ en swart/ die zy Mortunos heeten: waer af eenige eetde/ die menschen dioncken werden ende uptinnigh/ vast 24. uren lanck. Van dese klepne landtschap Guaca comt men tot Tula, al waer die Province van Pasto endicht; Een weynich van hier comt men tot een klein berckhen/ waer op die Ingen oock een stercke te hadden van grooten aensien by die Peruanen/ ende noch boorder reysende/ arribeert men tot die Rebiere Mira, waer ontrent groote warmte ende vele frupten ende sonderlinghe schoone Meloenen ende goede Compnen/ Tozelduppen/ Watrpsen/ oock groote oberbloet van greppen/ Garste ende Maiz. Van dese rebiere reijst men nederwaert tot die groote ende kostelike hupsinghen van Carangue, ende al eer men hier by comt/ passeert men eerst voor ober een Lack/ op Indisch Aguarcocia gheheten/ op onse tale die bloet Zee/ om oorsake dat Guaynacapa, die Coninck van Peru int aencomen der Spaengiaerden/ aldaer ober die 20000. menschen van die omliggende contreyen hadde doen ombzenghen/ om eertigh respect hem aenghedoen/ die alle in dese Lack ghesmeten waren/ ende dat water met haer bloet root maectten. Die hupsinghen van Carangue zijn op een klepne plaetse/ in die welke een schoone Cisterne in spne steen ghewoont/ ende in die selfde contreye zijn oock eenighe pallessen der Ingen van groote schoone steenen opghericht/ als oock een tempel der Sonnen/ daer in ober die 200. maechden ghehouden werden tot dienste des tempels/ ende scherpelijken ofte sochbulbelijken bewaert om reynicheyt te houden/ werden anders woebelijken ghestrast ende ghehanghen/ oft lebendich begraven; hier by woonden oock eenighe Priesters/ sacrificien ende offerhanden doende nae haer religions ghewoonts.

Dese Tempel der Sonnen was in tijdt der Ingen in grooster weerdpen/ dien zy sochbuldichlijcken deden bewaren/ ende met groote reverentie eerden/ al waer veel gouden ende silbere baten/ juweelen ende rijckdommen: want die Mueren waren bedeckt met Gouden ende Silbere platen/ ende ofte wel alles verniet is/ so siet men nochtans upt die Rebiere die groote magnificence van dien. In oude tpyden hielden die Ingen hare ordinaris garnisoenen in dese hupsinghe de Carangue, met hare Capitnen/ die in tijdt van vrede ende van oorloch daer bleven/ om die moertwillighe te straffen. Verreysende van die logementen van Carangue, comt men aen andere van Otaballo, oock machtich ends rijck/ ende van dese tot Cocalqui, ende al eer men hier comt/ passeert men eenighe snee-berghen/ al waer het sos kout is/ dat men niet moepde daer ober treckt. Van Cocalqui comt men tot Guallabamba, welck van Quito drie mylen is/ en om dat het landt hier ontrent nedorigh ende vast onder die Linie is/ so ister oock seer heet/ nochtans niet also dat die hitte belette die menschen aldaer te wonen/ ofte die vuchtbaerheyt van alle noetsakelijckheyt te verminderen. Wet dit relaes machmen verstaet dat die oude ghedwaelt hebben/ stellende dat onder die Linea om der hitten willen niemant wonen mochte/ ter contrarie blijktt dat zy oock op hare maniere somer ende winter/ ende op sommighe plaetse koude/ op sommighe hitte hebben/ ende datter oock veel volcks woont/ ende vele saden ende vuchten groepen. Op dese wech passeert men vele Rebieren ober bruggen/ waer ontrent groote hupsen ligghen ende vyeendicheiden te sien/ in sommighe van dese houden die Spaengiaerden nu hare beesten.

Beschryvinghe van Quito.

Over die Steden die in't gheberchte van Peru die Christenen bewoonen/ is Quito een van die voornaemsten/ licht in die vallepe Anaquito, ontrent 5. mylen ober die Zuydzyde van den Equinoctiael, placht een schoone seer heerlijcke ende lustighe stadt te wesen/ insonderheyt in die jaren 44. ende 45. doen zy flozeerde/ als die gouterijcke Wyne/ die alleman aenlocken daer ontrent eerst ghebonden waren/ dan is door den oorloch van Pizarro meest verwoest/ dat aertrijck dat hier ontrent schijnt onvuchtbaer te wesen/ daer't nochtans seer vuchtbaer is: want daer worden vele beesten voortgheteelt/ als oock allerley andere probiste van greijn/ koren/ vuchten/ boghelen/ die ghelegentheyt des landts is seer ghesont ende lieflijck/ niet seer onghelijck Spaengien in krupden ende den tijt: want die Sommer begint aldaer inden April ende Meerte/ ende duert tot half November/ ende ofter wel roude is/ soo vergaren zy nochtans niet minder saet dan in Spaengien/ daer worden oock vele Spaensche frupten voortgheteelt. Dit volck is int gemeen deugensamer ende vriendelijcker dan die van Pasto ende van middelbare statuere gheleedet/ nu ter tijdt op maniere als andere Peruanen. Ontrent Quito placht een groote menichte te wesen van Schapen/ die eenighe ghelickheyt hadden naer die Cameel/ niet in groote/ maer in ghedaente/ bequaem om last ende menschen te draghen/ doch niet ober een myle drie ofte viere des dachts/ moede zijnde gaen neder

Den Tempel der Sonnen wert bewaert door die daer veel juweelen ende rijdommen in wart.

Otaballo, Cocalqui.

Guallabamba.

Onder de Linea oock winter ende Sommer.

Quito gheleghen in die vallepe Anaquito.

Het aertrijck ontrent Quito seer vuchtbaer.

Funez. Gualnatan. Ipiules. Papas 3gn wortelen. De Guaca.

En Brugghe van die natuere constich vemaect.

Lumichaca is een steenen brugghe. Een warme fonteyne.

Frucht wortelen als Pypmen. Guaca. Tula.

Mira.

Carangue. Aguarcocia die bloet Zee.

Carangue ren dacht.

neder ligghe/alsoo datmen die niet geen soete
 voorts kryghen en can / oock soo zijn alhier
 vele Verckens ende Hoenderen / van onse aert
 voort gheromen / ende overbloedich Conynen
 van liefliche smaect; Seyten/Patrysen/Dup-
 ven/Cozteldupven/ ende diergelycke wilt niet
 minder; Onder andere provision die de Pe-
 ruanen op doen beneffens het Maiz, zijn die
 wortelen Papas, ront als Kapen/ die ghesoben
 ofte ghebraden wesende / niet anders smaken
 als Castaengien. Noch hebben zy een ander
 Quinua gheheeten / bladeren hebbende als
 wilde Brete / die Cronck een Mans lenghte
 hoogh / waer aē klepne saepkens groepen/eent-
 ghe wit / eenighe root / daer af zy haer drauck
 maken / ende eeten die oock ghelyck wy sijns.
 Dit volck alhier is seer kloeck om die ache-
 ren te bouwen/nochtans niet op onse maniere:
 want sulcks by den vrouwen aldaer ghedaen
 wordt; Die mannen ter contrarie spinnende/
 webende ende kleederen makende; oock hare
 wapenen onder houdende. Van Quito comt
 men tot eē ander stadt S. Francisco del Quito
 gheheeten / light aen die nooydt zyde in die be-
 nedenste province van Peru. Die stadt is kou-
 der dan warmer/ende heeft weynich uytzichts
 van velden: want light in een klepne vallepe/
 als in een grafte / rondsomme niet eenighe
 bergghkens beset. Van S. Francisco reyst men
 tot die pallesen van Tomebamba, die daer
 ontrent 30. mylen af zijn / en van hier trecken-
 de/ quam men rerstont aen een plaetse Panza-
 leo gheheeten. Die inwoonders van dese con-
 trepe zijn een weynich onderscheyden van haer
 ghebeuren in't binden des hoofdes / daer door
 men alle Indianen onderkennen mach; had-
 den oock een andere tale die zy ghebruykten/
 different van haer ghebueren / hoe wel alle die
 ghemeene sprake van Cusco leeren moesten/
 op groote straffe als die ouden hare kinde-
 ren daer niet toe hielden; Die Mans draghen
 lanck hant met een luidt op ghebonden/ gaen
 ghekleedet met haer hemden sonder fraghen
 ende mouwen / niet meer open aen die zyden/
 van daer zy haer armen ende dat hooft mo-
 ghen stecken / daer over zy langhe mantelen
 hadden van Wolle / ende sommighe van Cot-
 roen. Die Heeren droeghen dese seer sijn/ende
 met vele coleuren afggheschildert; Hare schoe-
 nen waren gheblochten van kruit; Die vrou-
 wen gaen niet langhe rocken / die haer gheheel
 lichaem bedecken / int midden omgortet / met
 een breede wollen bandt / dickmaels rondsom
 het lijf ghetwonden / makende daer mede een
 lanck lijf / waer over zy noch een spne wollen
 rock draghen / die om den hals ghespeldet zijn/
 met eenighe gouden ofte silveren spelde / die zy
 Topos noemen in hare sprake/hebbende groo-
 te platte hoofden / ende seer scherpe punten;
 Om't hooft winden zy oock een schoone bant/
 gheheeten Nincia, in summa die maniere van
 kleeden deser volckeren / als ooc die vā Cusco,
 is die schoonste ende beste van geheel America,
 doen groote neersticheyt om het hant te kem-
 men / welck zy lanck draghen / zijn wit van
 aenghesicht / van goede seden ende manieren/
 waer in zy seer verschillen van die vrouwen
 van't platte landt. Twee mylen van Pancal-
 co light Mulahallo, oock in vorige tyde volck-
 rijk / doch nu meest uytgeroept. Aen die rechte
 zyde van dit pleck light een Swebel berggh/
 die in't uytbersten groote steenen uytwerpt / en
 schricklijck gheluyt en de ghesichten by vrecht;

En weynich voortder light Tacunga, in oude
 tyden niet minder als Quito, so in huplen als
 andere dinghen / ghelyck men noch uyt die
 kuypen sien mach. Van Tacunga comt men
 op Muliambato. Van hier tot die Gebiere
 Ambato. Noch twee mylen voortder tot Mo-
 cia, ende van daer tot Riobamba, liggende in
 die Province Puruaes, al waer schoone velden
 zijn in ghetempertheit trupden ende bloemen
 Spaengien gheheel ghelyck. Van Riobamba
 comt men tot Cajambi, ende voortder tot Ta-
 bos ofte Teocallas en Ticiquiambi, ende van
 daer tot Thomebamba, in die Province van
 Canares, ende hier waren oock groote Co-
 ninckijcke ammonitie huplen / ghelyck door
 het gantsche landt / ten elcken 8. 10. oft 12. my-
 len / daer alles wat tot den ooyloch diende / be-
 waert werde / daer oock bevel-hebber en des
 Conincks resideerden / die landen in brede te
 houden / en die moetwillighen ende rebellen te
 straffen / al warent oock haer eyghen Soons.
 Thomebamba lach ontrent daer twee rebier-
 kens tsamen liepen in een valepe / 9. mylen int
 ronde hebbende / aen een houde plaetse / daer
 nochtans veel wildt ghebierte hielt / als Sep-
 ten/Conynen/etc. Hier was oock een Tempel
 der Sonnen uyt groote / swarte ende groene
 steenen / ghelyck Jaspiden ghebout / die Dooz-
 te van des Conincks palleys / schoon ende seer
 gheschildert / waer in eenighe Amerauden ghe-
 set waren ende gheplastert met gouden platen;
 Van Thomebamba comt men aen't landt
 Bracamoros in onse Caerte Barcamoros ghe-
 stelt / ghebonden ende ontdeet van Iohan Por-
 zel ende Capiteijn Vergara, die aldaer twee
 ofte drie plaetsen ghetimmer hadden omme
 daer door die naestliggende landen t'onder te
 byngghen. Ende dese landtschap Bracamoros
 is ontrent 60. mylen van Quito, het geberchte
 langhs reysende. Noch 45. mylen voortder
 light het landtschap Chychapoyas ofte Ca-
 chapoyas, daer in die Spaengiaerden oock een
 stadt hebben / Frontiera gheheeten / ghebout op
 Levanto, waer ontrent die landtschap vrycht-
 baer is van eetbare spysen / en van rijcke gout-
 mynen. Levanto is van wegen die ghelegent-
 heit des oorts seer sterk ende wel versoycht:
 want is bykans rondsom beringhelt met een
 diepe vallepe / waer door ten meesten deel een
 Gebiere loopt / also dat die stadt Frontiera ge-
 heeten / die op Levanto ghebout was / niet wel
 te winnen is als die brugghen af ghebroken
 zijn. Dese Province is bebout / en met Spaen-
 giaerden besettet van Alonzo de Alvarado int
 jaer 1536. Alhier woont schoon ende blanck
 vrouwen volck / dat nauwelijck in geheel Peru
 schoonder / oock seer gratieus ende courtops/
 daer by wel ghekleedet. Van hier treckt men
 in een ander Province Guancas gheheeten / een
 seer ghesont landt / ende bepde dese volckeren
 van Cachapoya ende Guanea, dienen die
 Spaengiaerden van Frontiera, als oock doen
 die van Calcayunga, volck van een ander
 province. In alle dese landtschappen hebben
 oock gheweest die ammonitie hupser der Co-
 ninghen van Cusco, ende in sommighe zijn
 rijcke mynen van Gout / beyde die Mannen en
 die Vrouwen in dese landen gaen ghekleedet.
 In oude tyden hadden hare tempelen / ende of-
 ferden hare Afgoden / waren gheheel rijk van
 Wee / ende maecten veellerley kostelijcke klee-
 deren voort die Coninghen / als zy oock noch
 hupdighes daeghs die seer sijn maken / gelijck
 oock

Papas/ronde
 wortelen ghe-
 lijck Kapen/
 smaken als
 Castaengien.

De mans
 spinnē alhier/
 ende de vrou-
 wen die acke-
 ren en bouwe
 het landt.

S. Francisco
 del Quito.

Tomebamba
 Panzaleo
 haer dale sijn
 seer different
 in sprake met
 haer naebuere
 maer moesten
 als gedwong-
 hen oock de
 sprake van
 Cusco leeren.

Hare kleedtu-
 ghe is een
 breede bant
 daer zy haer
 lijf mede be-
 winden.
 Topos sijn
 spelden.
 Nincia sijn
 hooft banden.
 Dese sijn de
 schoonste luy-
 den van heel
 America.

Mulahallo.

Carungo.
 Muliambato.
 Ambato.
 Moria.
 Riobamba.
 Puruaes een
 Province.
 Caramb.
 Tambos.
 Teocallas.
 Ticiquiambi.
 Thomebamba.
 Canares een
 Province.

Thomebamba.

En Tempel
 der Sonnen
 uyt steen van
 Jaspiden ghe-
 bout.

Bracamoros
 een landtschap.

Levanto daer
 op de stadt
 Frontiera.

Guancas een
 Province.
 Cachapoya.

Calcayunga
 seer rijk van
 Gout / sijn
 wercklieden
 om de coster-
 lijcke kleederen
 van Coninge
 te maken / ge-
 lijck zy die
 huyde daerby
 noch fracc
 werken.

oock Tapeten/dattet te verwonderen is. In dese Provincie zijn veel vruchtbaere boomen/die landen zijn oock vruchtbaer van Grepnen ende van Garste. In manieren/ ceremonien/ begraeffnissen en offerhanden/ zijn zy ghelijck alle die andere; begraven met haer dooden veel Goudts ende Silbers/ ende eenighe levende vrouwen; offeren die Sonne/etc. ghelijck volghen sal in die beschryvinghe der Ingen ofte Coninghen van Peru. Over die Andes ofte 't gheberchte ghepasseert zijnde/ comt men aen Mayobamba ofte Moyobamba, ende ander groote Rivieren/ ende eenige bewoonde plaatsen. Van Mayobamba reijst men naer Guanuco, oock een stadt van Spaengiaerden bewoont/ leyt ontrent 40. mylen van Cachapoya, wozt anders gheheten Leon de Guanuco, die name van een spausche stadt hebbende/ dooz't bevel van Vacca di Castro, ghehoert van Leon, die gheleghentheyte van dese stadt is ster goet ende ghesont / om dat die nachten ende die moezhen stonden gheheel ghetemperet zijn/ al waer die menschen oock om die goede ghetempertheit willen ghesont leven; Men samlet hier veel Maiz ende granen Que-appelen/ Dughen/ Cederen/ Limoenen upt Spaengien over gheplantet / als oock vele van haer epgen landts vruchten. Boven desen soo zijnder vele Platayn, also dattet een seer goede landbouw is / en goede hope van verbeteringe der stadt: want in die velden worden vele koeppen/ Gepten/ Paerden/ ende andere beesten gehouden; Daer zijn oock vele Watrsen / Dupvert ende andere voghelen/ wilde Walcken en tarmie/ om andere vogelen daer in te vanghen. In't gheberchte zijn oock eenighe Reeuwten ende groote Bezen en andere ghedierten; En ten meesten deele van alle die plaatsen die dese stadt onderworpen zijn/ passeert die Conincklike wech/ende staen vele amonitie huysen. Onder dese volckeren waren eenighe Waersegghers ende teekent beduyders / die op die seeren acht namen. In oude tyden waren hier soo veel Schapen van haer aert / dat het onghelooftich is / die dooz den oorloch der Spaengiaerden ten meesten deele verniet zijn. Dae huysen zijn van steen ende niet stroo bedekt; Met die doode Mantten werden die levende vrouwen begraven/ zijn anders niet soo onkupsch als sommighe andere. In haer land zijn goede Mynen van Silber. Noech 40. mylen van Guanuco di Leone licht een ander stadt/ oock van Spaengiaerden bewoont/ ende ghetimmert aen't gheberchte van Francisco Pizarro, upt die name van zijn Majesteit/ int jaer 1539. ghesheeten S. Iohan di la victoria di Guamanga. Die oorsake waeromme dese ghetimmert is / is ten meesten deele om die pass tuschen Culco en Lima te bevyden vooz den aenloop der Peruanen / al eert landt gheheel r'onder ghebracht was. By dese stadt passeert een Riviere van goet drinckbaer water / ende alhier zijn seer schoone steene huysen/ ende sommige torenkens/ het merck velt is geheel plat ende groot/ en aldaer is een gesonde locht: wat noch de Sonne noch die locht/ noch eenighe andere elementen schade doen/ niet te vocht noch te warm weseude/ van seer ghetemperet/ tott omme die stadt hebben die Spaengiaerden hare Dee huysen/ in die vallekens / op die Rivieren. Die grootste Riviere die welke hier passeert / heet Vinaque, al waer ontrent runnen ghesten werden/ van groote viercante pal-

lepen / gantsch op een ander maniere ghetimmert dan andere Peruanen / die lanch en smal houwen. Zy willen segghen dat soodane huysen ghetimmert zijn gheweest in oude tyden van vreedde volckeren/ hoe sulck zy can daer niet af oordeelen; Men vergadert oock alhier seer schoone Cerwe / daer men soo spien vroot af maect / als in gheheel Spaengien mach ghe daen worden/ ende allerley frupren zynder ooc in overvloet. Van Guamanga tot Cusco zijn 43. mylen/ een wepnich min ofte meer. By dese strate passeert men die velden van Chiupas, al waer die vreedde slach ghebaen is tuschen Vacca di Castro ende Don Diego di Almagro, ende 8. mylen van Guamanga ghecomen zijnde/ licht Vilcas, 'twelck men seyt niet mid den te wesen van alle die landen die de Ingen regierden; want Vilcas licht tuschen heyden/ is even verre van Quito als van Chilo; al waer oock Conincklike seer costelijche pal lepen/ ende een Tempel der Sonnen is. Van hier 5. mylen voozder vervolcht men die Conincklike strate tot Vramarca, waer ontrent een Bygghelc ober een riviere met twee bogen seer constich gebuycht/ groot 166. treden. Die Riviere Vilcas comt upt die provincie van Sozas, seer vruchtbaer ende overvloedich van vrees / Goudt ende Silber Mynen / ende van sijdtbaer volck/ ghekleeder met wollen kleederen/ ende wel ghesten by die Ingen. Van hier tot Andagayla, op de riviere Abameay seyen 11. mylen/ ende van hier noch 6. mylen verder reysende/ comt men aen een ander groote Riviere Apurima ghenome / die weghen zijn hier seer quaet / rouw ende scherp / over berghen ende steenrooten / periculoos om te dalen / dat vele Peerden Goudt draghende / afghesort zijn in die rivieren en verlozen. Van Apurima comt men tot Matambo, en passerende die gheberchten van Vilcaonga; comt men aen die val lepe Xaqui Xaguana; die seer even is / doch niet seer lanch ofte vreedde. In dese vallepe waren eenighe costelijche lust-huysen ende pal lepen der Coninghen van Culco, die alhaer trocken om haer te vermaken/ zijn schager 4. mylen van Culco, ende hier dooz passeert oock die Conincklike strate/ anders souden men quaelijcken dooz reysen moghen; want daer eenige mozassen / daer ober die wech met hare mueten passeert/ ende van hier comt men tot Cusco, hooft stadt / in vorighe tyden van gheheel Peru, en des gansen rijcks der Ingaeren/ ghe baut van Mango Capo, die eerste Coninck deses stams / in een rouwe seer scherpe plaetse rondsonne beset met gheberchte / tuschen twee klepne rivierkens / waer af die ene mid den dooz die stadt loopt / is bewoont ten heyden tyden / heeft een vallepe aen die oost zyde ende die stroom die dooz de stadt passeert/ neet haren cours nae den nederganch / in dese val lepe/ om dat zy hoer is / zijn wepnich vruchtbaere boomen/ dan alleen eenighe Molles, daer van wy segghen sullen hier naemaels/ om dat zy hier haren dranch af maken; Men die noort zyde hadde dese stadt op een bergh dicke by een sterckte / die om der grootheyt ende vasticheyt willen seer kostelijck ghehouden wert/ doch nu meest verniet/ hoe wel die fundamen ten ende sommighe toornen noch daer af staen. So heeft oock dese stadt aen die oost en noort zyde die Provincie van Andesuyo ende Cincasuyo naet zijden die landtschap Callao en Condosuyo, onder welken Callao licht / tus-

Mayobamba

Guamanga een vryhoofde stadt/ Leon di Guanuco.

Zijn ooc veel Walcken ende andere voghelen en beesten.

S. Iohan de la victoria di Guamanga van Pizarro ghetimmert vooz den aenloop der Peruanen.

Vinaque een riviere/wozt vele fumpen ghesten van groote ghestichten/ hier wast Cerwe soo goet als in Spaengien.

Guamanga.

Weldem Chiupas.

Vilcas int midden aller landen der Coninghen van Peru.

A. Vramarca.

Sozas een Provincie.

Andagayla.

A. Apurima.

Matambo.

Vilcaonga gheberchte. Vallepe Xaquaguana.

Cusco/ die hooftstade in vorighe tyden van gheheel Peru.

Molles heb men daer zy haren dranch af maken.

Andesuyo een provincie. Cincasuyo een ander. Callao.

sehen

Condesuyo.
Van Cusco.
Oren Cusco.

Carmenga.

Curicanche.
Villaona/
hooghe Priester.
Mitimaes.

Cusco in vier
wijken afge-
deelt/nae die
vier wijken
der Werelt.

Guanacaure
een groote
bergh by
Cusco.
Chile.
Patto.
Cagnares.
Bracamoros.
Chacapoyas.
Guancas.
Charcas.
Collao.

Mocia die
Sonne en de
die hoogste
Godt.

schen oosten ende zuyden. Condesuyo tusschen
zuyden ende westen. Een gedeelte van dese stad
woydt gheheeten tavan Cusco, ende d'ander
Oren Cusco, plaetsen daer die eedelen woon-
den ende voornaemsten der stad / aen een an-
der zyde / was die bergh Carmenga, al waer
eenighe kleyne tooznkens stonden / daer op zy
den loop der Sonnen teekenden; Int midden
daer't meeste volck woonde / was een groote
plaetse van welke vier Conincklycke straten
ginghen / nae de vier ghedeelten des rijkhs/
ende dese stad was alle ordentlick ende frap
ghebout met steenen hupsen / boven alle ande-
re steden van gheheel Peru, rijk en machtich
want daer mocht gheen Gout (op des levens
berbeurte) uyt ghevoert worden. Hier was die
alderrijckste tempel der Sonnen van die ghe-
heele werelt / genoemt Curicanche, ende daer
in die hooghe Priester / die zy noemden Villa-
ona, een deel van die stad was van Mitimaes,
dat zijn vzeede verdoerde volckeren bewoont/
die alle onder goede politiquie wetten en cere-
monien der Afgoden ghehouden werden / dat
het een wonder om te hoorzen is. Het Casteel
was van so groote viercante steenen ghebout/
dat 10. paer Ossen nauwelijcken eene soude
hoort trecken / alsoo dat men niet bedencken
mach / hoe die dooz menschen arbeit daer ghe-
bracht zijn / de wyl zy gheen Ossen ofte Peer-
den / ofte ander creatueren hadden / om daer
dooz te arbeiden. Die hupsen die de Spaen-
giaerden nu bewoonen / zijn meest van't volck
des landts ghetinnert / doch zijn wat ghere-
pareert ende grooter gemaect. By der Ingen
tpden woyt dese stad in vier wijken afgedelt/
ghelyck geseyt nae die vier deelen des werelts/
namen hebbende van die vierderley landschap-
pen / die op elke hoek van de stad lagen / ende
ten tpden als die Ingen noch in hare regieringhe
waren / mocht niemant niet der woon in
een ander wijk trecken op groote peene / ende
ofte wel dese stad aen een koude plaetse zy / is
nochtans ghesont ende beter versocht van al-
lerley victualie / oock grooter dan eenighe an-
dere van gheheel Peru; Rondtsom plachten
kostelijcke Mynen te wesen van Goudt / dat
vergaen / ende woyden oock verlaten dooz die
Silver Mynen van Potosi, om dat die win-
ninghe grooter is nu ter tijt op't Silver / ende
die periculen weynigher. In dese stad was
groote toeloop van allerley volckeren den In-
gen, onderwoyzen: want alle die Heeren moe-
sten alhier hare kinderen seyn den onder't deryk
van die sprake te leeren ende den Coninck te
dienen: doch waren meer daer als gyselaers
dat hare ouden niet mochten opstaen tegens
die Ingen, andere onligghende volckeren moe-
sten daer comen om hupsen te bouwe / die stra-
ten te supveren / ende dierghelijcke wercken te
doen die men haer gheboort. Ontrent die stad
lach een groote bergh Guanacaure gheheeten/
in grooter waerdpe by die Ingen, al waer zy
offerhanden deden van menschen ende beesten/
ende ofte wel in dese stad allerley Naticen van
volckeren waren / als van Chile, Patto, Ca-
gnares, Bracamoros, Chacapoyas, Guancas,
Charcas, Collao, &c. soo woonden nochtans
alle die selvighe die uyt eenderley landschap
waren by een in een plaetse haer ghedestineert;
onderhielden hare oude Waderlijcke ceremo-
nien in allen / alleen dat zy die Sonne moesten
aenbidde ende eeren / als den hoogsten Godt
dien zy Mocia heeten. Het waren oock in dese

stadt veellerley groote ghebouten onder die
aerde / en hier in hielden sommige Toovenaers
ende Waersegghers ofte teecken bedieders / die
als noch niet al uytgheroept zijn / ende in dese
speloncken woyden noch daghelijcks groote
schatten ghebonden; Ontrent die stad zijn
veel ghetemperde vallepen / alwaer eenighe
bruchtbare boomen ende granen zijn / doch al-
les woyde daer in vorighe tyden in seer groote
overvloet toe gheboert; In die rechiere die dooz
die stad loopt / hebben zy hare Cozen muelens.
Nu woyden alhier vele Spaensche Cappaenen
en Hoenderen bet ghemaect / soo goet als men
die in Spaengien hebben mach / als ooc Kop-
en / Ceypen ende andere ghedierten / ende ofter
wel weynich geboomten zijn / so groepen noch
rans aldaer overvloedich deel Legumina, dat
zijn Erwitten / Boont / Ciceren / Phascolé / etc.
Ende om dat in dese stad ghewest is die seer
rijcke Tempel der Sonnen / ende die Hooghe-
priester / oock die Conincklycke residentie der
Ingen, bedunckt my niet ongheraedtsaem een
weynich van hare Religie ende afcomste der
Coninghen van Peru te verhalen / en daer nae
te verholghen op't cortste die pas der bergh
steden van Peru tot Arequipa, als oock die
Custe tot die Strate van Maglianes.

Ghetemperde
vallepen.

De vruchte
baerheyt der
ses Landen.

Religion der Peruanen.

Wat aenlanghet hare Religie / alsoo
zy wisten ende vereerden op hare ma-
nere eenen Schepper des Hemels ende
der aerden / dien zy noemden Pachaca-
ma, 'twelck Schepper te segghen is / ende een
Dane van Sonne ende Mane / ghelyck zy dien
in die vallepe van Pachacama, eenen grooten
tempel ghebout hadden / so hielden zy nochtans
hoort den grootsten ende hoorysten Godt die
Sonne / als een Schepper van alle gheschepen
wercken / die zy op die tale van Cusco noem-
den Ticebitacoe, ende ofte zy wel dese erken-
tenisse hadden / baden nochtans van outz aen/
niet alleen die Sonne ende Mane: maer oock
boomen ende steenen ende andere saken / die
Dyvel haer hier dooz antwooydt ghebende/
ende om dat zy gheen sekere kennisse uyt eeni-
ghe schryftueren ofte boecken van Godt / ende
die scheypinghe der Werelt / noch van die de-
lubie hebben / soo houden zy alleen ghedachte-
nisse van't ghenighe dat zy van haer ouden
ghehoort hadden / namentlijcken datter een
hoortreffelijck man / (die zy Con heeten) van't
noozden in vorighe tyden in die landen met
seer groote suelticheyt zy ghetomen / die zijn
kichaem op gheen ghebeente stonde / noch met
gheenderley banden te samen gebonden was /
die de berghen conste slechten niet een ghedach-
te ende wenkent / ende die diepe vallepe vul-
len / hem eenen wegh dooz onwegen makende.
Ende dat de selfde die ouden van dat landt
gheschepen hadde / haer krupden ende wilde
bruchten tot onderheit des levens ghebende.
Die oock gheoffenseert wesende van die Pe-
ruanen die in't platte landt woonden / hare
bruchtbare landen in doze sanden verkeert
heeft / ende die regenen daer ober doen ophou-
den / doch dooz vermherlicheyt betweecht om
die beesten in die doze velden te onder houden/
fonteynen ende rechiere gheopent / daer dooz
die volckeren hare landen mochten begieten.
Dese Con, als wesende een Soone van die
Sonne ende Mane / hebben zy in oude tyden
dooz den hoogsten Godt gheert / ter tijt toe
pas

Pachacama
Schepper des
Hemels ende
der aerde / ge-
loofden zy te
woonen in de
Hemel.

Walleren van
Pachacama.
Ticebitacoe.

Con gheert
dooz Godt en
als een Soone
van de Sonne
ende Mane.

dat van't Zuyden een ander ghecomen is/ met namen Pachacama, (welck Schepper be- teekent) oock doort gheleest van die Sonne ende Mane/ ende veel machtigher dan Con, tot welckes aencomste Con verdwenen is/ ende dese heeft die menschen van Con gheschapen verkeert/ sommighe in Meer-katten/ Bejre/ Leeuwen/ Dapegapen ende andere voghelen/ ende weder gheschapen die doozoude- ren van die Peruanen nu levende/ ende haer gheleert die plantagie ende aerdtbouwinge/ dien zy naderhandt voor haren God ghehou- den hebben/hem Kercken opghericht/ en God- lijcke eere bewesen/ ende oock een provincie nae zynen name ghenooit Pachacama, ligghende vier mylen van Lima, ghelijck wy daer ver- haelt hebben/al waer in vozighe tyden die Co- ninghen ende Obersten des landts stervende wilden begraven wesen. Ende deser Pachaca- ma is vele jaren van haer gheert worden tot aencomste der Spaengiaerden in Peru, is na- derhandt niet meer ghesien. Het staet te ghe- looven dat sulcks een Dupvel gheveest is/ die niet dusdanigh bedroch/ om het arme volck te bedrieghen/ hem ten tyden verthoont heeft in menschelijcke ghedaente / het welck oock blijktt om dat hy voor der Spaengiaerden aencomst in dese costelijcke Tempel hem op- ghericht in menschelijcke ghedaente den Prie- steren antwoort gaf/ en die Priesteren sulcks woot den volcke relateerden. Int ghemeen ghelooven ende vertellen zy oock vatter in oude tyden een groote Diluvie zy gheweest/ waer dooz alle menschen zijn verzoncken/upt besondert wepnighe / die haer in holen van hooghe berghen verborghen hadden / ende niet proviande versocht / ende die inganghen verstoppt / also het ghemeene onghelijck onco- men. Ende als dese menschen nu vermoeden- de dat die reghenen ende wateren verloopen waren/hebben zy twee honden upt ghesonden/ de welcke als zy nat weder quamē/ gisten daer upt/dat noch die wateren niet verloopen moe- sten wesen/ende daeromme noch niet raetsaem upt te comen. Naderhandt wederomme twee Honden uptsendende / ende siende dat die sijc- hich weder quamen / gisten die wateren ver- loopen te wesen / erde zijn upt ghegaen / heb- ben ghevonden groote mennichte van Slan- ghen/die de sijthighe aerde doort gheleest had- den/met welcke zy genoegh te doen hadden om die te vernielen. Oock soo vertellen zy dat die Werelt vergaen sal / doch niet eer / ten zy dat eerst een seer groote droochte / ende ghelijck een verberninghe des lichts come / daer dooz die Sonne ende Mane oock werh ghenomen werden/waeromme zy ten tyden als daer ee- nighe Eclipsis ofte verdupsteheden zijn / in- sonderhept van die Sonne / droevighe lieden singhen/ ende groot gheschrey maken/meenen- de dat die Werelt vergae / ende dat epide ghe- nake. Wat/ zijn die noch niet voneken van op- rechte Religie? die de Dupvel in soo groote dupstehert ende barbarisheit niet heeft upt deser arme Heydenen herren neimen moeghen; dat die van Brasilien ghelooven die onsterf- lijckhept der Sielen/ is hier noyn verhaelt. Dese Peruanen ghelooften niet alleen der Sielen onsterflijckhept: maer oock die verrijf- senisse der lichamen/ghelijck sulcks blijktt/ niet alleen upt die maniere van haer begraeffenis- sen: maer oock upt die bede / daer mede zy die Spaengiaerden (haerder doozouderen ende

Coninghen graben openende / dit die schatten daer upt te nemen) haden/dattet haer gelieven wilde / doch dat ghebeente der verstorvenen niet te verwerpen ofte verstoppen / daer met haer sulckes niet mochte beletten in die verrijf- senisse.

Wat aenlanght die maniere der begraeffe- nisse / hare Coninghen ende Heeren begraven zy heerlijck ende maguifick / die in setels inde graben settende / bekleedet ende ghewonden in de beste kleederen/ begraven oock met hem een ofte twee van zijn vrouwen / die alder schoons- te / ende die hy levende liefst ghehadt heeft/ waer hy onder die vrouwen ten tyden groote queste ende gheschil valt / (welcke weet by der Coninck / noch int leven weseude / ghedereer mineert ende neder ghelept) begraven/ inghe- lijcken met hem drie ofte twee van zijn knech- ten / ende veel gheworcht Gout ende Silver/ jae het beste service dat zy hadden / oock frup- ten/ Doot / Matz ende dier ghelijcke dinghen/ ende dat meer is / die upvaerden die de vrien- den doen / zijn dat zy gieten dooz een riet ofte pype stennichmael van haren drancck (welc- ken zy Cicha noemen) eenighe maten tot des verstorvenen mont / alleen om deser oorsaken willen / op dat hem niet mochte ghebreken tot zijn aencomste in die ander werelt / ondertus- schen sulcke spysen ghebryckende / met zijn vrouwen ende dienaeren; Ende dese maniere wert vast gheheel Peru ende Mexico dooz / by allen onderhouden / alleen dat een peghelijck min ofte meer doet nae zijn qualiteyt/ doch ten meesten in Peru, die vrouwen levendigh mede begravende: welck misbruyck/ oorspronck ge- nomen hadde upt des Dupvels verblindinge/ die tot eenighe tyden sommitghe levendighe menschen verschenen was / in ghedaente van verstorvene / wandelende ende Vrouwen by sich hebbende / dusdanigh is die verblinthept ende macht des Dupvels in den kinderen der ongheloovigghen. Merck in oost Indien had- det die dupvel daer toe gelacht/ dat die vrou- wen haer levendich niet dre doode Mans ver- hzanden ende hier / dat zy haer levende by der dooden begraven. Zy beschreyen hare dooden beel daghen / ende op die graben stellen zy des verstorvenen figuren ende beeldt van hout ghe- maecte. Het ghemeene volck ende die handt- wercks lieden / stelden oock yet van hare han- teringhe op die graben / als oock die Solda- ten eenighe wapenen die men inden oorloch ghebryckte/daer aen men sien mach wie daer Begraven lach.

Soo aenbidden dan ende bekennen die Pe- ruanen dooz den hooghsten Godt Sonne ende Mane / ende sweeten daer by als oock by die aerde / die zy houden dooz haer Moeder/ ende ofte zy wel eenighe tsamen spreckinghen met den boosen gheesten hielden / met haer roede- staechden / ende antwoort van haer vermach- tebeit/soo deden zy sulcks meer dooz vyese om niet beschadicht te wesen / dan om die te eeren/ dat zy die Sonne voor den hooghsten ende hooghsten Godt hielden / blijktt ten eersten upt die veelvoudighe seer kostelijcke tempelen/ die zy dooz t' gheheele rick ghebout hadden.

Item oock upt die antwoorde des Coninck Atabaliba teghens den Dominicaner Mo- nink / Broeder Vincentius de Valle viridi, naederhandt eerste Bisschop van Peru, dien hem verkondichde die scheppinghe van die Werelt dooz Godt/ ende die verlossinghe dooz Christe

Pachacama ooc een Sonne van de Sonne ende Mane.

Pachacama oock een provincie vier mylen van Lima.

Opinie van een Diluvie in de Peruanen.

ander ganch der werelt belooft van die Peruanen.

Peruanen ghelooften onsterflijckhept der Sielen en verrijf- senisse des lichaems.

Maniere van de begraeffenis.

Cicha det Peruanen drancck.

Waer om die vrouwen levendigh mede begraven worden.

Beschryvinge harer dooden en hoe zy die begraven.

Zy bekennen en aenbidden de Sonne en Mane als haren hooghsten Godt.

Christi doot / daer op hy antwoorde dat niemant pet ghemacht hadde / dan zyn God die Sonne / die niet stozve als Christus ghebaen heeft / dat wy ghelooften mochten inden ghekriften ende gheschriben Christi / hy wilde blyven by zyn Godt ende zyn Guacas, die niet en sterben / twelcke sekere steenen waren / die zy met weenen eerden ende aenbadent.

Guacas gode van Peru neffens die Sonne.

Maniere van aanbiddinghe der Sonnen.

Maniere van aanbiddinghe der Sonnen.

Hoogh steene schavot.

Alsoo verhaelt is / hadden die Peruanen seer groote ende costelycke kercken der Sonnen ober al tlandt ghebout / die wanden ende mueren met Gouden ende Silbere platen bedekt / costelycke stoelen ende setels daer in. Als die Boysten ofte Heeren des landts ofte die Priesters enige weldaet van die Sonne sullen bidden / soo klimmen zy des mozghens vroech in't opzysen der Sonnen op een hooghste steenen schavot daer toe gemaect / al waer zy met neder ghebupghden hoofden / ende met ghedouwen ende tsamen ghewreven handen die terstont opheffende in die hooghte ende upt sprepende / niet anders dan ofte zy die Sonne wilden omgrppen / ende in haer armen ontfanghen / ende myrmelen alsoo enige gheboden waer in zy hare begeerten voortbrengghen / op de selfde maniere als zy die Sonne plachten te aenbidde / dien zy nu die Spaengiaerden ghequelt wesende van haer biddende dat zy barmhertichlycken met haer willen handelen ende haer niet schaden. Op sommige plaetsen / insonderheyt onder die Linie ende daer ontrent / maecten zy die poozten der tempelen nae't oosten / behinghen die met seckere Cottoene lijnwaet. In alle hare kercken stonden twee uptghehouwen Afgoden / ghebaente hebbende van swarte Boeken / vooz wlecke altoos vuer byande / van welriekende houdt / twelck ick achte Cederen te wesen / om dat die bast afghedaen zijnde / daer upt vloeyt eenighe stercke welriekende Gomme / die doode lichamen vooz putrefactie ofte verbuylthept bewarende / ende die levende corrumperende. Aufghelijcken soo zijn in dese kercken beelden van groote Serpentes die zy aenbiden / etc. doch dit ontrent die Linea in Peru ofte Cusco, niet daer zy die Guacas, dat zyn steenen hebben / waer ontrent niemant comen mach dan alleen die Priesters / die in witte kleederen ghekleedet gaen / ende daer nabens comende / nemen in die handen wit laken ende vallen neder ter aerden / spreken met den Afgoden in een vreemde tale / op dat die ghemeene lypden sulcks niet mochten verstaen / ende dese Wapen ontfanghen alle die offerhanden die den Afgoden gheoffert werden / ende begraven die ten veele in die kercken / die reste vooz haer behoutwende. Soo is oock te weten dat alle die offerhanden / die men doen sal / moeten wesen ghewrocht van Gout ofte Silber / ende van sulcken ghebaente / als het ghemighe is dat men van den Guaca biddet / doen offerhanden van levende menschen ende allerley beesten / acht nemende op eenighe teekenen aen't herte / ende aen die lichtighe vande menschen ofte die beesten die zy offeren / ende soo langhe zy dese teekenen niet en vonden aen die voozghenoemde partpen / so langhe hielden zy aen / tot dat zy die vonden : want sochten so langhe hem soodane teekenen niet openbaerden / dat die Afgoden met sulcken offerhanden

Boozten der Tempelen onder die Linea nae't oosten. Swarte Boeken afgoden.

Cederen ofte welriekent hout ghebrant vooz die afgoden.

Beelden van groote Serpentes.

Guacas zyn steenen ende Peruaenische afgoden. Kleederen der Priesteren.

niet voldoen waren. Dese Priesters / als zy offerhanden sullen doen / so onthouden zy haer van hare Vrouwen / ende laten niet af van roepen den gheheelen nacht / ende den Duphel aente bidden int velt loopende / ende op die plaetsen daer die Guacas staen : want sodanighe aldaer seer vele waren / alsoo dat vooz een peghelijck huys een stont / ende als zy met den Duphel spreken soudent / soo vasteden zy eerst / sommighe verbonden hare ooghen / sommighe staken die upt / ghelijck men ghesien heeft / dat eenighe van haer upt devotie ghedaen hebben. Die Boysten ende Heeren beghinnen gheen saken vooz ende akeer zy haer met die Priesteren beraetslaecht hebben / ende die Popen met die Afgoden tot sacrificie nemen zy niet alleen beesten / maer oock menschen ende kinderen / nochtans het vleysch der menschen niet eeten / als die Cannibalen : want die Spaengiaerden die tempelen der Sonnen vernielende / hebben ghedonden veel krujcken met ghedoochde kinderkeus die gheoffert waren. Zy offeren oock voghelen ende ander ghebieren / ende met het bloet deser offerhanden bestrycken zy die monden haerder Afgoden / ende die poozten der kercken ; Men heeft doek onder het Goudt dat by hare Afgoden lach / ghedonden / staven ende myters van Bisschoppen / als onse Bisschoppen in hare pontificaal gaende / draghen / ofte als men een S. Nicolaes afschildert. Soodane figuren heeft men oock onder haer Afgoden ofte Guacas ghedonden / doch haer vragghende / wisten niet wat sulcke mochten beduyden / ofte waer zy van daen quamen. Behalven dese groote Tempelen der Sonnen ende der Guacas zyn noch gheheel Peru door veel ander kercken ofte Cloosteren vooz jonighe maechden / waer van in die sommige 100. in andere 200. ende meer zyn / alle repnicheyt houdende / ofte ten minsten belovende / ende die Sonne gheheplicht / ghelijck by die Romeynen die Virgines Vestales ; ende nu by ons die Clooster Jofferen ofte Nonnen. Dese noemden zy Mamacomas, moesten haer leven lanck in een Clooster blyven / ende van daer niet wycken / doch gheen ander wercken doen dan spinnen / weven ende naepen / seer sijn laken van Cottoen ende wolle accoutrements ende verciersels vooz hare Afgoden / ofte als andere segghen / dat sulcke doeken van haer gemaect zijnde / daer nae verbrant werden met gebeente van witte Schapen / welke affche zy als een teekent van Godelijcke eere ende reverentie teghens die Sonne wierpen ende upt saepden. En dese dochters werden heel scherp bewaert van sekere lypden ende Priesteren daer toe gheordineert / waer af die sommighe oock ghecastrijnt waren om haer niet te buyten te gaen / werden anders ghedoodt ofte levendighe begraven / ten ware dat die bevruchte wilde met eede bevestighen / sulcks van die Sonne ghedaen te wesen / so wast t'kindt by van die doot. Ende alle jaer inden Bogst / als men het Maiz ofte Kroozn ingheboert hadden / hielden die Peruanen van't gheberchte een groote feest. Zy richteden op in't midden van hare merckten twee hooghste Mast-boomen / (als wy Mast-boomen) ende op den top van dien seckere beelden nae menschen ghemaect / in't midden van eené rinck vol bloemen / en aldaer hoop wyse / doch in goede ordze comede / slaede haer luyder Trommelen / wierpen ende schoten ghelijckelijck / elke schare met haer roeden ende schichten

Maniere en voozberp. Dinge an die offerhanden te doen.

De Heeren beghinnen met sonder aduys vande Wapen. Ofren hare goden / menschen / beesten / voghelen / bestrycken de monden met dat bloet.

Dele Cloosteren van ionge maechden / daer in een Clooster sommighe tijts 100. doch wel 200. in zyn.

Mamacomas zyn Nonnen van Peru / weven seer sijn doek van Cattoene garen.

Dese Boekters worden seer nauwe bewaert.

Feest der Loverhuten by den Peruanen ghebrant de hoe vrees dit toe gaen leeft hier.

schichten / nae die figuren / seer groot misbaer ende gheluydt met roepen makende / ende alle gheschoten ende gheworpen hebbende / brengen die Priesters een ander beelt / welck beneden aen die mast gheset werdt / waer over zy offerhande doen / ofte van een mensche ofte schaep / bestrijckende met dat bloet het beelt / en na dat zy aent herte en aen die lichtighe de teekenen bemerkten / vercondichden zy die de volcke / en nae dat die teekenen vervolghden / werdt het feest dock / ofte met blyschap ofte met droefheyt volepndet / meest dynckende daer toezy seer gheneghen zyn / en dooz malcanderen loopende en dansen met vlyen / strydt-colven ende andere wapenen in die handen hebbende / die meer van haer ceremonien ende valsche Afgoden diensten begheert te weten / mach daer af lesen die spaensche historie schryvers.

Het landt Peru is eerst gheregiert van Ingis, dat zyn Coningen ofte Obersten / die ghecome zyn van t groote Lach Titicaca, ofte als sommige schryven Titicaca, liggende in Charcas, groot 80. mylen int ronde / welck eenen uytloop heeft west aen / dooz een groote Riviere / die op sommighe plaetsen een halve mple breedt is / en loopt daer na in een ander klepne Lach / 40. mylen daer van ghelegghen / ende het is te verwonderen / hoe dat al dit overbloedighe water des grooten Lachs verdwynet in so kleynen / datmen niet sien en mach dat sulckes wasset / de wyl die spacie kleyn is / ende het water seer veel / doch seggen sommighe dat in dese klepne Lach gheen gront zy / en dat het water onder die aerde dooz loopt in een ander Zee ofte Riviere / ghelyck men vertelt van de Riviere Alphens, die uyt Peloponnes ofte Morca, tot in Sicilien onder die aerde dooz soude comen / en van dit Lach ofte hier ontrent, seyt men dat die Ingen ofte Coninghen van Peru ghesproten zyn. Die afcomste deser Coningen wort van Iacobo Ferdinando, Spaengiaert aldus vertelt.

Mango Capa is die eerste / welcke nae t segghen der Indianen niet ghebozen is van een vrouwe: maer uyt een steen ghesproten / welcke noch hupden ten daghe ontrent Cusco van haer ghewesen wort. Dese heeft by zyn vrouwe Mama Guaco, een sone ghehadt / met namen Sicheroca, die nae hem regierde / ende die tweede Inga ofte Coninck is. Hier is te merken dat die regieringhe blyft by die soons in die rechte Linie / en dat cusschen die ingeborrenen die kinderen niet en succederen / van eerst die broeder die nae den afspinghe die oudste is / dien dock steruende / comt die regieringhe wederom op des oudsten broeders soon, ende na hem op zynen broeder / en daer nae weder op des outsten broeders soon / standt veranderinghe. Dese Sicheroca was dapperder inden oorloch als zyn vader / heeft vele van die naest liggende volkeren overwonnen / ende onder sich ghebracht / ende heeft uyt Mama Cura een erfghenaem verkregen, Locuco Pangue, die derde Inga ofte Coninck / die meer getrachtet heeft zyn aengheerfde landen te beschermen / dan andere daer toe te winnen / heeft in zyn ouderdom een vrouwe genomen / Mama Anaerque, die hem een sone ende erve gheteelt heeft / Mayta Capa ghenoemt / die welcke zyn rijk hermeerdert heeft / ende die provincie van Cusco ghewonnen / ende by zynder vrouwen Mama Yacchi dela, een sone verkregen / gheheten Capa Cuyangu, die oock niet weer-

dichs ofte memorabels heeft aenghericht / van een sone nae ghelaten by zyn vrouwe Mama Cagna, met namen Inga Ruca, die oock niet besonders in zyn leven heeft bedreven / alleen dat hy by zyn vrouwe Mama Micay veel soons ghehadt heeft / onder welcke eene is geweest / met namen Yaguac Guacinga Iupangu, daer af een seer vreedde historie vertelt wort / dat hy een hint wesende van drie maenden / ghenomen zy geweest van eenighe Caciquen, welck dock Heeren ofte Coninghen zyn / die hem meenden te dooden / en onder cusschen dat zy raet hielden ofte zy het kindken dooden soudent ofte niet / gheuerde dat het kindken grepende / bloedige traenken / dropels wpe van zyn ooghs kens liepen: waer dooz zy verschyckt zynde / ende dit dooz een wonder beduydende / spaerdent kindken ende leydent werch / welck naederhant van een ander opghenomen wesende / is weder tot zynert vader ghebracht / ende is opghewassen tot een manlick en dapper kryghsman / alsoo dat hy veel van die naest onligghende landen heeft overwonnen / en onder zyn regieringe ende ghehoofsaemheyt gebrecht / ende tot eender vrowen hebbende Mama Chipua, is zyn eerste ghebozene sone gheweest Vira Cocham, die hem in regieringhe volchde / ende zyn rijk seer verhepde. Dae desen heeft gheregiert Pachacori, zyn sone / ghebozen van Mama Yunto Cayan, en dese is kloeker gheweest inden oorloch / als alle zyn voorvaders / also dat hy veel volkeren overwonnen heeft / en dooz hem zyn dor die eerste fundamenten van t Casteel Cusco gelept / ende steruende dooz erfghenaem ende successer int rijk ghelaten Topa Inga Yupangu, een sone hem ghebozen uyt Mama Anaberque, die een naevolgher is gheweest zynes vaders / veel volkeren beargghende ende overwinnende / en dat Casteel tot Cusco van zynen vader begonnen tot volcomenheyt opbouwende / die landen die hy inghenomen heeft zyn Chile en Quito, en dese heeft die Conincklycke strate / daer af die gheheele werelt haer verwondert / van Cusco dooz die landtschap Charcas tot in Chile eerst doen maken en oprichten / op die welcke hy ghestelt hadde posten die zy Chasquis noemen / van halve mple tot halve mple / die de Indianen selver liepen veel snelder dan hy ons die post-veerden / tot groot voordeel en contentement der reysende luyden: want dooz dit middel mochten haren weghe togen / en in 3. daghen reysen 120. leuken / dat 240. mylen zyn / en dat dooz het snel dooz loopen deser menschen / die den anderen vreeghen in poste / op die Africanische maniere van Congo, als wy daer verhaelt hebbe: wat voor der Spaengiaerden aencomste waren ganssch geen Beerde / Esels ofte Mynen in dat landt / daer op die mensche ryden / ofte over werch comen mochten. Dese Coninck steruende / heeft naeghelaten over die 150. soons / onder welke eender met namen Guaynacapa, dien hy uyt Mama Oclo zyn vrouwe vercreghen heeft. In die regieringhe succedeerde hy zynen vader in manlichheyt / cloekheyt en raet / die in tijt van vrede als inden oorloch verre te hoven gegaet / die limiten van zyn landt hoven allen anderen grootelicken vermeerderende / goede gherechticheyt ende oordze in alle saken houdende die bedieninghe van t recht / en die administratie van landt ende luyden / in betere forme stelde. Veel oude Wetten die onbeghaem waren / zyn

Mama Cagna.
6. Ingoa Ruca.
Mama Micay.
7. Yaguac Guacinga Iupangu.

Caciquen / zyn Heeren.

Mama Chipua.
8. Vira Cocham.
9. Pachacori.
Mama Yunto Cayan.

10. Topa Inga Yupangu.
Mama Anaberque.

Chile ende Quito.
Conincklycke strate van Cusco tot Chile.

Posten van Peru dooz menschen ghebaent.

Menschen in die plaetsen van Beerde ghebrucht.

11. Guaynacapa.
Mama Oclo zyn vrouwe.

Ingen Coninghen ende regierders van Peru.
Lack Titicaca ofte Titicaca.
heeft gheen gront / loopt onder die aerde dooz.

Bertellinghe vande afcomste der Coninghen van Peru.

Mango Capa eerste Coninck van dese stam.

Mama Guaco zyn vrouwe.
2. Sicheroca / een dapper kryghsman.

Mama Cura
3. Locuco Pangue.

Mama Anaerque.
4. Mayta Capa.
Mama Yacchi dela.
5. Capa Cuyangu.

Capain Pili-
co Vaco.

Quafat In-
ga.
Oraba Ocio.

De twee Co-
ninclyche
straten door
Peru 500.
mylen lanck
wel mach
door een wo-
der der wer-
relt gherekent
worden.
Quito een
landfchap
ende stad.

En ander
wech ouer
platte landt
van 40. voert
breedt/ en 500
mylen lanck.

Takens op
den wech ge-
stelt om niet
te dwalen.

Tambos zijn
annonitie
hupfen/die
nende mille-
gors te logere
als oock wa-
penen/kleede-
ren/ victualie
daer in bes-
waert woegde.

van hem wech ghenomen/ ende nieuwe betere
in die plaetse ghestelt. Hy troude een vrouwe
Coyam Pilico Vaco, by die welke als hy ge-
kinderen kreech / heeft hy vele andere neffens
haer ghenomen/ alsoo dat hier door het ghetal
zynder kinderen groot ende meerder wert dan
zyner vaders / die nochtans 150. soons achter
liet. Onder dese kinderen was die eerst ghe-
bozene Guascar Inga, wiens moeder ghenote
was Rava Oclo, ende als verhaelt is / heeft
Guaynacapa zyn landt dapper verbeterd / ende
vele volckeren overwonnen / en sulcken gorden
ordere ende gheregeltheit daer onder ghehou-
den / dat men achten soude sulcks onmoghelijc-
ken te wesen / insonderheyt onder sulcken gro-
ven en slechten volck / die noch lesen noch schry-
ven consten. Een seer mercklijck exempel van
dese zijn vasallen groote onderdanicheit ende
kiesde tegens hare natuerlijcken heeren / blijcke
hier uyt / dat zy tot zynet eeten en dienst ghe-
maect hebben die twee heerlijcke en costelijcke
Coninclyche straten / die by alle die Werelt
door miraculoos ghehouden werden / en wel
getelt mogen wesen onder die 7. wonderheden
der Ouden : Want doe desen Guaynacapa met
zyn legheer ghetrocken was van Cusco, om
den oorloch te voeren teghens flandtschap en
die stad Quito by die 300. mylen vanden an-
deren gheleghen / moeste hy hooghe gheberchte
passeren / waer in hy met zyn volck groote
moyte ende armoede hadde / om dat den wech
met rauwe en scherpe steentotse besettet was.
Als nu Guaynacapa victorioselijck bechtende
die stad ende landfchap Quito oberwoon / heb-
ben zyn ondersaten hem tot een welghevallen /
en tot eere ende dienst / om die swaricheit ende
moylicheit die hy ghehadt hadde int reysen
te verlichten / die gheheele bergwech gheslech-
tet / die hooghe steen Clippen neder geworpen /
en al dat onessen slechtende ende ghelijck ma-
kende (soo dat op sommighe plaetsen eenighe
vallepen 15. ende 20. mans lenghten hoogh
uytghewilt waren / ende dit ghebuerende vyf
hondert mylen / altoos so slecht ende even / dat
ter eenen waghien wel op varen mochte / welc-
ke wech nae der Spaengiaerden ancomste
op vele plaetsen is gherameert / om haer die
passagie te beletten. Ende dese noch niet ghe-
noech wesende / als de selfde Guaynacapa
noch eens wilde reysen nae Quito, zyn aenge-
wonnen landt te besoeken / en zyne wech nam
ouer tplatte landt / hebben hem aldaer eenen
anderen nieuwen wech ghemaect / waer in zy
niet min arbeys ende moeyten gehadt hebben /
als in d'ander over tgherberchte / om alle val-
lepen ende moassen die hier waren te slechten
ende uyt te vullen / ende desen wech was on-
treit 40. voeten breedt / op beyde zyden met
hooge wanden / ende in die sandt velden groo-
te bakken met roozden daer aen / om den wech
niet te verliesen noch te dwalen / die oock 500.
mylen streckte / die wanden staen noch op som-
mige plaetsen int gheheel : maer die bakken zyn
door t. e. oorloch meest uytghetrocken en ver-
brant. Ende dit noch niet ghenoech wesende /
heeft selfs vele costelijcke tempelen der Son-
nen ende den Afgoden / ende ontallijcke vele
Tambos, dat zyn ammonitie ende rust hupfen
(tot behoef zynder nacomelingen in de tijt des
oorlochs) opghericht / soo wel op die gheberch-
ten als int plat te landt aen die oeberen van die
Rebieren op alle wegghen en straten / ghelijck
men hier af noch vele rupne hupdiges daerhs

het gheheele landt door sien mach / daer uyt
men lichtelijcken afmeten mach die grootheyt
ende rijckdom deser Coninghen / ende die goe-
de versorghe die zy deden tot bescherminghe
haerder landen : want boven dien dat zy door t
landt reysende / met al haer volck in dese hup-
fen mochten logieren / so waer die selbige noch
also verien (van die roudts om woonende vol-
keren) niet alleen met probande / als door een
gheheel legheer van noode : maer oec met klee-
deren ende alleley wapenen die men inden
oorloch ghebruyckte / om het volck stracks te
kleeden ende weeraftich te maken / als Vogen /
Ppen / Pphen / Bellebaerden / Strijt-colven /
Wplen / etc. om 20000. ofte 30000. menschen
inder pl daer mede te wapenen / alsoo datter
niet aen en ghebrack / ende dus danighe hupfen
stonden op 8. ofte 10. ofte ten hoorchsen 20.
mylen van een / doch ten meesten op een dagh-
replens.

Ende aenlanghende het traect der Conin-
ghen van Peru, twelck zy in die plaetse der
Cordonen ende des Coninclycken Schepters
ghebruyckte hare macht ende Majestept daer
mede te bewysen / waren Quispels van roode
wolle die om t'hoofd ghewonden waren / van
die eene slaep tot die ander afhanghende / ende
by nae haer die oogghen bedeckende / waer aen
noch eenen anderen draet afhinck dien zy ghe-
bruyckten als zy yet wilde ghebieden ofte ghe-
daen hebben / den selfden draet ghebende aen
eene van die Heeren die haer dienden / ende uyt
haer bevel die landen regierden / gheboden by
dit teecken al wat haer gheliefde / twelck met
sulcken ghehoorszamheyt vanden onderdanen
volbracht wert / datmen in gheen deel van die
gheheele werelt dierghelijcke vant / jae al ghe-
buen det dat hy ghehoort een geheel landtschap
te berderben ende uyt te roeden van menschen
ende creatueren / wie die mochten wesen / jonck
ende out / schickende eenen alleen van dese zyn
dienaers / al hadden die geen ander macht van
volck / ofte ander commissie by hem / da alleen-
lick dusdanigen draet van desen Quispel was
ghenoech / en gaben haer ghewillichliken den
selven siende / in alle pericul ende tot de doot.
Dese Coninghen worden ghebdraghen in Hof-
baren van gouden platen ghemaect / daer toe
dan meer dan 1000. Heeren ende Conseliers
waren / die hem op hare schouderen droeghen /
waer af soo pemaent onbetiens strupckelde /
ghedoodet wert / ende niemant quam den Co-
ninc spreken tot eenigher tijt sonder presen-
ten ofte schenckagien te brenghen / ende al ghe-
buerdet dat hy tien mael op eenen dagh quam /
bracht altoos verscheyden gaben / oec wordet
door een groote onbeleefsheyt ghehouden den
Coninc int aenghesicht te sien. Zuden oor-
loch wesende / ende eenighe landen oberwin-
nende / onderhielden die oude Roomsche ma-
nere / om die volckeren te verboeren / daer met
zy niet weder teghens haer mochten rebelleren
en opstaen / doch met meerder bescheydenheyt
als die Romeynen : want een landt in nemede /
na dat het volckrijck was / namen daer wey-
nich ofte veel uyt / ende inghevalle dat die ober-
wonen volckeren een warm landt bewoont
hadden / worden zy weder in een ander warm
landt verboert / als oec so haer landt kout is /
in een kout / al waer haer landen uytghedreft
worden / daer zy haer mochten op erneren / en
so verre dat inghebozen volck tegens den Co-
ninc wilden opstaen / ghebruyckten die Ca-
piteynen

Stract der
Coninghen
van Peru.
Een Quispel
in plaetse van
de croone op
zyn hoofd.

Vertelt hier
vande won-
derlike groo-
te ghehoor-
cheit der on-
derdanen te-
ghen den Co-
ninc.

Maniere
waerom die
Coninghen
dreech / ende
wort in een
Hof bare van
gout ghebr-
ghen van zyn
heeren / ende
eenen singen
sielende / met
sterven / en is
een groote
onbeleefsheyt
den Coninc
int aenghesicht
te sien. con-
ninc niemant te
hem / dan al-
toos met ghe-
schencken.

pitipuen ende Stadt-houders des Conincks; die Mitimaes, dat zijn die verwoerde volckeren daer toe om die anderen te bedwingen / wilden die Mitimaes niet wel / hielden zy die dooz die inwoonders in ghehoorzaemheyt/ ende met dusdanighe kloechtheyt hielden zy hare landen in groote gherustheyt. Benevens dit ghebruyckten een ander list om niet ghehater te worden van haer onderdanen: want zy namen minnermeer het ghebiet van die overwonnen Caciquen ofte Heeren dat ghebooren Heeren waren / ende ofte al pemaend van desen hem ver greep / soo straffen zy den selvighen/ doch ghevende zijn officie / ofte aen zijn kinderē ofte aen zijn broeder s / ende gheboden haer onderdantich te wesen. Een sacht upt lust aenstellende/ welck zy Chico noemen/ beriepen seer veel te samen / nae die gheleghenheyt des landts/ te tpe tot 4. oft 5. duplent toe/ min ofte meer/ deden die alle in eenen rinch stellen / bestaende een niple 2. ofte 3. ende daer nae op sekere ghesanck te samen treckende voer voor voer / tot dat zy so nae aen een comen / dat zy den anderen die handen moghen reicken / ende noch dichter / dat zy die armen over malsanderen slaen/ hoe naerder den anderen comende / hoe dichter ende vaster die rinch stuytende / alsoo alle het ghebiedte inden rinch besettende / daer zy van vangen ende dooden wat haer ghesiest/ met sulcken gheroeyp ende misbaer / dat het vreeselijck is om aen te hooren / niet seer verschenden is der duytsche Doysten maniere int groef Wilt / ende sonderlinghe op die Wolven jacht / uptbesondert dat zy soo vele volcks niet en hebben noch niet singhen: maer wel dese reiders maken. Die ghebiedten die zy vangen/ zijn wilde Schape/ Bheen/ Vossen/ Leeuwen/ swarte Beeren/ Catten/ veelderley Simmen/ ende ander beesten. Van vogelen/ Quetelbapven/ Quackelen/ Spechtē/ Papegayen/ Nachtoplen/ etc.

Die Trybupten ende schattinghen die de Coninghen van hare onderdanen ontfanghen waren van haer epgen ghewassen upt onbruchtbare landen brachten zy hem hoopwerck van Crocodilen / die zy Caymans noemen/ ende veelderley ander ghewoonten.

Guayna capa heeft oock den tempel der Sonnen binnen Cusco verniet / die mueren ende daken bedeckende met gouden en silvere platen/ en als voren verhaelt / is door hem die landtschap ende die stad Quito ghewonnen/ welke landtschappen hem so wel behaechden/ dat hy daer een tyt lanck ghebleven is / onder tusschen zijn oudt sone Guascar, Inga Mango ende andere kinderen tot Cusco, in die regieringhe latende / ende troude tot Quito en andere vrouwe / een dochter van die Heere der selfden provincien / ende by dese ghewant hy Atabalipam, een sone dien hy seer beminde/ hem latende onder mombers tot Quito, doen hy wederom nae Cusco verreyde / doch is noch eens voor zijn doot nae Quito ghetrocken / eensdeels om dat hem die provincie wel aenstont / ende voort oock om zynen soon Atabalipam, te besoecken / heeft aldaer voor zijn doot gheordineert / dat die landtschap ende die stad Quito succederen ende erven soude op desen Atabalipam, als wesende zyne voorouderen afghenomen / twelck Guascar nae het overleden zijns vaders niet wilde toestaen / en daeromme een wreede doozloch teghens zynen broeder aenghenomen / oorsake wesende

van die onderganck ende distructie van Peru, dan hier af int leven van Guascar, die na zijn vader volghde in regieringhe aller landen tot Quito toe. Guascar is te segghen Cooyde ofte Cabel: want ten tyden dat dese soon ghebooren is / dede die Coninc een Cabel van Gout maken/ soo groot dat die niet wel 200. Indianen draghen mochten / ghebruyckte oock een gouden plate daer hy op sat / wel 25000. ducaten weerdich / die naederhant Don Francisco Pizarro, eerste Gouverneur van Peru tot deele gevallen is. Zijn geheele service was oec van Gout / daer upt men bekennen mach dat het Gout oock by haer in werden was. Die Coninghen hadden tot Culco veel Goudt-smede winckels / om allerley goudē vaten/ juweelen/ figuren van menschen / beesten / voghelen ende krupden/ van Gout nae t leven te arbeeden. Ende oft dese Goudt-smeden gants geen ptere instrumenten ghebruyckten / maecten nochtans wonderlycke en constighe wercken/ hoe wel die een wepnich grover ende plomper waren van die onserē. Die maniere die zy ghebruyckten in haer werckē was dese: Ten eersten deden zy het Silver ofte Goudt dat zy smelken wilden in een ronde ofte lange smeldeegel/ welckē zy maecten upt doer / met aerde betrocken ende ghestoote kolen. Dese ghebroocht wesende / stelen die int vier met soo veel Gouts ende Silvers als zy wilden smelten/ ofte als daer in mochte terstont met 5. oft 6. rickens daerom so langhe blasende/ tot dat het metael gesmolten en glinserent wert / ende alle het schuynt daer af/ daer na upt die deegelen ghedaen / wert een seghelijck zijn deel daer van ghegheven / twelck zy op der aerden stende niet swerte keselich steenē (die daer toe aerdich ghemaecht waren ghelijck hantieren) wisten te kloppen ende daer upt te maken statuen ofte beelden van hare Afgoden/ Gouden vaten ende juweelen/ als banden/ ghelijckenissen van allerley ghebiedten van voghelen ende van krupden/ ende wat haer gheliefde.

Om weder te comen tot onsen ppropooste/ so zijn die kinderen van Guayna capa, namentlijcken Guascar en Atabalipa oorsake geweest van die desolaetheyt / ruine ende vernielinghe van Peru, om den oozlogh die zy van weghen die regieringhe tegens malsanderen voerden/ welke so heet ende bitter was / dat zy eens 3. daghen aen een sonder ophouden ghevochten hebben/ aldaer veel volcks ghebleven/ ende Atabalipa inden slach ghevanghen in dit landtschap Tomebamba, en op ee Casteel des Conincks wel scherpeijcken bewaert / doch niet list een vrouwe bezatēde/ die hem een Coperen handtboomt gelanght heeft / daer mede hy die muere van t palleys Tomebamba brack/ uptghecomen / op die tijdt als zijns broeders Guascar, Capitepue ende Soldaten haer victorie seesten (met broncken drincken in haer Cicha, daer zy seer toe gheneghen zijn/ en dansen) hieldē. Los ende by wesende/ is geblucktet nae Quito, zijn volck wijs makende / dat hy van zynen vader verkeert was in een slanghe/ ende also dooz een kleyn gat was uptghe raecht / die vader hem toefegghende victorie/ so zy wederomme met hem wilden optrecken ten oozloch/ dooz welke rede zijn volc sulcken corragie genomē heeft / dat zy met hē te velde ghecomen zijn/ ende het gheluck hem dienende ende victorie bevestende/ heeft zynen broeder Guascar, (diens ghevanghen hy cortelijck gheweest

Mitimaes
zy verwoerde
volckeren / op
dese maniere
leven zy ghe
rust.

Chico een list
aenstellen
te samen / op
dese maniere
van jaghen
can haer niet
ontgaen.

Triubupten en
schattinghen
van Crocodilen
en ander ghe
woonten.
Caymans/
Crocodilen.

Guascar de
s2. Coninck
ste Inga
van Peru/
kercht een
sone alhier
gheheeten At
abalipam/
die hy hier
weerde maecte
in Quito.

Den Coninc
doet een Ka
bel van Gout
maken / dat
200. Indianē
daer genoeg
aen te dragen
hadden.

De plate van
Gout was
zijn stoel/
weert 25000.
ducaten.

Maniere van
gout te werck
ken in Peru.

Konden al
lecken besiden
van gont
maken.

In eenen
slach die drie
daghen ghe
duerde/ won
de Atabalipa
ghevanghen/
comt weder
te velde.

Guaſcar ghe-
banghen.
13. Atabalipa
Coninck van
Peru.

Die Spaen-
giaerden co-
men in Peru
onder het be-
lept vā Fran-
ſiſco Pizarro.

Atabalipa vā
den Spaen-
giaerden ghe-
banghen.
Atabalipa ge-
rantſoent.

Guaſcar ghe-
doodet.

Atabalipa
bruygt tot
zijn rantſoen
op 88. maer
dupſent/ dup-
ſent 2. hōdert
dupſent 35.
gul.

Werschiynt
voor Ataba-
lipa doot een
Comect.

14. Mango
Inga.
15. Aires
Copa Inga.
Copa doch-
ter.
Curi Barrap
Guaſcaris.
Mango
Copa.
Pachuti Pu-
pan.

gheweest was) ghenomen / ende met hem o-
verwonnen het gheheele landt / hem meester
daer af makende/ zynen broeder in Cusco ghe-
vangen houdende. Ontrent dese tijt arriveer-
de in Peru Franciscus Pizarrus, die Opvaer-
gheweest is deser twee machtighe Coningen/
en die dooz haer oneentheyt hem meester ghe-
marckt heeft van so grooten ende goutrijcken
landt/die vzeeder agtlofsinge hier af begeeren/
moghen lesen die spaensche auctheuren / die de
nieuwe werelt beschreven hebben. Pizarrus int
landt ghetomen wesende / heeft den oozloch-
teghens Atabalipam aengebeerdet/ hem over-
winende ende geuanclyck een tijt lane hou-
dende / ondertusschen is Atabalipa over een
ghecomen van zijn rantsoen met Pizarro, ende
in die tijdt dat sulcks by een ghebracht worde/
heeft zynen ghevanghenen broeder Guaſcar
upt Cusco doen halen / ende niet list eer hy by
hem quam/ op den wegh doen omme brengen/
om vzeese die niet sonder oozsaken was/ dat so
Guaſcar by den Spaengiaerden mochte com-
men ende ghehoort werden / dat hy meerder
rantsoen soude beloven (als hy dook ghedaen
hadde/) ende dat hy daer dooz mochte blyuen
in gheuanckenisse / als hebbende alle zijns
voorzouderen ende vaders threfooz en schatte.
Atabalipa zijn beloofde rantsoen opghebracht
hebbende/ beloopende 3. milioenen/ 88. dupſent
twee hondert en 35. Carolus guldens/ is daer
na dooz wreedtheyt der Spaengiaerden son-
der reden/houen beloofte en eedt schandelyckē
van sekere Swarten op de merck / dooz't be-
bel Pizarri verwozght/ en als sommige schyp-
pen/naderhandt verbrant. Aldusdanigen mi-
serabelen epnde heeft ghehadt die machtighe
Coninck Atabalipa, een man vān middelbare
ſtature / wijs / kloeck ende ondertlaecht vān
ghemoet / ende gheneecht tot regieren / vooz
wiens doot 20. daghen te bevozen een Co-
meect verſchonen is / welke als 3p ſelben ghe-
ſien hadde/daer af propheteerde/ datter op een
cozten tijt/ een groot meester in dat landt ſter-
ben soude / niet ghedenckende dat hy ſelben die
was. Guaſcar en Atabalipa bepde doot zijnde/
is naederhandt die regieringe gecomen op Mā-
go Inga, die derde broeder/ en dese overlydēde/
heeft die regieringe gelaten zynen soot Aires
Topa Inga, die ghetrou heeft tot een vrouwe
Coya, die dochter Cuxi Varcay Guaſcaris.
Dese aler hy die Croone bequam / heeft 3p-
nen name verandert / hem noemende Mango
Copa Pachuti Yupan, daer toe hem den Co-
minck van Hispanien Philipppo, als Basal on-
derwerpende/ twelck gheschiet is anno 1557.
den 6. Januarij / op die Coninghen dagh / en
dus vele van die Coninghen van Peru.

Relaes van die plaetsen die in't ghe-
berchte ligghen.

Die mpten vā Cusco is die valeye Lu-
cay, seer schoon tusschen hooge bergen/
ghesont van locht ende fris : want het
daer noch te heet/ noch te kout is/ ende
2. mpten hier af leyt Tambo, een ander / in
welcke bepde groote rupnen ghesien werden/
van ammonitte hupsen der Coninghen/ ende
berder repſende/ comt men in Condesuyo, een
prouince waer in sommighe strijtbare man-
nen geweest zijn/hare steden hebbende tusschen
hooghe bergen/ daer veel wilde en tamme bee-
ſten/hare hupsinge zijn van steen/ en die dacken
van stroo, Dook waren alhier veel heere wou-

ningen ende logementen, hebbe zenderley ma-
niere gelijck die anderen/ en offeren lommeren
en ander dieren in hare kerckē / in welke hem
die Satan ten tyden laet sien. Die rebieren zijn
goudrijck / en mē maect aldaer spne Taperē
van schoone wolle gewozcht/ en wel met colou-
ren onderschepten. Dese streckinge der hooge
bergen/so wy Andes hier vozen genoēt hebbe/
gaet seer verre : want loopt geheel Peru dooz/
tot die Strate van Magaglianes toe : waer in
vele prouincien en steden liggen / en vele hooge
berghen/sommige niet snee bedect/ andere niet
Swebel vlamen/ dat het qualijck daer over te
repſen is / insonderheyt die wijl het die meeste
tijt oock aldaer regent. Noch veel mpten ver-
der ghetrocken zijnde / comt men aen't landt
Collao, in't welck is die Lac Titicaca, waer
in een Epſandt / daer op oock een tempel der
Sonnen / en alhier sapden 3p haer Maiz, ende
bewaerden haer scharten ; rondsomme dese
Lack zijn veel plecken / en hier in werde goede
smakelijcke visschen gevangen. Noch voozder
comt mē aen die stad Plata, welck lichte 150.
mpten van Cusco, in die landtschap Charcas,
aen een koude plaetse / meer dan eenige andere
steden van't gheberchte ; daer zijn wepnich in-
woonders : maer seer rijck/ en dese zijn het mee-
ste deel van die tijt by die Wynen van Porco
en Potosi, wat Potosi niet meer dan 18. mpten
van die stad Plata ghelegghen is/ ontdeckt on-
der thelept van Capiteyn Caruaial, als som-
mige Indianen met eenen Ian de Villa Roel,
borger vā Plata gingen langhs 't landt/ hebben
ghevonden een hoogen bergh/ ligghende in een
vlache en effene landbouwē / aen die welke als
3p mercken eenige teckenen van Silber/ heb-
ben een wepnich van die Wyne gesmolten / en
hevonden die soo rijck / dat een quintal tot 80.
merck Silvers quam/ desghelijcken men nopt
gesien ofte ghehoort heeft. Dese tydinge bregen-
de in Plata, is terstont die oberheyt daer heen
getrocken/ die welke uptgedeckt en afgheuerē
hebben/ een jeggelijck so veel als 3p bearbeyden
consten/ waer dooz sulcken toeloop alhier ghe-
tomen is/ dat in cozte tijt dese plaetse van meer
dan 7000. menschen is bewoont worden. Die
Indianen werckede/ en met der Spaengiaer-
de hare meesters uptroop makende wat 3p ter
weken op brengen moesten. Dese Wyne was
van wonderbaerlycke aert : want wilden met
geen blaesbalcken ghesmolten wesen / noch in
foznesen als andere Wyne / dan alle in som-
mige klepne forneskes/ die 3p Guatras noem-
den/ welke 3p op't hooghste der bergen maec-
ten/ met de mondt zupdwaerts / van waer die
wint alrijt wayt / en dēdende hier in die Wyne
met colen en Schapen mist / so werdt dooz die
wint het vier so gloyende/ dat dooz geen blaes-
balcken oft ander instrumenten sulcks bequa-
mer en beter geschieden mochte. Die Peruanē
aldus werckende / trockē dooz dit slechte mid-
del met vele kleijnder mopten so grooten ghe-
win/ dat 3p boven haer ordinaris parcht/ die 3p
haer heeren ter weken op brachten/ sommighe
ouer die 4000. Pezos rijck warē: maer om die
grootte toeloop die daer quam/ wert daer oock
grootte dierte : want andere Wynen vā silver/
als Porco, ende die rebiere Carabaya, daermen
Gout vant/ dooz dese verlaten werde / om dat
3p hier meer profijts vonden. In dese ber-
gen het gheheele landt dooz/ zijn ooc vele Alderē/
van allerley colueren/ daermē schoone verwen
af maken mach. Het Silber die in dese Wynen
ghevonden

Maken hier
van wollen
saren van alle
len colueren/
scapē tapessē
en kledē.

Collao.

Plata es stad
seer rijck/ is de
mpten van
Cusco.

Potosi 18.
mpten van
Plata geleght
seer rijck.

Guatras selo
same forneskes
kens.

Dese manie-
re woort vzeer
der berlaet
in boeck For-
ſepht a costia
dat op een
caerte uptro-
men sal in
duytsch.
Dooz
Carabaya.

Weren in de
berghen van
alle colueren/
dat alle soons-
ten van vzeer
we gheest.

Wallep In-
say.

Tambo.

Condesuyo
ten prouince.

Vervolgh der Custen van Arequipa na die Strate van Magaglian 81

ghebonden / en den Coninck krijcht vooz zijn deel / wert over landt nae Arequipa ghevoert / en van daer nae Lima, Pahuana, Nombre de Dios ende Spaengien.

Comen weder tot het vervolch der zee-custen van Arequipa langhs Chile, tot die Strate van Magliana.

CHulli een Haven van Arequipa, licht op 7½ gr. ende van hier af is 1½ mple / die groote riviere Tambopalla, en noch 7½ mple voozder strecht in die Zee een punt ofte hoec / schaers 2 mple vooz alle het ander lade / en het zyn op desen hoec 3 Clippen. Ontrent dese hoec schaers een mple daer boven / is een sekere haven / ghenaeint Yllo, in onse Caerte R. de Villo ghestelt / en alhier loopt een Riviere in die Zee die goet water heeft / wort voch ghevoemt Yllo, met die selfde name die de haven heeft / itagghende op 18½ gr. Van hier streck die Custe 3.0. en 5.0. ten o. En ½ mple voozder / is een hoost / welck die Zee-lupden noemē Morro del diauolo, dat is een ronde huyvel vā die Dupdelen. Dese geheele Custe als wy gheseyt hebben / is woest en vā groote Balzen, schaers 4. mple voozder van dit hoost / is een ander Riviere / niet seer groot / maer van goet water; en van dese Riviere 3.0. ende 3.0. ten oosten vārende 7. mple en een halve / streckt een ander ronde huyvel upt / seer hooch / en maecht sekere duppen; Boven dit hoost is een Eplandt / ende daer ontrent is die Haven Arica, die welcke licht op 19½ gr. Van dese Haven di Arica, die Custe 3. w. aen / schaers 7. mple / loopt in die Zee een Riviere Pizagua getoent / ende op de selvighe maniere den cours mit seplen langhs die Custe hondende / tot die Haven Taracapa zyn 19. mple een quart. Dichte by Taracapa licht een Eplandt / heeft int rōnde een wepnich meer dan een mple / en is vā r vasse landt ontrent 1½ mple / en maect aldaer een strant ofte sandt-bape by die haven op 21. gr. Van Tarapaca vervolcht men die Custe noch al 3. ten w. ontrent 4. mple schaers / als dan come mē tot den hoec oft hoost Decacana. Gepasseert zijnde 12. mple van desen hoec / so come men tot die Havē Moxiloni, welcke licht op 22½ graden.

Van dese haven noch opwaert vārende zupdt zupdt west / tot ontrent 67½ mple / streck die Custe op eenderlep maniere heel ghe-recht / en het comen aen die Custe eenighe hoeken en inwijcken / dock sandtbapen / en ten eynde van dese is een groote inwijck / atwaer een goede haven is / ghenoeint Copayo, welck lept op 27. graden. Boven desen Inwijck licht een klein Eplandeken / een halve mple vā r vaste landt / en van hier af begint tlandtschap Chile, met volck bewoont te werden. Ghepasseert zijnde dese hāve van Copayapo, so streck een wepnich van daer een hoost ofte punt upt / en maecht eenen anderen Inwijck / op welke staen twee klepne Clippen / ende ten eynde van desen is ee Riviere die goet water heeft / wiens name is El Glasco, en dien hoec licht op 28. gr. een quart. Wpder noch die Custe vervol-gende zupdt west op / ontrent 8½ mple / streck een ander hoec hier vozen / makende een goede haven vooz die schepē / doch heeft noch water noch hout. Dichte by desen hoec is die Haven Coquinbo, ende tusschen desen en den

hoec pa sserende 7. Eplandeken / is een Haven op 29. gr. Noch 7. mple voozder / die selfde cours achter volghende / streck noch hier vozen een ander hoec / ontrent welcke is een groote Inwijck ofte Bay / ghenoeint Antogayo, en in die Caerte B. de Tage. Vier mple schaers voozder licht die Riviere Limara, in die Caerte Lemare ghestelt. Van dese Riviere hout men die selfde cours / tot een ander Inwijck ofte Bape / die 7. mple schaers daer van daer is / die welcke een Clippe heeft ende gheen water / ende licht op 31. graden / is gheheeten Choapa, in onse Caerte Cupa. Noch verder op die selfde streckinge ende cours ontrent 1. mple / is een seer goede Haven / gheheeten De Quintero, in onse Caerte Curero al Quintero, licht op 32. graden / ende noch 7½ mple voozder / is die Haven Val Paraise, ende van die stadt S. Jacomo, welke die is die wy Chile heeten / nante hebbende vā r landt. Ende aenlangghende dese landtschap Chile, is seer groot langhs die zupde Zee / streckende boven Charcas ende Peru, een koude yvante / doch nae ghelegenthept des landts : want licht by den Polo Antartico, waer omme dit landt ooc Chile, dat is het koude landt gheeten is / eensdeels om die groote koude / die niet passeert int optrecken over die Andes, nae dese landtschap toe / ende oock om die koude die int landt is / hoe wel het vele Spaengien verghelijcken / so veel die ghetemperthept des lochts aengaet.

Dit landtschap is eerst ontdeekt vān Petro di Valdivia, int jaer 1539. ende is vast over al bewoont aen sommighe plaetsē bergh-achtich / aen andere even velt / hoecachtich ende seer cront loopende / dooz die inflectien ofte bughinghen van die Zee. Aenlangghende andere ghelegenthept / ghelijck verhaelt is / wel ghetempert hebbende Winter ende Somer / ghelijck in Spaengien / doch op contrarie tyden : want haren Somer is der Spaengiaerden Winter / ende der Spaengiaerden Winter haren Somer. Die Zupde-seere die met onse Noozde Kerre ober comen moet / can men daer te lande niet sien / dat alken by een klein wit wolcken / makende tusschen dagh ende nacht een klepne onthlopende draepinghe ontrent sekere plaetsen des Poli Antartici. Inghelijcken staemen aldaer vier Sterren / nae die figure van een crupce / met drie andere Sterren daer aen volghende / die welke een seiven Sterren maken / gelijck die onse / sonder eenigh onderschept / dat men mercken mach / dan alken dat die viere die op het Zupden een crupce maken / dichter aen malcanderen staen / dan die van onsen Polo Arctico. Wat aengaet die daghen ende nachten / die zyn in Chile nae ghelegenthept der tijdt royt ende lanch / ghelijck by ons / hoe wel contrarie te wesen / dat die coyfste daghen by ons aldaer die langhste zyn / etc.

Hare kleedinghe ende spysen zyn eender-lep met die van Peru, zyn van goede sebert ende manieren / beyde Mans ende Vrouwē. Op die Custen van dit landt zyn dyversche Rivieren / die des dachts loopen / daer des nachts gheen water en is / om oorsake dat die Snee des dachts van die hitte der Sonnen smeltet / ende van het gheberchte loopt / die des nachts dooz die koude weder verstijft ende niet en loopt.

In Chile

Chilli.
R. Tarabopalla.

Yllo ofte R. de Villo.

Morro del diauolo.

Arica.

R. Pizagua.

R. Tarapaca.

Decacana.
R. Moxiloni.

R. Copayapo.

Chile.

R. Glasco.

R. Cochintip
R. Antogayo

R. Limara.

Choapa.
De Quintero.
Val Paraise
S. Jacomo
doek die ges-
heeten nae r
landt / is ghe-
heete koude
landt.

Die landt is
erst ontdeekt
anno 1539.
vān Petro de
Valdivia is
ghetempert
als in Spaens-
gien.

Onse coyfste
daghen zyn
in Chile de
langhste.

Rivieren die
des dachts
loopen / ende
des nachts
gheen water
heeft / om oorsake
dat die Snee des
dachts van die
hitte der Sonnen
smeltet / ende
van het gheberchte
loopt / die des
nachts dooz die
koude weder
verstijft ende
niet en loopt.

Schaperin
Chiu die een
meniche 5.
mpleu op een
dach comen
dragen.
Dese schaperen
sommen niet
wepnich spys
se onderhou-
den worden.

Dese Schape
comen 4. oft
5. dagen sons
der drincken
gaen/ ghesock
die kaimelen.

D. Calma.

In Chile en Charcas hebbe 3p vele Scha-
pen/ die van ghedaente zijn ghelijck Camelen/
alleen dat 3p gheen bruten hebben als die Ca-
melen. Die Spangiaerden ghebruycken dese
om daer op te ryden: want moge een mensche
4. ofte 5. mpleu op een dach dragen / en moede
beginnen te werden / gaen teghens die aerde
liggen/ willen gock niet opstaen warmen daer
toe doet/ al noechmense noch so veel. Jemandt
daer op rydende / ende dat beest moede wesen-
de / nochtans daerenbouen ghepozzet zynde
verder te gaen / salt zijn hoof opwaert keeren
nae den ghenen die daer op sit/ ende hem eenen
duplen stancck toe blasen / om alsoo verlaeren te
worden. Dese beesten zijn seer nutlijck ende
profytelick / niet minder als in Egypten ende
Aphrica die Camelen: want mogen oock met
wepnich Maiz ende spysse onderhouden wer-
den / insonderheyt die men ghebruyckten om
te arbeypden / te ryden ende te dragen; Connen
ghelijck Camelen 4. ofte 5. dagen gaen sonder
drincken / met sober eeten. Sommighe van
dese die 3p Pachos noemen / hebben seer spue
wolle/ ende langhe vloeken / seer goet ghesont
ende smakelijck vleesch / niet slimmer als ons
Damelen. Die haben Chile ofte van S. Iaco-
mo light op 32. graden ende twee tertien.
Dervolghende noch wyder die Custe op de
selfde maniere / arriveert men aen die Haven
Calma, ghelegen van die boozghenoemde 18.
mpleu. Soo is hier oock te merken/ dat dese
gheheele Custe van Tumbes af tot hier toe/
seer goet varen is / ende een stille Zee / sonder
eenighe tempeesten ofte onweber/ dat die sche-
pen aen een ancker moghen blyven ligghen
waer dat 3p willen.

Van Calma 9. mpleu / sietmen den hoeck
van die Reviere/ gheheeten Manque ofte Mau-
le, in onse Caerte R. de Maole. Noch 10 1/2. m-
pleu voozder is een ander Reviere / ghenaeint
Yata, in onse Caerte R. Tacura; ende vervol-
ghende zupen ende zupen ten westen 18. m-
pleu/ is noch een ander / gheheeten Biobio, op
die hoochte van 38. graden schaers / op die
selfde streckinghe ende coers. Die Custe langs
houdende / elf mpleu ruym / is een groot Ep-
landt/ 'twelck men seyt dat bewoont is / light
van't vaste landt schaers 4. mpleu / is ghehee-
ten I. Luchengo. Noch wat voozder van dit
Eplandt is een inwijck die groot ende bzeede
is/ gheheeten Valdivia, in onse Caerte La Bal-
dibia; alwaer een groote Reviere in loopt/
genoeint Aynilendo, in onse Caerte R. Aini-
lentos; ende dese Wape ofte Inwijck light op
die hoochte van 39. graden ende twee tertien.
Noch die Custe ende streckinghe van hier af
hooger vervolgende naer zupdt zupdt westen/
comt men aen die C. di S. Maria, welck light
op 42. graden ende een tertie nae t zupen / ende
van hier nae het seggen der stuerlupden/ streckt
die Custe zupdt oost tot die Strate van Ma-
gaglianes; ende tusschen beyden ligghen vele
havens ende plaetsen / hier onnoodich te ver-
halen / de wijl die in die Caerte wel angetee-
kent staen. Landtwaert in vintmen het land-
schap der Patagonen, alwaer Giganten zijn
van 9. ende 10. voeten lanck / die haer aenghe-
sichten schilderen met veeller ley berwen
van krupde/ het sop uytpersende/ en
hier mede endigende/ aentwysse
den Leser tot die
Caerte.

R. Manque
ofte Maule.
in Prata.

R. Biobio.

J. Luchengo.

Valdivia.

R. Aynilento.

C. di S. Maria.

Ant landt-
schap der Pa-
tagonen woer-
den grooter
vrieken als
Quesen.

F I N I S.

Waerschouwinge voor de Boeckbinders/van hoe

ende waer dat de Figuren ende Caerten die tot dit Boeck
behooren/ghebonden moeten wesen.

In't eerste deel d'Initerario.

r.	H Et Eplandt ende de stadt van Moçambique, pagie	6
r.	Malyos ende lavas,	24
r.	Chynen/ Mans ende Vrouwen te voet	32
r.	Chynen ghedraghen en upt vermiepen varende	32
r.	't Schip van Chynen ende Java	32
r.	Stadt ende 't Eplandt van Goa,	42
r.	Boerse ofte Merckt van Goa,	44
r.	Portugesen te voet/	46
r.	Portugesen te Peert	46
r.	Portugesen ghedraghen in een Ballanckijn	46
r.	Fuste daerse met ten oorloch varen	46
r.	Portugesehe Vrouwen te voet staende	48
r.	Portugesehe Vrouwen onderckt ghedraghen	48
r.	Portugesehe Vrouwen bedeckt ghedraghen	48
r.	Portugesehe Vrouwe met haer Man ende slauen by nacht	48
r.	Mercador, Baniane ende Bramene,	60
r.	Byploft der selfden	60
r.	't Verbranden der selfden met haer levende Vrouwe	60
r.	Staet des Ambassadeurs van Ballagatte binnen Goa,	60
r.	Canarijn, Lascarijn ende Balhadeira	60
r.	Indiaensche schuyten diemen inde Rebieren ghebruyckt	60
r.	Indiaensche schuyten ofte dorpen	60
r.	Arabiers ende Aberjins met haer vrouwen	62
r.	Swarten ofte Caffres van Moçambique	62
r.	Coninck van Cochijn op den Olyphant met zijn Nairos,	64
r.	Malauaren ende Jhooren ofte Machometisten van Cananor,	64
r.	Pegu, Maluco ende Peneiquas van S. Thomas	64
r.	Pagode ofte Afgode ende Mesquita,	66
r.	De fruyten Iaacca, Annanas, Mangas, Cajus, Iambos, &c.	78
r.	Palmeiras ofte Palmboomen ende Indiaensche Wychboomen	82
r.	Arbore de Rais, ofte Wortelboom/ Durioens ende 'triet Bambu,	86
r.	Arbore triste ende Bettele,	86
r.	't Eplandt S. Helena	140
r.	't Eplandt Assensien ofte Hemelbaert	142
r.	De Stadt Angra int Eplandt Tercera,	150

Zijn in als 35. platen ofte stucks/ behaluen de
Caerten die hier na volgen.

Deze navolghende Caerten moeten ghebonden wesen in d'Initerario ofte
eerste deel verhaelt/ ofte oock wel in't tweede deel int Keijsgheschrift by de
navigatien/ nae't ghelieven vanden rooper byde aengelwe-
sen pagien ofte folien/ als volcht.

r.	D e generale Caerte vande gantsche Werelt inde Initerario/	pag. 4
r.	ofte int Keijsgheschrift vande Navigatie	14
r.	De Caerte van C. de boa Esperança af/ tot by't Hoode Meer toe inde Initerario/	6
r.	Ofte int Keijsgheschrift vande Navigatien	24
r.	De Caerte van't Hoode Meer af de Custen naer Ormus, Indien Seylon tot Bengalen toe/ in de Initerario/	10
r.	Ofte int Keijsgheschrift vande Navigatien/	26
r.	De Caerte van Malacca, Samatra, d' Eplanden van Iava, Maluco, Chima, Phillippinas ende Iapon, &c. inde Initerario/	22
r.	Ofte byde Navigatien vant Keijsgheschrift	38
r.	De Caerte van Guinea, Angola, totte C. de boa Esperança toe/	160
r.	Te wesen achter den tytel vande beschryfte van Angola en Guinea, die ter stont nae de Inite- ratio volcht.	
r.	Ofte byde Navigatie vant Keijsgheschrift	124
r.	De Caerte vande Antillas ofte voor- eplanden van Spaens Indien ende Braslien / voor de beschrypinghe van America/ die ter stont nae de beschryfte van Angola volcht/ te wesen achter den tytel/ ofte inde Navigatie vant Keijsgheschrift	112,

170	...
171	...
172	...
173	...
174	...
175	...
176	...
177	...
178	...
179	...
180	...
181	...
182	...
183	...
184	...
185	...
186	...
187	...
188	...
189	...
190	...
191	...
192	...
193	...
194	...
195	...
196	...
197	...
198	...
199	...
200	...

...

The ...

170	...
171	...
172	...
173	...
174	...
175	...
176	...
177	...
178	...
179	...
180	...
181	...
182	...
183	...
184	...
185	...
186	...
187	...
188	...
189	...
190	...
191	...
192	...
193	...
194	...
195	...
196	...
197	...
198	...
199	...
200	...